

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Ōrigenus Tōn Eis Tas Theias Graphas Exēgētikōn Hapanta Ta Hellēnisti Heuriskomena

Origenes

Coloniæ, 1685

Caput secundum. Origenis dogmata

[urn:nbn:de:hbz:466:1-79842](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-79842)

A que id aliquando ad crucis formam esse depictum, ut fidem faciunt vetustissimi nummi Ebraeorum.

III. Non Scripturæ interpretationes duntaxat, sed ipsos etiam Interpretes, Scriptoresque adeo Ecclesiasticos omnes accurate evoluerat Adamantius, quorum patrocinium sententiis suis plerumque nominatim ascribit, Clementis puta, Ignatii, Iosephi, Philonis & aliorum. Neque id in libris solum qui à Rufino conversi sunt, reperias; hæc quippe vir hujus ætatis eruditus ab Interprete conficta existimabat; sed in Græcis etiam Tomis, vel scriptiōibus ab Hieronymo Latinitate donatis, præcipue vero in libris contra Celsū. Inter Ecclesiasticos scriptores, apocryphorum auctores librorum refero, quorum testimoniis sæpe quoque utitur; non plus tamen iis fidei vel auctoritatis tribuens, quam quantum ex hoc Apostoli monito tribuere licet: *Omnia probate, quod bonum est tenete.*

IV. Fuit ergo præcipua Origenis in Scripturis enodandis contentio, cujus disciplinæ causa excoluit etiam *τὰ ἑξωθεν*, sed Philosophiam potissimum. Unum autem præ reliquis Platonem admiratus est; sicut Christiana dogmata ad Platonice doctrinæ leges, non ipsam Platonis doctrinam ad Christi effata accommodaret. Exemplo suo Origenem eo compulit Philo Judæus, totus ad Platonis exemplum compositus, non Platoni nimis tribuendo duntaxat, sed Scripturam etiam allegoriis perpetuis explanando. Compulit & præceptor illius Clemens Alexandrinus, Academiæ pigmentis res Christianas illustrare fuetus; quod & maxima pars fecit vetustiorum Patrum, sed parcius & verecundius. His itaque Platoniorum deliriis sincerum doctrinæ Christianæ vas postquam incrustavit Adamantius, ex illo doctrina ejus corrupta est, & profanis imbuta erroribus, unde infinitis jactatus convitiis, & querelis in summas incidit calamitates, & laudem meritis partam decoxit. Sed nec Academiæ finibus ingenium suum coërcuit; universas ille Philosophorum sectas animo pervagatus est. Pythagoricorum scriptis delectatum fuisse, & Stoicorum quoque adhibuisse libros testis est Porphyrius. Hinc adeo non uni alicui addictum sectæ, sed omnium studiosum fuisse, exiisque quidquid utilius esset, & vero similis decerpisse, idemque discipulis ut facerent caute præcepisse Gregorius Thaumaturgus scriptum reliquit; ut non tam Platonicus, vel Pythagoricus, quam Potamonius dici debeat, à Potamone illo Alexandrino, qui Ecclētica sectæ auctor fuit. Quocirca Justinianus in Epistola ad Menam, & in altera ad Quintam Synodum, Paganorum erroribus affinem fuisse Origenem tam crebro

objicit.

V. Ad reliquas quoque disciplinas, siue Mathematicas artes, siue eas quæ ab humanitate nomen habent, animum appulit; sed majorem videtur iis artibus impendisse operam, quarum erat usus vel ad Scripturæ sacræ illustrationem, vel ad morum emendationem, vel ad Ecclesiæ edificationem accommodator. Tam assidui autem & inexhausti in evolvendis voluminibus laboris fuit, ut objiciat ei Theophilus, perpetuus ipsius insectator, *jactare se illum in scientia Scripturarum, & putare tanta legisse, quanta nullus hominum legerit*; tanta vero discendi cupiditate incensus, ut ad eos conveniendos, quorum esset celebre nomen in literis, multas sese regiones perlustrasse scribat libr. 6. contr. Cels. Porro Epistola quadam, quæ est apud Eusebium, excusavit nimium suum in eas doctrinas studium, quod aliquorum reprehensionibus patuerat; stolidorum quippe hominum, quantum profanæ literæ sacris promovendis conducant parum intelligentium. Tantam demum sibi nominis claritatem eruditione sua peperit, ut ad eum confluerent omnis generis homines, excellentem ejus eruditionem Ethnici ipsi celebrarent scriptis, suas ei consecrarent lucubrationes, disciplinarum omnium encyclopædiam animo crederetur esse complexus, & princeps inter literatos ab omnibus propemodum poneretur.

CAPUT SECUNDUM.

ORIGENIS DOGMATA.

Capitis secundi Prologus, & partitio.

PERVENIMUS jam ad ipsa Origenis dogmata, siue quæ reprehensiones experta aliquo modo defendi possunt; siue quæ sanæ Christianorum doctrinæ re ipsa minus consentanea omnem penitus respuunt excusationem; nec ea modo quæ culpari vulgo solent, sed quæ nos etiam ex attenta & diligenti lucubrationum ejus lectione excipimus. Alii quidem universos Origenis errores defendere qua jure, quaque injuria sunt aggressi; magnam hinc sibi spondentes laudem, si recepras de eo opiniones impugnarent;

neutiquam cogitantes se, dum in Origenem officiosi esse student, existimationi suæ ac pudori parum consulere. Nobis veritatem persequi propositum est, & Adamantium vel accusare, si ita res ferat, vel excusare, quoad patietur candor noster; sed ita tamen usque ad præstandum ipsi defensionis officium finis paratior: quod triplici fere ratione facere instituimus, vel molli ac benigna interpretatione locis controversis adhibita; vel prolatis ex ipso Origene contrariis ac repugnantibus effatis; vel similibus Patrum adductis sententiis. Posterior uterque defensionis modus a nonnullis reprobatus est, & secundus quidem ab insigni ætatis nostræ Theologo, idcirco nimirum quod ex oppositis Origenis testimoniis concluditur solummodo diversa ipsum sensisse, non vero perveris opinionibus neutiquam adhæsisse. At non aliam tamen protegendi Adamantii commodiorem viam insistere se putavit Pamphilus in Apologetico. Nam cum ab Hæreticis violata esse constaret Origeniana volumina, si quæ sententiarum deprehendebatur varietas, merito in Hæreticorum fraudes varietatis causa convertebatur. Præterea ut errasse Origenem demus, fatendum est saltem incertum animi in iis fuisse quæstionibus, & à pertinaciæ crimine longe abfuisse, quo uno satis purgatur. Tertia quoque tuendi Origenis ratio, quæ ex Patrum adstitutione sumitur, repudiatur ab Hieronymo; qui, cum eodem pacto Origenem defendisset Johannes Hierosolymitanus, hæc scripsit ad Theophilum: *Novum defensionis genus, sic Origenis vitia non negare, ut cum illo ceteros crimineris. Videlicet quem aperte defendere non audeas, multorum simili errore tuaris.* Nempe non raro contigit, ut quod in Origene damnavat Hieronymus, ejus ipse reus teneretur. Id cum ipsi objicerent adversarii; purgari Origenem volebat, non suo aliorumque exemplo defendi. Quapropter Rufinus Invect. 1. ita loquentem inducit Hieronymum: *Omnes isti (Patres) ut Origenes erraverunt: sed accipiant erroris sui veniam, quia & ego aliquando erravi, & nunc penitentiam gero, sed veniam accipere debeo. Origenes vero cum eadem quæ ego dixerit, etiamsi penitentiam egit, veniam non accipiet: imo pro his quæ omnes diximus, solus ipse damnetur.* Si quando vero acculabatur Hieronymus ipse, Origenis patrocinium pro se ambire non dubitabat: sibi concedi volens, quod negabat Origeni. Merito itaque ait Rufinus Invect. 2. *Si hoc fecit Origenes, si hoc non fecit, quid ad te? Si ad illius exemplum judicari vis, relege sententias tuas, & vide quid dixeris. Hoc non est, inquis, se purgare, sed socios criminis querere.* Noli ergo & tu socios criminis querere, sed purificationem facti require. Profecto hæc si criminationum eripiat depulsio, legitimo & in ejusmodi controversiis receptissimo defensionis argumento carebimus, & à Patribus etiam post Hieronymum sæpe usurpato. Nam, ut alios sileam, numquid simili patrocinio Theodori Mopsuesteni causam munivit Facundus, qui undecimum Operis sui librum conquisitis Patrum paribus sententiis totum referat: *Statuimus*, inquit, *in hoc volumine magnorum virorum dicta proferre similia, ad excusandum difficiliora his pro quibus eum putaverunt, tamquam magistrum Nestorii, anathemate percellendum.* Et nunc in velitationibus adversus Heterodoxos, quid utilitatis quam suffragio Patrum, & consensione pugnare? Triplici hoc ergo vallatus præsidio, prodeat tandem ad pugnam Origenes.

Hujus dogmata quæstionibus quatuordecim comprehendimus; I. est de Deo: II. de sanctissima Trinitate: III. de Christo, ejusque Incarnatione & *innotitia*. IV. de B. Maria Virgine: V. de Angelis bonis & malis: VI. de anima: VII. de libero arbitrio, gratia, & E prædestinatione: VIII. de Astris: IX. de resurrectione mortuorum: X. de postremo judicio: XI. de pœnis & præmiis: XII. de mundo, Paradiso terrestri, & Adamo: XIII. de allegorica Scripturæ interpretatione: XIV. quæstiunculas aliquot quasi per futuram complectitur.

QVÆSTIO PRIMA.

DE DEO.

I. *Utrum circumscriptam esse Dei potentiam Adamantius dixerit: II. quemadmodum ipsi à Patribus quibusdam objicitur: III. cui & nonnulli assensu sunt. IV. Ex Academia manavit isthæc doctrina. V. Utrum corporeum esse Deum ratus sit. VI. Ab hæreseos hujus suspitione vindicatur. VII. Objecta diluuntur. VIII. Multos hic error infect.*

I. **P**RIMUM hoc nomine vapulat Adamantius, quod finitam esse ac terminis circumscriptam Dei potentiam crediderit, totque cum procreasse res, quot providentia sua continere & administrare poterat; tantam eum fecisse materiam, quantum valebat ornare, & in rerum formas dividere; tantum ipsum potuisse, quantum ei ad agendum materia ministravit; nec in infinitum proferendam ejus potentiam, laudis ob-

tentus

A tentu; ne seipsam quippe à se intellectum iri nisi determinata foret, infinitum enim com-
prehendi non posse. Quotiescunque igitur Deum omnipotentem Origenes dixerit, res
omnes quæ ab eo creatæ sunt in ejus esse potestate; non vero infinitum rerum numerum
ab eo creati, & ad libitum regi posse intellexerit; hoc est, esse quidem eum παντοκράτορα, at
παντοδύναμον non esse. Atque hæc sane sententia ex his ejus verbis satis extat: *Deus Pater* Orig. lib. 1.
de princip.
cap. 2.
*omnipotens est, eo quod potentatum omnium tenet, id est cæli & terræ, Solis & Lunæ, & Stellarum
omniumque quæ in ipsis sunt.*

II. Itaque hoc ei crimen objicit Theophilus Alexandrinus in prima Paschali Epistola;
cui testificando disertum profert è primo de principiis libro fragmentum Justinianus Impe- Infin. in
Epist. ad
Men.
rator, quod in Latina Rufini interpretatione libro 2. cap. 2. non parum deformatum repe-
bitur. Præterea idcirco maundum Deo coæternum credidisse illum refert Methodius apud
Photium Cod. 235. quod semper fuerit παντοκράτορ, minime autem παντοκράτορα esse posse
ἀλλο ὅτι ἡγετοῦντων. Unde sequitur omnipotentem esse, non quod omnia possit efficere, sed
quod in omnia quæ sunt, potestatem habeat. Rufinus Palæstinus in libello de fide, quem
edidit Sirmundus: *Impie, inquit, Origenes, ac nefarie fatus est, qui sic dixit: Non omnia quæ vo-
luit Deus fecit, sed ea tantum quæ potuit continere, & comprehendere. Qui cum hoc dixit, ademit
Domino cunctorum potentiam, quasi ex parte dimidia ei faciendi potestas daretur. Nam si continen-
di, ac sibi quæ faceret subjungendi non habet, ut ille æstimat, facultatem, ne creandi quidem scilicet po-
testatem habeat. Nam qui creandi facultatem habet, & subjungendi sibi creatæ similiter habeat.*

III. Vanum ergo Origeni patrociniū præbet Halloxius, id sibi velle Origenem prædi- Hall. lib. 4.
Orig. def.
Quæst. 6.
cans, cuncta Deo esse subiecta, & ejus omnipotentem in creando æqualem esse sapientiam in gubernan-
do, ita ut nunquam fieri possit, ut tot tantæque creet, quin tot & tanta gubernare possit; ut sapientia
gubernatoris æquiparetur potentia conditoris. Quod si in eadem questione celsipantium nume-
rus facere aliquid potest pro causâ Origenis, dabimus Petrum Abaelardum, hominem in-
quieti ingenii, & novarum opinionum studiosi, qui libr. 3. Introduct. Theolog. cap. 5. ita
disputat: *Quantum igitur æstimo, cum id tantum Deus facere possit, quod eum facere convenit, nec
eum quidquam facere convenit, quod facere prætermittat, profecto id solum eum posse facere arbitror,
quod quandoque facit: licet hæc nostra opinio paucos aut nullos habeat assentatores, & plurimum di-
ctis Sanctorum, & aliquantulum à ratione dissentire videatur.* Dabimus & Gulielmum Parisi-
ensem, qui plures à Deo mundos procreari posse negabat.

IV. Videntur ex profecto è Veteris Academiæ orta decretis: docuit enim Plato, quem
fere affectatur Adamantius, Deum esse ipsum animum mundi, omnia quæ in mundo sunt
procurantem & administrantem. Cicero i. Academ. Quæst. Partes autem esse mundi (putant
Academici) omnia quæ insunt in eo, quæ natura sentiente teneantur, in quaratio perfecta insit, quæ
sit eadem sempiterna: nihil enim valentius esse à quo intreat. *Quam vim animum esse dicunt mun-
di, eandemque essentiam, sapientiamque perfectam, quam Deum appellant, omniumque rerum quæ
sunt ei subiectæ quasi prudentiam quandam, procurantem cælestia maxime, deinde in terris ea quæ
pertinent ad homines, quam interdum necessitatem appellant, quia nihil aliter esse possit, atque ab ea
constitutum sit.* Atqui rei unitus cujusque animus huic animandæ & regendæ par vim suam ad
plura animanda non potest exerce: intra rei enim sibi subiectæ terminos hæc ipsius vis cohi-
betur. Animus ergo mundi, qui juxta Platonem Deus ipse est, potestatem suam ad aliud ani-
mandum extra mundum proferre non potest; igitur ne ad creandum quidem. Quapropter
Plotinus nihil creare Deum posse decrevit, præterquam quod creavit. Plot. Enn.
5. lib. 5.
cap. 12.

V. Deo corpus ab Origene adscriptum fuisse nonnulla persuadere possunt. Primum ar-
gumentatio illa, quam è libr. 3. *Dei ἀρχῶν* adducit Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3.
qua animam corpore carituram demonstrare studet Adamantius, quia Sancti Deo similes
futuri sunt, juxta illud Christi: *Vi quo modo ego & tu unum sumus, sic & isti in nobis unum sint;* 10h. 17. 21.
Deus autem est incorporeus. Quod ipsum reperire licet Homil. 1. in Genes. & libr. 6. contr.
Celli. At ostendemus in sequentibus, animam licet incorporalem statuere videatur, talem
tamen respectu crassiorum corporum ab eo prædicari, revera corpore præditam decer-
ni; quemadmodum vel ex priore capite librorum de princip. perspicuum est, ubi vim
vocis hujus, *δομινατορ* exponens, accipi docet pro eo quod *non est simile huic nostro cras-
siori, & visibili corpori, sed quod est naturaliter subtile & velut aura tenuē.* Deus igitur cui
anima similis est, juxta Origenem reapse corporalis est, sed graviorum tantum ratione cor-
porum incorporeus. Hieronymus præterea cap. 3. memoratæ ad Avitum Epistolæ ait, Ori-
genem ad extremum libri 3. *Dei ἀρχῶν* hæc intulisse: *Et erit Deus omnia in omnibus, ut universa
natura corporea redigatur in eam substantiam quæ omnibus melior est, in divinam scilicet qua nulla
est melior.* Et sub finem ejusdem Epistolæ refert Origenem lib. 4. *Dei ἀρχῶν* conjungere omnes
rationabiles naturas, id est Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, Angelos, Potestates, Domina-
tiones, ceterasque Virtutes, ipsum quoque hominem secundum animæ dignitatem unius esse substan-
tia. Id ipsum ex ejus doctrina consequi probat Theophilus Alexandrinus i. Pasch.

VI. Nihilominus tamen ab hac longe hæretici abfuisse ipsum aperte evincunt loci com- A
 plures; maxime vero caput 1. libri 1. *ἡ δὲ ἀρχὴ*, quo corpus omne à Deo apertissime segre-
 gatur. Denum post longam rei hujus probationem sic habet: *Omni igitur sensu, qui corpore-*
um aliquod de Deo intelligi suggerit, prout potuimus, confutato, dicimus secundum veritatem qui-
dem Deum incomprehensibilem atque inestimabilem. Deinde: *Non ergo aut corpus aliquod, aut in*
corpore esse putandus est Deus, sed intellectualis natura simplex, nihil omnino in se adjunctionis ad-
mittens, uti ne majus aliquid & inferius esse credatur: sed ut sit ex omni parte movēs, & ut ita dicam
totus mens ac fons, ex quo initium totius intellectualis naturæ vel mentis est: & cap. 6. Solius Dei,
id est Patris & Filii, & Spiritus sancti naturæ id proprium est, ut sine materiali substantia, & absque
ulla corporeæ adjunctionis societate intelligatur subsistere: & libr. 2. cap. 2. Solius namque Trinitatis
incorporea vita existere recte putabitur: & libr. 4. cap. 2. Illa vero substantia Trinitatis, quæ prin-
cipium est & causa omnium, ex qua omnia, & per quam omnia, & in qua omnia, neque corpus, neque
in corpore esse credenda est. Præclare vero cap. 4. sequenti: *Si corpus esse pronuntietur Deus,*
quoniam omne corpus ex materia est, invenietur & Deus esse ex materia: quod si ex materia sit, ma-
teria autem sine dubio corruptibilis est; erit ergo jam secundum illos corruptibilis Deus. Quæ si quis
 à Rufino gratis inserta putet, eandem ratiocinationem iteratam ac dilatatam videat Tom.
 14. in Joh. p. 214. 215. Item libr. 8. contr. Celli. sic ait: *ὡς δὲ καὶ ἡμεῖς εὐμαρὶς δεῖν. ἡ γὰρ μὴ*
ἁπλοῦς οὐδὲ τις πλειονότης ἀτόποις οἰ τὰ Χριστὸν καὶ πνεῦμα φησὶν ὁρίσκει: Denique in Catena
 Combefisiana ad Gen. 1. 26. & apud Theodoretum Quæst. 20. in Exod. Melitonen non
 perfunctorie castigat, qui librum scripserat hoc argumento, Deum esse corporeum. Sane
 ipse Plato, cujus dogmata fere amplexus est Origenes, à Deo corpus omne removet: remo- C
 vet & Aristoteles.

VII. Cum ait igitur Origenes animam corpore carituram, quia similis futura est Deo qui
 corpore caret, id sibi vult, Deum & animam corpore carere *ὑπονόμους* quidem, sed non eo-
 dem modo; Deum quippe simpliciter & absolute esse incorporeum; animam vero crassio-
 rum duntaxat corporum ratione. Quod autem obijciunt Theophilus & Hieronymus, De-
 um unius & ejusdem substantiæ ac res ratione præditas Adamantium posuisse, pari respon-
 sione dissolvitur; in eo illas convenire substantias, quod sint *νοεῖν & λογίζεσθαι*, cum immensum
 cæteroquin differant. Firmat hanc responcionem locus ipse Origenis quem affert Hiero-
 nymus: *Intellectualem, inquit, rationabilemque naturam sentit Deus, & unigenitus Filius ejus, &*
Spiritus sanctus; sentiunt Angeli, & Potestates, cæteræque Virtutes; sentit interior homo, qui ad
imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo concluditur, Deum & hæc quodammodo unius
 esse substantiæ. Quodammodo, id est, aliqua ex parte; quod ad effugiendum sacrilegii crimen
 additum ait Hieronymus; nos benignius interpretari possumus.

VIII. Quæ cum ita sint, hæc tamen scribit Origenes in Procem. libror. *ἡ δὲ ἀρχὴ: Deus*
quoque quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum defor-
matus, an alterius naturæ quam corpora sunt, quod utique in prædicatione nostra manifeste non de-
signatur. Inde est quod Deum corporealem esse absque dubitatione decrevit Tertullianus,
 cum alibi, tum advers. Praxeam, cap. 7. *Quis enim negabit, inquit, Deum corpus esse, et si spiri-*
tus est? spiritus enim corpus sui generis in sua effigie. Sed & invisibilia illa quæcumque sunt, ha-
 bent apud Deum & suum corpus, & suam formam, per quæ soli Deo visibilia sunt; quanto magis E
 quod ex ipsius substantia missum est, sine substantia non erit? Quæ quamvis manifesta sint, in
 contrariam tamen sententiam flectere conantur quidam, per corpus substantiam intelligi
 volentes. Quasi vero tam Latini sermonis imperitus fuerit, & vocabulorum inops Tertul-
 lianus, ut rem per se extantem notare volens, non aliter appellare potuerit, quam corpus,
 Idem de Deo senserunt Valentinus, Seleucus & Hermias Galatæ, Audius, & ejus assecræ
 Audiani (quos alii subinde Vadianos perperam appellarunt) & Egyptii Anthropomor-
 phitæ, de quibus infra differemus.

QVÆSTIO SECUNDA.

F

DE SANCTISSIMA TRINITATE.

I. In multos circa S. Trinitatis mysterium errores incidisse fertur Origenes, quorum
 gravissimi notantur. II. Hoc nomine Patrum multorum reprehensiones expertus est. III.
 Utrum S. Trinitatis Personas substantia differre opinatus sit. IV. Nonnulla in ejus
 defensionem afferuntur. V. Eruntur germana ipsius sententia. VI. Utrum Filium per
 prolationem genitum esse arbitratus sit. VII. Utrum Filium Patre, Spiritum sanctum
 Filio inferiore esse dixerit. VIII, ita ut jactatur à plurimis. IX. Viriusque dignitatem
 videtur

A videtur nonnunquam tueri. X. Patrum multorum suffragio gaudet. XI. Recte eum de Filii & Spiritus sancti dignitate sensisse Patres nonnulli testantur. XII. Platonicis delirius orthodoxam doctrinam oblimavit. XIII. Utrum Patrem primum rerum conditorem, Filium vero secundarium & Patris ministrum crediderit. XIV. Vetustiorum aliquot Patrum consensu subleuatur. XV. Quo sensu Filium dixerit non esse absolute bonum, XVI. & non esse absolute veritatem. XVII. Utrum æqua sit multorum criminatio, Origenem dixisse querentium Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto videri non posse, XVIII. quam ab eo depellere conatur Rufinus. XIX. Utrum Filii cognitionem cognitione Patris, Spiritus sancti cognitionem cognitione Filii inferiorem dixerit, XX. quod aliquando videtur negasse. XXI. Utrum Filium & Spiritum sanctum existimaverit esse creatos, XXII. ut vulgo fertur. XXIII. Plurima culpæ huic elevandæ proponuntur. XXIV. Aperitur genuina Origenis sententia. XXV. Patres aliquot assentientes habet. XXVI. Quo sensu dixerit duo Seraphimos Isaïæ c. 6. v. 2. esse Christum, & Spiritum sanctum, XXVII. Crimini datur Origeni, quod dixerit Patrem rebus universis, Filium ratione præditum, Spiritum sanctum sanctis duntaxat præesse: XXVIII. sed defenditur. XXIX. Utrum Filium non orandum esse pronuntiaverit. XXX. Utrum finxerit sibi Spiritum sanctum genus humanum redimere non potuisse.

I. EX iis religionis Christianæ dogmatis quæ ab Origene tractata sunt; tractata sunt autem pæne universa; nullum æque commentis & opinionibus deformasse suis creditus & dictus est, ac illud quo sacrosanctæ Trinitatis mysterium continetur. Nam & Filii substantiam visus est à substantia Patris secernere; & Filium Patre, Spiritum sanctum Filio inferiorem ponere, adeo ut Pater à Filio, Filius à sancto Spiritu videri neutiquam possit, atque ita dignitatis & excellentiæ gradus in Trinitate statuere; Filium ac Spiritum sanctum in creaturarum rerum ordinem detrudere; huic sanctorum, illi ratione polentium procuracionem, seclusa rerum aliarum administratione, assignare; orationibus nostris Filium fraudare; redimendæ proles humanæ potestatem Spiritui sancto detrahare; alia denique comminisci plurima, quibus substantiæ unitas, Personarum Trinitas, perfecta ipsarum invicem æqualitas violatur.

II. Quamobrem Augustinus, ac Justinianus deinceps in Epistola ad Menam pessime illum de Trinitate sensisse ac scripsisse conquesti sunt; Arianorum, Anomæorum, & Manichæorum patrem appellarunt Epiphanius, & Hieronymus; ipse quoque pertinacissimus Origenis assecla Rufinus multa in libris *ἀντιρρητικῶν* resecta à se fatetur, quibus Trinitatis majestas imminebatur; & sexcentorum præterea, quos suis appellabimus locis, capitali hoc errore Origenes sibi reprehensiones conscivit. Ex novem certe criminationibus ipsi objici solitis, quas repræsentat & confutat Pamphili Apologia, ad Filium Dei, ipsiusque *ὁμονομίαν* pertinent insigniores quinque. Nos singula quæque expendemus distincte, quo ad fieri poterit, & in pauca contrahemus.

III. Ordiamur primum ab eo crimine, cuius Origenem compellat S. Thomas, dixisse ipsum asseverans *Patrem & Filium secundum substantiam differre*; quæ mera fuit Arianorum hæresis, tres in Trinitate naturas ac substantias fingentium, unde Triusiani appellantur à S. Thom. Fulgentio. Loca Origenis quibus id continetur dogma non indicavit Thomas. Hæc certe legimus Tom. 2. in Johann. p. 70. ἐπεὶ ὁ φῶς ἀπαρχαπλῶς ἐνταύθα μὴ ὁ σωτὴρ, ἐν ᾧ τῇ καθολικῇ τῇ αὐτῇ ἰωάννη ἐπιστολῇ λέγει ὁ θεὸς ὅτι φῶς, ὁ μὴ τις οὐκ ἐστὶν οὐκ ἀποκρινόμενος τῇ ὁσίᾳ μὴ διέστηκεν τῇ τῇ ὁσίᾳ τὸν πατέρα. Hinc concludat aliquis aliam Patri substantiam, aliam Filio Origenem tribuisse. At id certe satis clarum non est; nam hic negat simpliciter colligi posse ex his duobus Johannis locis Patrem à Filio non differre substantia; minime vero negat non differre. Vidit id Ferrarius Origenis Interpres, & adnotavit. Apertius loci patefieri videtur sensus exsequentibus, in quibus ait Origenes futurum ut qui cautius attenderit, & saniora proloqui voluerit, dicat Patrem qui lux est, eatenus differre à Filio qui lux est similiter, quatenus lux Filii lucet in tenebris, & ab ipsis oppugnatur; cum nempe assumpta natura humana inferiorem se gessit paternæ luce, quæ non lucet in tenebris: *ὁ γὰρ λόγος*, inquit pag. 73. ὁ πατὴρ μόνος ἔχει ἀθανάσιον, τὸ κλέος ἡμῶν δὲ φιλανθρωπῶς θάνατον τὸν ὅτι ἡμῶν ἀνελκυστότος. ὁ αὐτὸς ὁ πατὴρ ἔχει μόνος τὸ σκοτία ἐν αὐτῷ ἐκ τῆς ἀφελείας, τὸ γὰρ ἡμῶν δὲ τὴν ἀφελείαν ἐκ τῆς ἀφελείας ἡμῶν σκοτίας ἀναδεδυμένον.

Sed vereor tamen ne de Platonica doctrinæ narthecio deprompta ista sint. Docebat siquidem Plato *παράδον*, sive Deum Patrem creasse *εὖν*, mundo proximum, qui qua parte respici.

August.
Her. 43. ad
Quod vult
d. Epiph.
Her. 64. c. 2.
in Ep. ad
Ioh.
Hierosol.
Her. Ep. 1.
64. c. 1. lib. 1.
Apol. ad v.
Ruf. cap. 2.
Rufin. in
Pref. ad l.
ἀντ. ἀντ.
S. Thom.
part. 1.
quæst. 32.
a. 1.
Enlg. Refp.
ad object. 7
Arianor.

respiciebat Patrem, ejus erat similis, fecus qua inferiora. Macrobius lib. 1. in Somn. Scip. A. cap. 14. ex sententia Platonis sic disserit: *Deus qui prima causa & est & vocatur, unus omnium quæque sunt, quæque videntur esse, princeps & origo est.* Hic superabundanti majestatis fecunditate de se mentem creavit. Hæc mens quæ rē, vocatur, quæ Patrem inspicit, plenam similitudinem servat Auctoris, animam vero de se creat posteriora respiciens. Mundi hujus effectorem esse, Pythagorei affirmabant. Ab his non abludit Origenes, cum Patrem ait non lucere in tenebris, Filium vero Patre esse inferiorem, quatenus in tenebris lucet, ab iisque oppugnatur; cum res nimirum ab eo procreatæ, ac homines præcipue beneficiorum immemores, Auctoris sui leges ac mandata contemnunt.

Difficilior etiam est locorum solutio, qui extant libr. 8. contr. Celsi. *εἰ δὲ τις περισσάδῃ- σις, μὴ πᾶν ἀνθρώπων πρὸς τὴν ἀναγκαστικὴν δύναμιν ἡ ἡσυχία πατέρα καὶ υἱόν, ἐπιστάτω τοῦ ὡς πᾶν- τῶν πρὸς ἐκείνους ἡ καρδία καὶ ἡ ψυχὴ μία, ἵνα διαφύγῃ τὸ ἐξ ὧ καὶ ὁ πατὴρ ἐν τῷ υἱῷ & deinde: Θεο- κλέους ὡς τὸν πατέρα τῆς ἀληθείας, καὶ τὸν υἱὸν τῆς ἀληθείας, οἷα δύο τῇ ἡσυχίᾳ καὶ ὡς ἡμεῖς, ἐν τῇ ὁμοιότητι καὶ τῇ συμφωνίᾳ. & τῇ ταυτοτητί τῆς θεότητος.* Patrem & Filium duo esse ait ἡσυχίας, unum consensu & concordia. Atqui ὁμοιότης pro ὁμοίᾳ priscis temporibus solebat usurpari ab Ethni- cis & Christianis. Hieronymus Epist. 57. ad Damas. *Tota secularium literarum schola nihil aliud ὁμοιότην nisi ὁμοίαν novit.* Ita sumserunt Nicæni Patres, ita Sardicenses. Ita & sumfisse Origenem verisimile est. Tomo quidem primo in Johannem p. 27. sic loquitur de Valen- tinianis: *ὁ ἑρμῆς προφορὰν πλεονάζον, διότι ἐν συλλαβαῖς κειμένη ἐστὶ τὸν υἱὸν τῷ θεῷ, καὶ τὸ τῷ θεῷ ὡς ἀπὸ αὐτοῦ, εἰ ἀκριβῶς ἀντὶ πυνθανομένης, ἡ διδύσκον, εἰ δὲ ὅτι ἀπὸ αὐτοῦ ἀποκαλύπτει.* Ubi ὁμοιότην ab ὁμοίᾳ distinguit quidem, at non sumit pro persona, sed pro substantia; personam quippe proprio vocabulo ἰδιότης alias appellat. Præterea cum unum esse consensu & concordia dixerit Patrem & Filium, postquam docuit duos esse hypostasi, plane ἡσυχίας vocabulum vide- tur notandæ substantiæ adhibuisse: nam si priore loco duos esse significasset quoad perso- nas, adjecisset profecto unum esse quoad ὁμοίαν. At cum unum esse scripserit consensu dun- taxat, aliam omnem videtur respicisse unitatem, & duos quoad ὁμοίαν credidisse. Antioche- nus ille conventus in Encæniis celebratus anno 341. in Expositione fidei Ecclesiasticæ, quam Expositionem referunt Athanasius & Hilarius in libris de Synodis contra Arianos, consimili locutione utitur: *Manifesta utique, inquit, Patris, vere Patris; certaque Filii, vere Filii; notaque Spiritus sancti, vere Spiritus sancti: hisque nominibus non simpliciter, neque otiosis propo- sitis, sed significantibus diligenter propriam uniuscujusque nominatorum substantiam, & ordinem, & gloriam, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum.* & c. τῇ ὁμοιότητι ὡς ἀπὸ αὐτοῦ ὁμοίαν, τῇ ὁμοιότητι ἐν. Diceret postrema hæc ex Origene deprompta: quæ tamen excusavit & emollivit Hilarius, cum diceret non adversus eos coactam fuisse Synodum, qui Patrem & Filium & Spiritum sanctum substantia differre sciscerent, sed adversus eos qui unam in Tri- nitate personam, Patrem scilicet, sed tribus distinctam nominibus post Synodi Nicænæ tem- pora statuebant. Quibus ut occurrerent Antiocheni, tres substantias esse dixerunt (verba sunt Hilarii, ἡσυχίας pro more suo substantias interpretantis) substantiarum personas per sub- stantias edocentes, non substantiam Patris & Filii & Spiritus sancti diversitate dissimilis essentia separantes. Tum subiungit: *Quod autem dictum est, ut sint quidem per substantiam tria, per consonantiam vero unum, non habet calumniam. Quia cognominato Spiritu, id est Paracleto, con- sonantia potius quam essentia per similitudinem substantiæ predicari convenit unitatem.* Auctor libri de Trinitate, qui Novatiano adscribitur, & inter Tertulliani opera vulgo habetur, cap. 22. adversus eandem hæresim disputans, quæ Filium à Patre nomine solo differre de- cernebat, iisdem pæne verbis, eadem certe sententia usus est ac Antiochenum Concilium, Sic enim locum illum Johannis exponit: *Ego & Pater unum sumus. Unum, inquit, neutraliter positum societatem concordie, non unitatem personæ sonat. Unum enim non unus esse dicitur, quo- niam nec ad numerum refertur, sed ad societatem alterius expromitur. Denique adjicit dicens: Sum- mus, non sum, ut ostenderet per hoc quod dixit: Sumus & Pater, duas esse personas. Unum autem quod ait, ad concordiam & eandem sententiam, & ad ipsam charitatis societatem pertinet, ut merito unum sit Pater & Filius per concordiam, & per amorem, & per dilectionem.* Jam vero Auctoris hujus & Hilarii rectane sit sententia & locutio, non disquiro.

Sed quid defensionem præbere conamur Origeni, cum suam ipse causam prodat tom. 2. in Johan. p. 56. ubi quemdam impugnans δογματικῶς, *μὴ δὲ ὅτι τινὰ ἰδίαν ἡσυχίαν τῷ ἁγίῳ πνεύ- ματι & ἑτέραν αὐτοῦ τὸν πατέρα καὶ τὸν υἱόν, distinctionem ait, Filium inter & Spiritum sanctum ostendi his verbis: Qui verbum dixerit in Filium hominis, dimittetur ei: qui autem blasphemiam dixerit in Spiritum sanctum, non dimittetur ei, nec in hoc seculo, nec in futuro.* Deinde addit: *ἡμεῖς μὲν οὐκ ὁμοίως ἡσυχίας περὶ ἑαυτῶν τὸν υἱὸν καὶ τὸν πατέρα, & ὅτι, (quæ duo vocabula per Ty- pographi incuriam prætermittunt) καὶ ἁγίον πνεῦμα.* Quibus significat ab eo qui unicam in Trinitate ὁμοίαν ponit, se dissentire, & tres ἡσυχίας admittere, hoc est tres ὁμοίας. Nam si ἰδιότης, hoc est personas hic signaret vox ἡσυχίας, neutiquam exprimeret dissensionem su- am ab eo qui unius ὁμοίας Trinitatem esse volebat.

IV, Alias

Math. 12.
32.

A ἡ ἐκείνη εὐαγγελιστὴς οὕτως ἀποκαλύπτει τὸν Θεόν, διότι οὗτοι αἱ δυνάμεις τοῦ Θεοῦ. Postremo cum dixerit superiorius Patrem essentia, dignitate, virtute, divinitate, bonitate, & sapientia præfatur Filio, idem quoque scificet de scientia Tract. 30. in Matth. Forsitan autem & quod ait nescire se dicere consummationis & horam, ante dispensationem suam dixit quia nescivit, neque Angeli, neque Filius, nisi solus Pater. Post dispensationem autem impletam nequaquam hoc dixit, postquam Deus illum superexaltavit, & donavit ei nomen quod est super omne nomen: nam postea & Filius cognovit scientiam à Patre suscipiens, etiam de die consumptionis & hora, ut jam non solum Pater sciret de ea, sed etiam Filius. Quasi Christus nonnisi post mortem obitam cognitionem hanc à Patre accep-
rit. At junior est, quæ paulo post sequitur loci ejusdem expositio, eatenus nempe horam hanc ignorasse Christum, quatenus ipsam Ecclesia, quæ corpus Christi esse, ignorat. Huc adden-
dam censet aliquis longam disputationem ex initio Tomi 2. in Johann. p. 46. & seq. in qua
B vocem Θεός articulo vxo conjunctam distinguit Origenes à voce θεός eodem articulo desti-
tuta, atque hanc deputat Filio, illam Patri: unde opinati sunt quidam aliam ipsam Deita-
tem adscripsisse Patri, ac præstantiorem; inferiorem vero Filio. Quapropter ea Genebra-
dus ab Arianis assuta fuisse censebat. At cum ea tamen dexte accipi posse agnoscat, & Nos
quoque in Observationibus demonstraturi sumus, cur loco huic falsi apponamus notam,
causa nulla est. At manifestè sanctum Spiritum honore suo ac dignitate fraudare conatur.
Origenes Tom. 13. in Johann. pag. 218. his verbis : πρὸς τὸν θεὸν λέγουσι πατέρα δεξιὰν καὶ υἱὸν, πέτρα
ἐν ᾧ ὁ γηῖν ἥσαντες ὑπάρχουσιν, ἐστὶν ὁ θεὸς, ἅλλ' ὑπεράβυσσος ὑπερχήθη φανερὴ τὸ σωτήριον, καὶ τὸ πνεῦμα τὸ ἀ-
γιον, ὑπερχέχθην μυστηρίων, ἢ καὶ πλὴν δυοῦ Θεοῦ προύκειτο, ὅσοι υπερέχει αὐτός καὶ τὸ ἄγιον πνεῦμα τὸ λοιπόν, ὃ ἐπ' υπερβολῆς
Spiritum sanctum illic infra Patrem deprimit: Filio vero posthabet Tom. 2. in Johann. p. 18.
C Εἰτα τὸ ὑπόστατον ἔξαρτας ἀσεβεῖας ἐρεῖν ἰδοὺ βυολομένους, πως, εἰ πάντωρ αὐτὲ ἐξημεῖ, καὶ τὸ πνεῦμα θς· ὃ
λόγος ἐξημέλει, ἐν ταπεινῇ τυχαίῳ ὑποδοχετεύσει· ὃ δ' ἐξέρχεται νόμῳ, ὃ καὶ λαθεῖς τιτὲς περιπατεῖν ἡμᾶς εἰς τὸ σπ-
ασίεν δοκέου.

VIII. Læſæ Chriſti majeſtatis reum Origenem peragit Hieronymus Epiſt. ſg. ad Avit. cap. i. ubi libri primi *ἀπὸ ἀγῶν* deliria commemorans, dixiſſe illum notat, *Chriſtum collatione Patris ſplendore eſſe parvum, qui apud nos pro imbecillitate noſtra magnus eſſe videatur*. Dein de addit : *Duarum ſtaturum, majoris & parvule ; unius quæ mundum implet, & magnitudi- ſua quodammodo inviſibilis ſit ; & alterius quæ ſub oculos cadat, ponit exemplum ; priori Patrem, poſteriori Filium comparans*. Juſtinianus in Epiſtola ad Menam gradus in Trinitate poſuiſſe ipſum ait, & Patrem Filio majorem inſiſſe : tum ex ipſis Origenis verbis accuſationem ſuam com- D. probat. Et quid reliquos commemorare attinet, cum par ſit Scriptorum fere omnium quere- la, quotquot in ejus recensendis erroribus operam aliquam poſuerunt ? Non minoribus do- ctrina ejus de Spiritu ſancto inſimulationibus & convitiis prociſſa eſt à Theophilo, Epi- phanio, & præter alios à Baſilio, qui Origenem de Spiritu ſancto male ſentientem, ſi quan- do recte locutus eſt, vi conſuerudinis & traditionis victum fuiſſe ſcribit. Ejusdem etiam noxæ acceſſit Dionyſium Alexandrinum Origenis diſcipulum : adeo ut ex Adamantii ſchola pri- mo omnium adverſus Spiritum ſanctum errores videantur exiſſiſſe. Ad aliorum erminationes adjuicte Hieronymus, dixiſſe illum Patris & Filii miniſtrum eſſe Spiritum ſanctum ; & Ju- ſtinianus in fine Epiſtolæ ſuæ ad Menam Origenem ait Filium & Spiritum ſanctum appellaf- ſe *λεῖψον καὶ ζῶα, miniſtratori animalia*.

E IX. Multa quidem contra hæc in gratiam Origenis obtendi possunt, quibus orthodoxam de Verbi dignitate sententiam tueri visus est: sed ea fere in libris depromta quæ Rufinum Interpretem habent, propterea quæ dubiæ fidei, & interpolata credi possunt. Afferemus tamen singula, ne causam Origenis deseruisse videamur. Ac primum de Christo hæc leguntur Hom. 4. in Gen. *Formam namque servi accepit, & cum ipse invisibilis sit natura, utpote æqualis Patri, habitum tamen visibilem suscepit:* & ista libro 7. in Epist. Pauli ad Rom. *Et ideo non ad injuriam dicitur, quia Prophetis subjecti sunt spiritus, sed ad dispensationem; sicut & illud dicitur accipimus à Salvatore, quia tunc & ipse Filius subjectus erit ei qui sibi subdidit omnia. Et hic enim subjectus non quasi inferior dicitur.* Quomodo enim inferior dici poterat, qui Filius & omnia esse quæ Pater? Omnia enim, inquit, Pater tuus, mea sunt. Quin etiam libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῆς*, cap. 2. eandem esse docet Patris & Filii potentiam, bonitatem eandem. Quod autem Servatorem universonum esse Deum negavit libr. 8. contr. Cels. huic illud opponi potest in Præfat. Comment. in Johann. *ἐσιπνῆστον δὲ, ἐδὲ τὸ μὴ πατέρα τὸ ἕλκεν θεοὺ λόγον, ἐδὲ τοὺς ὅς ἐκπαύ-
τῳ ἀγαπᾷ καὶ τὰ τοῦ ἀγαπᾶν.* Cum enim omnia habeat à Patre Filius, acceptum Patri refert universonum esse Deus. Rerum quæritur universonarum Deus est Pater à se; Filius earundem rerum Deus est à Patre. Cum Servatorem ergo universonum Deum esse negat, Deum intellige à se, seu αὐτὸς θεον. Cum eundem universonum Deum esse asserit, Deum intellige à Patre, sive Deum de Deo. Facit etiam pro Origene, quod maxima locorum illorum, quibus Filii maiestatem imminuit, pars è Commentariis in Johannem est profecta, quos adversus Marcionistam Heracleonem scriberet. Id autem erat scriptum huius delirium. *ὁ*

Basil. libr.
De Spir.
sanct. c. 29.
idem Ep. 48

Hier. lib. 2.
Apol. ad v.
Ruf. c. 3.

cem mundi Deum alium esse à Deo Christi Patre, ipsoque ac Christo inferiore. Quo A
facilius commentum ejusmodi profligaret Origenes, contrariam abstulit sententiam,
probavitque mundi Opificem Deum Christo majorem esse ac superiorem. De Spiritu san-
cto orthodoxa eum sentire credas in Procemio libror. *ἡ ἀρχὴ*, cum ait: *Tum deinde ho-*
nore & dignitate Patri ac Filio sociatum tradiderunt (Apostoli) *Spiritum sanctum*. Verum levita
sunt, ut dixi, quæ petuntur ex operibus à Rufino interpretatis testimonia; præcipue vero
ex libris *ἡ ἀρχὴ*, in quibus errores circa Trinitatem admissos emendare conatus est.
Quamobrem ficulnea quoque est loci illius tutela, è libro 1. hujus Operis, cap. 1. Porro au-
tem nihil in Trinitate majus minusve dicendum est: & hujus, è libr. 2. cap. 2. *Origo & fons Filii, vel*
Spiritus sancti, Pater est, & nihil in eis anterius, posteriusve intelligi potest. Nec gravioris isthac
pro Origene momenti è libr. 7. in Epist. ad Rom. *Est ergo Christus Deus super omnia. Quæ omnia: B*
illa sine dubio quæ & paulo ante diximus, super Principatus, & Potestates, & Virtutes, & omne nomen
quod nominatur non solum in hoc seculo sed etiam in futuro. Qui autem super omnes est, super se ne-
minem habet: non enim post Patrem ipse, sed de Patre. Hoc autem id est Sapientia Dei etiam de sancto
Spiritu intelligi debet, ubi dicit: Spiritus Domini replevit orbem terrarum, & Qui continet omnia,
scientiam habet vocis.

X. Favorabilior erit pro Origenianis partibus præscriptio, quæ ex paribus in eodem
argumento Patrum aliorum locutionibus peti potest. Inter Christianos quippe Doctores,
qui ante Nicænam floruerunt Synodum, multi de Trinitatis mysterio parum caute locuti
sunt. Insciera certe fuit Tatiani, & Tatiano vetustioris Iustini de Trinitate doctrina.
In eandem venit criminationem Pseudo-Clemens, venit & Theophilus Antiochenus. In- C
digna vero, & intoleranda profuderunt Tertullianus & Lactantius; Clemens quoque,
Dionysius, & Pierius, Alexandrini: alique complures. Itaque cum Origenem hoc argu-
mento tueretur Bellarminus, quod sana & orthodoxa fuerit præceptoris ipsius Clementis, dis-
cipulorum Dionysii Alexandrini, & Gregorii Thaumaturgi de mysterio sanctæ Trinitatis
opinio; credibile quippe est, quam à Clemente doctrinam acceperat, eandem à se excu-
tam discipulis suis tradidisse; nihil profecto Origenianæ causæ contrarium magis dicere
potuit. Nullius enim ex his tribus satis puri fuerunt & integri de Trinitate sentus: nam &
Filii substantiam à paternâ ita secernit Clemens, ut inferiorem eam statuat; Dionysius vero
Alexandrinus Filium Patris *πολιμα*, eique dissimilem esse dixit, & *ἡ ἀρχὴ φωνῆς ἡσυχίας*
καὶ τοῦ νοῦ. Voces Spiritui parum convenientes emisit, inquit Basilii Epist. 41. à quo castiga- D
tus quoque est Gregorius Thaumaturgus, quod Filium aperte creatum prædicaverit. Adeo
ut parum attentum fuisse Anastasium Bibliothecarium putandum sit, cum ait in Historia, lau-
dis Gregorii Thaumaturgi silentio premissis Eusebium, quod ab Origenis & Arii deliramen-
tis prorsus fuerit alienus: cum & hæc deliramenta sit sectatus, nec laudibus eum Eusebius
fraudaverit. Constat denique, ne Basilii quidem temporibus, ac recentioribus etiam, Spiritus
sancti divinitatem aperte profiteri auctos esse Catholicos, ne Pneumatomachorum petu-
lantiam experirentur.

Verum tamen cum inferiorem Patre Filium, Filio Spiritum sanctum visum illi sta-
tuere, ad auctoritatem principii, originis, causæ, paternitatis, & *ἡ ἀρχὴ* fere attende-
runt, quæ inter sanctæ Trinitatis Personas ordinem aliquem constituit. Nam quod Pa-
ter principium sit & origo Filii, major Filio & dignitate anterior dici potest, absque ullo
tamen naturæ, perfectionisve discrimine. Sic intelligendum esse illud Johannis: *Pater*
major me est, magna Patrum pars arbitrata est: quod alii de humanitate Christi ad Patris di-
vinitatem comparata interpretantur. Item quod à Filio Spiritus sanctus ducat originem,
minor eo appellatur. Athanasius Orat. 2. contr. Arianos: *ὁμοῦτα μὲν αὐτὸ τοῖς ἰσχυρίσιν*
ἀνθρώπων ἐκείνων ἐκείνων. *ὅτι ἡ μαθηταὶ τοῦ θεοῦ καὶ τῶν ἀγγέλων δεινὸς ταῦτα, οὐκ ἐκείνων ἰσχυρίσιν*
ἀνθρώπων, ἀλλὰ καὶ τῶν ἀγγέλων καὶ τῶν ἀνθρώπων, ἰσχυρίσιν τὸ πνεῦμα, καὶ ἰσχυρίσιν τὸ πνεῦμα
ἀνθρώπων, καὶ ἰσχυρίσιν τὸ πνεῦμα καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀγγέλων, καὶ τῶν ἀνθρώπων, καὶ τῶν ἀγγέλων.
Hæc quidem Iudeus tanquam homo dicebat Domi-
nus: Discipulis autem divinitatem & magnitudinem suam ostendens, non jam amplius se Spiritu mi-
nore, sed majorem & æqualem esse significans, dabat quidem Spiritum, & dicebat: *Accipi- F*
te Spiritum sanctum; & Ego illum mitto, & ipse me glorificabit. Clarius etiam Basiliius:
ὡς περὶ ὁ υἱὸς τὰ ζῆν μὲν δευτέρῳ & πατρὶ. *ὡς περὶ ὁ υἱὸς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς*. *ἐπὶ τῇ καὶ ἀξιώματι*
ἐκ τῆς πατρὸς ὁ υἱὸς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς. *ὡς περὶ ὁ υἱὸς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς*. *ὡς περὶ ὁ υἱὸς ἐκ τῆς οὐσίας τοῦ πατρὸς*.
Quemadmodum Filius ordine quidem secundus est à Patre; prior enim
ponitur Pater, cum numerantur simul. Præterea secundus est etiam dignitate; nam à Patre est Fi-
lius; Pater non est à Filio: natura autem æqualis est: Ego enim, inquit, & Pater unum sumus. Ita &
Spiritus sanctus ordine quidem secundus est à Filio, quemadmodum demonstratum est, cum simul nu-
merarentur: certe & dignitate; Spiritus enim Filii dicitur, utpote per Filium subministratus. Hæc
representat Euthymius in Panoplia, Part. 2. Tit. 12. ubi vides gradus aliquos, & dignitatis
ὑποβάθρ.

Bellarmin.
lib. 1. de
Christ. c. 10.

Anast. ad
a. Chr. 296.

Euseb. l. 6.
Hist. c. 30.

A ἰσοδύναμοι in Trinitate constitutos. Atque hac potissimum responsione asperam Origeniano nomini calumniam abstergere se posse Genebrardus existimavit.

XI. His fortasse permotus Athanasius præclare de Trinitate Origenem scripsisse tradit, ejusque auctoritatem præ se fert: *ὅτι ὁ τῶ ἀδελφῶν, inquit, συνῆναι τὸν λόγον τῷ πατρὶ, ὃ καὶ ἐτέρας θείας ἢ ὑποστάσεις, ἀλλὰ τῆς τῷ πατρὶ ἰδὲν αὐτὸν εἶναι, ὡς ἐφύλασεν διὰ τὴν σωτηρίαν, ἐξέσω πάλιν ἡμᾶς ἀπὸ τῆς αἰῶνι τῆς φθορᾶς ἀπειρίας.* Verbum porro ab æterno esse cum Patre, nec essentia vel substantia differre, sed substantia paternæ proprium illum esse Filium, ut dixerunt qui interfuerunt Nicæna Synodo, licet denno nobis audire ex laborioso Origene. Tum duos ex eo subnectit locos, quibus æterna Filii à Patre processio, cum eoque æqualitas aperte demonstratur. Basilium quoque,

Genes. Col.
1. cap. 6.
Athanas.
de decret.
Nicæm. Syn.

B moniis premerentur, perperam ab iis intellectum ostendisse. Didymum præterea Origenis de Trinitate sententiam ita propugnasse ait Hieronymus, ut male sonantibus verbis reatum tamen sensum inesse diceret: *Didymus, inquit, in ipsis ἀρχαῖς, quas tu interpretatus es, libris breves dictavit commentarios, quibus non negaret ab Origene scripta, quæ scripta sunt; sed nos simplices homines non posse intelligere quæ dicuntur; & quo sensu in bonam partem accipi debent, persuadere conatur.* Accedit Anonymi scriptoris à Photio Cod. 117. commemorati testificatio. Is Origenis defensionem quinque libris complexus, *ἦν δὲ μὲν τῶν αὐτῶν καὶ διέξω ἐκ τῶν θεῶν τῆς τριάδος, ἀντιφρόνως δὲ τῇ ἀρίστῃ σαβελλίῳ, εἰς μέγα κακὸν ἤρκεν ὅτι, καὶ τὸν τῷ προσώπων τριάδα, ἐπαρξάμενος καὶ πολλοῖς ὁμοφύτοις διαφύλακτον ἀρνησάμενος, καὶ τῆς τριάδος ἀντιφρόνως, ἐξ ὧν διέξω καὶ τῷ ἀρρώστῳ ἡμᾶς ἐκάλωκεν.* Nihil ipsum asserit circa Trinitatem errasse; sed cum Sabellii hæresim impugnaret, quæ tum in magnam erumpebat perniciem, & Personarum Trinitatem manifestam & multis modis differentem defenderet, extra callem abiisse, & in contrariam partem fuisse abreptum, indeque visum Ariano morbo laborare. Quod ait de Sabelliana hæresi, de Noëtiana intellige; post Origenem quippe suam Sabellius ipse hæresim: verum non tam novam inivit sectam, quam veterem à Noëto præceptore suo traditam re-

Socrat. lib.
4. cap. 26.
Hier. Epist.
65. ad Pam.
mach. &
Ocean. c. 4.
& Apol.
adv. Ruf.
lib. 1. c. 4.

C finxit. Æqualis autem Origenis fuit Noëtus, qui veteris & ipse propagator hæreticos potius quam novæ auctor dicendus est. Æqualis etiam utriusque fuit Beryllus Bostrenus Episcopus, erroris ejusdem defensione, & deinde repudiatione celebris, postquam ab Origene convictus, & ad saniolem doctrinam traductus est. Hos perstringit Origenes, cum alibi frequenter, tum in libro quem in Epistolam ad Titum scripsit; quique laudatur à Pamphilo in Apologia, Initia doctrinæ hujus jam inde ab Ignatii temporibus repetit Baronius ad A. Chr. 260. N. 63. Quod ergo dixit Anonymus Sabellii hæresim impugnasse Origenem, sic accipiendum est, hanc ab eo impugnatam hæresim quæ à vetustis Hæreticis orta, à Noeto & Beryllo suis propugnata temporibus, novum deinde à Sabellio nomen ac formam accepit. Ac si quis ἀγεννητὸν diceret Origenem, eam nempe tueri doctrinam, quæ multo post ab Ario amplificata, nomen ab eo adepta est.

XII. Multum quidem valet apud me, pro eo ac debet, Patrum illorum auctoritas, qui doctrinam Origenis de Trinitate suffragiis suis comprobarunt. Sed mihi tamen pluris est ipsa veritas, quam & ex Origenianæ doctrinæ connexionem, & ex attente perspectis Adamantii verbis, & ex Patrum aliorum complurium testificationibus, in partes sectam ab ipso Trinitatem, & essentiam ac divinitatis quibusdam veluti gradibus distinctam clamantium, liquido mihi perspexisse videor. Adde Platonicæ Philosophiæ decreta, ad quæ fere sua expressit Origenes, quod jam supra monuimus, larvam quandam Trinitatis effingere, Personis constantem tribus, inæquali præditis dignitate, potestate, antiquitate, & sapientia. Cyrillus libr. 3. contr. Julian. *πλάτων ἕνα μόνον τὸν δημιουργὸν διέκασατο τὸν ἀπάντων αἰτίον, ὃν καὶ προσεχὴ τὸν εὐόμῳ ἡρώδῃ φησὶ προὔρχειν ὡς γὰρ μὴν ἀπὲρ τῶν ἑτέρον, ὅτι τὸν ἰδὲν τὰ γὰρ αὐτῷ προσετινέει ὁ καὶ τῶν αἰτίων, τὰ δὲ εἰς τὴν φύσιν τῶν πρώτων μενοικετήμενον, ὃ δὲ καὶ ψυχῶν τῶν ὄντων ἀπάντων διακαλεῖται.* Plato unum quidem esse Opificem definiuit, rerum omnium causam, quem & propinquum mundo esse dixit, existisse vero Deum alterum ante hunc nempe boni ideam. Excogitat præterea & tertiam causam, ex dñe quidem & natura prioribus illis inferiorem, quam & animam universarum rerum appellat. Quo ex fonte profluxere non Origenis errores solum adversus sanctissimam Trinitatem, aliorumve quos recensuimus Patrum minus circumspicte locutiones, sed quidquid etiam fuit contra idem mysterium ab Hæreticis insanitum.

XIII. Si non ex supra allatis & in utramque partem expositis testimoniis, quibus Filii & Spiritus sancti dignitatem labefactare vel asserere visus est Origenes, satis ipsius elucet sententia: at facile certe deprehenditur ex sequentibus, in quibus molitionem rerum in Deum Patrem transcribit; Filium vero secundariam tantum creationi impendisse vult operam, & instrumenti vel ministri partes obisse: *ἄνω εἶναι, inquit Tom. 2. in Johan. p. 56. καὶ ἐνθάδε, ἃ πᾶσι τῶν λόγων ἐξήρητο, ἐκ τῶν τῶν λόγων ἐξήρητο, ἀλλὰ ἐκ τῶν κρείττων καὶ μείζονος τῶν λόγων, τίς δὲ ἀνὰ τὸν κόσμον τυχεύει, ἢ ὁ πατήρ;* Duplex est hujus loci labes, nam & Filium Patre minorem ac inferiorem esse decernit, & rerum creationem penitus ipsi abjudicat:

A quoque apud Photium, Cod. 117. & Paphilus in Apologia errore hunc inter eos recen-
sent, qui Origeni objici vulgo soliti sunt. Verba ipsa refert Justinianus ad calcem Epi-
stolæ ad Menam, quæ à Rufino Interprete emendata, & in orthodoxam sententiam detorta
ac interpolata sunt lib. 1. αὐτοῦ ἀρχόν, cap. 2, unde ea cap. 15. fumsit Auctor libelli De De-
tate & Incarnatione Verbi, qui reperitur, ad calcem Tomi 4. Augustini. Hac labe foedata
sunt ista quæ supra adduximus & Tom. 2. in Johan. pag. 16. αὐτοῦ τίνων καὶ ἐν δόξῃ ἐπὶ πάντων αἰώνων
τοῦτον καὶ ὁ πατήρ, & hæc & Tomo 6. p. 130. ὁ γὰρ πέμψας αὐτὸν πατὴρ, ἐν τῷ ζῶντι θεῷ, ὡς αὐτός, ἵνα
μαρτυρήσῃ, τὸ ἀγαθόν, καὶ τὸ ἰσχυρόν, καὶ τὸ ἰακύνθον, καὶ τὸ ἐκαστὸν τῶν ἁγίων, ὅτι πιστεύουσιν αὐτῷ.
ὅτι ἐκείνῳ ἀγαθὸν, καὶ μέγαν τὸν πεμπόμενον. Nihilò laniora istæc & lib. 5. cont. Cels. ὁ σωτὴρ μόνος
καὶ ἐκείνος ποτε, διδασκαλὸς ἀγαθὸν, ἀναπέμψαν τὸν λόγον αὐτοῦ ἐπὶ τὸν αὐτοῦ πατέρα, φησὶ τί μὴ λέ-
γει ἀγαθόν; ἰδίως ἀγαθὸς ἐστὶ καὶ ὁ θεὸς ὁ πατήρ, εἰπὴρ δὲ τῷ ἐκείνῳ, ὡς ἐκεῖνος τῆς ἀγαθότη-
τὸς διὰ τὴν σωτηρίαν, ἐκρίνετο ὑπὸς τῶν ἀπίστων τὸ πάλαιον, καὶ ἄλλοι ἰδιωτικοὶ ἀντὶ τοῦ προσκυνοῦσιν αὐτὸν ἡλίθιοι. τί μὴ
τοῦτον καὶ λέγουσιν, ἐκρίνετο ὑπὸς τῶν ἀπίστων τὸ πάλαιον, καὶ ἄλλοι ἰδιωτικοὶ ἀντὶ τοῦ προσκυνοῦσιν αὐτὸν ἡλίθιοι.
καὶ οὐκ αὐτοῦ; Bonitate illam quæ Deo Patri convenit, Christo detrachit, non
tantum quatenus homo est, sed etiam quatenus est imago bonitatis Dei, hoc
est, quatenus est Deus. Nullibi vero apertius quam Tom. 15. in Matth. pag. 377.
ὡς ἰσὺν πατέρα τὸν πατέρα, inquit de Christo. εἰκὼν ἔστιν ἀγαθότητι, ὡς ἡ φωνὴ τὰ λόγια, ὅπου ἡ τὸ πατέρα
ἀγαθότης ποτὸς αὐτόν, ἡ καὶ μαλὶν ἐστὶ τὴν ἀναλόγησιν πορευομένη ἰδίαν ἐπὶ ἀγαθότητι, τὸ θεὸς ποτὸς τὸν σωτήρα
αὐτοῦ εἰκόνα τῆς ἀγαθότητι, αὐτὸς ἥτις ἐστὶ τὸ σωτὴρ ἀγαθόν, ποτὸς ἀγαθὸν ἀνθρώπον, καὶ ἀγαθὸν ἔργον, καὶ ἀγαθὸν
δένδρον. πλὴν γὰρ ἡ ὑπεροχὴ ποτὸς τὸ ὑποδεδειγμένον ἀγαθὸν ἐν τῷ σωτῆρι, καθὼς ἔστιν εἰκὼν τῆς ἀγαθότητι
αὐτοῦ τὸ θεόν, ἥτις ἡ ὑπεροχὴ τοῦ θεοῦ ὅτι ἀγαθὸς ποτὸς τὸν εἰπόντα σωτήρα. ὁ πατήρ ὁ πέμψας μὴ μείζων
μοῦ ἐστίν, οὐκ ἄρα ὁ ἰσχυρὸς καὶ εἰκόνα τῆς ἀγαθότητι, τὸ θεὸς.

Adversus ea præscribere velle, non est candoris nostri. Quam autem solaris radii comparisonem adhibuimus supra, eandem hic replicare necesse est, ut ejus de Filii bonitate sententia innoscescat. Quemadmodum ergo tanto dignitate Patris inferiore credidi Filium, quanto solaris radius Solis ipsius dignitati decedit; eandem esse bonitatis Filii rationem ad Patris bonitatem censuisse ipsum putandum est. Ut enim quandam Solis imaginem, sed rudem & imperfectam continet ac exprimit solaris radius; pari modo imaginem paternæ bonitatis referre Filium exsultavit, non perfectam quidem ac per omnia archetypo ipsi similem & æqualem, sed exilissimam leviter, & exemplaris præstantia longe inferiore. Si quando igitur bonitatem Filii eandem esse docet ac Patris bonitatem, velut libr. 1. *cap. 2.* ubi eandem esse ait utriusque potentiam, bonitatem eandem, & quæcunque habet Pater, habere & Filium, facilis est intellectus; Filii nempe bonitatem paternæ bonitatis esse particulam & auram, è paternæ bonitate decerpam ac delibatam. Si quando Patri soli bonitatem tribuit, primigeniam bonitatem, & bonitatis intelligit principium ac fontem; Filium autem paternam tantum illa bonitate impertitum. Cujus imperitatis occasionem videtur accepisse ex male intellecto Matthæo 19. 17. & Johan. 17. 13. & ex Platone qui *boni* nomen ad Deum peculiariter pertinere dicebat.

XVI. Simili modo explicandum venit dogma alterum, quod ab ipso propositum refert Hieronymus, *Filium quantum ad Patrem non esse veritatem, quantum ad nos esse imaginariam veritatem*. Paria fere habet Augustinus: *Dicit præterea Origenes, inquit, quod Filius Dei sanctis hominibus comparatus, veritas sit; Patri collatus, mendacium*. Nec dissimilia quæ ex Epistola Decretali Palæstinorum Episcoporum repræsentat Guido Carmelita adversus Origenistas: *Siqui sunt qui in suis tractatibus tradiderunt, quod Filius nobis comparatus sit veritas, Patri collatus mendacium, quæ et quæ sit Petrus & Paulus ad Salvatorem, hoc est Vnigenitus Filius & Deus Verbum comparatus Patri. . . . & ipsi & dogmata ipsorum sint Ecclesie anathema*. Quibus adscriptur Anonymus ille defensor Origenis, quem dixi, & inter capita in ipso reprobata solita postremum illud ponit: *ὅτι ἡ εἰκὼν τοῦ Θεοῦ, ὡς τὸ πρὸς Θεοῦ, ἡ ἰσὺς εἰκὼν καὶ ὁ εἶδος, ὡς ἡ ἰσὺς ἀληθινή. Imaginem Dei respectu ejus cujus est imago, quatenus est imago, non esse veritatem*. Videtur hæc hæresis libro 1. *ἀπὸ ἀρχῶν*, cap. 2. fuisse expressa, sed Rufini articulis dissimulata, & falsa hæc interpretatione obducta: *Imago ergo est invisibilis Dei Patris Salvator noster, quantum ad ipsum quidem Patrem, veritas: quantum autem ad nos, quibus revelat Patrem, imago est, per quam cognoscimus Patrem*.

XVII. Quæ Origeni dica impingi solet, negasse ipsum Patrem à Filio, Filium à Spiritu sancto, Spiritum sanctum ab Angelis, Angelos ab hominibus videri non posse, faciliis expurgato non est, si criminantur numerus spectetur et auctoritas. Præmatur hunc ac præcipuum inter ejus errores statuit Epiphanius Her. 64. cap. 4. & in Ancorato, cap. 63. ubi verba ipsa Origenis exhibet : μαθίσταται, inquit, πῶς ἐκ ἀπείρουτον ἀεὶ ὁμοῖος εἶπεν, ὅτι ἐκ ὁμοῦ τὸν πατέρα ἐποίησε. ἀλλὰ φησιν. ὡς ἐ δυνάμει ὅμοιόν τὸν πατέρα ἐποίησε καὶ τὸ ἅγιον πνεῦμα ἐ δυνάμει

τα) ἰδεῖν τὸν υἱόν. καὶ πάλιν· ἀπὸ τῶν ἰδεῖν τὸ ἀδελφὸν ἰδεῖν τὸν υἱόν, καὶ ὁ ἀδελφὸς ἰδεῖν τὸν υἱόν. A
 ἰδεῖν. Discant quomodo non dubitavit Origenes dicere Filium non videre Patrem, sed dicti: Quem
 admodum non potest videre Patrem Filius, nec Filium videre potest Spiritus sanctus. Et rursum: An-
 geli videre non possunt Spiritum sanctum, & homines non possunt videre Angelos. Eadem replicat
 in Epistola ad Johannem Hierosolymitanum, cap. 2. Hieronymus quoque errores recen-
 sens librorum αὐτοῦ ἀρχῶν, in Epistola 59. ad Avit, scripsisse eum ait in primo Operis hujus vo-
 lumine, Deum Patrem, per naturam invisibilem, à Filio non videri: & in secundo: Restat ut in-
 visibilis sit Deus. Si autem invisibilis per naturam est, neque Salvatori visibilis erit. Idem in Epist.
 16. ad Pammach, cap. 3. Et primum de libro αὐτοῦ ἀρχῶν, ubi loquitur: Sicut enim incongruum est
 dicere quod possit Filius videre Patrem, ita inconveniens est opinari quod Spiritus sanctus possit vide-
 re Filium. In qua hæresi versatum fuisse Johannem Hierosolymitanum toto hoc capite de- B
 monstrat. Par est Gennadii querela libr. de dogmatib. c. 4. Nihil, inquit, sibi invisibile à crea-
 turis (in Trinitate credamus) ut Origenes. Legendum, ni fallor, ut creaturis; hoc est, Ni-
 hil esse credamus in Trinitate, quod ab aliquibus ejus Personis videri non possit, quemad-
 modum à creaturis videri non potest, quod putavit Origenes. Par & illa Justiniani in Epi-
 stola ad Menam, & Iñodori libr. 8. Origin. cap. 5. & Anonymi Auctoris Apologia: pro Ori-
 gene, apud Photium, Cod. 117. & Nicetæ Acominati, & Honorii Augustodunensis in lib.
 de Har. & Cæceni in Compendio, & Suidæ in voce ὁμοῦς, & Zonaræ libr. 2. in Decio.
 Atque hunc porro errorem ab Adamantio mutuatus est Arius, quem dicere autum esse
 narrat Athanasius de Synodis, ἀδελφὰ τῶν πατέρων ἐκ τῆς ἰδέας, οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. αὐτοὶ γὰρ
 οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. C
 παλιν οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν. οὐκ ἔστιν ἐφ' ἑαυτῶν.
 est. Filius quippe suam ipse essentiam non novit. Cum sit enim Filius, voluntate Patris talis ex-
 titit. Quæ enim concedit ratio cum quis sit ex Patre genitorem ipsum comprehensione cognoscere?
 Perspicuum est, quod habet principium cum qui careat principio mente completi vel compren-
 dere non possit.

XVIII. At eam criminationem ab Origene multis depellere conatur Rufinus Invect. 1.
 in Hieron. ostenditque ad refellendam Valentinianorum hæresin, qui Deum corporeum
 humanis membris habituque constantem describebant, Origenem probasse Deum ex natu-
 ra sua corpore carere, ac proinde sub oculis cadere non posse, visionem quippe corporum D
 esse; nosci autem posse, quod cognitio rerum sit corpore carentium; nosci igitur Patrem à
 Filio, videri neutiquam. Tum locum ipsum Origenis depromit, in quo hæc habentur: Aliud
 est videre, aliud noscere; videri & videre corporum est; nosci & noscere, intellectualis natura est.
 Quidquid ergo proprium corporum est, hoc nec de Patre nec de Filio sentiendum est. Quod vero ad
 naturam pertinet Deitatis, hoc inter Patrem & Filium constat. Ait demum depravatam hoc loco,
 & corruptam fuisse suam interpretationem, atque ita purgandi sui causa concludit: Si quis ne-
 gat quod non ita videt Filius Patrem, sicut Pater Filium, & non ita videt Spiritus sanctus Patrem &
 Filium, sicut videt Pater Filium & Spiritum sanctum, anathema sit. Videt enim, & verissime videt,
 sed ut Deus Deum, & lux lucem, & non ut caro carnem, sed ut Spiritus sanctus; non corporeis sensibus,
 sed virtutibus Deitatis. Rufini responsionem arripuit & uberius explicavit Halloxius libr. 4. E
 Orig. defens. Quæst. 4. Porro locus Origenis his celebratus concertationibus extrat lib. 4.
 αὐτοῦ ἀρχῶν, cap. 1. cui similem alterum reperies libr. 2. cap. 4. His adungi potest ad tutelam
 Origenis & ille quoque è Tom. 20. in Joh. pag. 292. ὁμοῦς ἀνθρώπων ἐν τινὰς ὁμοῦς ἀπ' ἀρχῆς
 αὐτοῦ πάσης γενέσθαι τὴν λόγον, καὶ ὁ ὁμοῦς πατέρας ἡμῶν οὐκ ἀπ' ἀρχῆς αὐτοῦ πάσης καὶ ὑπερῆς
 ἡμῶν τῶν λόγων. ὅτι τὸν σωτῆρα αὐτοῦ πάσης λέγουσιν ὅτι τὸν πατέρα, & τὸν υἱόν εἰρησὶ τὸ
 τὸν πατέρα εἰ μὴ ὁ υἱός, καὶ τὸν υἱόν οὐκ ἔστιν ὁ πατήρ, ἀλλ' ὁ υἱός ἀποκαλύπτει, δηλοῖ ὅτι τὸν πατέρα
 ἡμῶν τὸν σωτῆρα σαφῶς ἡ ἀποκαλύπτει λέγει ἐν τῷ αὐτῷ λόγῳ παρα τῷ πατρί, καὶ ὁ υἱός ἡμῶν τὸν
 alibi sæpe, illud ex Apologia Pamphili usurpare licet: Dubium autem non est, quod eodem sen-
 su etiam in cæteris sentiat, nec sit sibi ipse contrarius.

XIX. Attamen ne perfecte quidem & plene Patrem à Filio nosci, ita ut à seipso nosci-
 tur Pater, minoremque esse cognitionem Filii quam Patris nonnunquam Origenes asse-
 ruit: nam Hieronymus in Epist. 59. ad Avit, cap. 4. recitat hoc ipsius decretum è lib. 4.
 αὐτοῦ ἀρχῶν, quod & Græce exhibet Justinianus in fine Epistolæ ad Menam: Curiosus Lector in-
 quirat, utrum à semetipso cognoscatur Pater, quomodo cognoscitur à Filio; sciensque illud quod scri-
 ptum est: Pater qui misit me, major me est, in omnibus verum esse contendet, ut dicat & in cognitione
 Filio Patrem esse majorem, dum perfectius & purius à semetipso cognoscitur quam à Filio. Atque id
 esse causa, quare Filium à Patre comprehendi, Patrem vero à Filio neutiquam compren-
 di posse opinatus sit, ait Hieronymus contra quam Paganino Gaudenzio visum est, qui ideo
 censuisse Origenem scribit, Filium videre non posse Patrem, quia Filium habuit pro re
 creata; intellectum autem creatum rem infinitam cernere non posse. Cum enim putasse
 feratur

Gaudent,
 de compa-
 rat. dogm.
 Orig. cum
 philof.
 Platonis.

A feratur neque Filium a Spiritu sancto videri posse, neque Spiritum sanctum ab Angelis, neque Angelos ab hominibus, vanam esse sequitur Gaudentii conjecturam. Eodem per-
rinet quod queritur Hieronymus, cap. 1. ejusdem Epistolæ ad Avit. decrevisse Origenem,
Deum Patrem esse lumen incomprehensibile. Anonymus quoque Auctor Apologiæ pro Orige-
ne apud Photium Cod. 117. inter capita criminationum quæ Origeni intentari solebant,
tertium illud ponit, (ἵσιν) μὴ γινώσκον τὸ πατέρα ὡς αὐτοὺς ἑαυτῶν. *Filium non cognoscere Pa-*
trē, ut se ipse Pater cognoscit. Hujus sane commentu notæ extant Tom. 32. in Johann.
γινώσκον αὐτὸ τὸ πατέρα τὸ υἱός, αὐτὸ τὴν γινώσκον αὐτὸ ὄντι μεγίστῳ ἁγαθῷ, καὶ ὅσοις αὐτὸ ἐστὶν πελειάν γινώσκον τὴν
γινώσκον τὸ υἱὸς τὸ πατέρα ἑδωκόθεν· οὐ μὴ ὅτι καὶ ἑαυτὸν γινώσκον, ὅτι καὶ αὐτὸ ἐμαρτύρησεν ὅτι αὐτὸς ἑστίν, ἑδω-
κόθεν ὅτι καὶ αὐτὸν ἐγνώκειναι. Cognitionem quæ cognoscit Filius, cognitione illa quæ cognoscit
Pater paulo inferiorē esse definit; quod mox apertius prædicat, dicens τὸν πατέρα οὐ γινώσκον
B ὡς ἐγὼ οὐκ ἔν ὕμῳ διέκρινας.

[illegible]

XXI. Filium Dei pro creata ab Origene habitum fuisse ac predicatum ; quæ
 Arianorum & Anomæorum impia fuit & damnosa opinio ; verba hæc persuadere pos-
 sunt, quæ lib. 4. *αὐτὸ ἀρχὸν adducit Iustinianus in Epistola ad Menam*: *ὅτι οὗτος ἐκ τῆς αἰωνιότη-
 τος τῆς πατρὸς ἦν ὁ υἱὸς τοῦ θεοῦ τῆς αἰωνιότητος, καὶ ἀπαύλασμα τῆς δόξης αὐτῆς, καὶ ἀκατήχητος τῆς ὑπο-
 στασεως αὐτῆς, ἀσπληγῆτος πάσης κλίσεως κλίμα, σοφία αὐτῆς ὅτι ἡ σοφία φησὶν. οὐ θεὸς ἐκείνός ἐστι ἀρχὸν ὁσὸν
 ἐκεῖνος ἐστὶν ἑαυτοῦ. καὶ ἴστα ἐξ eodem libri: ὅτι ὡς πατὴρ ἐστὶν πᾶσι θεός, τὸ πατέρα τὸ θεὸν τὸ ἑαυτοῦ ἡμεῖς οὐκ ὡς
 τὸ αὐτὸ ἀκούμεθα περὶ τῆς αἰωνιότητος nec non & hæc, quæ ex Iulii Commentario in Psalmum I. profert Epiph. *ἐπεὶ ὁ
 υἱὸς τῆς ἀρχῆς τοῦ κόσμου, ὅπως μὴδὲ χωρεῖς διὰ καλὸν εἶναι τὸν θεόν, καὶ μάλα ἰσχυρῶς γραφὴν ἀποκτείνουσιν, ὅπως τῷ
 πατρὶ τὸ ἑαυτοῦ εἶδος τῷ εὐαγγελιστῇ ὁμολογῇ, ὅτι ἀρχιμὲνός ἐστιν ὁ θεὸς προσείναι αὐτὸς τὸν θεόν, ὅτι ἡμεῖς καλῶς ὡς
 κατ' 7. & hæc præterea quæ ex eo recitat Diodorus in Catena Combesii nondum edita ad Gen.
 1. 2. *ἡμεῖς οὐκ ὡς τὸ αὐτὸ ἀκούμεθα περὶ τῆς αἰωνιότητος, ἀλλὰ τὸ ἀληθινὸν, τὸ ὕψος* ; Idem de Spiritu sancto decernere vide-
 tur, cum ait in Procemio librorum *αὐτὸ ἀρχὸν*, juxta Rufini interpretationem: Tum deinde
 honore ac dignitate Patri ac Filio sociatum tradiderunt Spiritum sanctum. In hoc non jam ma-
 nifeste discernitur, utrum natus an innatus: & lib. 1. cap. 2. eodem Interprete: Ita ergo & ab
 eo (Patre) Filius subsistentia generatur: quod necesse est imprimis suscipi ab his, qui nihil ingentium,
 id est innatum, præter solum Deum Patrem fatentur. Quod vertit Rufinus, natus an innatus,
 redditum est ab Hieronymo, factus an infectus: sic enim ille, errores libri primi *αὐτὸ ἀρχὸν*
 recensens: Tertium dignitate & honore posuit Patrem & Filium asserit Spiritum sanctum: de quo
 cum inquirere se dicat, utrum factus sit an infectus; in posterioribus quid de eo sentiret, expressit, ni-
 hil absque solo Deo Patre infectum esse confirmans. Scripsit nimirum Origenes, *ἡμεῖς οὐκ ὡς
 τὸ αὐτὸ ἀκούμεθα, quemadmodum & Tom. 2. in Johann. pag. 57. ἔχεις διὰ τὴν ἀπορίαν εἶπε τὸ πᾶν διὰ αὐτοῦ
 εἶναι, τὸ ἀκούμεθα διὰ τὸ πνεῦμα ἡμεῖς οὐκ ὡς, τὸ ἀληθινόν, πῶς οἶοντο ἀπορίμας τὸ χεῖν ἐν τῷ τῷ
 ἑαυτοῦ***

Hier. Epist.
 59. ad A-
 vii. c. 1.

f

Quæ

Hier. Epis
59. cap. 1.

Hier. Epis
59. cap. 1.

Hier. Epis
59. cap. 1.

Genebr. i.
collectan.
De vit. &
rigin. c. 6.

Rufin. de
adult. lib.
Orig.

Sozomen
lib. i. c. i

Sozomen
lib. i. c. i

A vetustiorum pars hodiernæ lectioni consentiunt. Sane ad generationem Filii potest utrumque pertinere. *ἐκτός, creavit*, id est, genuit, Cicero libr. 1. De republ. *Quoniam plurima beneficia continet patria, & est antiquior parens, quam is qui, ut ajunt, creaverit.* Virgilius Æneid. 10.

Sylvicola Fauno Dryope quem nympha creatat.

Claudianus 1. de raptu:

Nam quidquid ubique

Gignit materies, hoc te donante creatur.

Sed & *ἐκτός, possedit*, de parentibus dicitur; quorum nihil tam proprium est quam liberi, quos genuerunt. Quamobrem Eva dixit de Caino: *יְהוָה נָתַן לִּי אֶת הָאִשָּׁה*. LXX. *ἐκτός ἀπὸ τοῦ θεοῦ*. Vulgata: *Possedi hominem per Deum.* Filium igitur *κτίσμα* ab Origene dictum credere possumus hoc sensu, quo Filii à parentibus creati dicuntur. Quapropter cum Tom. B I. in Joh. p. 19. sapientiam animatam, id est Filium, diceret à Deo esse creatam, locutionem illam mollivit hoc temperamento, *ἐν ᾧ ἔπος ἐπὶ πᾶσι*. En ubi verba: *καὶ λεκτόν ἐστι κτίσμα, ἐν ᾧ ἔπος ἐπὶ πᾶσι*, *ἐμὲ γὰρ οὐκ ἔστιν ὁ θεός, αὐτὴν ἐπέστρεψεν*, &c. Nec sic tamen docti cujusdam viri reprehensiones locus iste effugit.

Sequentium locorum crimen hoc est, quod Servator noster appelletur *θεὸς ὁ υἱός*. cuius postrema vocis ea est ambiguitas, & tam crebris disputationibus ventilatus intellectus, ut omnis inde quaestionis hujus pendeat adjudicatio. Perscrutanda itaque illa est accurate, sed paucis. A *ἡρώδης, gignit*, fit *ἡρώδης, genitus*: à *ἡρώδης, sum, existo*, fit *ἡρώδης*: hoc est, *habens ab aliquo ut sit*. Itaque si proprie loqui velimus, Deus Pater est *ἀγεννητός*, & *ἀγέννητος*, quia neque ab ullo genitus est, neque ab ullo habet ut existat. Item Filius est *ἡρώδης, genitus*, nam gignitur à Patre: est *ἡρώδης*, nam à Patre sic tamquam à principio habet ut sit. Spiritus vero sanctus non est *ἡρώδης* sed *ἡρώδης* genitorem enim non habet, sed habet à Patre & Filio ut existat. Hæc est propria vocum illarum notio, quam tamen nec semper servarunt Patres, & consulto permiscuerunt ac confuderunt Ariani, ut in ambigua voce facilius fraudem struerent. Origenes vero cum Filium appellat *ἡρώδης θεόν*, sic accipe: *qui principium sui habet, & existens à initium*. Filio quidem commune est cum creatis rebus, sui principium ac originem habere: emanandi autem ex illo principio ac prodeundi ratio plane diversa est: prodiit enim Filius per generationem æternam; prodeunt creatæ res per temporariam creationem. Hoc sensu, quo dixi, vocem *ἀγεννητός* à Veteribus usurpatam scribit Athanasius: *ὡς ἀγεννητός ἐστι καὶ οἱ ἀρχαῖοι ἐν τῷ ἀδελφῷ, ὃ πατέρα λέγοντες, ἐχ' ὡς ἡρώδης* Athanas.

D *καὶ ποιῶντος ὅτι καὶ λόγος ἔσται ἐν ἡμῖν, ἀλλ' ὅτι μὴ ἔχει τὸ αἶμα.* Non ignoramus autem eos qui De Synodo dixerunt unum esse *ἀγεννητόν, Patrem significantes, non ita scripsisse quasi Verbum sit ἡρώδης & opus, sed quia Pater causam non habet.* Patrem dictum esse ait *ἀγεννητόν* quia ab alio non habet ut sit: Filium autem *ἡρώδης* esse negat hac notione, quod ab alio factus sit: sed non negat *ἡρώδης* esse alia notione, ea sc. quam indicavi, quod ab alio habeat ut sit, non tamquam res facta, sed tamquam res genita. Atque ita Filius dici potest *ἀγεννητός*, qui ab alio non habet ut sit, nempe tamquam opus seu res facta, vel tamquam res creata: & *ἡρώδης*, qui ab alio habet ut sit, nempe tamquam res genita & Filius. Sic Origenes, qui *ἐν τῷ θεῷ* appellasse Filium in simulatur, & qui Tom. 2. in Joh. p. 16. credere se dixit *ἀγεννητόν* (legendum, vel certe intelligendum *ἀγεννητόν*) *καὶ ἐν ἑαυτῷ πατρὶς* ἡ, hoc est unum Patrem principio carere, nec ab alio habere ut sit, Filium tamen *ἀγεννητόν* vocat

E libr. 6. contra Cels. *ἐπεὶ γὰρ τὸ ἀγεννητόν καὶ πάσης γενέσεως φύσεως ἀπαρτέσθον κατ' ἀξίαν εἰδέναι τις δύναται* ὡς ὁ γενέσας αὐτὸν πατὴρ. Illic *ἀγεννητός* sonat *non factum, non creatum*. Hinc natam opinor primam è criminationibus adversus Origenem conflatis, quas Pamphilus in Apologia recenset. *Prima illa est, inquit, quod dicunt, eum innatum dicere Filium Dei.* Dixerat nempe Origenes *ἀγεννητόν*, quod ipsius adversarii, contentiosi homines & rixosi, confuderunt cum *ἀγεννητόν*, ut ansam haberent calumniæ. Contra vero Socrates de Eusebio loquens merito dixit:

Θαυμάσιος καὶ ἡλιωτὴς ἐγένετο τῷ ὡς ἐκ γενέσεως βιβλίων ἐν οἷς πανταχῶς τὸ ὕδιν ἐκ τῆς πατρὸς γεννηθέντα ἐκφρασεῖν διὰ τῶν ὡς ἐκ γενέσεως βιβλίων τὸ βιβλίου καὶ ἀποδοῦναι δύναμιν. *Admirator & amulator librorum Origenis fuit, in quibus Filium ex Patre natum ubique reperit, qui librorum Origenis profunditatem animo penetrare possunt.* Hieronymus vero dixisse ipsum affirmans *Christum Filium Dei non natum esse, sed factum*, hoc est, *ἀγεννητόν & ἡρώδης*, utramque hanc vocem in alium detorquet intellectum, ac ab Origene usurpata est: qui cum dixit Filium *ἀγεννητόν*, id sibi voluit, non esse factum, nec creatum. Contra Hieronymus exposuit, non esse natum, quasi dixisset *ἀγεννητόν*: cum vero Filium dixit *ἡρώδης*, id sibi voluit, habere ipsum sui principium; contra Hieronymus exposuit, esse factum. Nempe sic verba Origenis in pessimum sensum trahere amabat.

Ita Epiphanius vocis *ἡρώδης* usum in aliis probaturum se dicit, in Origene damnare. Contra Epiph. tra ea vero quæ addit, velle Origenem *καὶ χάριν τὴν αὐτὴν καλεῖσθαι*. Per gratiam Filium ipsum Hier. 64. (Christum) appellari, promta est ex ipso Origene defensio, qui dilerte docet Tom. 2. in Joh. *μόνον τὸ μοιζωνῆ φύσει ὕδιν ἀρχὴν τῶν χάριν* & libr. 7. in Epistol. ad Rom. *Sicut enim multi sunt Filii Dei, ut Scriptura dicit: Ego dixi, Dii estis & filii Excelsi omnes, unus tamen est natura Filii & Vnigenitus de Patre.*

A Spiritum sanctificationis, sed dicitur: Qui destinatus est Filius Dei in virtute. Destinatur enim ille qui est: praeordinatur vero ille qui nondum est, sicut de his dicit Apostolus: Quos autem praescivit, illos & praeordinavit. Praesciri ergo & praeordinari possunt illi qui nondum sunt, ille autem qui est, & semper est, non praeordinatur, sed destinatur. Filius autem Dei semper fuit ab aeterno, & non fuit tempus quando non fuisset. Vbi patet quod Origenes errorem Arij clare damnat. Pluribus id probare superfluum est, quod ex gemino Origenis loco satis probavit Athanasius in Decretis Nicenae Synodi. Porro quae de Filii generatione diximus, eadem de Spiritus sancti processione intelligenda sunt.

Ne quis vero nos Solis, solarisque radii exemplum, ad declarandos Origenis sensus gratias ascrivisse putet, en ipsius verba Hom. 9. in Jer. pag. 106. ἡν ἂν ἐπιθεῖται σοι ἐπὶ τῷ σωτήρι, ὅτι ἐν τῷ ἰσχυρῶν οὐ πατὴρ τὸ ἰσχυρὸν, καὶ ἀπέλυσε τὸν αὐτὸν ὁ πατὴρ δὲ τὸ γενέσθαι αὐτῷ, ἀλλ' αὐτὸς γεννᾷ αὐτόν. καὶ ἐκείνῳ ἐπὶ τῷ δικαίῳ ἀποδοχὴς. ἰδοὺ οὖν τίς ἡμῶν ἐστὶν ὁ σωτὴρ. ἀπαύρασμα θεοῦ. τὸ ἀπαύρασμα θεοῦ ἐστὶν ὁ πᾶς γεννᾷ, καὶ ἐκείνῳ ἐστὶν τὸ φῶς ποικίλον τῷ ἀπαύρασμα, ἐπὶ τοῦτον γεννᾷ τὸ ἀπαύρασμα τὸ θεοῦ. ὁ σωτὴρ ἡμῶν σοφία ἐστὶν τὸ θεοῦ. ἐστὶν ἡ σοφία ἀπαύρασμα φωτός αἰδίου. οἱ ἐν τῷ σωτὴρ αὐτὸς γεννᾷ, καὶ ἐκείνῳ τὸ τοιοῦτον. ἀπὸ τῶν πάντων βανὺν γεννᾷ. ἐκείνῳ δὲ ἀπὸ τῶν πάντων ἐν τῷ σωτὴρ. ἀλλὰ ἀπὸ πάντων ἐν τῷ σωτὴρ, καὶ αὐτὸς γεννᾷ τὸν σωτὴρ. Eadem utitur similitudine Tertullianus Synodi. cap. 21. Etiam cum radius ex Sole porrigitur, portio ex summa, sed Sol erit in radio, quia Solis est radius; nec separatur substantia, sed extenditur. Ita de Spiritu Spiritus, & de Deo Deus, ut lumen de lumine accensum: manet integra & indefecta materia matris, & si plures inde traduces qualitates mutueris. Ita & quod de Deo profectum est, Deus est, & Dei Filius, & unus ambo. Quibus haec adsonant ē libr. contr. Praxeam, cap. 9. Pater tota substantia est: Filius vero derivatio totius & portio, sicut ipse proficitur: Quia Pater major me est.

C Unde liquet quo sensu dixerit Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum unius esse substantiam, & unius status, & unius potestatis, & Filium non aliunde deducere se, quam de substantia Patris. Augustinus ipse comparatione eadem generationem Verbi explicat lib. 6. de Trinit. ipso initio, sed non eadem inde colligit: Ipse Arius, inquit, dixisse fertur: Si Filius est, natus est: si natus est, erat tempus quando non erat Filius; non intelligens etiam natum esse Deo sempiternum esse, ut sit coaeternus Patri Filius: sicut splendor qui gignitur ab igne, atque diffunditur, coaeternus illi est, & efficit coaeternus, si efficit ignis aeternus. Itaque eo discrepabat ab Origenē Arius, quod hic Filium diceret esse factum ἐκ οὐτῶν, hoc est, ex nihilo, & cum antea non esset: ille paternae substantiae portionem esse & effluvium ab aeterno manans & Patri coaeternum. Quo in errore versatos esse Plathyrianos Haereticos Ario prognatos narrat Theodoretus in 4. libr. De Haer. Fab. Scriptor operis de Deitate & Incarnatione Verbi ad Januarium, qui ad calcem Tomi 4. Augustini reperitur, & fere Origenis laciniis suffarcinatus est, auctoribus Johanne & Paulo generari Verbum dixit cap. 10. quemadmodum splendor à luce proficiat: Est namque, inquit, ita aeterna ac sempiterna generatio, sicut splendor generatur à luce; & c. 19. Ioh. i. 5. Sed & Iohannes indicat quia Deus lux est, & Paulus designat quia Filius splendor lucis aeternae sit Deus. Sicut ergo nunquam lux sine splendore esse potuit, ita nec Filius quidem sine Patre intelligi potest, qui & figura expressa substantiae ejus, & Verbum, & Sapientia dicitur. Denique Symbolum Filium esse decernit Deum de Deo, lumen de lumine.

E XXV. At non in iis solum, sed in aliis etiam ad Christi generationem, & Spiritus sancti processionem pertinentibus, & hic quem dico Tertullianus, & alii plerique ex antiquissimis Doctoribus, & Nicena Synodo anterioribus, Origenis impietatem dicam, an imperitiam vel aequarunt vel superarunt. Justinus, Athenagoras, Theophilus Antiochenus, Tatianus, ipse Tertullianus, & Lactantius, Deum dixerunt cum mundi creationem meditare, Verbum suum protulisse, quo administro in rerum molitione uteretur. Gregorium quoque Thaumaturgum Filium dixisse creatum & factum tradit Basilii Epist. 64. Leguntur & ista Dionysii Alexandrini, quae sunt singularis vacordiae, Filium Dei esse ποιητὴ καὶ γεννητὴν, ἐν τῷ τῷ πατρὶ, ὡς αὐτὸς ἐστὶν ὁ γεννητὴς τοῦ πᾶτος ἀποδόν. Opus & factum, alienum quoad substantiam à Patre, quemadmodum est agricola ad vitem. Demum subiicit: καὶ τὸ αὐτὸ ποιητὴς ὢν, καὶ τὸ πᾶτος ἑαυτοῦ. Etenim utpote qui sit opus, non erat antequam factus esset. Theognostum etiam Alexandrinum Origenis assecclam libro Hypotyposeon secundo dixisse narrat Photius, Filium esse creatum, quamvis ipsius, & Dionysii quoque Alexandrini auctoritate ad Arianos confutandos Athanasius usus sit. Quod allegorice dictum indicavimus ab Origenē, tum à Patre productum Filium, quando iussit fieri lucem, id plane & aperte dixit Tertullianus contra Praxeam, cap. 3. Tunc ipse Sermo speciem & ornatum suum sumit, sonum & vocem, cum dixit Deus; Fiat lux. Sed quod in homine horum temporum aequali, quibus nondum quaestiones illae fuerant ventilatae, excipendum est minus severe, neutiquam id ferri potest in Ruperto sic loquente libr. 1. Comment. in Genes. cap. 10. Vere enim sine voce natum, & omnia potentialiter continens Verbum tunc Pater actualiter generavit, quando caelum & terram creavit, quando lucem & cetera fecit. Eructavit ergo cor Patris Verbum bonum, & ex utero, id est, de sua substantia secreto, ante Luciferum genuit illud, quando dixit: Fiat lux.

XXVI. Est apud Origenem Hom. 1. in Isaiam, duo Seraphim quibus solum Dei stipa-
tum vidisse se scribit Propheta, ea esse Christum, & Spiritum sanctum. Idem iteratur libr. 1.
de regum, c. 3. ubi & auctorem expositionis huius Ebraum magistrum laudat, & libr. 4. c. 2.
Verba ipsa dat Justinianus in calce Epistolæ ad Menam. Hieronymo stomachum ita mo-
vit hæc interpretatio, ut impiam eam & detestandam appellet. Impia ergo ea quoque est,
& detestanda interpretatio Homiliæ sequentis, qua Davidem Christum esse docet. Impia
etiam ea quam libr. 1. de regum, cap. 3. damnata ab Hieronymo sententiæ subjunxit. Ta-
lis utraque est: Dicebat autem & Ebraeus magister, quod duo illa Seraphim, quæ in Esaiæ senis alis
describuntur, clamantia ad invicem, & dicentia: Sanctus, sanctus, sanctus, Dominus Deus Sabaoth,
de Unigenito Filio Dei & Spiritu sancto essent intelligenda. Nos vero putamus etiam illud quod in
Cantico Abacuc dictum est: In medio vel duorum animalium, vel duarum vitarum cognosceris; de B
Christo & de Spiritu sancto sentiri debere. Omnis enim sapientia de Patre revelante Filio in Spiritu
sancto cognoscitur, ut ambo quæ secundum hoc vel animalia, vel vitæ dicuntur, causa sapientia Dei
Patris existant. Similiter impia & hæc interpretatio, qua olivæ duæ candelabri aurei, quod
vidisse se narrat Zacharias cap. 4. Filius & Spiritus sanctus exponuntur; media vero lampas,
Deus Pater (cujus ad dextram & sinistram esse Christum & Spiritum sanctum non sine blas-
phemia dici posse ait Hieronymus) rami sive spicæ olivarum, Incarnatio Christi, & similitu-
do columbæ Spiritus sancti. Sin ut Davidem Christi typum esse, & ut animalia, vel vitæ, vel
olivæ candelabri, sic & Seraphimos Isaiæ anagogice Christi & Spiritus sancti symbola esse
voluit Origenes, ut certe voluit, vanæ sunt Hieronymi querelæ. Clarius id etiam sequentia
demonstrant, in quibus per hæc verba: Plena est omnis terra gloria ejus, adventum Christi
significari scribit Origenes: certum est enim eum cujus gloria plena illic esse dicitur terra, C
hunc ipsum esse Dominum Deum Sabaoth; Christum autem eum esse cujus gloria plena
est terra, Origenes censuit. Christum igitur credidit ipsum esse Dominum Deum Sabaoth.
Hoc si sit, Christo ipsi adstitisse Seraphimos, non unum ex illis Christum fuisse Origenes
existimaverit. Incastrum igitur fingit Haymo Albertstatis in libro De rerum Ecclesiasti-
carum memoria, Origenianis hæc esse Operibus inserta à malevolis; vel si Origenem aucto-
rem habent, dubitanter fuisse proposita.

XXVII. Photius Cod. 8. errores referens librorum de regum, hos ait libro primo
contineri: διήκων μὲν ἡ πατέρα ὅς ἐστι πάντων τῶν ὄντων, ἡ δὲ ὡς ἡμεῖς τὸ λογικὸν μόνον, τὸ δὲ πνεῦμα μὴ
μόνον τῶν οὐρανῶν. Pervadere quidem Patrem quæcunque sunt, Filium veros duntaxat rationis
participes, Spiritum sanctum ea tantum quæ salutem adepti sunt. Codice vero 106. narrat Theo-
gnostum Alexandrinum Origenis dogmata propugnantem libro Hypotyposen secundo
dixisse Filium τῶν λογικῶν μόνον ἐπιστᾶν. Ratione duntaxat præditiis rebus præesse. Athanasius
in libro quem scripsit in Matth. 12. 32. ad Novati hæresim hæc accedere docet, Origenem-
que & ejus sectatorem Theognostum explodit. Amaris etiam defricat ipsum convitiis
Theophilus in 1. Paschali, & ratione ac auctoritate commenta illa convellit. Quæ & leviter
perstringit Hieronymus in Epist. ad Avit. Suis vero ipsius verbis coarguit Justinianus ad cal-
cem Epistolæ ad Menam, talia è libr. 1. de regum repræsentans: Quod Deus quidem & Pater
omnia continens ad unum quodque entium pervenit, esse unicuique impertiens de suo: quod vero
præter Patrem Filius ad sola rationabilia pervenit, est enim secundus à Patre: adhuc etiam minor est
Spiritus sanctus ad solos Sanctos perveniens. Ita ex hoc major est potestas Patris præ Filio & Spi-
ritu sancto, ampliorque Filii præ Spiritu sancto; ac rursum præstantior sancti Spiritus potestas præ aliis
entibus sanctis. Ex hoc dogmate aptum est quod ait Tom. 1. in Johan. pag. 29. Christum ea-
tenus lucem esse, quatenus mentes rationis participes illustrat. Atque item illud quod in 1.
de regum Rufiniana interpretationis reperio: In illis solis arbitror esse opus Spiritus sancti, qui
jam se ad meliora convertunt, & per vias Iesu Christi incedunt, id est, sunt in bonis actibus, & in
Deo permanent. Et paulo inferius: Hoc ergo pacto operatio virtutis Dei Patris & Filii indiscrete
super omnem protenditur creaturam; Spiritus sancti vero participationem à Sanctis tantummodo
haberi invenimus. Et libr. 7. in Epist. ad Rom. Tamen quod & ille (Christus) pro impiis mortu-
us est: sic enim & ipse Paulus ostendit, cum dicit: Adhuc enim Christus cum infirmi essemus, secun-
dum tempus pro impiis mortuus est: sanctus autem Spiritus non pro impiis jam interpellat, sed pro
Sanctis. Quibus omnibus id sibi vult, Patrem in omnibus quæ sunt operari, quia totius
ἐκτίστης, sive existentia (sic enim loqui liceat) principium est; Filium, qui & λόγος, hoc est
juxta Origenis expositionem, ratio, in iis solum quæ ratione prædita sunt, vim suam experiri;
Spiritus, qui à sanctitate proprium sibi cognomen habet, vim ἀγιαστικὴν ad Sanctos duntaxat
pertinere.

XXVIII. Atque hæc ἀπορίαις ita sumpta vix est ut reprehensionem effugiant. At si
quis ad mentem potius Origenis quam ad verba attenderit, aliter sentiet. Quamvis enim
una eademque sint sacræ Trinitatis extranea opera, & quidquid agit in rebus externis Pa-
ter, hoc agat & Filius, hoc & Spiritus sanctus; quædam tamen Patri assignari solent, alia
Filio,

Hier. libr.
in Isaiam,
& Epist. 63
ad Pamm.
& Ocean.

Hieron. in
Zach. 4.

Orig. lib. 1.
de regum
cap. 3.

Orig. libr. v.
 221 a p 76.
 cap. 3.

BVI
 20

Pasch.
Tom. 6.
Bibl. Patr.

Pasch.
Tom. 6.
Bibl. Patr.

Pasch.
Tom. 6.
Bibl. Patr.

Athanas.
in Math.
12.32.

XXIX. Illud prætereà in Origene culpatum fuisse commemorat Anonymus ille quem pro eo Apologiam scripsisse tradit Photius Cod. 117. quod Filium neutiquam invocandum

A humanæ illigari Personam quam Filium dixit in eo Opere, cui titulum fecit, *Cur Deus homo.* Quoniam ergo, inquit, quodlibet parvum inconueniens in Deo est impossibile, non debuit alia Persona incarnari, quam Filius.

QVÆSTIO TERTIA.

DE CHRISTO, EJUSQUE INCARNATIONE
ET OIKONOMIA.

- B I. Plurima de Christo absone Origenes opinatus est. II. Utrum Christum substantia-
liter in Moyse, Prophetis, & Angelis adfuisse senserit. III. Patrum multorum assensu
& sua ipsius fluctuatione iuratur. IV. Quo sensu dixerit Filium Dei, antequam esset ho-
mo, mediatorem fuisse: V. in quo & Patrum quorundam consensione se tuetur. VI. Ex-
cusiuntur ejus errores de anima Christi: VII. quibus tamen non pertinaciter adhaesit.
VIII. Nonnulli ipsius accusatores retunduntur. IX. Quo sensu Filium & ejus animam
unum esse dixerit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. X. Utrum Christum car-
nem de cælo attulisse persuasum habuerit. XI. An crediderit Christum specie tenus inter-
ris apparuisse, non veram carnem gestasse. XII. Solvuntur difficiles ipsius loci duo. XIII.
Unde in hanc affecti Christo falsi corporis suspicionem venerit, exploratur. XIV. Utrum
Christum meruisse hominem existimaverit. XV. An duos Christos finxerit. XVI. U-
trum & quo sensu Jesum induisse Filium Dei pronuntiaverit. XVII. Quo sensu Chri-
stum dixerit deificasse naturam humanam. XVIII. Quo sensu Christum esse dixerit virum
illum sterilem, de quo Jeremias cap. 22. v. 30. XIX. Utrum corpus Christi ubique esse
censuerit. XX. Pro quibus passum Christum opinatus sit. XXI. Recensetur Patrum cri-
minationes adversus Origenis sententiā, XXII. quæ ex ipsius verbis proponitur. XXIII.
D Non satis constat, an sepe jam pro rebus ratione præditis, an semel tantum passum, an etiā
aliquando passurum Christum putaverit. XXIV. Ex supra allatis genuina ipsius opinio
elicitur, XXV. cujus & origo indicatur. XXVI. Nonnulla faciunt pro causā Orige-
nis, XXVII. Utrum Christum in Sole corpus suum reliquisse sibi finxerit. XXVIII.
Utrum censuerit Christum hominem esse de fuisse, postquam mortuus est. XXIX. Quo sensu
Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra. XXX. Utrum regnum Christi de futu-
rum crediderit.

E I. VULGATUM, & in Scholis receptum Theologicarum disputationum ordinem
hic deferimus, affectantes Origenem, cujus ut abnormes fuerunt plurimæ de rebus
divinis sententiæ, ita peculiari, & à consuetis aliena divisione tractandæ sunt. In
inferiorem ergo locum rejectis, quæ ad Angelos & Opificium sex dierum, aliaque his dein-
ceps subnecti solita pertinent, quæstionibus, Origenis de Verbi *ἐνανθρωπήσας* & *ἐκνοήσας* per-
scrutemur decreta, si quæ sunt obnoxia reprehensionibus, & animum possunt offendere
Lectoris orthodoxi. Ac sunt certe, neque pauca, quæ ab ejus ventilata & confutata ad-
versariis, æterna nomini ejus stigmata imposuerunt.

II. Leve illud est præ reliquis mox exponendis, & aliquam habens excusationem, quo
Christum docuit, antequam homo fieret, Patri ministrantem, in Moyse, Prophetis, & An-
gelis hominum salutem promoventibus adfuisse, & quidem substantialiter, atque ita suam
quodammodo *ἐνανθρωπήσας* inchoasse. En tibi ipsius verba ex Hom. 8. in Genes. Et tamen consi-
derandum est quia Angelus hac refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter hic
Angelus Dominus ostenditur. Unde puto quod sicut inter nos homines habitu repertus est ut homo, ita
& inter Angelos habitu est repertus ut Angelus: & ex Homil. 1. in illud Isaia: Et regem Dominum
Sabaoth vidi oculis meis, & missus est ad me unus de Seraphim. Non est unus, inquit, Domini mei Iesu
Christi adventus quo descendit ad terras. Et ad Esaiam venit, & ad Moysen venit, & ad populum ve-
nit, & ad unumquemque Prophetarum venit: neque tu timeas, etiamsi jam cælo receptus est, iterum
venies. Quia autem & ante præsentiam carnalem ad homines venerit, ipsum accipe testem denuntian-
tem atq. dicentem: Hierusalem, Hierusalem, quæ occidis Prophetas, & lapidas eos qui missi sunt ad te,
quoties volui colligere filios tuos? Quoties volui. Non dicit; non vidi te nisi isto adventu: sed dicit;

Quoties volui. Et per singulos Prophetarum convertens se: Ego, inquit, eram Christus qui loquebar per Prophetas. Dixi, Neque tu timeas, & nunc mittitur Iesus Christus. Non mentitur: Vobiscum sum, ait Dominus, omnes dies usque ad consummationem seculi. Non mentitur: ubi duo vel tres collecti sunt in nomine meo, & ego sum in medio eorum. His addonat Tom. 12. in Matth. p. 302. *ἀπόχει δὲ ἐὶ δόξα καὶ τὰ ἑαυτοῦ πέντε ἑξήκοντα ἔτη, ὅταν ᾖ τὸ πόνον, ἐτινὸς αὐτῆς ἐν ματαῖς τῶν ἡνὶ τῷ θεῷ κρηματιζόμεναι μωσῆ, καὶ αὐτὸν τῷ ἱερῷ: ὃ ἡδὲ λέγει ἀνθρώπος τὸ πρόσωπόν μου, καὶ ζῶσεται* & Tract. 26. in Matth. exponens illud: Quoties volui congregare filios tuos, sicut gallina pullos suos sub alas, & noluiisti? Quomodo, inquit, hic Dominus Iesus quasi qui frequenter voluit congregare Iudeos, non autem congregavit propter contumaciam nolentium credere, ita dicit: Quoties volui: cum sit manifestum, semel cum docuisse in corpore Iudeos? Sed non solum in praesentia, verum etiam substantialiter semper Christus praesens fuit & in Moysē, & in Prophetis; magis autem & in Angelis ministrantibus salutem humanam, & per singulas generationes: & sic impletur; Quoties volui. Per singulas enim generationes semper voluit & festinavit perficere voluntatem Patris in eis: etsi non in tempore constitutus, sicut nunc in fine saeculorum, tamen semper festinavit congregare filios Hierusalem. Ipse enim volens congregare filios Hierusalem voces habentur in Lege & in Prophetis: & de ipso scriptum est: Expandens alas suas accipit eos, & suscepit eos super scapulas suas: & quotidianum opus est Christi congregare filios Ierusalem; de quibus in Esaiā & in reliquis Prophetis plura dicuntur. Et quotidie Dei Filius congregat dispersos filios Dei, sicut gallina pullos suos sub pennas suas. In quo cum ait substantialiter praesentem fuisse Christum in Moysē & in Prophetis, conjunctionem intelligit *ἁγίων*, non vero *ὁμοστατικών*. Præterea Tom. 1. in Johann. p. 32. *καὶ ὅτι τὸ ἀνθρώπων αὐτὸν γενόμεναι ἰδοὺς τῶν πεπιστευόντων διὰ τῆς, ὅτι δὲ τὸ ἀγγέλου. περὶ οὗ μὲν τὰς τῶν ἀγγέλων ἐπιφανείας καὶ λόγους, ὅτι τῶν τῶν ἀγγέλων ἐξουσίας φαίνεται, ἐν τισὶ τόποις τῶν γραφῶν ἀγγέλων λεγόντων, ὡς παρὰ τοῖς ὡφθην ἀγγέλων: καὶ ἐν τοῖς βιβλίοις, καὶ ἐν τῷ θεῷ ἀβραάμ, καὶ ἰσαάκ, καὶ ἰακώβ: ἀλλὰ καὶ ὁ ἰσοῦς φησὶ: καλεῖται τὸ ὄνομα αὐτοῦ, μὴ ἀλλὰ βελῆς ἀγγέλων*. Et initio Tomi sequentis docet, Filium Deum missum esse à Patre ad Prophetas; & cum Scriptura ait: *Sermo factus est ad Oseam*, sic illud intelligendum, Verbum Deum missum esse ad Oseam. Idem habet Auctor Homil. 1. in Diversos: *Abraham Patri credentium tribus horis temporis, licet non per ipsam ineffabilem Deitatis substantiam, sed potius per Angelicam speciem à meridie visus est: nobis triginta annis in terra apparuit, & cum hominibus conversari dignatus est. Iacob etiam brevi tempore per Angelum nihilominus apparuit colluctans cum eo, &c.*

III. Reprehensum fuisse id in Origene, adnotat Sixtus Senensis libr. 5. Ann. 105. sed Augustini suffragio defendit. Confimilem sane professi sunt doctrinam Patres antiqui complures, non Origene solum vetustiores, vel coevi, sed recentiores etiam & Nicæna Synodo posteriores. Horum nomina & loca colligit Pamelius in Paradoxis Tertulliani, cap. 19. collegerunt subinde & alii. Ex quibus locis liquet, persuasum his fuisse Patribus morem Patri gerentem Filium Patriarchis aspectabilem sese præbuisse, Deique, Angeli, vel Domini nomina fuisse sortitum; & quæcunque in Testamenti Veteris historia à Deo facta legimus, Filium Auctorem habuisse. Attamen non in ea sibi constat sententia nosse Origene, nam easdem quoque partes nonnumquam Deo Patri videtur assignare: velut Homil. 3. in Luc. *Gratia Dei*, inquit, *fuit ut appareret Abraham, vel cæteris Prophetis: non quod oculis tantum cordis Abraham in causa fuerit, ut cerneret Deum, sed quod gratia Dei ultro se aspiciendam præbuerit viro iusto. Hoc autem non solum super Deo Patre intelligas, sed etiam super Domino Salvatore, & super Spiritu sancto.*

IV. Qui Filium Dei, priusquam humanum indueret corpus, in Angelis, Patriarchis, & Prophetis adfuisse dixerit: Dei quoque & hominum mediatorem tunc fuisse, internuntium & sequestrum dicere necesse est. Hanc dogmatum consequentiam tenuit Origene, & qui prius illud posuerat, alterum quoque hoc decrevit. Verba ipsius debemus Apologiae Pamphili: *Data est autem, inquit, Lex Moysi per Angelos in manu mediatoris Christi, & virtute, qui cum esset in principio Verbum, & apud Deum esset, & Deus esset Verbum, Patri in omnibus ministravit. Omnia enim per ipsum facta sunt, id est, non solum creatura, sed & Lex, & Propheta; & ipsemet est mediator Dei & hominum. Quod Verbum quidem in fine saeculorum homo factus est Iesus Christus, sed ante hunc manifestum in carne adventum, mediator quidem erat hominum, sed nondum erat homo. Erat tamen & tunc mediator Dei & hominum: unde & data Lex per Angelos in ipsius mediatoris manibus data esse dicitur, ut esset Lex sancta, & mandatum sanctum, & iustum, & bonum, & omnia hac sanctificarentur à Christo. Non igitur eo modo intercessor, & mediator Dei & hominum dicitur ab Origene fuisse Christus, antequam de Virgine nasceretur, quo modo deinde fuit, postquam naturam humanam suscepit: nam per utriusque naturæ conjunctionem hominem cum Deo conciliavit, atque ita medium quid inter utrumque fuit, cum utrumque esset, & Deus & homo. Quamvis autem communionis illius, & futuri aliquando consortii, rerumque per illud gerendarum intuitu, in Veteris Testamenti Patriarchas, & Prophetas Deus bonitatis suæ & gratiæ divitias profuderit, & tunc etiam mediator Christi*

A Christus quodammodo fuerit: eo tamen non respexit Origenes, sed ad itiones illas, & redi-
tiones crebras ad homines, cum variis indutus formis, & per varias loquens personas manda-
ta illis Dei parentis Christus defererebat: præcipue vero, cum Legem Moyfi tradidit, juxta
illud Apostoli: *Quid igitur Lex? Propter transgressiones posita est, donec veniret semen cui promi-*
ferat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Mediator autem unus non est; Deus autem
unus est. Gal. 3, 19.

V. Referendum id esse ad Moysem, licet arbitrati sint nonnulli, Christo tamen accom-
modant Chrysostomus, & Hieronymus qui totam & ipse, illud Pauli interpretans, Orige-
nis doctrinam amplexus est. Sic enim ait: *Postquam ob nostram salutem de Virginis utero di-*
gnatus est nasci, Dei & hominum homo Christus Iesus sequestratus est dictus, Antequam vero humanum
corpus assumeret, & esse apud Patrem in principio Deus Verbum, ad omnes Sanctos, ad quos factus est
sermo Dei, Enoch videlicet, Noë, Abraham, Isaac, & Jacob, & postea Moysen, & cunctos Prophetas,
quos Scriptura commemorat, sine addimento hominis, quem necdum assumerat, mediator tantum-
modo nuncupatur. Sed & Episcopi illi sex orthodoxi Antiochenæ Synodi Origenis expositio-
nem secuti sunt in Epistola ad Paulum Samosatenum: Αλλά μὴν, inquit, καὶ τὸν νόμον ὁμοίως
μὴ οὐκ ἀποδοῦναι, διακρίσει τὸ πρῶτον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἀποδοῦναι λέγειν, τί ἐν ὁνόματι, ἢ ὡς θεοῦ, ἢ ὡς
ἑκείνου ποιεῖν, ὅπως ἔστιν ἐν τῷ πνεύματι ἡ ἐκείνου, διακρίσει δὲ ἀρχαίων ὁ χροῖος μεσίτης, μεσίτην γὰρ ἄλλον οὐ
ἔμελλεν εἶναι καὶ ἀνθρώπων, ἢ τὸν Θεοῦ διακρίσειν, καὶ ταῦτα ὅσα ἡ μωσίου ὡφθαλμοῦ ἀπὸ ἀρχαίων ἐν φλογὶ πυρὸς
ἐκείνου βλάτω, &c. *Quin etiam & Legem similiter Moyfi dicimus fuisse datam, ministrante Filio Dei,*
quemadmodum docet Apostolus dicens: Quid igitur Lex? transgressionum gratia posita est, donec
veniat semen cui promissum fuerat, ordinata per Angelos in manu mediatoris. Alium enim mediato-
rem nescimus Dei & hominum præter hunc. Hec enim discimus à Moyse. Visus est autem ei An-
gelus in flammæ ignis rubro. Alter autem accepta sunt ab Arianis illa Apostoli, quæ addu-
ximus; ideo enim μεσίτης Christum esse dicebant, quod naturam quamdam mediam
hominem inter & Deum fuisset sortitus, illo quidem inferiori, homine vero supe-
riorem.

VII. De anima Christi multiplex fuit Origenis error; ac multiplex quoque adversus
eum Patrum querela & criminatio. Sententia illius hæc est, quantum ex ejus scriptis licet
intelligere: animam Christi cum animabus hominum reliquis longe ante corpora à Deo
procreata, liberoque itidem ut alias instructam arbitrio, cum eximio Auctoris sui amore
pro cæteris animabus teneretur; similisque aliarum per naturam, Verbi similis esset per
virtutem, tam firmiter ei sese applicuisset, ut tota ab eo recepta, vel totum recipiens, idque
substantialiter, unus cum eo spiritus efficeretur: hanc autem conjunctionem ad assumen-
dam carnem aditum Verbo munivisse; cum divina alioqui natura humanæ absque medio
aliquo adherere neutiquam posset: tam arctum autem fuisse Verbum inter & animam
hanc, seu ut Damascenus, mentem (quod magis convenit doctrinæ Origenis, nam ex men-
tibus animas cum solum existimavit fieri, cum ex charitatis ardore refrigerunt, quod de
mente, seu anima Christi minime opinatus est) vinculum, ut vitii, à quo maxime divina
abhorret natura, minime capax esset; atque ita quod in arbitrio erat positum, longi usus affectu
jam versum esse in naturam, ut à peccato penitus esset immunis; aliter igitur in Prophetis &
E Apostolis fuisse Verbum, aliter in Christo; illis enim per æternam & moralem conjunctio-
nem, Christo per immaculatam federationem & hypostaticam adhæsisse: ac nos proinde si
singularem animæ Christi adversus Deum amorem, quo Deum in se recipere merita est,
imitemur, Christi quoque pro rata effectum iri participes. Quibus asserendis hac Davidis
testificatione utitur è Psalm. 44. 8. *Dilexisti iustitiam, & odisti iniquitatem: propterea unxit te*
Deus, Deus tuus oleo latius præ confortibus tuis. Totam porro istam Origenis dissertationem
iisdem propemodum repetitam verbis reperias in postremo capite Libelli De Deitate &
Incarnatione Verbi, ad Januarium; qui libellus Origenianis fragmentis fere constat, & ad
calcem quarti Tomi Augustini adjungi solet. Atque hæc doctrinam, quantumvis abso-
nam, avidè arripuerunt Pelagiani, & propugnarunt. Locorum Origenis, quibus ea contine-
tur, primus extat Tom. 1. in Johan. p. 35. Αλλά καὶ ἀντὶ τοῦ τούτου λέγειται ὅτι οὐκ ἴσταντες ἐκείνου, ἔμα-
ρτον αὐτὴν γεννημένην, καὶ πρὸ αὐτῶν, ἵνα διδάσκωμεν ἐπὶ τὸν ἀνθρώπον ὅτι ἦ Θεὸς, τὸν τῇ Θεότητι αὐτῇ ἀνακε-
κραμένον, πρὸς αὐτὸν εἶναι ὅτι καὶ μαρίας γενέσθαι. Alter habetur Tomo 20. sequenti, pag. 307.
Οὐκ ἀντίστοιχον ἡ ἐκείνου τὸν τόπον, & εἰς τὸ πρῶτον ψυχῆς λόγον. Τὰ γὰρ ἡδὴ μὲν τῇ ψυχῇ ἐν τῇ ἐκείνου τυχάνουσα τελεό-
τητι, ἐκ Θεοῦ καὶ πρὸς πληρωμάτων ἡν, καὶ ἐκείθεν ἐξελθούσα, πρὸς ἀπὸς ἀλλοδαπὸν τοῦ πατρὸς, ἀνέλαιβε τὸ ἐκ τῆς μαρίας
σώμα. Libro vero 2. de Princip. cap. 6. & libr. 1. contr. Celsi, fusius idem tractat argumen-
tum, mentemque suam diserte proponit; quæ quoniam æquo prolixiora sunt, ut Lectorem oc-
curatur fastidio, referre superfluo. Adducemus ea solum, quæ è libro eodem περὶ ἀρχῶν de-
promsit Justinianus ad calcem Epistolæ ad Menam: Διὰ τὸ ὅτι ἄνθρωπος γένοντι χριστός, ἐξ ἀνθρώπου καὶ
Θεοῦ καὶ τέτυκτο, ὡς μαρτυρεῖ ὁ παρρησιαστικὸς λόγος ἡρώδης πᾶσι δικαιοσύνην, ἐξ ἡμετέρας ἀνομιᾶς, δι᾽ οὗ τὸ ἐκείνου ἐχρυσέ-
σιθις, ὁ Θεὸς ἐκ ἑλίου ἀγαλλιάσθαι, καὶ τὸς μετόχους αὐτοῦ ἐκτελεῖν τὴν ἐκείνου ἐκκαθαρίσιν, καὶ τὸν ἐκείνου
ἐκκαθαρίσιν.

VII. Quod si quis fallis illis Origenis assertionibus commovetur vehementius, sic præfatum eum fuisse sciat, antequam ad explicandum Incarnationis mysterium accederet: *Quæ quidem in aures humanas proferre, & sermonibus explicare, longe vires vel meriti nostri, vel ingenti ac sermonis excedit. Arbitror autem quia etiam sanctorum Apostolorum supergrediatur mensuram: quin imo etiam fortassis totius creaturæ celsissimum Virtutum eminentior est Sacramenti istius explanatio.* De quo nos non temeritate aliqua, sed quomodo et do loci deprecatur, ea magis quæ fides nostra continet, quam humana rationis assertio vindicare solet, quam paucissimis proferemus, suspiciones potius nostras, quam manifestas aliquas affirmationes in medium proferentes. Quæ à Rufino adtexta suspicarer, si non de rebus obscuris disputatorum Origenes ita præfari soleret.

Guid. Car-
 mel. in
 Summa de
 Har. in
 Har. Ori-
 genist.
 Gaudent. in libr. de
 compara-
 tione Do-
 gmat. Ori-
 genis cum
 Philoso-
 phia Pla-
 tonis c. 35.
 Athana-
 sius in E-
 pistol. ad
 Epictetum

Guido Carmelita, cuiq; adnotat iſta Paganiſi Gaudentii ratiocinatio. Anima propter pec-
catum, juxta Origenem, corpora ſubeunt; anima ergo Chriſti peccatum admittit. Ac ſi quis
illud Prophetæ: *Omnis homo mendax*, ulupantem nunc aliquem velut ſacrilegum redarguat,
quod Chriſtus homo fit, ac mendacem proinde dixerit. Ac ſi non aliquas etiam animas ad
officia hominibus exhibenda deputaſſe Deum Origenes ſibi finxerit, ut inferius demonſtra-
bimus. Juſtinianus vero hoc ipſum Origenis delirium exagitant in Epistoſta ad Menam, his
Athanafi utitur verbis: *ἐκείνως καταγνώσκοντες ἡμεῖς πάντες ἐνομιζόντες πρὸς τὴν μαρτίαν εἶναι πλὴν τοῦ αὐτοῦ*
σάρκα, καὶ πρὸς ταύτης ἐκκεκρίσθαι ψυχὴν ἀνθρωπίνην, ἣ θεοῦ λόγον, καὶ εἰς αὐτὴν ἀπὸ τῆς τοιοῦτης ἀλλοτρίως
Μαριότῃς δαμνάμεντες ὅσους qui exiſtintant ante Mariam eſſe carnem qua ex ea eſt; ac ante eam
habuiſſe animam humanam Deum Verbum, & in ea ante adventum ſemper fuiſſe. Quibus non
tam perſtringi videtur Origenes, quam Appelles, aliique qui Chriſtum de cælo carnem
detuliſſe cenſebant. In nefarium autem Origenis, quod expoſuimus, dogma ſecundum
ſuum & tertium intentat anathematifmum Juſtinianus ad calcem Epistoſtæ ejusdem ad
Menam. Quod ad illam ſpectat animarum ἀπορραφίαν, unde hæc Origenis manaverunt de
anima Chriſti commenta, de ea infra diſputabimus. Inde ſane peſtiſeram hæreſim ſuam
conſlaſſe videtur Theodorus Mopſueſtenus, & poſt eum Neſtorius; inde & adductum
Eutychem conſectat Leo Papa in Epistoſta ad Julianum Coſenſem, ut duplicem Chriſti na-
turam

A turam ^{apud & innotuit} fuisse affirmaret, quasi animam illius tunc in cælo fuisse crediderit. Offensionem autem non haberet, quod dixit Origenes, quemadmodum homo ille, qui Verbo in una persona conjunctus est, Deum in se suscepit, ita nos quoque pro rata esse posse Dei participes, si gratiæ illud divinæ, non propriis meritis acceptum retulisset: sic enim Augustinus libr. De prædestinatione Sanctorum cap. 15. *Sicut ergo prædestinatus est ille unus, ut caput nostrum esset; ita multi prædestinati sumus, ut membra ejus essemus.* Item: *Ea gratia sit ab initio fidei sua homo quicumque Christianus, quæ gratia homo ille ab initio factus est Christus.*

B IX. Memoria prædidit Theophilus Alexandrinus in prima Paschali, & apud Theodoro-
retum in Dialogo, cui titulus *de divinis*, censuisse Origenem animam quam assumpsit Filius
C Dei, & ipsum Dei Filium unum esse, quemadmodum Pater & Filius unum sunt. Hinc illi
commoda vexandi pro more suo Origenis ansa, quam ipsi tamen extorquebimus. Nam
primum agnoscit ibidem Theophilus de animæ Christi dignitate recte aliquando sensisse
Origenem, eamque Deo Verbo inferiorem credidisse. Præterea cum animam Christi
& Verbum unum esse docuit, quemadmodum Pater & Filius unum sunt; non unum esse
voluit eadem unitate in specie, sed eadem unitate in genere. Unitas enim Patris & Filii in
eo convenit cum unitate Verbi & animæ, quod ad idem genus; unitatem nempe utraque
referatur: in eo autem differunt, quod unitas Patris & Filii sit unitas naturæ, unitas essen-
tiæ; unitas vero Verbi & animæ, sit unitas hypostatica, unitas personæ. Quemadmo-
dum enim cum Solem pulchrum dico, & domum pulchram; utriusque pulchritudinem
eamdem dico genere, discrepantem specie; alia quippe est domus pulchritudo, alia Solis;
pessime enim vero mecum egerit, si quis inde me lumen domui tribuisse; Soli fundamen-
tum, contignationes, & fastigium calumniatur. Nec fictitiam esse & frivolum hanc di-
stinctionem ostendit illud Athanasii in Symbolo: *Sicut anima rationalis & caro unus est homo,*
ita Deus & homo unus est Christus. Nam cum anima constet homo & corpore, tamquam par-
tibus unum aliquid efficientibus; Deus autem & homo, non tamquam partes Christum
constituant; fieri enim non potest, Deum esse partem totius alicujus; falsum erit, Deum &
hominem unum esse Christum, sicut anima rationalis & caro unus est homo; nisi eandem
repetamus distinctionem quam supra adhibuimus, Deum & hominem unum esse dicentes
Christum eadem unitate in genere, qua anima rationalis & corpus est homo; at non ead-
em unitate in specie.

D X. Gennadius Massiliensis in libro de dogmatibus, quem Augustino quidem falso ad-
scripserunt cap. 2. sic scribit: *Natus est ergo Dei Filius ex homine, & non per hominem; id est, non*
ex viri coitu, sicut Ebion dicit: sed carnem ex Virginis corpore trahens, & non de cælo secum affe-
rens, sicut Marcion, Origenes, & Ebion affirmant. Quæ si ad examen revocemus, fidem amit-
tent. Falsum quippe est arbitratum Marcionem carnem de cælo Christum attulisse. Sensit
ille quidem, præceptorem suum Cerdonem affectatus, quidquid actum in terris à Christo,
& administratum est, specie tantum, non revera gestum fuisse; nec veram induisse carnem,
sed apparentem. Quem errorem in proxime sequentibus cum Gennadius ipse confutet; hic
vero intactum prætermittat, intellexit haud dubie verum ac solidum corpus Christo à Mar-
cione fuisse tributum, contradicentibus alioquin hoc quoque loco, si falsum corpus Christo
E adscripsisse ipsum existimasset. Simile quidpiam de Marcione scriptum reliquit Vigilius lib.
3. contra Eutychem. *Eutychiana hæresis in id impietatis prolapsa est errore, ut non solum Verbi &*
carnis unam credat esse naturam: verum etiam hanc eandem carnem non de sacro Maria virginis
corpore adsumtam, sed de cælo dicat, juxta insandum Valentini & Marcionis errorem, fuisse deductam.
Ita pertinaciter Verbum carnem asserens factum, ut per virginem, ac si aqua per fistulam transisse vi-
deatur; non tamquam de Virgine aliquid quod nostri sit generis, adsumsisse videatur. At falsum esse
carnem solidam in Christo Marcionem agnovisse declarant Tertullianus, & Philastrius; Epi-
phanus, & Theodoretus. Nec verius est persuasum illud fuisse Origeni, quod ei affingit Gen-
nadius; verba siquid ejus hæc sunt Hom. 14. in Luc. *Quod quidem & adversus eos facit, qui ne-*

F *gant Dominum nostrum humanum habuisse corpus, sed cælestibus & spiritualibus fuisse contextum. Si*
enim de cælestibus, & ut illi falso adserunt, de Syderibus, & alia quadam sublimiori, spiritalique na-
tura corpus ejus fuerit, respondeant quare, &c. Homilia quoque 17. in eundem Evangelistam, ad id
quod habetur, c. 2. v. 3. 4. *Et in signum cui contradicetur: Omnibus que narrat historia de Salvatore,*
contradicatur. Virgo mater est, signum est cui contradicatur. Marcioniste contradicunt huic signo, &
ajunt penitus cum de muliere non esse generati: Ebionite contradicunt signo, dicentes ex viro & mu-
liere ita natum esse, ut nos quoque nascimur. Habuit corpus humanum; & hoc signum est cui contra-
dicatur, alii enim dicunt eum venisse de cælis. Hoc vero errore penitus implicatum fuisse Eu-
tychem confirmat Fulgentius Respons. 4. ad Ferrandum Diacon. Huic præluserat Apelles,
cujus insaniam illam exponit Epiphanius Hæc. 44. cap. 2. & Theodoretus libr. 1. Fab. Hæ-
ret. cap. 25. Apellitas autem veneno suo Orientem inficientes coercuit Origenes, uti in
ejus vita declaravimus: necdum in eorum væcordiam consensit.

Tertull. l. 3.
contra
Marc. cap.
11. & toto
libro, de
carn. Chr.
& passim.
& Philast.
Hæc. 44.
& 45.
Epiph.
Hæc. 41.
c. 1. & Hæc.
42. c. 2.
Theodore-
Hæc. Fab.
lib. 1. c. 24.

- A Trahi quoque illud potest in calumniam quod habet Origenes in Apologia Pamphili: Sed & circumcisiōnis ejus ratio nobis quidem non generabit majorem angustiam, dicentibus eum consequenter humano corpore & circumcisiū esse, & praputium ejus terra mandatum fortassis usque ad tempus: aut si aliter est, in alia disputatione requiritur. Hæc tamen ejus circumcisiō satis coangustabit eos qui ex diverso sunt; (id est, irrepositus, qua notione eadem locutio alibi usurpatur: spiritale enim corpus quomodo poterat circumcidi ferro terreno? Propter quod non erubuerunt quidam ex ipsis de praputio circumcisiōnis ejus etiam libros edere, quibus ostendere conarentur quod in substantiam cessit spiritale. Non minus autem angustabuntur etiam illi qui animale corpus dicunt esse corpus Christi. Ergo animale corpus Christo abjudicat: sed & humanū, humanum siquidē corpus animale juxta Apostolum 1. Cor. 15. 44. & seq. Verum res aliter putanda est. Valentinianos siquidem perstringit, qui cum triplex hominum genus esse sciscerent, πνευματικὸν, ψυχικὸν, & σαρκοτικὸν qui & ὑλικὸν, & σαρκικοί & ψυχικοί ab illis dicebantur, & priora duo salutem æternam allequi possit, posterius nequitiam; Christum non πνευματικὸν solum, sed ψυχικὸν etiam naturam assumisse definebant. Testem damus Irenæum apud Epiphaniū: Epiphanius, Διὸ καὶ κόσμον κατέσκευας λέγουσι, καὶ ὅσων τὰ ἐν τούτῳ κόσμῳ γινώσκονται τὸ ψυχικόν, ἐπὶ καὶ αὐτοὺς οὕτως ἔστιν, Her. 31. ὅπως αὐτοὶ σώσονται. ὅτι ὅς τις ἐκείνους σώσεται, τὰς ἀπαρχὰς αὐτῶν εἰς κτίσιν φέρουσιν, ἀπὸ μὲν τῆς ἀρχαίας τὸ πνευματικόν, ἀπὸ δὲ τῆς ἡμετέρας ἐκείνους τὸ ψυχικόν, καὶ οὗτοι, ἀπὸ δὲ τῆς ἡμετέρας φέρουσιν τὸ σαρκοτικόν, καὶ οὗτοι, κατέσκευας αὐτῶν εἰς ἀρχὴν τῆς γῆς, πρὸς τὸ καὶ ὁρατὸν, καὶ ἀφαιρέτων, καὶ παθόντων γινώσκονται, καὶ ὑλικόν, δὲ ἐπὶ ἐπὶ τῶν εἰλημένων λέγουσιν αὐτοὺς. καὶ ὅς τις ἐκείνους δέξεται, σωθήσεται. Quocirca & mundum conditum esse dicunt, & Servatorem ad animale illud devenisse, quoniam libertate arbitrii pollet, ut id servaret. Quibus enim salutem comparaturus esset, eorum primitias assumisse dicunt; ab Achamoth quidem spiritale, ab Opifice vero animale Christum inuisse: propter administrationem autem suam circumpositum ei fuisse corpus animali naturæ præditum, ineffabili vero arte constructum, ut videri, tangi & pati posset. Nihil autem materia constans illum suscepisse dicunt; materiam quippe salutis nequitiam esse capacem.

- XIII. Ac cogitanti mihi unde hanc de se violatæ humanitatis Christi, eique falsi affecti corporis suspensionem commoverit Origenes, locum unum præter superiores duos reperi, unde hæc potuit oriri criminatione. Is habetur Tract. 35. in Matth. Venit ergo traditio talis ad nos de eo, quoniam non solum duæ formæ in eo fuerunt; una quidem secundum quam omnes eum videbant; altera autem secundum quam transfiguratus est coram Discipulis suis in monte, quando & resplenduit facies ejus tanquam Sol, sed etiam unicuique apparebat, secundum quod fuerat dignus. Et cum fuisset ipse, quasi non ipse omnibus videbatur. Et paulo post: Et non mihi videtur incredibile esse traditio hæc, si ve corporaliter propter ipsum Iesum, ut alio & alio modo videretur hominibus; si ve propter ipsam Verbi naturam, quod non similiter cunctis apparet. Si autem hoc ita se habet, possibile est solutionem ejus invenire quod queritur. Quoniam et si frequenter eum viderunt turba venientes cum Iuda, nihilominus opus habebant propter transformationes ejus qui eum ostenderet eis, habens notitiam ejus familiarioris per multam commorationem cum eo, ut intelligeret transformationes ejus secundum quas suis apparere solebat. Hoc idem significatur etiam per Iohannem Evangelistam, ubi sciens Iesus quæ super ventura erant ei, procedens foras dixit: Quem queritis? At illi dixerunt, Iesum Nazarenum. Et dixit eis: Ego sum: & abierunt, & ceciderunt retrorsum. Vides quia non eum cognoscebant, cum frequenter vidissent, propter transformationes ipsius. Hæc repetere necessum habuimus, ne quid de sententia Origenis decerperetur. Qui ergo frequentem formarum mutationem Christi corpori assignasse Origenem intellexerant, adeo ut aliud aliudque singulis appareret; proclive iis fuit existimare mutuatitium illud, & ascititia constatum substantia, non proprium, nec nostri simile, eundem credidisse. Si quem autem offendit commentum illud, varias Christum induisse formas, & sese pro libitu versipellem fecisse; notet ille propositum fuisse hoc ab Origene, tamquam ab aliis sibi traditum, non velut à se confictum; ut rem minime incredibile, non quasi compertam; dubitando, non asserendo.

- XIV. Inter novem criminationes quas Origeni impingi solitas refutat Pamphilus in Apologia, tertia illa est, quod dicunt eum secundum Arteman vel Paulum Samosatenum, purum hominem, id est, non etiam Deum dicere Christum Filium Dei. Nicephorus quidem libr. 17. cap. 27. de Christo dixisse Origenem tradit, ἐν τῷ δὲ διδρασκῶν. Cyriacus quoque, apud Symeonem Metaphrastem vitæ ejus scriptorem, Origenistam Palæstinam sexto sæculo infidentes dixisse affirmat Christum non esse unum ex Trinitate. Hanc criminationem aliis superius à se commemoratis valde contrariam esse dicit Pamphilus, sed multo magis etiam quartæ repugnat, quam in proxime præcedentibus examini nostro subiecit; unde alterutrius falsitas manifeste elucet; sed clarius etiam tertia illa convellitur ex sexcentis Origenis adversus Ebionem, vel traditam ab Ebione doctrinam argumentis. Quæ si quis colligere velit universa, otium suum in re notissima demonstranda dilperdet. Satis ille erit, quem è primo Origenis de principiis libro Pamphilus adducit.

- XV. Proxime commemoratas calumnias hæc excipit in laudata toties Apologia: Quin-
ta illa

et illa criminatio est, qua asserunt cum duos Christos predicare. Fuit ea vox improbi primum A Marcionis, alterum Christum Tiberianis ortum temporibus agnoscens; futurum alterum, in Judaici status restitutionem destinatum censentis, uti commemorat Tertullianus lib. 4. contr. Marcion. cap. 6. Nihil autem huic consentaneum vel simile fuisse Origeni obiectum liquet ex Pamphili responsione. At deinde Nestorius cum duplici Christum persona constare profiteretur, duos Christos induxisse, ipso licet reclamante, dictus à Patribus & creditus est. Nec satis extat parne aliquid vel diversum Adamantio affictum sit. Hanc certe qualemcumque criminationem, cum superioribus pugnantem, tribus Origenis ipsius testimonii infrangit Pamphilus. In congerendis ex magna copia pluribus, quæ unicuique obvia sunt, frustra labor impenderetur à nobis; cum præsertim in Origenianis quæ super sunt lucubrationibus, ne vel minimum quidem erroris hujus vestigium reperisse meminerim. B

XVI. Catena in Psalmos à Balthasare Corderio edita, ad versum 3. Psalmi 42. exhibet verba hæc ex Origene: *Ἐχρυσὸν ἀρχιερεὶς μέγαν ἱερεὺν ἦν τὸ θεὸν ἐνδοξάζων. Habemus Pontificem magnum Iesum, qui indutus est Filio Dei.* Quæ locutio sane male sonat, & eam hæresim sapit, quam deinde propugnavit Nestorius. Nam si Verbi divinitas humanitati Christi circumposita, & humanitas divinitate induta intelligitur, ut ex voce *ἐνδοξάζων* intelligi decet; impellitur utique ex eo animus ad fingendam sibi *χρυσὸν* duntaxat quamdam, & *ἁγίον* utriusque naturæ convenientiam; qui fuit Nestorii error. At si Verbi divinitatem dicas assumisse & induisse humanitatem Christi, significabitur hypostatica *ἕνωσις*. Quæ ergo hic ad defensionem Origenis præscriptione utemur? communi illa scilicet, & quæ hoc opere sæpe nobis usurpanda est; cum res hac ætate nondum fuissent dissertationibus illustratæ & excussæ, in lubrico versatum Origenem lapsus veniam mereri. Adde Catenam, unde fragmentum hoc petatum est, aliasque generis ejus collectiones pæne omnes levis admodum esse fidei, ut alio loco demonstramus. C

XVII. Progrediamur ad aliud Origenis pensitandum dogma, quod Tract. 27. in Matth. continetur: *Quidam autem de publicis quidem & manifestis capitulis non dissentiant; ut puta de uno Deo, qui Legem & Evangelium dedit; aut de Christo Iesu primogenito universæ creaturæ, qui in fine sæculi secundum predicationes Prophetarum venit in mundum, & suscepit in se veram humanam carnis naturam, ut etiam natiuitatem subiret ex Virgine, & mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis, & deificavit quam susceperat humanam naturam.* Quo sensu deificatam à Christo naturam humanam dixerit, dubitari potest: nam si vocem illam, *deificare*, ita accipiamus quasi D Verbum in naturam humanam conversum, & naturam proinde corpoream in Deum esse mutatam, ejusdemque esse ac Verbum substantiæ voluerit Origenes, manifestus erit utique capitalis illius erroris, quem Apollinaris in Ecclesiam iniecit; vel hujus erit potius flagitii reus, quod in se Eutychianorum secta quædam concepit, dum humanam Christi naturam in divinam post mortem ejus & resurrectionem transisse decerneret. At si humanam Christi naturam exuta post mortem infirmitate divinam quamdam suscepisse qualitatem modo significavit, eequid invidiam illi vel movebimus, vel moveri hoc nomine patiemur? Atque eo propius spectant verba Origenis. Verisimile sane est veterem Origeniani in Matthæum Commentarii Interpretem vocem hanc, *deificavit*, qua utitur, è Græco, *θεωσι*, vel, *θεοποιέειν*, reddidisse. Atqui humanam naturam in Christo statim post conceptum *θεωσάμενος*, & *θεοποιήσας* complures Ecclesiæ Patres pronuntiarunt. Gregorius Nyssenus in Jambicis: E

Οὗτω τὸ θεώσαν, καὶ θεοποιῶν, εἰς θεόν.

Ita quod deificavit, & quod deificatum est, unus est Deus.

Chrysostomus Homilia 2. de Ascensione, in qua Christum dicit *πρὸς ἡμᾶς ἐλθεῖν, καὶ ἡμεῖς φύειν ἀναλαβεῖν, & θεώσαν.* Venisse ad nos, & nostram naturam assumisse ac deificasse. Johannes quoque Damascenus lib. 3. De fid. orthod. cap. 12. *σάκρα ὑπὸ τῷ λόγῳ θεωσάμενος* asserit. Vocem *θεοποιήσας* eadem notione usurpavit Athanasius Orat. 4. cum *θεοποιήσας ἀνθρώπων* in Christo, & Christi jam resurgentis *θεοποιήσας* carnem dixit. Atque illud est quod sibi vult F Augustinus lib. contra Sermon. Arianorum cap. 8. cum ait: *Ergo & ista humanitas illius divinitatis nomen accepit.* Huic ipsi legitur naturæ, quæ *θεωθεῖσα*, & *θεοποιήθεῖσα*, simul ut eam assumpsit, & in terris versatus est Christus, dicta est, aptius etiam voces istæ conveniunt, postquam *mortem crucis suscepit, & surrexit à mortuis.* Nam per mortem mortalium corporum imbecillitatem deposuit ipsius corpus, & virtutem quandam divinam suscepit. Hanc Origeniani loci, quam damus, expositionem confirmat ipsius Origenis ad Celsi cavillationes responsio: *τὸ θεοποιῶν*, inquit, *αὐτὴ σώμα, καὶ τὴν ἀνθρώπινον ἐν ἀπὸ φύσει, τῇ πρὸς θεὸν ἐκείνου κοινωνίᾳ, ἀλλὰ καὶ ἐν ὧσι, ἀναχρῶς, τὰ μέγιστα φάρμακα προσεληνέναι, καὶ τὸ ἐκείνου θεοτύπου κοινωνικῶς εἰς θεὸν μεταβεβηκέναι.* Tum Christi corpus cum materia confert, omnium per se qualitatum experte, eas vero recipiente, quascumque ei Opifex rerum indere voluerit: deinde addit:

A addit: τὸ σαρκὸς ἐν τῇ ποίτησι. ὅτι τὰ τῷ ἰσὺ σώματι, ὁποῖα Θεὸς ἐποίησεν, μεταβαλὼν εἰς ἀνθρώπου καὶ θεῶν ποίησιν. Et paulo post: ὁμοίως δὲ ὁ Θεὸς τῷ Φησιν, ὅτι ἔτι πρὶν εἰσελθεῖν ποίτησιν τῶν ἀποστολῶν πᾶσαι ποίησιν ὅλων, πρὶν εἰσελθεῖν καὶ τὴν σάρκα. ὅτι ἰσὺ ἀμείψαν ποίτησιν καὶ ὁνομαζομένης τοῦτο, ἐποίησαν ἐκ τῶν πλὴν ἐν αἰθέρι, καὶ τοῖς ἀνθρώποις ἀπὸ τοῖς πολιτευομένοις, καὶ ἐκ τῶν τῆς σαρκὸς ἀδελφείας ἰσὺ;

XVIII. Est apud Hieronymum in Jerem. 22. Jechoniam filium Joakim, qui annulo comparatur, & vas contritum, ac videri sterilis appellatur, ad Christum retulisse Origenem libr. 5. Stromat. quæ interciderunt. Optime Sixtus Senensis: *Credibile è libris qui extant, Origenem hac utpote allegorice exponentem protulisse de Christo, eo sensu quo Paulus ausus est dicere Christum factum pro nobis peccatum, maledictum, execrationem, hoc est, oblationem pro peccato, & maledictio.* nem cui eramus obnoxii. Quod si quis præterea hæc Jeremiæ ad Isaïæ 52. 14. & 53. 2. 3. expendit, Origenis interpretationem minime mirabitur.

XIX. Cum Patrum aliquot testimonii sese tueantur Ubiquitæ, quorum verba vel male intelligendo pervertunt, vel male interpretando corrumpunt; pari quoque jure Origenis patrocinium aspicere poterant, qui Tractat. 34. in Matth. scriptum id reliquit: *Non aliquo quidem loco apparebit Filius Dei, cum venerit in gloria sua, in altero autem non apparebit. Sed sic ut ipse secundum comparationem fulguris excursoris adventum suum voluit demonstrare dicens: Si dixerint vobis: Ecce in deserto, nolite exire; Ecce in domo, nolite credere. Sicut enim fulgur egrediens ab Oriente, & apparet usque ad Occidentem, sic erit adventus Filii hominis: sicut enim fulgur egrediens ab Oriente, & propterea quod omnia implet apparet usque ad Occidentem; sic cum venerit Christus in gloria sua, propterea quod ubique futurus est, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique exant in conspectu ipsius, & sic constituentur ante sedem gloriæ ejus, hoc est ante regnum ejus, & potestatem dominationis ipsius.* Id solvere se putat Genezardus, seu quisquis verba hæc ad oram attexuit: *Ubiq; futurus Christi adventus, sed successive.* At repugnat fulguris exemplum, quod non successive, sed eodem ferme puncto temporis Orientem & Occidentem collustrat, propterea quod omnia implet. Ego vero non humanitatis Christi corporeis usurpandæ oculis, sed divinitatis menti apparituræ præsentiam significari censeo. Faciunt fidem quæ proxime præcedunt: *Quanto magis recte dicuntur omnes Gentes ante eum congregande, & constituende, quando palam omnibus tam bonis quam malis, tam fidelibus, quam infidelibus fuerit factus manifestus, ante oculos mentis eorum jam non fidei aut diligentia alicujus inquisitione repertus, sed ipsius divinitatis suæ manifestatione prælitus.* Fidem quoque faciunt, quæ Tractatu in Matthæum superiore leguntur, in quo hæc edisserens, *Homo quidam per ægre proficiscens, &c.* quærit qui peregrinari dici possit Christus, quem ubique esse Literæ sacræ demonstrant; tum subicit Christum qua est Deus Verbum, & Sapientia, & Justitia, & Veritas, corporeo ambitu non circumcludi, & secundum divinitatem suam ac virtutem ubique esse, sed secundum dispensationem corporis quod suscepit, peregrinari. Idem adstruit Homil. 6. in Luc. & Christum, qua virtus est Dei, omnia pervadere docet, cælestia, terrestria, & inferna. Et libr. 10. in Epist. ad Rom. postquam Christum non alicujus loci terminis circumscribi, sed ubique penetrare, & per omnia diffundi declaravit; *Sed ita, inquit, debes sentire de Christo, tamquam de Verbo, & Veritate, & Sapientia, & Justitia Dei. Hæc autem omnia non in loco queruntur, sed ubique adsunt, neque ab inferni locis evocantur, sed mente sola, intellectuque capiuntur.* Atque ita intelligendus Tom. 2. in Johann. p. 82. cum ait: *μὴ δὲ ταῦτα ἀλλὰ μαρτυρία τῶ ἀπὸ βαπτισμοῦ ἐστὶν, τὴν προεργασμένην ἀπὸ ὑποβάπτιν ἐν τῇ διδασκαλίᾳ, διήκουσαν ἐν παντί τὸν κόσμον, καὶ τὰς φυλάς τὰς λογίας, ὅτι φησὶ μὲν Θεὸς ὁμοίως ἔκταν ἐν ὑμῖν, ὡς οὐδαμῶς, ὁποῖα μὴ ἰσχύοντο.*

XX. Sequitur placitum aliud Origenis de morte Christi, non hominibus solummodo utili, sed Angelis etiam, & sideribus, ac rebus creatis quibuscunque. Ab eo si quis alienum penitus fuisse Origenem pertendere velit, candorem ille omnem ac pudorem projiciat necesse est, cum hanc in eo sententiam castigent ac eo arguant Veteres plerique, & cum claris ac iteratis testimoniis consignatam reliquerit. Sed quoniam res intricata est & perplexa, accuratius videtur perscrutanda.

XXI. Theophilus Epistola Paschal. 2. sensisse eum queritur; *Christum pro Dæmonibus ac spiritualibus nequitias apud Superos adfigendum eruci;* atque hæc dicendo deinde amplificans pro more suo & extendens, multa inde pestifera consequi ostendit. Achujus deinde auctoritate & verbis ad eundem profligandum errorem usus est Hincmarus in libr. De prædestinatione, cap. 27. Non aliter Hieronymus Apolog. adv. Rufin. libr. 1. cap. 5. *Origeni tuo, inquit, licet Christum dicere sepe passum, & sepius passurum, ut quod semel profuit, semper pro sit assumptum;* & Epist. 61. ad Avit. cap. 4. *Cumque dixisset, (Origenes) juxta Iohannis Apocalypsim, Evangelium sempiternum, id est, futurum in cælis, tantum præcedere hoc nostrum Evangelium, quantum Christi prædictio Legis veteris sacramenta; ad extremum intulit (quod & cogitasse sacrilegum est) pro salute Dæmonum Christum etiam in aère, & in supernis locis esse passurum.* Et licet ille non dixerit, tamen quod consequens sit intelligitur: sicut pro hominibus homo factus est, ut homines libera-

ret; sic & pro salute Dæmonum dum futurum quod sunt ii, ad quos venturus est liberandos. Tum A
verba ipsa Origenis exhibet, unde accusationi suæ robur addat, & nos ea quoque infra refe-
remus. Notandum interim diserte affirmare Hieronymum neutiquam dixisse Origenem
Christum pro salute Dæmonum Dæmonem futurum, quod neque apud illum legerat
Theophilus; sed ex Origenis dictis id uterque ratiocinando collegit; cum Christum ta-
men Angelis & cælestibus Virtutibus in sua quibusque forma apparuisse scripserit, ut osten-
demus paulo post. Superiorum etiam similis est Orosii apud Augustinum adversus Ori-
genistas conquestio in Commonitorio, quod inter Augustini opera, in capite libri contra
Priscillianistas & Origenistas edi solet; De corpore vero Domini sic tradiderunt, quia cum usq;
ad nos veniens Filius Dei post tot millia annorum otiosus eo usque non fuerit, sed prædicans remissio-
nem Angelis, Potestatibus, atque universis superioribus, cum qualitate forme eorum quos visitaret B
assumeret, usque ad palpabilitatem carnis assumptionis specie transivisse. Ex eo quoque potissimum
Origeni confasse invidiam Ægyptios Episcopos refert Posthumianus apud Sulpitium Se-
verum Dialog. 1. cap. 2, quod in ejus libris legeretur, quia Dominus Iesus, sicut pro redemptione
hominis in carne venisset, crucem pro hominis salute passus, mortem pro hominis æternitate gustasset,
ita esset eodem ordine passionis etiam Diabolum redempturus: quia hoc bonitati illius, pietati que con-
grueret, ut qui perditum hominem reformasset, prolapsum quoque Angelum liberaret. Hinc Bern-
ardus Serm. 44. in Cantic, Cantic. Denique, inquit, operatus est salutem in medio terræ: num-
quid & in medio aeris? Hoc adversum Origenem, qui in aere Dominum gloria denuo pro Dæmoni-
bus impudenti crucifigit mendacio, cum hujus conscius mysterii Paulus affirmet, quod resurgens ex C
mortuis jam non moritur; mors illi ultra non dominabitur: & Albertus Magnus in Epistolam
8. Dionysii: Non quod futurum sit Christum iterum pati, secundum Origenis errorem, Pejus quid
ex ipsis Origenis verbis representat Justinianus Imperator in Epistola ad Menam, futurum
nempe ut pro Dæmonibus crucifigatur Christus, idque sæpenumero per sæcula futura.
Tum in subiectis huic Epistolæ anathematismis Origenem tangit, cum eos damnat qui dixe-
rint Verbum Seraphinum factum esse Seraphimis, & similem reliquis cæli Virtutibus; &
cum addit anathema esse qui dixerit, Christum in sæculo futuro crucifixum iri pro Dæmoni-
bus, sicut & pro hominibus. Unde Nicephorus inter hæreses Origeni adscriptas damnatam
illam fuisse refert, ὅτι ὑπὲρ δαιμόνων διὰ τὸ χρίσθαι ἐν αἰσθητοῦναι, & πολλὰς τούτοις ἐνομινας αἰτίας παθεῖν ὑπὸ
τῷ πνεύματι τοῦ ἁγίου ἐν τοῖς ὑπεράνω. Oportere Christum crucifigi pro Dæmonibus, & sapius in D
futuris seculis idem perpeti à Spiritibus nequitie qui sunt in cælestibus. Horribile vero est & exe-
crandum quod Johannes Damascenus in libro De Hæresibus Origeni persuasum fuisse ait,
nempe Christum una cum Diabolo à Rege gubernatum iri, eumque in crucem actum Dæmonibus falsa
denuntiaturum.

Nicephor.
lib. 17. c. 27.

XXII. Nunc trivis omis, ex ipso fonte hauriamus. Origenes Homilia 10. in Luc. ex eo
probat Jesu Christi adventum Veteris Testamenti Patribus profuisse, quod cælestibus
profuerit, juxta Apostolum Col. 1. 20. Quo Pauli loco in eandem abutitur sententiam
Hom. 2. in Levit. & libr. 5. in Epist. ad Rom. Hoc autem cælestium nomine, non Angelo-
rum modo ordines, sed fidera quoque notavit, utpote quæ non anima modo, sed ratione
etiam prædita censuerit. Quæcunque autem ratione pollent, peccato esse obnoxia, ac
proinde purgatione indigere arbitratu est; purgationis vero officium illis morte sua exhi-
buisse, salutemque procurasse Christum, ἀπὸ τοῦ ὅτι πάντες ἐπὶ τῆς ἀνθρώπων σωτηρίας, καὶ
πάντες λογικοῦ. Sic error errori coheret. Rationalia porro enumerans Tom. 1. in Joh. p. 32.
Angelos in iis, homines, ac Dæmones collocavit. Astris autem animam addidit, è supernis
nimirum cœlitum ordinibus depromptam, ad quam per æque mortis Christi beneficium per-
tinerit. Commenta illa palam profert Tom. 1. p. 38. in Johan. Christumque asserit magnū esse
Pontificem, non pro hominibus modo, sed pro omni etiam quod rationis esset capax; atque
ita demum concludit: καὶ γὰρ ἄπορον ὑπὲρ ἀνθρώπων μὴ αὐτὸν φάσκειν ἀμαρτημάτων γέρας εἶναι, καὶ
καὶ διὰ τὸ ὑπὲρ ἄλλων τινος πλεονεξῆσαι ἀνθρώπων ἐν ἀμαρτημασί, καὶ ὑψηλότερον, ὡς ὑπὲρ ἀστρον, ὡς ἡ
ἀστὴρ πάντας καθαρὸν ὄντων ἐνώπιον τοῦ Θεοῦ, ὡς ἐν τῷ ἰωὴ ἀνεργωμένο. ἀστὴρ δὲ ἐκ καθαρά ἐνώπιον αὐτοῦ, εἰ μὴ ἀπὸ ὑπερβολικῆς
τῆς ἐκτίσεως. Simile quid innuit Tom. 2. in Johann. p. 69. cum Christum lucem esse ait, non F
hominum duntaxat, sed & eorum omnium qui rationis capaces sunt. Nec his finibus mortis
Christi pretium & valorem circumscriptum visus est, sed ad res creatas omnes portexisse: ait
enim Tom. 13. in Matth. p. 13. Christum passum ὑπὲρ ἀνθρώπων, καὶ ὅλην τὴν κόσμον: & Tom. 2. in
Johan. p. 58. ἡ τὰ πάντα ἐστὶ καὶ τὸ εἶπε, ὅτι ἐδεδότο ἡ χάρις ὑπὲρ τῆς ἰκελευσθῆναι ἀπὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ
λαλῆσαι τὸ ὅτι ἀνθρώπων γένος, μακαρίας καὶ διὰς δύναμειος ἐνανθρώπου, ἥτις διορθώσεται καὶ τὰ ἐν τῇ γῆ.

XXIII. Non satis vero ipse sibi videtur constare, cum rationem modumque explanat,
quo res rationis compotes à corruptionis servitute Christus liberavit. Nam singulis Ange-
lorum ordinibus, in sua unicuique forma apparuisse, Evangelium prædicasse, & in cælo deni-
que mortem pro iis obisse sciscere videtur aliquando. Velut cum ait Hom. 8. in Gen. Con-
siderandum est, quia Angelus hæc refertur ad Abraham locutus, & quia in consequentibus evidenter
hic

comparationem videlicet huius nostri Evangelii, quod temporale est, & intransitorio mundo ac sa- A
culo pradicatum. Quod quidem etiam si usque ad passionem Domini Salvatoris inquirere volueri-
mus: quanquam audax & temerarium sit in cælo ejus quærere passionem; tamen si spiritus alia nequitia
in cælestibus sunt, & non erubescimus crucem Domini confiteri propter destructionem eorum, quæ sua
passione destruxit; cur timeamus etiam in supernis locis, in consummatione sæculorum aliquid simile
suspiciari, ut omnium locorum Gentes illius passione salventur? Ex hac Hieronymi interpreta-
tione liquet perperam à Justiniano accepta fuisse verba Origenis; nam quod apud eum legitur:
ἐκ τῆς σωτηρίας τῆς παρὰ τοὺς αἰῶνες, tamne supine & negligenter intellexisse credemus Hierony-
mum, ut verteret: in consummatione sæculorum? Potius est ut dicamus legendum: ἐκ τῆς σω-
τηρίας τῆς αἰῶνος, facili literarum permutatione; nam & libr. 5. in Epist. ad Rom. ubi vertit
Rufinus: mortis huius quam in sæculorum sine suscepit, verisimile est scripsisse itidem Origenem: B
ἐκ τῆς σωτηρίας τῆς αἰῶνος. Id si ita est, Origeniano huic loco lemma huiusmodi Justinianus
immerito præfixerit: ὅτι καὶ ὁ αὐτὸς ὁ Θεὸς ἡμεῖς ἐν αὐτῷ αἰῶνι, & πάλαι τὸ τοιοῦτον ἐκ τῆς σωτηρίας αἰ-
ῶνος. Oportere Christum etiam pro Dæmonibus crucifigi, idque sæpius in futuris sæculis: quod cum
extra ordinem in fronte describendum esset, male sequentibus in unam seriem a textum est.

XXIV. Certe de morte à Christo appetita aliter sensisse Origenem ac vulgo in eum ja-
ctatur, ex perspectis attenta consideratione ejus verbis conjecturam capio; neque enim
persuaderi possum tantum in eo fuisse væcordiæ, ut iterata Christum vel passum, vel passu-
rum esse crederet supplicia, aut in cælo, aut in aëre; vel Angeli, vel Dæmonis indutum for-
ma. Calumniæ huic præbuisse videtur ansam unus ille locus quem proferunt Justinianus, C
& Hieronymus. Nam alium nullum expressis hæreseos huius notis insignem apud eum
reperio, nec ullos in iis extitisse lucubrationibus verisimile est quæ interciderunt; nec eos
quippe intactos adversarii ejus prætermisissent. At locum hunc Justiniani corruptum fuisse
demonstravimus. Quod si Hieronymi interpretationi adhæreamus, non tam aperta erit
sententia, ut inde consequi demus id voluisse sibi Origenem, Christum pro Dæmonibus
iterum mortem appetiturum. Maximam præterea & præcipuam Dogmatis huius par-
tem, quæ pro salute Dæmonum Dæmonem futurum Christum statuit, minime in Origenis
extare libris fatetur Hieronymus, sed ex ejus tantum pronuntiatis necessario profluere arbi-
tratus est; itidem ut Alexandrinus ille Theophilus, quemadmodum dixi, cum eorum ac-
culationes recenscerem. Genuinam ergo de morte Christi doctrinam Origenis hanc fuisse D
cenfeo: semel omnino Christum obitisse, in terris nimirum, cum à Pontio Pilato morti ad-
dictus est; postquam autem cruento illic mactatus sacrificio hominum peccata eluit, spiri-
tali quodam sacrificio cælestium, aliarumque rerum, quæ rationis compotes essent, noxas
absterfisse. Nisi quia forte, inquit Homil. 1. in Levit. hoc intelligi voluit (Moyses) quod san-
guis Iesu in Hierusalem effusus est, ubi erat altare, & basis ejus, & Tabernaculum testimonii; sed &
quod super illud altare quod est in cælis, ubi & Ecclesia primitivorum est, idem ipse sanguis aspersus
erit, sicut & Apostolus dicit: Quia pacificavit per sanguinem crucis sue, siue quæ in terra sunt, siue
siue quæ in cælis. Recte ergo secundo nominat Altare, quod est ad ostium Tabernaculi testi-
monii, quia non solum pro terrestribus, sed etiam pro cælestibus oblatum est hostia Iesus, & hic qui-
dem pro hominibus ipsam corporalem materiam sanguinis sui fudit: in cælestibus vero ministranti-
bus (si qui illi inibi sunt) sacerdotibus, vitalem corporis sui virtutem, velut corporale quoddam sacri-
ficium, immolavit. Addit deinde duplicem in eo fuisse hostiam, unam terrestribus conveni-
entem, aliam aptam cælestibus; & cum duplici illo velamine, quod commemorat Paulus
in Epistola ad Ebræos, caro Christi, & cælum quod ipse penetravit, significantur, duplex
proinde intelligendum esse sacrificium, per quod terrestribus & cælestibus salutem compa-
rarit. Hæc attente perspecta expositionem quæ ad oram adjecta est, manifesto respuent,
qua cæleste illud sacrificium Eucharistiam esse, terrestre vero toleratam in cruce mortem
asseritur. Præterea non pro peccato, sed pro munere oblatum in cælo Christum pronuntiat
Hom. 2. in Levit. Vide ergo, inquit, ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacificasse per sanguinem suum
non solum quæ in terris, sed & quæ in cælis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in cælis quidem non pro pec-
cato, sed pro munere oblatum est: in terris autem, ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum,
oblatum sit pro peccato: & hoc est passum esse extra castra. Quomodo autem unicuique in sua for-
ma apparuerit, exponit ipse Tom. 1. in Joh. p. 32. 33. & hominem hominibus factum esse docet,
quando Manifestatus est in carne; Angelum Angelis, quando Patriarchis & Prophetis visus
est, Moyfi puta in rubo; Inferis autem, quando Factus est inter mortuos liber. Prædicasse quo-
que Angelis Evangelium dici potest, quando futura Incarnationis mysterium ipsis aperuit;
Subterraneis vero, quando Penetravit omnes inferiores partes terræ, & inspicxit omnes dormien-
tes, & illuminavit omnes sperantes in Domino; quando Mortificatus quidem carne, vivificatus autē
spiritu, in eo his qui in carcere erant spiritibus veniens prædicavit, qui increduli fuerant aliquando,
quando expectabant Dei patientiam in diebus Noë; quando Mortuus evangelizatum est, ut judicen-
tur quidem secundum homines in carne, vivant autem secundum Deum in spiritu. Vcl tunc etiam
Ange-

Hier. Epist.
6. ad A-
vit. cap. 4.

Hebr. 6. 9.
& 10. 20.

1. Tim. 3.
16.

Ps. 87. 5. 6.

Ecclesiast.

24. 45.

1. Petr. 3.

18. 19.

1. Pet. 4. 6.

- A Angelis doctrinam suam prædicasse dicendus est, cum ad homines verba faciens, præsentibus quoque Angelos est allocutus. Id innuit Origenes Homil. 23. in Luc. *Docet igitur Salvator noster, & Spiritus sanctus qui locutus est in Prophetis, non solum homines, sed etiam Angelos, & Virtutes invisibiles*: & deinde: *Veni enim non Iohannes & Propheta tantum, sed etiam ipse Salvator, & hominibus, & Angelis, & Virtutibus cæteris salutarem penitentiam prædicare, ut in nomine Iesu omne genus flectatur, cælestium, & terrestrium, & inferorum.* Angelos quippe peccatis obnoxios esse censuit, ut dicemus infra. Nec Christum duntaxat, sed & Prophetas, & Apostolos, quotiescumque ad homines orationem de divinis rebus habuerunt, ad Angelos quoque habuisse eadem Homilia declaravit. Ita autem & Angelis, & Subterraneis, & hominibus Christum apparuisse putavit, ut unica suæ mortis in corpore humano toleratæ beneficium iis applicaret, non ut assumtis illorum formis novas mortes sustineret. Quod autem alicubi sentire videtur, Christum non pro rebus modo ratione præditis obiisse mortem, sed pro creatis etiam quibuscumque facile explicabimus, si meminerimus refragari id doctrinæ ipsius contextui & sequelæ: nam rationis capacia omnia perpetuum habere libertatis usum opinatus est; quæ libera autem, ea peccatis obnoxia; quæ peccati rea, ea purgatione egere; purgationem vero conferre solam Christi mortem potuisse. At res rationis expertes libertate carere, ac proinde non peccare censuit, nec indigere purgatione, proptereaque mortis Christi fructum neutiquam percipere. Per aliam igitur, ratione prædita Dei opificia significasse ipsum dicendum est, posito genere pro specie.
- C XXV. Patet itaque ex priore hoc figmento, quo perpetuum libertatis usum rebus omnibus ratione præditis adscripsit, eo fuisse perpallum Origenem, ut reconciliationis opus illis esse putaret; hoc autem ipsis beneficium mortem Christi contulisse. Eodem ipsum adduxerunt duo Pauli loci, alter ex Epist. ad Ephes. cap. 1. v. 10. alter ex Epistol. ad Coloss. cap. 1. v. 20. quem sæpe nobis oggerit. Hunc rectius multo ac melius interpretatur Homil. 4. in Levit. *Sed & Sanctorum*, inquit, *socios nos dicit Apostolus, nec mirum. Si enim cum Patre & Filio dicitur nobis esse societas, quomodo non & cum Sanctis, non solum qui in terris sunt, sed & qui in cælis? quia & Christus per sanguinem suum pacificavit cælestia, & terrestria, ut cælestibus terrena sociaret.* Quæ verior est dicti huius Apostolici expositio, & quam tuetur Augustinus in Enchiridio ad Laurent. cap. 61. Quod si olim quoque passurum Christum, re ipsa, ut fertur, autumavit Origenes, opinionem suam fundaverit super dictum illud: *ἀνὰ τὸν οὐρανὸν καὶ ἐπὶ τὴν γῆν*, quod in Actis Pauli Christo tribuitur, ut ex Origene ipso discimus Tomo 20. in Joh. p. 298.
- D XXVI. Neque vero in eodem primum hæc de morte Christi damnata est opinio: confutat eam Tertullianus libr. De carne Christi, cap. 14. *Sed Angelum ajunt gestavit Christus: qua ratione? qua & hominem. Eadem ergo est & causa, ut hominem gestaret. Christus salus hominis fuit; causa scilicet ad restituendum quod perierat. Homo perierat, hominem restitui oportuerat. Ut Angelum gestaret Christus, nihil tale de causa est, nam et si Angeli perditio reputatur in ignem preparatum Diabolo, & Angelis ejus, nunquam tamen illis restitutio repromissa est. Nullum mandatum de salute Angelorum suscepit Christus à Patre. Quod Pater neque repromisit, neque mandavit, Christus administrare non potuit.* Hanc autem Origenis sententiam in Commentarios suos in Epistol. ad Ephes. transtulit Hieronymus, cujus hæc verba sunt libr. 1. in cap. 1. v. 22. *Cur autem omnia, id est, Angeli, Throni, Dominationes, Potestates, & Virtutes cæteræ, quæ nunquam fuerunt contrarie Deo, ejus pedibus subiciantur, videtur obscurum. Potest itaque responderi quod absque peccato nullus sit, & sidera ipsa non sint munda coram Deo, omnisque creatura paveat Creatoris adventum. Unde & crux Salvatoris non solum ea quæ in terra, sed etiam ea quæ in cælis erant, purgasse perhibetur: & in cap. 2. v. 24. Cæterum qui illud Apostoli legit, de Christo memorantis: Pacem faciens per sanguinem crucis suæ his quæ in terra erant, & his quæ in cælis. hanc totam intelligentiam ad Angelos, Virtutesque cælestes, & ad animas temperavit humanas. atque ita fieri putabit, ut crux Domini non solum terre, sed & cælo profuerit: non solum hominibus, sed & Angelis, & omnis creatura Domini sui cruore purgata sit: & libr. 2. in ejusdem Epistolæ cap. 3. v. 10. Crucem ait Christi, non solum nobis, sed & Angelis, cunctisque in cælo Virtutibus profuisse, per eam quippe illis, itidem ut nobis, revelatarum fuisse multiplicem Dei sapientiam: & in cap. 4. v. 10. Neque enim, inquit, scire possumus, quomodo & Angelis, & his qui in inferno erant, sanguis Christi profuerit, & tamen quin profuerit rescire non possumus. Quæ quod absque confutatione protulisset Hieronymus, à Rufino reprehensus est libr. 1. Invect. sed in Apologia nihilominus valide se tuetur. Facit quoque ad exculpationem Origenis Cyrillus libr. 9. De adoratione, ubi sic loquitur: *Χριστὸς ὁ μέτοχος τῆς πατρὸς ἐν ἡμεῖς, καὶ ἀνά τὸ ὕψος. ἀγγέλους τε γὰρ, καὶ ἀρχαγγέλους, καὶ τὰ ἐν τοῦτον ἐκείνῳ, καὶ αὐτὸς τὰ χερσὶν αὐτοῦ, ὡς ἱερεὺς ἀγία, πάλιν ὅτι ἀπὸ μόνου Χριστοῦ ἐστὶ ἀγίον πνεῦμα.* Christi enim participes est omnis aspectabilis, & non aspectabilis creatura. Angeli quippe, & Archangeli, & quæcumque præter ea sunt, & ipsa quoque Cherubim, non aliter sancta sunt, quam per unum Christum in sancto Spiritu: & Augustinus libr. 1. De consensu Evangelistarum, cap. 35. ubi mentes omnes rationis compotes, sive Angelorum, sive hominum, non nisi Christi, qui*

sapientia est, participatione sapientes est definit, Christumque congrua salutis nostrae dicendo A
 & faciendo; patiando & sustinendo, factum esse & deorsum hominibus exemplum redeundi, & eis
 qui sursum sunt Angelis exemplum manendi. Ecclesiae sane decretis nequitiam repugnat haec
 propositio; primam gratiam Angelis, ac deinde perseverantiae donum Christum sanguine
 suo promeruisse, ut eo sensu Angelorum quoque conservator, & ut loquitur Tertullianus,
 Salutificator dici possit. Minime vero Didymi suffragium hic praetendo, quippe qui Orige-
 nis causa male audierit; haec nihilominus verba ipsius proferam e Commentar. in 1. Petr.
 3. quae Origeniano fermento turgent: *Sicut enim homines abstinentes a peccatis subiecti sunt;*
ita & superiora rationalia correcti a spontaneis culpis, quae forsitan habuerunt, ei subiecti sunt, comple-
ta dispensatione habitati pro salute cunctorum.

Orig. libr.
 1. in Epist.
 ad Rom.

Huc adde, quaecunque fere super eo argumento proposuit Origenes, haesitando & inqui- B
 rendo, non affirmando proposuisse: velut in illo insigni loco ex Homil. 1. in Levit. *Sed &*
hoc fortasse, inquit, *non sine causa fit,* &c. Item: *Nisi quia forte hoc intelligi voluit,* &c. & in al-
 tero ex Hom. 2. *Vide ergo ne forte Iesus &c.* Tum in eo qui petitus est e Tom. 1. in Joh. p. 32.
 33. quomodo Subterraneis similis factus sit, dubie inquit. Apertissime vero fluctuationem
 suam exprimit, cum varias illas Christi apparitiones recenset: *De quibus,* inquit, *quamvis*
periculosum videatur chartulis committere, tamen non otiose praeireunda sunt dicta sapientium &
enigmata, sed subtilis admodum mentis acie, (in quantum res patitur) velut per quoddam speculum
contemplanda; ne forte is qui Verbum caro factus apparuit positus in carne &c.

XXVII. Inter sacrilega Manichaeorum dicta refert insigne illud Augustinus libr. 20. con- C
 tra Faustum, cap. 2. Christum qui Dei virtus & sapientia est, quasi bipertitum in Sole &
 Luna habitare; ac in Sole quidem, qua Dei virtus est; in Luna vero, qua sapientia. Phila-
 strius item Hær. 55. & Augustinus ad Quodvultdeum, Hær. 59. Seleucum & Hermiam ar-
 guunt, negantes Salvatorem in carne sedere ad dextram Patris, sed expolasse carnem, & posuisse
 in Sole asseverant; hoc adductos Prophetæ Psalm. 18. 6. *In Sole posuit tabernaculum suum.*
 Criminis ejusdem Hermogenem compellat Theodoretus libr. 1. Hær. Fabul. cap. 19. à
 quo verisimile est virus hujusmodi, ut alia multa, Manichæos fuisse; non ab Origene,
 quem tamen insinuat Serapion Thmuenensis cognomento Scholasticus, quasi erroris hujus
 Manichæis auctor fuerit, utpote qui proxime laudatum Davidis locum illustrans Christum
 scripserit, cum in cælum ascenderet, obdormisse, & deposito in Sole corpore, animam in cœ-
 lum ad dextrâ Patris intulisse. Haec quidem in libro Serapionis adversus Manichæos haberi D
 scribit Sixtus Senensis Bibl. sanct. lib. 5. & post ipsum Genebrardus in Collectaneis Origeni
 praeixit. At nihil ejusmodi reperio in hoc Serapionis opere, prout editum reperitur in Biblio-
 theca Patrum. Binetus vero in libello de salute Origenis hoc ipsum scripsisse refert Sera-
 pionem in Commentar. in Psalm. 18. Profecto Origenistas quosdam non multum ab similibus
 culpa insinuat Orosius in Commonitorio ad Augustinum; pertendere eos dicens Chri-
 stum, antequam in terras descenderet, remissionem Angelis, assumpto eorum quos adibat
 corpore, praedicasse; ac tandem humanum corpus induisse, hoc passione & resurrectione de-
 terminantem, rursus donec usque ad Patrem veniret, ascendendo tenuisse: ita neque depositum un-
 quam fuisse corpus, nec in corpore illo regnantem circumscribi Deum. Quæ cum in libro Augu-
 stini, contra Priscillianistas & Origenistas, ut alii eorumdem errores ipsi ab Orosio
 propositi, nusquam confutata appareant, concludo partem aliquam libelli hujus in- E
 tercidisse.

Theodoret.
 Hær. lib. 1.
 cap. 19.

Qui autem in ea versari sententia potuit Origenes, quem hæc scripsisse refert Pamphilus
 in Apologia: *Quid est quod dixit: In Sole posuit tabernaculum suum? Quidam quidem dicebant*
quod Salvator noster ascendens è terris ad cælum, & corpus suum assumens, per venit usque ad eum
circulum qui Solis Zona nominatur; & ibi, ajunt, posuit tabernaculum corporis sui: non enim ultra
erat possibile id progredi. Sed hæc illi ita sentiunt, pro eo quod allegoriam nolunt in Scriptura divina
recipere, & ideo pura historiae deservientes, hujusmodi fabulas & signenta componunt. Tum lo-
 cum hunc Prophetæ postmodum ita interpretatur, Tabernaculum Christi esse Ecclesiam;
 Solem vero, Deum, qui lux æterna est, & Sol justitiæ. Quin etiam Hermogenem hujus pro- F
 pugnatorem infanæ confutasse Origenem tradit Theodoretus. Placet ergo Sixti Senensis
 & Genebrardi conjectura, delitium illud à Manichæis fuisse Origeni affictum, corruptos
 que ejus libros ad conciliandam impietati suæ fidem. Minime vero placet altera Genebrardi
 responsio, negari simpliciter id posse, quia Origenis liber non extat: nam quo recidet Sera-
 pionis auctoritas, quem extollit Hieronymus?

XXVIII. Difficilius sententia hæc affinis prioris illius excusari potest, quam Homil. 29.
 in Luc. consignavit Origenes. *Quod si, inquit, tentatus illum, (Christum) imitatus fueris qui pro*
te tentatus est, & omne viceris tentamentum, habebis spem cum eo qui tunc homo fuit, nunc autem
homo esse cessavit. Nam si qui quondam homo erat, postquam tentatus est, & recessit ab eo Diabolus,
usque ad tempus mortis à mortuis resurgens ultra non morietur; omnis autem homo morti subjacet:
ipse

A *iste ergo qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed Deus est.* Dixi sententiam hanc prioris illius esse affinem; nam si persuasum revera habuisset Origenes corpus suum in Sole Christum deposuisse, consecrarium erat eum quoque humanitate exutum arbitrari. Similis prope modum fuisse fertur Marcelli Ancyрани doctrina, futurum credentis, ut carnem post resurrectionem Christus abjiceret, ac homo proinde & rex esse desineret. At alia fuit Origenis ratio, nam neque Christum a suo corpore sejunctum esse putavit (de triduo jam non loquor, quo in sepulcro mortuum ipsius corpus jacuit) ut demonstravimus, & eum jam hominem idcirco esse negat, quia quisquis morti non subjacet, nequam hominem esse censet. In quo quamquam circa hominis nomen quaestio versetur, cum de re constet, fatendum nihilominus temerariam esse vocem hanc, ideoque repudiandam.

B **XXIX.** Celebris est Bernardi adversus Origenem quæstio, in Sermonem qui inscribitur, De verbis Origenis, in quo graviter eum incescit, quod Homil. 7. in Levitic. Christum dixerit etiam nunc lugere peccata nostra; Christum quippe dum viveret, ejusmodi affectionibus fuisse obnoxium, sed postquam caelo successit, jam non dolore tangi; gaudentibus quidem adgaudere, sed cum morientibus non morere; quamvis efficacior pro delinquentibus habeat affectum, quam qui pro flentibus flent, aut animam ponunt: idemque de Beatis esse sentiendum. Respondet Genebrardus, pio sensu id ab Origene dictum frustra à Bernardo reprehendi; cum Paulus ipse Rom. 8. 26. dixerit *Spiritus postulare pro nobis gemitibus inenarrabilibus.* At parum mihi probatur hæc responsio, nam Christum pro peccatis vero doloris sensu torquenti voluit Origenes, & aperte ac iterato affirmavit. Tale autem quippiam persentiscere Spiritum sanctum minime Paulum intellexisse puto; nec certe putant Interpretes. Sic locum exponit ipse Origenes libr. 7. in Epist. ad Rom. *Sanctus Spiritus ubi oppugnationibus carnis perturbari nostrum spiritum videt, & nescientem quid orare debeat secundum quod oportet, ipse velut magister orationem præmittit, quam noster spiritus, si tamen discipulis esse sancti Spiritus desiderat, prosequatur: ipse gemitus offert, quibus noster spiritus discat ingemiscere, ut reprobet sibi Deum.* Confirmat hanc expositionem illud Pauli Gal. 4. 6. *Quoniam autem filii filii, misit Deus Spiritum Filii sui in corda vestra, clamantem, abba, pater, & aliud simile Rom. 8. 15.* Nihil magis aridet Sixti Senensis excusatio, Origenis verba ita accipientis; eatenus Christum lugere peccata nostra, quatenus *in membris suis peccata nostra luget, dum electis suis* Genebr. Collect. cap. 6.

C *stetum & compassionem alieni iniquitatis infundit.* Ad Christum, non ad Christi membra pertinere sententiam Origenis hæc ipsius verba ostendunt Hom. 7. in Levitic. *Salvator meus luget etiam nunc peccata mea, Salvator meus letari non potest, donec ego in iniquitate per maneo. Quare non potest? quia ipse est advocatus pro peccatis nostris apud Patrem, sicut Iohannes symmista ipse promittit dicens: Quia etsi quis peccaverit, advocatum habemus apud Patrem Iesum Christum justum, & ipse est reprobatio pro peccatis nostris.* Quæ non aliter sane quam de Christo possunt intelligi. Merito ergo hic accusatum à Bernardo Origenem candide fateamur.

D **XXX.** Videndum nunc est, an Christi regnum post resurrectionem desitutum senserit. Id quidem crimini dat ipsi Theophilus Alexandrinus Pasch. 2. dat & Epiphanius in Anacephalaeosi. Augustinus in libro contra Priscillianistas & Origenistas idipsum, ut ab Origenistis assertum, impugnat cap. 7. Quod cum in Comunionitorio Orosii, cui hoc libello respondet Augustinus, inter alias adversus Origenistas criminationes hodie non extet, aliqua sui parte multatum esse coniecerim. Justinianus quoque in Epistola ad Quintam Synodum, quam refert Cedrenus, futuram rerum omnium ἀποκατάστασιν Origenistis objiciens, arbitrari eos ait, fore ut impii quilibet cum Deo conjungantur, eodem modo quo ipsi conjungitur Christus, ita ut prius conjuncti erant, *ἀπὸ τῆς αἰῶνος ἐκείνης τῆς ἡμέρας, ἕως τῆς ἐκείνης τῆς ἡμέρας.* Sixt. Sen. libr. 5. Bibl. Adco ut nulla re differat Christus à reliquis ratione præditis, neque substantia, neque cognitione, neque virtute, neque operatione. Jactant hoc idem adversus Origenem & Origenistas Sophronius Hierosolymitanus Episcopus in Epistola ad Sergium Patriarcham Constantinopolitanum, & Anonymus ille Photii Cod. 117. & Johannes Damascenus in libr. de Hæres. & Zonaras libr. 2. Histor. & Guido Carmelita, in Hæresi Origenistarum. A. n. 89 mod. 6.

E Idem fuit post Origenem Marcelli Ancyрани, ejusque discipuli Photini error; qui ut humanitatem relictum à Christo ac depositum iri, ac regnum proinde quod ad Christum quæ homo est pertinet, dimittendum ab eo sentiebant; ita Origeni, post attributam deferendam olim à Christo carnis sententiam, ut supra diximus, nunc altera quoque illi consecraria, abjiciendi aliquando ab eodem regni adscribitur. Quanquam non nihil utriusque discrepat causa; nam regia potestate humanitati suæ conjuncta exutum iri Christum sentiebat Marcellus; Origenem vero regnum, quo tamquam Deus potitur, abdicaturum eum censuisse Theophilus credidit, quemadmodum ex ejus confutatione liquet, in qua Patris & Filii unitatem probat. Quænam atrocior accusatio intendi potest? Si putasse dixisset Origenem regno dominatu, quo Christi humanitas prædita est, privatum iri post resurrectionem

turrectionem Christum; aliquibus fortasse argumentis accusationem suam utcumque confirmasset; eo, puta, quod ex afflictâ Origini sententia depositi in Sole Christi corporis & humanitatis peti poterat. A

Verum in Origeniarum lucubrationum reliquiis manifesta alterutrius hæreseos vestigia nusquam reperi. Itaque vel ex ipsius dictis tale aliquid consequi crediderunt ejus adversarii, vel in iis extabat Operibus quæ vetustate abolita sunt. Quemadmodum autem nullus suppetit Origeneis locus, unde accusationi huic fides fieri possit; ita vix ullus extat, unde facile dilui illa possit. Nonnulla quidem coëgit Halloxius, sed infirma & levia, & ad rem parum apposita, qualis est solennis illa Homiliarum Origeneis clausula: *Domino Iesu Christo, cui est gloria & imperium in secula seculorum.* Scripserat enim Græce Origeneis: *εἰς τὸς αἰῶνας τῶν αἰῶνων*, at vocibus illis non unam esse significationem, nec semper æternitatem sine ca-

rentem notari infra probabimus. B
Ac Theophilus quidem nescire se dicit, unde insaniam ejusmodi Origenes hauserit. Ego vero liquido jurare possum hæc Apostoli quæ leguntur 1. Cor. 15. 24. & seq. perperam accepta, causam Origeneis erroris hujus dedisse, si modo ei adhæsit; nam & in eadem inde sententiam impulsus sunt Marcellus, & popularis ejus Photinus; & alterius quoque confingendi dogmatis ab Ecclesiâ decretis absõni causam inde Origenes arripuit, ut in sequentibus observabimus. Verum frustra id quæri à nobis, & labis hujus expertem fuisse Origenem conjicere possumus ex Cyrilli Hierosolymitani Catechesi XV. qui hæresim illam in Marcello & Photino ulciscens recens illam exortam dicit, *πρὸς φάρμακον ἀναφύσαν*, quod utiq; non dixisset, si jam inde fuisset ab Origeneis temporibus propagata. Reliquam adversus id commentum Theophili dissertationem prætermitto, quæ maledictis tantum pugnat, nec quicquam profert seria responsione dignum. C

QVAESTIO QVARTA.

DE B. MARIA VIRGINE.

I. Utrum Christum & B. Mariam Virginem purificatione post partum opus habuisse Origeneis existimaverit. II. Utrum claustrum virginitatis B. Mariae in partu resecretum opinatus sit. III. Utrum B. Mariam peccatis obnoxiam putaverit. D

I. GEMINAM, eoque amplius, unica Homilia, quæ numero decima quarta est in Lucam, reprehendendi sui causam dedit Origenes: priorem, quum Christum asseruit & Mariam purificatione post partum opus habuisse; alteram, quum apertum fuisse claustrum virginitatis B. Mariae in partu docuit. Utrumque suo ordine ventilabimus; & nunc quidem de priore. Origeneis Lucæ caput 2. interpretans, in hæc verba versus 22. *καὶ ὅτι ἐπαύσατο αὐτὴν δι' αὐτοῦ τὸ καθαρῶς αὐτὴν*, sic perorat: *Propter purificationem, inquit, eorum. Quorum, eorum? si scriptum esset propter purificationem ejus, id est, Mariae quæ pepererat, nihil quaestioni oriretur, & audacter diceremus Mariam, quæ homo erat, purificatione indiguisse post partum.* Nunc vero in eo quod ait, *dies purificationis eorum*, non videtur unum significare, sed alterum, seu plures. Legerat nempe, uti nunc quoque legitur, *τὸ καθαρῶς αὐτὴν*, quam lectionem Interpretationes Syriaca, Æthiopica, & Persica, & Patres aliquot, ac codices bene multi tuentur. Alii, neque pauci habent *αὐτὴν*, sed legendum omnino *αὐτῆς*, juxta Vulgatam, & Arabicam Interpretationem Erpenianæ editionis. Unum siquidem puerperæ purificationem fuisse adhibitam, non etiam infanti constat ex Levit. 2. Corrupta itaque vocis illius *αὐτῆς* lectio Origeneis fucum fecit, & Christum itidem ut Mariam purificatione opus habuisse persuasit. Christo itaque ut reliquis hominibus applicabat dictum Jobi, *Neminem esse mundum à sorde: ne si unus quidem dies fuerit vita ejus.* Sordes autem à peccato hic distinxit, atque sordescere animam putavit, cum mortale subit corpus è vili & sordida concretum materia; ac sese proinde inquinasse Christi animam cum corpus in muliebris uteri angustiis delitescens sibi adjunxit. Sic ille in eadem Homilia: *Vnde & Salvator loquitur: Ego sum vermis, & non homo, opprobrium hominum, & abjectio plebis. Videbat in matris utero immanditiam corporum, visceribus ejus hinc inde vallatus, terrena facies patebatur angustias: unde assimilat se vermi & dicit: Ego sum vermis, & non homo.* E

At Tertullianus libro De carne Christi, cap. 4. & libr. 3. contra Marcion, cap. 11. de Domini nostri corporatione agens, pejora etiam deblaterat, nam præter spurcitas genitalium in utero elementorum, humoris & sanguinis, sed a coagula carnis ex eodem cæno alenda per novem menses; partus quoque immunda & pudenda tormenta, & ipsius exinde puerperii spurcos, anxios, ludicros exitus fingit. Quæ ab Hæreticis objecta neuti-quam ipse diffitebatur, sed Deo indigna esse negabat, contra Marcionistas. Sanctans

Arque illud est optimæ Patrum, tum Græcorum, tum Latinorum partis, & Ephesini præter-
ca Concilii decretum, perpetuo Ecclesiæ Catholicæ consensu comprobatum, & hoc Eze-
chielis Prophetæ oraculo corroboratum. *Et dixit Dominus ad me: Porta hæc clausa erit: non*
aperietur, & vir non transibit per eam: quoniam Dominus Deus Israël ingressus est per eam, eritque
clausa Principi. Quo illibatam & inconceptu, & in partu Mariæ virginitatem futuram, Chri-
stique corpus clausis uterique pagulis eodem modo foras proditum, quo ad Discipulos ob-
latis foribus penetravit, prænuntiari affirmant Patres plerique.

Genebr.
Collect.
c. 6.

Verum Origenis reprehensioni intercedit Genebrardus, & Ambrosii ac Hieronymi au-
thoritatem & exemplum prætexit, quorum uterque claustrum virginitatis à Christo in par-
tu apertum fuisse dicit. Adungere poterat Athanasium, Basilium, & alios præterea, qui de
virginæ vulvæ apertione similiter disserunt. Sed ea omnibus iis exceptio adhibenda est,
qua ad solvendum Ambrosii locum usus est Thomas p. 3. q. 28. a. 2. ita nempe locutos Patres
illos, cum illud Evangelistæ exponerent: *Omne masculinum adaperiens vulvam sanctum Do-*
mino vocabitur: quod quidem ex vulgata loquendi consuetudine usurpatum est, non ad
significandam virginæ claustrum apertionem, sed exitum duntaxat prolis de utero. Thomæ
reipositionem defendunt alii Ambrosii & Hieronymi loci, quibus irruptum perseverasse in
puerperio virginitatis sigillum manifeste tradunt; qualis ille est Ambrosii è libro De institu-
tione virginis, cap. 7. *Porta igitur Maria, per quam Christus intravit in hunc mundum, quan-*
do virginali fusus est partu, & genitalia virginitatis claustra non solvit. Mansit intemeratum se-
ptum pudor, & in violata integritatis duravere signacula, cum exiret ex Virgine: & ille ipse Hier-
onymi è libr. 2. contra Pelagian. quem Origeniano similem esse vult Genebrardus, qui que
ei ex diametro oppositus est. En illum: *Solus Christus clausas portas vulvæ virginalis aperuit,*
quæ tamen clausæ jugiter permanserunt. Utilius ergo suam Origeni excusando navasset operam
Genebrardus, si dixisset de Mariæ virginitate haudquaquam ab Origene fuisse detractum,
etiam si perfractas in pariendo virginitatis fores crediderit: (quod ipsum tamen ab Ecclesia
reprobatur) non in integritate quippe carnis, sed in constanti voluntatis proposito vir-
ginitatem consistere: nam *Integritas corporalis membri per accidens se habet ad virginitatem, in*
quantum scilicet per hoc quod ex proposito voluntatis abstinet quis à delectatione venerea, remanet
integritas in membro corporeo. Unde si contingat quod per alium modum aliquo casu membri inte-
gritas corrumpatur, non magis præjudicat virginitati, quam si corrumpatur manus aut pes. Verba
sunt S. Thomæ 2. 2. q. 152. a. 1. Notandum sane, inquit Eligius Noviomenis Homil. 2. quod di-
citur: *Omne masculinum adaperiens vulvam, quia his verbis Evangelistæ morem consuetæ nati-*
ritatis expresse. Et non sic intelligi voluit, sicut latrant Heretici, quod Christus uterum matris nascenti-
do virginitate privaverit: cum mulier non tunc virginitatem amittat, quando parit, sed quando
cum viro dormit. Huc confert quod Tractat. 26. in Marth. ex traditione quadam literis
mandavit Origenes de morte Zachariæ idcirco illata, quia Mariæ, postquam Servatorem
enixa est, in quodam Templi loco virginibus destinato consistere permisisset, & dixisset pro-
hibentibus eam, quoniam digna est virginum loco, cum sit virgo.

Conc. Tri-
dent. Sess.
6. Cap. 23.

III. Beatam Virginem nullum unquam in se concepiisse peccatum, hodie Ecclesiæ ratum
est, & Tridentini Concilii firmatum auctoritate decretum. Quo acquiescendum potius est,
quam Veterum dictis, si qui secus sentire visi sunt. Inter illos numerandus Origenes, qui Le-
gi peccati Mariam Christi matrem non obnoxiam fuisse modo, sed & paruisse pronuntiavit
his verbis: *Quid? putamus quod scandalizatis Apostolis mater Domini à scandalo fuerit immu-*
nis. Si scandalum in Domini passione non passa est, non est mortuus Iesus pro peccatis ejus. Si au-
tem omnes peccaverunt, & egent gloria Dei, justificati gratia ejus, & redempti, utique & Maria illo
tempore scandalizata est. Et hoc est quod nunc Simeon prophetat dicens: Et tuam ipsius animam,
quæ scis absq. viro peperisse te virginem, quæ audisti à Gabriele: Spiritus sanctus veniet super te, &
virtus Altissimi obumbrabit tibi, pertransibit infidelitatis gladius, & ambiguitatis mucrone ferieris.
Jacent illa in Homil. 17. in Luc. quæ dicitur & ei propemodum in Epistolam 317. retulit Basiliius:
gladio enim illo dubitationem quamdam à Simeone notatam esse scribit, quæ Mariæ ani-
mam in partes, mortem patiente Christo, divisura erat, juxta Christi oraculum: *Omnes*
scandalizabimini in me: alioquin ad eam mortis Christi fructum non fuisse perventurum.
Eodem verba Simeonis detorquent Titus Bostrenus, Amphilocheus Orat. 3. De occurfu
Domini, Chrysostomus in Psalm. 13. Cyrillus in Johann. Auctor libri Quæstionum Veteris
& Novi Testamenti Augustino adscripti Quæst. 73. & Theophylactus in Luc. 2. Quorum
nonnulli Virginem post fluctuationem illam animo confirmatam fuisse dicunt, Basilium hu-
jus auctorem sententiæ pressius affectati.

Origenes itidem Homil. 20. in Luc. dubiæ & incertæ fidei Mariam ita accusat: *Simul &*
illud attendite, quod quamdiu in possessione Patris sui fuit (Jesus) sursum erat, quia necdum plenam
fidem Ioseph & Maria habebat, propterea sursum cum eo manere non poterant. Et paulo post: *Maria*
autem conscribat omnia verba hæc in cor de suo splus aliquid quam de homine suspicabatur. Eamdē
exi.

- A exiguae fidei culpam Mariæ affingit Tertullianus libr. De carne Christi, cap. 7. *Sed quæ ratio responsi, inquit, matrem & fratres ad præsens negantis, discat etiam Apelles. Fratres Domini non crediderunt in illum, sicut & in Evangelio ante Marcionem edito continetur. Mater aequè non demonstratur adhæsisse illi, cum Martha & Maria alia in commercio ejus frequententur. Hoc denique in loco apparet incredulitas eorum, cum is doceret viam vitæ, cum Dei regnum prædicaret, cum languoribus & vitis medendis operaretur, extraneis defixis in illum tam proximi aberant. Sed causam pro eo dicit Pamelius, & totam incredulitatis notam in fratres transfert; & Matrem Christo non adhæsisse eatenus tantum dici vult, quatenus non omnibus Christi concionibus interfuit. Laudabilis quidem, sed irritus est Pamelii conatus: ecquænam enim adversus tam apertam sententiam valeat exceptio? Nam ait hoc in loco apparuisse incredulitatem eorum, cum prædicaret Christus regnum Dei, & extraneis in illum defixis abessent proximi. Atqui Virginem dixit non æque adhæsisse Christo ac Martham & Mariam. Virginem igitur, itidem ut Domini fratres, incredulitatis arguit. Origenem quoque contra Rhenanum idem ipsi crimen objicientem defendere parat Pamelius hoc argumento, quod B. Virginem immaculatam appellet. Commodius locum ex Homil. 20, in Luc. proxime adductum exponere satagit Sixtus Senensis libr. 5. Biblioth. Puto, inquit, Origenem vocabulo plenæ fidei intellexisse plenam cognitionem omnium mysteriorum divinitatis & humanitatis Christi, quam Maria Virgo nondum eo tempore habebat; quamvis ea omnia, quæ tum de Christo noverat, certissima & inconcussa fide teneret. Ad priorem vero ex Homil. 17. diluendum locum conducere poterat Thom. p. 3. Thomæ solutio, dubitationem illam, admirationem & discussionem interpretantis, si non re- 2. 27. n. 4.*
- B
- C jicula illæ scandalæ & infidelitatis voces occurrerent. Porro absfona hæc, & ab Ecclesiæ placitis discrepans Veterum aliquot de Mariæ sententia, aliæque ejusmodi nonnullæ, quas brevitati consulentes prætermittimus, causam dederunt Lutheranis & Calvinistis, cur B. Mariam reliquorum more hominum peccasse sciscerent.

QVÆSTIO QVINTA.

DE ANGELIS.

- D I. Vix certi quicquam Origenis ætate de Angelis fuerat definitum. II. Quæritur, quo tempore Angelos, & rationis compotes naturas reliquas à Deo conditas, & in peccatum delapsas ratus sit. III. Utrum Angelos corporatos esse censuerit. IV. Sibi videtur aliquando non constare: V. sed conciliantur discordantes loci. VI. Utrum animam illis inesse, an ipsos esse animas dixerit. VII. Angelorum inter & Dæmonum corpora discrimen aliquando tenuitatis constituit. VIII. Consistentes habet Patres bene multos. IX. Origenianæ sententiæ radix investigatur. X. Utrum aquas quæ supra & infra Firmamentum sunt, Angelos esse arbitratus sit. XI. Ecquid de Angelorum libertate, meritis, gratia, remuneratione, ac pœnis statuerit. XII. Patrum multorum adversus hanc ipsius doctrinam convitia. XIII. Utram priorem crediderit hominum an Dæmonum naturam, exploratur. XIV. Ex ipsis Origenis verbis sententia illius super Angelorum libertate ac meritis aperitur: XV. in qua tamen videtur nonnumquam titubare. XVI. Causæ huic Patres aliquot suffragantur. XVII. Origeni favent alia quædam. XVIII. Utrum Angelos ab hominibus erudiri persuasum habuerit. XIX. Expenditur ejus sententia de Angelis judicandis: XX. cujus fundamenta aperiuntur. XXI. Eam frustra excusare conatur S. Thomas. XXII. Quo tempore extrema supplicia Dæmonibus vel inflicta vel negligenda Origenes crediderit. XXIII. Origeni assentiuntur Patres plerique. XXIV. Utrum hominum sanctitate florentium animas Angelos esse senserit. XXV. Nonnullorum criminationibus opinionis hujus causa fuit obnoxius. XXVI. Ventilatur ejus sententia de tutelaribus Angelis: ac primum Gentium, XXVII. Ecclesiarum, XXVIII. hominum singulorum, XXIX. & rerum anima carentium. XXX. Utrum unicuique Genti & homini Angelos duos, bonum unum, malum alterum simul assistere putaverit. XXXI. Fons Origenianarum de Angelis tutelaribus sententiarum ostenditur: XXXII. ad stipulatores Patres recensentur. XXXIII. Eæ & ex Origenis fluctuatione excusari possunt. XXXIV. Quid de Angelis *ψυχονομοίς* opinatus sit, indagatur. XXXV.

XXXV. *Queritur, quid senserit de Angelis remunerationum & poenarum ministris.* A
 XXXVI. *Utrum Angelos neutiquam invocandos esse putaverit.* XXXVII. *Utrum &*
quomodo Cherubinos Filii cogitationes esse dixerit. XXXVIII. *Utrum Dæmones ni-*
dore & sanguine pasci existimaverit.

I. **O**RIGENIANAM de Angelis doctrinam, iter institutum prosequentes, expli-
 cemus. Ac Angelorum nomine, tum bonos Angelos, tum malos, qui Dæmones
 appellantur, comprehendimus, quoniam permixta sponte sua & cohærens est
 utrorumque notitia. Horum naturam suis temporibus nondum satis aperte fuisse cogni-
 tam, nec Ecclesiæ definitionibus explanatam scribit Origenes in Proœmio librorum
Dei apx. Est etiam illud in Ecclesiastica prædicatione, esse Angelos Dei quosdam, & Virtutes bonas,
 quæ ei ministrant ad salutem hominum consummandam; sed quando isti creati sunt, aut quomodo
 sint, non satis manifesto distinguitur. Et paulo superius: De Diabolo, & Angelis ejus, contrariisq;
 Virtutibus Ecclesiastica prædicatione docuit, quoniam sunt quidem: sed quid sint, aut quomodo sint, non
 satis clare exposuit. Apud plurimos tamen ista habetur opinio, quod Angelus fuerit iste Diabolus, &
 apostata effectus quamplurimos Angelorum secum declinare persuaferit, qui & nunc Angeli ipsius
 nuncupantur. Proclivis ergo erat Origeni in re lubrica & incerta lapsus, prompta & facilis in
 tenebris offensus. Et fuit sane multiplex, dum ingenio suo nimis confusus extra oleas non-
 numquam divagatur. Singula hic enucleate discutenda sunt.

II. Quærendum priore loco illud est, quo tempore Angelos à Deo conditos Origenes
 statuerit; neque Angelos duntaxat, sed rationis etiam participes naturas omnes, sive Dæ-
 mones, sive humanas animas, sive alias quasunque (nam & alias plerasque rationis com-
 potes esse sensit) quoniam ejusdem eas omnes esse inter se naturæ, & eodem tempore à Deo
 conditas, tumque fuisse *illas*, hoc est, Mentis: deinde vero propter varios illarum motus,
 ac diversum liberi arbitrii usum, in varios ordines, sive Angelorum, sive Hominum, sive Dæ-
 monum distributas, constanti & iterata Origenes assertionem prodidit; ut sæpe in sequenti-
 bus ostendemus. At quoniam vulgo ignorari scribit, quo tempore creatæ illæ sint à Deo,
 nec quicquam aperte super ea re definit, conjecturis duntaxat utendum est. Probabile
 mihi quidem sit naturas hujusmodi ab æterno creatas à Deo Origenem existimasse; quem
 admodum numquam non sine luce sibi coæva, licet à se producta Sol fuit, Demonstrabimus
 quippe infra, persuasum fuisse illi Mundum idcirco à Deo conditum, ut naturæ illæ ratio-
 nales in eum promeritis demitterentur. Atqui sine Mundo Deum numquam fuisse idem
 opinabatur; ait enim libr. 3. *Dei apx.* cap. 5. *Si capit mundus ex tempore, quid ante faciebat*
Deus, antequam mundus fieret? otiosam enim dicere naturam Dei otiosum est simul & absurdum,
vel putare quod bonitas aliquando non fecerit, vel omnipotentia aliquando non egerit potentiam.
 Igitur ne rationales quidem naturæ ex tempore esse ceperunt. Unde necessario sequitur
 eas ab omni ævo conditas à Deo fuisse; tum variis modis voluntatis libertate utas, has recte,
 male illas egisse, statimque sceleribus earum expiandis mundum fuisse fabrefactum in quem
 detruderentur, adeo ut hæc re licet diversa, simul tamen contigerint. Quod ut Adamanti-
 tium ita sensisse putem, facit Platonicorum recentiorum auctoritas, quorum consimilis
 erat propemodum iisdem de rebus sententia, ut est apud Augustinum libr. 10. de Civit. Dei,
 cap. 31. Facit & iste Hieronymi locus ad cap. 1. Epist. ad Titum: *Sex millia necdum nostri*
orbis implentur anni; & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas seculorum origines
fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cateraque Virtutes servierint Deo,
& absq; temporum vicibus atque mensuris Deo jubente subsisterint? Hæc Origenisimum sapi-
 piunt, qualia multa Commentariis suis Hieronymus asperferat. Facilis nunc est Leontii
 Byzantii intellectus, cum ait Scholior. Aët. 10. *καὶ ὅτι, inquit, ἀπὸ τῶν παλαιῶν ἰδιωτῶν (ἀρι-*
στῶν) ὅτι, ὅτι πρὸ τῶν αἰώνων νῦν ἵσταν πάντες καὶ ἀγγέλους, καὶ οἱ δαίμονες καὶ αἱ ψυχαί, καὶ οἱ ἀγγέλοι
λατρεῦντες πρὸ τοῦ Θεοῦ, καὶ τὰς ἐν ᾧ αὐτῶν ποιόντες. ὃ δὲ διαβολὴ τοῦ εἰς αὐτὸν ἐπεσθῆναι τοῦ αὐτοῦ Θεοῦ ὅτι
καὶ ἀπὸ αὐτοῦ αὐτὸν ἐθεώ. συνπαύσονται ἡ αὐτῶν πάσαι αἱ ἀλλὰ δύναμις, καὶ οἱ μὲν πάντες ἀμαρτήσαντες δαίμονες
ἐχθρόντο. οἱ δὲ ἐπὶ ἐλατῶν ἀρχαγγέλοι. καὶ ὅτι, ἐφῆς ἐκαστῷ ἀπορὸς τὴν δύναμιν ἀμαρ-
τίαν ἀπὸ αὐτοῦ, ὅπως ἐκαστὸς διὰ τὴν ψυχάν, αἱ τινες ἐπὶ τοσαῦτα ἔσαν ἀμαρτήσαντες, ἵνα δαίμονες γίνονται. ἐπὶ
πάλιν ἔτιω ευφρόνους, ἵνα αἱ γὰρ γίνονται. ἐπὶ οὖν ἐν τῇ παρὰ τὰ ἔσχατα, καὶ τὴν ψυχάν συνίδουσιν τῷ σώματι πρὸς
κόλασιν. Atque ita interim de præexistentia (Origenes) sentiebat, ante seculum mentes fuisse puras
 omnes. & Dæmones & Animas, & Angelos ministrantes Deo, ejusque mandata exequentes. Diabo-
 lum autem cum unum esset, quoniam arbitrii libertate pollebat, Deo resistere voluisse, eumque à
 Deo fuisse expulsum; unaque cum ipso descripsisse omnes alias Virtutes, & quæ plus peccassent Dæ-
 mones evasisse; quæ minus, Angelos; quæ minus etiam, Archangelos; & ita consequenter unum-
 quemque pro suo peccato recepisse premium: reliquas autem fuisse animas, quæ non tantum peccave-
 rant, ut Dæmones fierent; neque rursus ita leviter, ut Angeli evaderent; mundum itaque hunc
 condidisse, animamque supplicii causa corpori colligasse. Creationem inter, & peccatum, & pec-
 nam

A nam momentum fere unicum intercessisse intellige, atque hæc ἀπὸ τοῦ ἀνάρχου, id est, ab æterno contigisse. Ad Origenis sententiam accedit Auctor Commentarii in Job, quem vertit Perionius; ait enim: *In Diabolo autem principium formationis intelligendum est, non quod omnium quæ ratione & animo intelliguntur, primus sit effectus; sed quod sine tempore, quemadmodum locus ille declarat.*

III. Videndum deinde, Angelosne corporatos esse, an corpore carere Origenes arbitratu sit. Non satis autem explicata, & certa videtur prima fronte ejus ratio; nam pugnantia secum esse dicas, quæ diversis libris super eo argumento differuit. Quicumque tamen animus ad ejus verba attenderit diligenter, aliter judicabit. Rata quippe fuit ejus & constans opinio Angelos corpore esse indutos, sed subtili & tenui: nam libr. 1. de princip. cap. 6. pronuntiat *Solus Dei, id est, Patris, & Filii, & Spiritus sancti natura id proprium esse, ut sine materiali substantia, & absque ulla corporea adjectionis societate intelligatur subsistere.* Quem locum affert S. Thomas p. 1. q. 51. a. 1. eamque opinionem ab antiquis Philosophis Origenem hausisse asseverat. Clariora etiam proloquitur libr. 2. ejusdem Operis, cap. 2. & postquam quæsit, an summam beatitatem adeptæ ratione pollentes naturæ corpus penitus exuere possint, si-bique id difficillimum & pene impossibile videri dixit; addiditque, quod & sequenti capite iterum usurpat, necesse fore in nihilum redigi corpoream naturam, quemadmodum de nihilo fuit procreata, si utilis esse desineret: tum subdit: *Si vero impossibile est hoc ullo modo affirmari, id est, quod vivere præter corpus possit ulla alia natura, præter Patrem, & Filium, & Spiritum sanctum, necessitas consequentia ac rationis coarctat intelligi, principaliter quidem coarctatas esse rationabiles naturas; materialem vero substantiam opinione quidem & intellectu solum separari ab eis, & proptis, vel post ipsas effectum videri, sed nunquam sine ipsa eas vel vixisse vel vivere: solius namque Trinitatis incorporea vita existere recte putabitur.* Hæc inspectandi Origenis viro magno præbuerunt argumentum, quod cum Angelos & rationis capaces animas longo intervallo corporibus caruisse alibi dixerit, id tamen fieri non posse hic affirmaverit. Verum res aliter se habet; nam corporeos quidem Angelos & animas revera esse, Origenis opinio fuit, sed ea tamen propter insignem subtilitatem, cum reliquis mundi corporibus comparata, spiritua-lia, ut ostendimus paulo post, & incorporea dici posse; quamvis ergo ante mundi hujus corporei opificium condita ea fuerint, corpore tamen sui generis fuisse instructa; ac ne in primo quidem illo statu diu perseverasse, sed admissio statim postquam creata sunt peccato, in crassiora continuo corpora supplicii causa fuisse immerfa. Præter superiora testimonia quibus Angelis corpus assignitur, recitanda quoque ea quæ locum Origenis supra allatum excipiunt: *Ut ergo, inquit, superius diximus, materialis substantia hujus mundi habens naturam, quæ ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quosque trahitur, in crassiores corporis statum, solidioremque formatur, ita ut visibiles istas mundi species, variasque distinguat: cum vero perfectioribus ministrat & beatioribus, in fulgore cælestium corporum micat, & spiritalis corporis indumentis vel Angelos Dei, vel filios resurrectianis exornat.* Sed & libr. 4. in Anacephalæosi: *Semper autem erunt rationabiles naturæ, quæ indigent indumento corporeo: semper ergo erit natura corporea, cujus indumentis uti necesse est rationabiles creaturas. Nisi quis putet posse vel assertionibus ostendere quod possit natura rationabilis absque ullo corpore vitam degere.* Sed quam difficile sit, & quam pene impossibile intellectui nostro, in superioribus singula differentes ostendimus. Quapropter Photius Cod. 106. Theognostum Alexandrinum libro quarto Hypotyposeon ex mente & sententia Origenis scripsisse refert, Angelis & Dæmonibus exilia corpora esse circumposita.

IV. Sed quamvis rationabilibus naturis corpus diserte & liquido affinxerit Origenes, a se diversius abire videtur aliis locis, & corpus iisdem naturis detrahere. Sic Homil. 1. in Genes. Cum enim ea quæ facturus erat Deus, ex spiritu constarent & corpore; ista de causa in principio & ante omnia cælum dicitur factum, id est, omnis spiritalis substantia, super quam velut in throno quodam, & sede Deus requiescit. Istud autem cælum, id est, firmamentum, corporeum est. Ubi cum spiritalem substantiam opponat corporeæ, sequitur esse incorpoream: & Tom. 1. Comment. in Johann. p. 16. 17. καὶ ἀναγκῶν ἐπισήσαι εἰ αὐτὸν πάντῃ καὶ ἀσώματον ὡς τὸν ἐν μακροτόπῳ τῷ ὁρίῳ, ὁ καλῶν & δρᾶν αὐτὸν & γερῆσαι δυνάμειν & καθαρὰς ζωῆς, ἀπὸ πάντων ἐκείνων ὡς καὶ σώματι. & Tomo 20. p. 320. πάντως γὰρ ἐν τῷ τοῦ εἰ δὲ διὰ τοῦ & δὲ γὰρ αὐτὸς ἐννοεῖ ὅτι λογικὸς ἐστὶν, & ἐστὶ τὸ τοῦ εἰ μὴ αὐτὸς ἐστὶν, τὸ τοῦ εἰ ἀγγελῶν, καὶ τὸ τοῦ μὴ σώμα, καὶ ποῖον σώμα, ἀλλὰ δὲ τι ἕτερον σώματι. Item libr. 1. ἐπὶ ἀρχῶν, cap. 7. Manifeste ergo in Christo & per Christum facta esse omnia, & creatura pronuntiat (Paulus Col. 1. 16.) siue visibilia quæ sunt corporalia; siue invisibilia, quæ non alia etiam arbitror, quam incorporeas, spiritualesque virtutes: & libr. 2. ἐπὶ ἀρχῶν, cap. 3. Non enim idem intelligitur, ea quæ non videntur, & ea quæ invisibilia sunt. Ea namque quæ sunt invisibilia, non solum non videntur, sed ne naturam quidem habent ut videri possint, quæ Græci ἀσώματα, id est, incorporea appellantur. Hæc autem de quibus Paulus dixit: *Quæ non videntur, naturam quidem habent ut videri possint, nondum tamen videri ab his quibus promittuntur, exponit: & istud ē libr. 3. cap. ult. Omnis igitur hæc ratio hoc continet, quod duas generales natu-*

A nec in unam Synagogam Christi apparitione per angustia confragosaque loca fluentes coaluerunt. Quod palam de Origene prædicarunt viri graves, id inficiatur Nicetas, si modo des interpretationi Latinæ adhibenda est. Notetur interim hanc aquarum *ἐκπαρίων* expositionem ab Ebræis Magistris profluxisse.

Ex superioribus colligi potest, hæc diversis modis ab Origene fuisse exposita; multiplicibus & variis sensibus ex simplici literæ contextu pro tempore erutis & evolutis; non destruetamen & abolito literæ sensu. Siminus ea placet excusatio, admitteretur forsitan hæc altera, Angelos intelligi ab Origene qui aquis præsumunt, sicut univrsarum rerum præfides Angelos finxit. Legatur decima ejus in Jeremiam Homilia, in qua doctrinam hanc explicat, atque ita concludit: *ὅτι οὗτος ὁ λόγος, καὶ γὰρ λέγει· ὅτι γὰρ τεταρμένον ἀγγελόν, ἐξ ὅσων λέγει· τὸν*

B *ὅτι ὁ δὲ τεταρμένον ἀγγελόν, καὶ ὁ λέγεται· εἰδέναι σε ὁ δὲ εἰδέναι σε ὁ δὲ εἰδέναι σε ὁ δὲ*

In Origenis sententiam fere concedit Gregorius Nyssenus libr. in Hexæmeron; nam aquas illas quas ab aquis inferioribus Deum divisisse narrat Moyses secundo creationis die, cælestes Virtutes interpretatur; at inferiores aquas pro malis Angelis neutiquam accipere se declarat. Placuit quoque opinio isthæc Augustino libr. 13. Confess. cap. 15. Tale etiam aliquid ad Origenis exemplum commentus est Isidorus Origin. libr. 7. cap. 5. *Vnde*, inquit, & post cæli creationem in principio reperitur: *Fiat firmamentum, & vocatum est firmamentum cæli; nimirum ostendens quod post ruinam Angelorum malorum hi qui permanserunt, firmitatem æternæ perseverantiæ consecuti sunt, nullo jam lapsuaversi, nulla superbia cadentes, sed firmiter in*

C *Dei amore, & contemplatione manentes, nihil aliud dulce habent, nisi cum à quo creati sunt.*

XI. De Angelorum libertate, meritis, gratia, remuneratione, ac pœnis multa Origenes ab Ecclesiæ norma deflexa excogitavit. Naturas quippe omnes ratione præditas unius esse ejusdemque speciei credidit. Angelos autem bonos & malos, & animas hominibus ac sideribus inditas in eum censum retulit, uti supra ostensum est. Has ante mundum naturas à Deo conditas fuisse ratum est, ac bene vel male agendi facultate instructas, quæ priusquam uterentur; *vias*, hoc est, Mentis fuisse; sed statim eas usas, & diversis quidem modis, cum aliæ in vitium, in virtutem aliæ ferrentur, pro meritis esse habitas, & partim admisso scelere in profundum deturbatas, partim etiam propter leviores noxas è superioribus Ordinibus dejectas ad inferiores transisse, & ad animanda quoque hominum corpora esse demissas; adeo ut quocunque loco sint; acceptum id meritis suis referre debeant. *Ἰουχὰς* autem, hoc est, animas, tunc evaluisse, postquam ab amore Dei fuerunt *ἀπολυεῖσαι*, hac vero arbitrii libertate etiamnum naturas illas rationales ita frui, siue humanis corporibus implicatæ, siue Dæmones factæ sint, siue Angelicum ordinem retineant, ut nova subinde peccata in se concipiant, vel virtutem amplectantur, & pro recte aut nequiter gestis, vel deprimantur in inferiora, vel ad superiora confendant: permutari ergo ordines illos, & ex Angelis homines, ex hominibus Dæmones, & vicissim alios, aliosque evadere: Diabolum à nequitia quidem ad meliora posse converti, sed nolle, & in perfidia sua destinatum obdurare. Gratia vero auxilium, quod Angelos in sanctitate confirmat, & à peccatis prohibet; vel ejusdem gratiæ defectum, quo fit, ut à nequitia Dæmones non emergant, nullo modo videtur agnoscere. Futurum autem aliquando putat, ut naturæ illæ omnes, siue Angelorum, siue Dæmonum, siue hominum, causam dicant coram Deo, & rerum à se gestarum rationem reddant, ac pro meritis exornentur; interim tamen varios illos ordines ac status pro virtutibus ac vitiis consequi.

XII. Summa hæc est Origenianæ de Angelorum natura & meritis doctrinæ, quam conviciis suis Ecclesiæ Patres perfuderunt; Methodius præcipue in libro de resurrectione; Theophilus Alexandrinus Paschal. 1. & 2. Epiphanius in Epistol. ad Johann. Hierosolym. cap. 2. & Hæres. 64. cap. 4. Nemescius de natura hominis, cap. 3. Leontius Scholior. Act. 10. cujus verba supra adduximus; Hieronymus cum alibi sæpe, tum maxime Epist. 59. ad Avit. cap. 1. ubi præter alia insigne istud habet: *Cumque omnia vario sermone tractasset* (Origenes) *asserens Diabolum non incapacem esse virtutis, & tamen necdum velle capere virtutem; ad extremum sermone latissimo disputavit Angelum, siue animam, aut certe Dæmonem, quos unius asserit esse naturæ, sed diversarum voluntatum, pro magnitudine negligentia & stultitia jumentum posse fieri: & pro dolore penarum, & ignis ardore, magis eligere ut brutum animal sit, & in aquis habitet & fluctibus, ac corpus assumere hujus vel illius pecoris: ut nobis non solum quadrupedum, sed & piscium corpora sint timenda.* Atque hanc de naturis rationalibus in jumentorum corpora demittendis opinionem inter præcipuos errores Origeni exprobrari solitos enumerat Auctor anonymus apud Photium Cod. 117. Enumerat & istum: *ὅτι καὶ ἀπὸ πρῶτος ἦλθεν οἱ ἄγγελοι* (Lego ἀγγελοὺς) *εἰς τὸ κόσμον, ἀλλ' οὐκ εἰς τὸ ἑτέρον θράπτειν.* Angelos in mundum ex lapsu, non propter aliorum obsequium venisse. Justinianus præterea in Epist. ad Quintā Synodum, quam recitat Cedrenus, & Sophronius in Epist. ad Sergium ejusdē criminis Origenem arcessiunt; arcessit deniq;

& S. Thomas p. 1. q. 64. a. 2. & in Expositione aurea in Jobi caput 4. cavendum ait ab hoc A
ejus errore, quo Spiritus quoscunque creatos instabiles asseruit, & posse ad pravitatem
perduci.

XIII. Confutandus ad hæc Maximus Martyr in Scholiis ad cap. 6. Dionysii de ecclesia-
stic. Hierarch. ubi animadversione dignum est quod ait ex Origene, καὶ πῶς ἀναλογίαν τῆς οὐρα-
νοκρατίας ἐκείνου τῆς ἐκείνων ταχυτάτων ἐνέμασιν ἐνδεδυμένον ἀποτέλει. Pro criminis ratione unumquemque or-
dinum celestium, corporibus tenuioribus illigari. Contraria Maximo tradit Augustinus lib. 11. De
Civit. Dei. cap. 23. sensisse dicens Origenem animas pro ratione peccatorum suorum gra-
viora corpora inducere; quod ita impugnat, id si sit, gravius Dæmoni adjungi debere cor-
pus quam homini, utpote qui plus peccarit. Dubitat profecto Origenes, utra inferior sit
Dæmonis natura, an hominis (quam Angelica etiam præstantiorem esse Tertullianus autu-
mavit) proindeque definire non potest, utram suscipit, qui graviorum scelerum reus sit: B

Tertull. l. 2.
contra
Marc. c. 8.

ἐπίστρεφον δὲ, inquit Tom. 1. in Johan. p. 32. πότερον ἀνθρώπος ἐστὶ τὸ ἔχον, ἢ τὰ κακάμυνα καὶ ὀργάνια, ὧν
εἰσι καὶ οἱ δαίμονες, ἢ τοὶ παῖδες, ἢ τινες. Et paulo superius: ἔπειθ' ἐπὶ λογικῇ καὶ ἀκαθάρτῳ ὄντι ἔχοντι λογικόν,
ταχὺ καὶ ἄλλο τι τὸ ἀνθρώπου ταχὺ ἔχον. Postremum hic locum hominibus assignat. Contra Tom. 15.
in Matth. p. 397. priorem locum Angelis, posteriorem Dæmonibus, medium hominibus tri-
buit: οἱ δὲ ἄνθρωποι, ὅσον εἰς σύγκρισιν ἀγγέλων ἔχοντες ταχὺ ἔχοντες, γίνονται ἀγγέλων πρῶτοι, τῶν αὐτῶν ταχυτάτων
τῶν ἐκείνων ἀγγέλων. Cum hominibus ergo quandoque Dæmones, homines vero quandoque
postponat Dæmonibus, naturas rationales pro gravitate scelerum humanam induere natu-
ram, & gravissimum corpus subire nonnumquam statuit, nonnumquam vero Dæmonum
naturam, subtiliusque corpus asciscere. Quin etiam Dæmones novis admissis sceleribus ho-
mines fieri, & homines vicissim novarum culparum reos in Dæmonum naturam & corpus
transire asserit apud Hieronymum Epist. 59. ad Avit, cap. 1. Ita cuncta, inquit, variari, (ar-
bitratur) ut & qui nunc homo est, possit in alio mundo Dæmon fieri; & qui Dæmon est, & negli-
gentius egerit, in crassiora corpora relegatur, id est, ut homo fiat. Idem Hieronymus in illud Je-
rem. 29. 14. Et reducam captivitatem vestram, & congregabo vos de universis gentibus, & de
cunctis locis, ad que expulsi vos, dicit Dominus. Et reverti vos faciam de loco ad quem transmigrare
vos feci, Origenem, quem delirum Interpretem appellat, somnare ait ruinam celestis Hie-
rusalem his significari, & eos spectare vaticinium, qui inde dimissi in hoc mundo versantur,
futurumque ut post LXX. annos in locum pristinum restituantur, si modo id bonis suis ope-
ribus promeriti sint, utpote qui sponte in hæc corpora descendentes recte egerint: qui au-
tem ad terrena hæc sese sponte demittere, & fratres suos imitari noluerint, id ipsum passuros, D
quod Sedecia, ipsiusque populo comminatur Dominus, futurum nempe ut mittat in eos
gladium, & famem, & pestem; & det in vexationem universis regnis terre, quo scilicet nequa-
quam homines, sed sicut aërea potestates, & sint apud cunctos Angelos qui præsent singulis provinciis in
maledictionem, & in stuporem, in sibilum, & in opprobrium cunctis gentibus; & hoc eos idcirco pas-
suros, quia verba Prophetarum in celesti Jerusalem audire noluerint, qui eos hortabantur ut ad terre-
na descenderent, & corpus humilitatis assumerent, & acta poenitentia post verum sabbatissimum lo-
cum pristinum possiderent.

XIV. Erroribus porro illis aspersa sunt Adamantii opera quæ extant, quos si sigillatim
indicare satagamus, abutemur otio nostro, & Lectori fastidium movebimus. Illustria tamen
feligenda sunt quedam, quo dictis nostris fides adjungatur. Tercio ergo libro ἐπὶ ἀρχῶν, E
cap. 5. sic disputat: Unius namque naturæ esse omnes rationabiles creaturas ex multis assertionibus
comprobatur; per quod solum Dei iustitia in omnibus eorum dispensationibus defendi potest, dum
unaquæque in semetipsa habet causam, quod in illo vel in illo vite ordine posita sit. Hinc triplex
enumerat rationabilium naturarum genus huc delapsarum, earum scilicet quæ gestis suis id
fuerint promeritæ; aliarum quæ aspectabili cupidine raptæ sint; & illarum demum
quæ etiam invitæ ad officia aliis exhibenda à Deo deputatæ sint, & in hæc loca relegatæ.
Quibus hominum animas significat; tum Angelos illos qui mulieres adamasse crediti sunt
à plerisque; ac Angelos denique tutelæ hominum præfectos, vel eos quos à Deo non mis-
sos, in hunc mundum, doctrinam vel prophetiam promittentes venisse ait Tom. 20. in Jo-
han. p. 307. Priore autem ἐπὶ ἀρχῶν, libro, cap. 6. Ex his sane, inquit, qui in illo initio per-
manferunt, quod futuro simile esse descripsimus, quidam ex ipsis vel ordinatione ac dispensatione mun-
di ordinem Angelicum sortiuntur, alii Virtutum, alii Principatum, alii Potestatum.
quæ omnia eis pro merito, & profectibus suis, quibus in Dei participationem, immutationemque pro-
fecerant, æquo iustoque judicio divina contulit providentia. Hi vero qui de statu primæ beatitudinis
moti quidem sunt, non tamen irremediabiliter moti, illis quos supra descripsimus sanctis beatisq; ordi-
nibus subjecti sunt ad regendum: quorum adjutorio usi, & institutionibus ac disciplinis salutaribus re-
formati, redire ac restitui ad statum beatitudinis possunt. Ex quibus existimo, prout ego sentire pos-
sum, hunc ordinem humani generis institutum, qui utiq; in futuro seculo, vel supervenientibus seculi,
cum cælum novum, & terra nova secundum omnes jam ceperit, restituetur in illam unitatem, quam
pro-

- A promittet Dominus Iesus. Et mox: Sciendum tamen esse quosdam, qui ex uno principio, quod supra diximus, delapsi sunt in tantam indignitatem ac malitiam, ut indigni habiti sint institutione hac, vel eruditione, quæ per carnem humanum genus adiutorio Virtutum cælestium instituitur atque eruditur; sed è contrario etiam aduersarii atque repugnantes his qui erudiuntur atque imbuuntur, existunt. Tum paulo inferius: Interim tam in his quæ videntur, & temporalibus sæculis, quam in illis quæ non videntur, & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alii in primis, alii in secundis, nonnulli etiam in ultimis temporibus, & per maiora ac graviora supplicia, nec non & diuturna, ac multis, ut ita dicam, sæculis tolerata, æstimatoribus emendationibus reparati, & restituti eruditionibus primo Angelicis, tum deinde etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora provec̃ti, usq; ad ea quæ sunt invisibilia, & æterna perveniant, singulis videlicet quibusque cælestium Virtutum officiis quadam eruditione in specie peragantur. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur ostendere, unamquamq; rationabilem naturam posse ab uno in alterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos pervenire, dum accessus profectuum, defectuumve varios pro motibus vel conatibus propriis unusquisq; pro liberi arbitrii facultate persequitur. Nonnulla ex his Græce descripta reperies in fine Epistolæ Justiniani ad Menam, & apud Maximum Constantinopolitanum loco proxime citato. Has quoque conversiones, & dignitatum ac ordinum permutationes statuit Tom. 15. in Matth. p. 396. 397. Tomo vero 13. p. 323. intricato licet, & à librariis fortasse corrupto sermone aduersarias potestates propter offensiones hominibus præbitas corpora humana subire, in eoque pœnas luere tradit. Idem cap. 8. libri primi *ἀδελφῶν* paria repetendo, inculcat: Angelorum officium non nisi ex merito constare: Dæmones vero, pro motibus suis & profectibus, quibus in scelere profecerunt, hos malitiæ sortitos esse gradus, atque ita sese nequitia dedisse, ut iam libidini sit ac delectationi peccatum, & ut revocari nolint, magis quam non possint, Deo pro sua benignitate omnia ad beatitudinem attrahente & provocante: è rationalium vero naturarum ordine ad humanum genus explendum animas selegi, quæ post pie administratarum vitæ tempus, in Angelorum ordinem iterum assumuntur. De Diabolo iterum libr. 3. *ἀδελφῶν*, cap. 6. *Δεστρὶς* sane, inquit, novissimus inimicus ita intelligendus est, non ut substantia ejus, quæ à Deo facta est, pereat, sed ut propositum, & voluntas inimica, quæ non à Deo, sed ab ipso processit, intreat. Homilia 23. in Luc. Angelos illos, de quibus agitur Apoc. 2. & 3. peccasse, ideoque fuisse à Johanne reprehensos ait, ipsisque cum ac hominibus salutarem pœnitentiam prædicasse, quemadmodum & Servatorem. Hinc Homil. 4. in Ezech. *Quando ergo*, inquit, *Angeli prævaricantur, & alii sunt qui Dei præcepta custodiunt, & iudicium præstolantur, non solum hominum, verum etiam Dei, ut frequenter diximus, tam de his quæ in Apocalypsim conscripta sunt, quam ex aliis innumerabilibus; quare, inquam, non terræ & aeris iudicium sit futurum?* In Catenis Regis in Psalmos, ad Psalm. 32. 6. verba hæc ipsi tribuuntur: *ἐν τῇ νύκτι κτιθεὶς καὶ ὀλίγον μελέτη ἢ πνεύματι. ὡς περὶ τῆς γενέσεως αἰῶνος. ἀλλ' ἐν τῇ πρώτῃ σου ἀσφ' καὶ τῇ ἐννεῇ φουράματι ἢ ἐστίας ἀνάνυρ σὺ πᾶσι δυνάμεσιν ἔχων τὴν ἀνιότητα. διό καὶ δύναμις τὰ θεῖα πρὸς κακίαν εἰσὶν, ἐν δὲ εἰσὶν ἐκαστῇ τῇ ἀνισχυρῇ σωματικῇ δυνάμει.* Et illa quoque ad Psalm. 118. 89. quæ aliæ tamen Catenæ Didymo adscribunt: *εἰ δὲ ὁ ἀγγέλων δυνάμειον ᾗς, ἀγγέλων φησὶ ἡ ἀρχαγγέλων, καλῶς φησὶ, ἀκίνητοι γὰρ, καὶ ἄλλοι δὲ δυνάμειον εἰσὶ πρὸς τὸ κακόν. τὰτο γὰρ περὶ τοῦ μελέτη ὅπως ἐκαστος ὁ δὲ ἐπαινεῖ.* Sexcentis ad hæc locis Angelos hominum custodiæ præfectos munus sibi impositum negligenter nonnumquam obire, & peccatorum ab hominibus admissorum conficiis esse ac reos, propterea quoque pœnis addictum iri definit. Illustis vero præ reliquis locus ille est è Tom. 15. in Matth. p. 396. ubi postquam Angelos non homine solum, sed & reliquo mundi opificio præstantiores & antiquiores esse dixit: *τάλασσαν*, inquit, *δοκίμασας* ὅτι πολλοὶ μὲν ἀγγέλων εἰ πρώτοι ἦσαν ἀνθρώπων γίνεσθαι τινὰ ἀνθρώπων ἔχοντες. πολλοὶ δὲ καὶ τῶν ἀνθρώπων, οἱ ἔχοντες τὴν φύσιν τυγχάνουσι τῶν ἀγγέλων, γίνεσθαι δὲ τὸν εἶον, καὶ τὸν ἦ Θεοῦ λόγον, τινὰ ἀγγέλων ἐν πρώτοις μὲν τῶν ἀνθρώπων, ἡγουμένων δὲ ἐν τινὶ αὐτῶν ἔχοντων, πρώτοις. Quibus reliqua consentiunt. Illustis & iste è Tom. 2. in Johann. p. 69, 70. in quo Angeli & hominis nomen eadem subiecto nonnumquam attribui dicit, adeo ut homo Angelus, aliquando & Angelus vicissim homo appelleretur. Tum subijcit: *καὶ ἐτι μᾶλλον ἀδελφῶν δυνάμειον ὅτι τῇ τῇ κρείττονος δυνάμει τὰ ὀνόματα ἐκ τῆς φύσεως ζῶον ἐσὶν ὀνόματα, ἀλλὰ τὰ ζῶον. ὡς ἐστὶν, καὶ ἡ δὲ λογικὴ φύσις τίττειν δὲ τοῦ Θεοῦ. ὅροι γὰρ ἐκείνης ζωῆς, ἐστὶν ἀρχὴ, ἐστὶν κυριότης, ἐστὶν ἐξουσία, ἀλλὰ ὀνόματα πραγματων. ἐφ' ὧν ἐταχθῆσαν ἐκ τῶν ἀποκαταστασέων ὧν τὸ ὑποκειμένον ἐκ ἄλλο τι ἐστὶν ἢ ἀνθρώπος, ἢ τῷ ὑποκειμένῳ συμβέβηκε τὸ ζῆναι, ἢ ἡ κρείττονη, ἢ ἡ ἔξουσία, καὶ ἐν τῇ ἰσχύϊ τῇ πνευματικῇ καὶ τῇ φυσικῇ. ὡς ἐν τῇ ἰσχύϊ ἀνθρώπου ἐν ἰσχύϊ, ἐκ φωνῆς ἐκ τῆς ἐκείνης τῆς δυνάμεως καὶ ἀδελφῶν.* Inde lux huic loco Hieronymi Epistola 61. ad Pammach. cap. 5. *Nec Origenes umquam dixit ex Angelis animas fieri; cum ipsos Angelos nomen esse officii doceat, non naturæ.* Hoc est, non per naturæ conversionem Angelus anima efficitur, ejusdem quippe naturæ sunt; sed per officii commutationem, & quasi in aliud domicilium migrationem. Sed & Tom. 18. in Joh. p. 254. existimare se ait divinitate Jesu stupefactos quosdam è Dæmonibus, pœnitentia ductos ad ipsum confugisse, quippe qui virtutis capaciores sint, quam homines; cum spiritalis naturæ sint, homines vero corporeæ,

& crassioris. Imprimis vero perlegi velim locos Origenis ab Hieronymo depromptos Epist. 59. ad Avit. cap. 1. in quibus rationis participes naturas jumentorum corporibus colligari propter delicta asserit; Dæmonum, hominum, Angelorumque naturas simul permixtari ac permisceri; siderum ipsorum animas, utpote ratione præditas, ob peccata his fuisse adjunctas corporibus, quæ vel plus, vel minus luceant, prout recte vel male se gesserunt.

Quod autem scribit Epiphanius docuisse Origenem desituros aliquando Angelos, sic intelligendum est, futuram olim rerum omnium conversionem & ἀποκατάστασιν, redituraque ad pristinum statum omnia, Angelosque adeo, ac Dæmones eodem futuros loco quo fuerunt, antequam virtutibus suis vel peccatis ad Angelorum, Dæmonumve naturam adjungi meruissent. Recte id juxta Origenis sententiam exponit Justinianus in Epistola ad Quintam Synodum, quam recitat Cedrenus.

XV. Verumtamen perspicuis licet & illustribus testimoniis deliramenta ejusmodi Adamantius sæpe prodiderit, aliquando tamen, quasi Penelopæ telam retexens, priora videtur retractare. Vide ergo, inquit Homil. 2. in Levit. ne forte Iesus, quem Paulus dicit pacificasse per sanguinem suum, non solum quæ in terris, sed & quæ in cælis sunt, idem ipse sit vitulus, qui in cælis quidem non pro peccato, sed & pro munere oblati est: in terris autem, ubi ab Adam usque ad Moysen regnavit peccatum, oblati sit pro peccato, & hoc est passum esse exire a castris. Ex hujus loci contextu, si quis attendat, efficitur illud, in cælo peccatum non admitti. Homilia quoque in Num. 13. cum quaesisset, cur ne à Balaamo Dæmones invocentur, prohibet Deus; respondet idcirco factum illud, quod vel arbitrii fuisset Dæmonibus relinquenda libertas, eorumque furoribus & intemperis impotenter defæverent. Postremum hoc si fuisset, hoc erat, inquit, damna sse rationabilem creaturam, & antequam intulisset judicium, & impedisset omnibus, qui ad verum eos in agone poterant coronari. Quasi Dæmones in judicio adversus se olim statuendo jus libertatis tandem aliquando amissuri sint. Quod quamvis non liquido ex superioribus, neque necessaria consequentia cogatur, eo tamen videtur loci hujus inclinare sententia, & à prioribus placitis recedere. Cum præsertim libr. 1. & ἀρχ. cap. 6. de Angelorum libertate accuratius acturus, & dogmata supra ventilata fuisse propositurus, ita proloquatur: Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, discurrunt magis & pertractantur, quam pro certo ac definitis statuendis. Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifeste dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exercemur: cumque cap. 8. hujus libri sic disputet: Secundum nos vero nihil est in omni rationabili creatura, quod non tam boni quam mali sit capax: sed non continuo quia diximus nullam esse naturam quæ non possit recipere malum, idcirco confirmamus omnem naturam recepisse malum, id est, malam esse effectam: sed sicut est dicere quod omnis hominis natura recipit ut possit navigare, non tamen ex eo omnis navigabit: & iterum; omni homini possibile est discere artem Grammaticam, & medicinam; non tamen idcirco ostenditur omnis homo vel medicus esse, vel Grammaticus: ita si dicimus nullam esse naturam quæ non possit recipere malum, non tamen continuo etiam recepisse malum designamus. Nam secundum nos ne Diabolus quidem ipse incapax fuit boni; non tamen idcirco quod potuit recipere bonum etiam voluit, vel virtuti operam dedit: & paulo post: Et est altissimus iste ordo rationalis creature, qui se ita præcepit nequitia dedit, ut revocari nolit magis quam non possit, dum scelerum rabies jam libido est & delectat: & cum libr. 5. Commentar. in Epist. ad Rom. postquam voluntatis libertate præditam esse naturam quamlibet rationis competentem confessus esset, non ea perinde uti doceat: Quod autem sit, inquit, quod in futuris seculis teneat arbitrii libertatem, ne rursum corrumpat in peccatum, brevi nos sermone Apostolus docet, dicens: Caritas nunquam cadit, idcirco enim & fide & spe major caritas dicitur, quia sola erit per quam delinqui ultra non poterit: deinde subiciat: Et ideo merito caritas, quæ sola omnium maxima est, omnem creaturam continebit à lapsu, tunc cum erit Deus omnia in omnibus: quod Apostoli auctoritate confirmat, qui nullare, quantumlibet gravi & molesta, à Christi charitate sese divelli posse declarat: cumque Tomo 17. in Matthæum, p. 488. 489. cum quaereret, annon homines pietate insignes Angeli evadant, dubitantem se & incertum hæc perscrutari dicat: cumque alio loco, postquam de Angelis quid sentiret, explicavit, talia subnectat: Hæc juxta nostram sententiam quam de Angelis quid sentiret, explicavit, talia subnectat: Hæc juxta nostram sententiam

Orig. apud Hier. Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Joh. Damasc. l. de duob. volunt.

XVI. Jam vero ecqui damnosa huic causæ suffragentur, anquiramus. Ac primum Angelos & homines hypostasi quidem discrepare, at eandem habere naturam dixit Joh. Damasc. Ejusdem vero esse Angelos inter se naturæ tanto consensu Patres affirmarunt, ut hanc fuisse Ecclesiæ universæ doctrinam à nonnullis proditum sit: bene autem vel male agere posse Angelos & Dæmones, post Origenem viri graves opinati sunt. Ambrosius hunc exponens Pauli locum ad Ephes. 3. 10. Dæmones ab errore revocari posse per Ecclesiam, & à Diaboli

ἄγγελος ὁ ἀνθρώπινος καὶ ὁ δαιμονίων. ἐν ᾧ δὲ δαιμονίων ἀγγέλους πάλιν καὶ δαιμονες ῥησιν. Ex Angelico ordine, & A
Archangelico animalis ordo existit: ex animali autem demoniacus & humanus: ex humano autem
Angeli rursus Demones, fiunt. Utrumque locum adducit Maximus in cap. 6. Dionysii de
Eccles. Hierarch. Favet eidem opinioni de Angelorum progressibus & conversibus
sententia quædam Tertulliano ab Augustino afficta, quæ animas hominum nequam post
mortem in Dæmones conversum iri decernit. Quamquam in Tertullianistas crimen istud
derivat Ildorus libr. 8. Origen. cap. 6. Hic ipse quem dico Hispalensis Ildorus nonnulla
habet Origenismum olentia libr. 7. Orig. cap. 5. Angelorum autem vocabulum, officii nomen
est, non natura, cujus pronuntiati rationem hanc affert: Semper enim Spiritus sunt, sed cum
mittuntur, vocantur Angeli. Vero, sed de nomine quæstionem habet Ildorus. Origenes au-
tem eamdem locutionem alio sensu usurpavit: id enim sibi voluit: naturas illas quæ Ange-
lica dignitate fruuntur, non id natalium jure fuisse consecutas, sed virtutibus suis fuisse prom-
eritas. Subdit deinde Ildorus: Vnicuique etiam, sicut prædictum est, propria officia sunt injun-
cta, quæ eos promeruisse in mundi constat exordio. Plane ἀπὸ πινυός.

Augst.
lib. De ha-
ref. cap. 86.

XVII. Nec suffragiis modo, sed ratione etiam pugnare potest Origenes, & aliqua saltem doctrinæ suæ capita defendere. Nam ordinum & graduum illa, quam dixi, permutatio eatenus admitti potest, si servato naturarum in hominibus & Angelis discrimine, homines per gratiam, parē Angelis beatitudinis & gloriæ gradum consequi possē dicamus. Probat autem istud Angelicus Doctor part. 1. q. 108. a. 3. atque illud esse dicit, *Homines ad ordines Angelorum assumi.* Huic vero Hieronymi criminationi, qua eo progressum Origenem queritur, ut rationis participes animas in brutorum corpora devolvi opinatus sit, opponi posset illud Origenis testimonium ē libr. 1. *ἀλλὰ ἀγγέλων*, cap. 7. nisi Rufini Interpretis dubia esset fides: illa sane nos nequaquam recipienda censemus, quæ & a quibusdam supersuō vel requiri vel adstrui solent, id est, quod anima in tantum sui decessum veniant, ut naturæ rationalis ac dignitatis obliuiscatur etiam in ordinem irrationalium animalium, vel bestiarum, vel pecudum devolvatur.... Quæ nos non solum non suscipimus; sed & omnes has assertiones eorum contra fidem nostram venientes refutamus atque respuimus. Atque hæc enucleatius persequemur infra, cum Origenis de Metempsychosi documenta scrutabimur.

Ex superioribus Adamantii circa Angelici arbitrii libertatem, & etiamnum perseverantem bene vel male agendi facultatem placitis consecrata videntur illa duo; aliorum adhortationibus, exemplis, & institutionibus ad meliora proficere posse Angelos, & mortis Christi beneficio gaudere; alterum, gestorum rationem olim reddituros, & extremo exa-
mini ac iudicio subditum iri. Prius illud partim jam supra attigimus, cum ageremus de taxatione sanguinis Christi (ut scholastico more loquar) & utrum ad Angelos effusi Christi sanguinis gratiam prorogaverit Origenes quaereremus. Nunc vero ecquid alienis præceptis informari eos, & ad virtutem arrigi, vel institutionibus erudiri autumaverit, perpendamus.

Eph. 3, 8.
5, 10.

XVIII. Pauli Apostoli ad Ephesios scribentis verba hæc sunt: *Mihi omnium Sanctorum minimo data est gratia hæc in Gentibus, evangelizare in vestigabiles divitias Christi, & illuminare omnes quæ sit dispensatio sacramenti absconditi à seculis in Deo qui omnia creavit, ut innotescat nunc Principatibus & Potestatibus in celestibus per Ecclesiam multiformis sapientia Dei.* Hæc antiquis Ecclesiæ Patribus causam dederunt, cur crederent pleraque Dei mysteria Angelos per Ecclesiam didicisse, non ea quidem quæ Dei naturæ necessario insunt; illa siquidem cognoverunt omnes, cum semel iis contuendi Dei facultas concessa est; sed quæ libere Deus & forinsecus operatur, eorum demum cognitionem fuisse per Ecclesiam adeptos. Gregorius Nyssenus Homil. 8. in Cantic. ita Pauli locum interpretatur, summam & admirabilem Dei potestatem, quæ omnia de nihilo solo verbo condidit, Angelos quidem absque Ecclesiæ ope intellexisse: cognovisse verò per Ecclesiam Incarnationis, Redemptionis, Crucis, & mortis Christi mysteria. Tum dubitans proponit, ecquid in Ecclesia quæ Christi corpus est, utpote ejus Sponsa, Sponsum ipsum hæcenus sibi non visum conspexerint. Chrysostomus præterea, cum alibi, tum memoratam Pauli sententiam Commentariis suis illustrans, liquido declarat Angelos rerum sibi antea occultarum, & ignotarum notitiam ex ipso Apostolorum ore comparasse, & in iis rebus præcipuam fuisse Gentium ad Christi fidem conversionem, Angelis antea ignoratam. Accedit ad eandem opinionem Hieronymus libr. 2. in Epist. ad Ephes. cap. 3. v. 10. & multiplicem illam sapientiam Angelis ignoratam vitæ Christi mysteriis contineri docet. Hos alii complures secuti sunt. At cum nonnulli ex iis sic eruditos crediderint per Ecclesiam Angelos, quasi rerum testes & confcios, quæ sententia ad veritatem propius accedit; alii quasi discipulos; posterioris hujus dogmatis auctor fuisse videtur Origenes. Sic enim perorat Homil. 23. in Luc. *Docet igitur Salvator noster, & Spiritus sanctus qui locutus est in Prophetis, non solum homines, sed etiam Angelos & Virtutes invisibiles. Quid loquar de Salvatore? Prophetæ quoque ipsi & Apostoli, omne quod resonant, non solum*

A solum hominibus, sed & Angelis predicant. Quod ut scias verum: Attende, inquit, caelum & loquar: in conspectu Angelorum psallam tibi: & Laudate Dominum celi caelorum, & aqua quae super caelos sunt, laudent nomen Domini; & Laudant eum Angeli; & In omni loco potestatis ejus benedic anima mea Domino. Invenies in plurimis locis, & maxime in Psalmis, & ad Angelos sermonem fieri, data homini potestate, et tamen qui Spiritum sanctum habet, ut & Angelos alloquatur. E quibus unum exemplum ponam, ut sciamus, Angelos quoque humanis vocibus erudiri. Scriptum est in Apocalypsi Johannis: Angelo Epheisorum Ecclesiae scribe: Habeo aliquid contra te; & rursum: Angelo Ecclesiae Pergami scribe: Habeo quippiam contra te. Certe homo est qui scribis Angelis, & aliquid praecipit. Item libr. 8. in Epistol. ad Rom. Numquidnam tamquam servus bonus & fidelis, qui in paucis fuerit fidelis, sciebat se super multa constituendum, & Apostolum futurum etiam post exitum suum, non solum Gentium, sed & Israelitarum, & aliorum fortassis invisibilium, ibi ubi benediciunt spiritus & anima justorum Dominum, hymnum dicunt, & superexaltant eum in secula? De doctrina illa Angelis à Christo tradita supra jam disputavimus; de ea vero quam à Prophetis & Apostolis acceperunt ipsi, sic pio unicuique sentiendum est, non quidem hominibus prius revelatum fuisse & relictum quam Angelis Incarnationis mysterium, quod cum Scripturae sacrae testimoniis manifeste pugnat; sed non integram tamen hujus cognitionem; bonorum autem quae ex eo consequi debebant, Gentium puta conversionis Chrysostomo memoratae, fere nullam; temporis vero postremi judicii nullam omnino habuisse.

XIX. De iudicio autem in Angelos reddendo quodcumque decernit Origenes, ad Angelos hominum custodia praefectos fere pertinet. Nam si quibus Ecclesiarum gubernatio commissa est, si quibus Gentium, vel singulorum hominum deputata est custodia, eos administrati muneris rationem, haud secus ac homines, reddituros definit. Duplicis autem generis iudicia in illos à Deo exerceri docet; alia, quotiescunque homines curae suae permisi recte, maleve se gerunt; aliud vero, cum supremo arbitrio de rerum universarum summa Deus iudicabit. Utrique autem iudiciorum generi suas videtur assignasse poenas, sua praemia; ac prioribus quidem, pro obito recte officio, laudes & gloriam; pro re male gesta, ignominiam & dedecus: posteriori vero, pro meritorum ratione, diuturniorem & clariorem, vel obscuriorem & brevior, vel nullam, vel aeternam Dei visionem. Quae quamquam non distincte apud illum expressa invenias, ex ejus tamen assertionibus facile deducuntur. Homilia in Num. 20. pluribus argumentum illud edisserit, & Angelos unicuique nostrum gubernando delegatos, aut Ecclesiarum regimini adhibitos, vel pro hominum sibi traditorum bene gestis collaudatum, vel pro peccatis culpatum ac confutatum iri affirmat; idque ex eo probat Apocalypseo capite, in quo Asiaticarum Ecclesiarum Angeli laudibus & reprehensionibus pro meritis excipiuntur: *Veniens enim, inquit, Angeli ad iudicium nobiscum, & stabunt pro nobis ante Solem iustitiae, ne forte aliquis etiam ex ipsis causae fuerit, quod nos deliquimus; ne forte minus erga nos operis & laboris expenderint, quoniam à peccatorum labore revocarent.* Eadem probationibus confirmat, & repetit Homil. 13. in Luc. atque ita concludit: Porro frequenter venit, ut nobis laborantibus ipsi suum officium non expleant, & in culpis sint. At Homilia in idem Evangelium 35. non hominum omnium Angelos faciem Patris qui in caelo est videre dicit, sed eorum duntaxat, qui Ecclesiae nomen dederunt; tum ait E postmodum: *Quomodo enim si per curam eorum & industriam salus hominibus comparatur, faciem Patris semper attendunt: si si per negligentiam eorum homo corruerit, etiam sui periculi rem esse non nesciunt.* Et paulo inferius: *Ignominia Angelo est, si homo iustus creditus fuerit, & peccaverit: ut è contrario gloria est Angelo, si creditus sibi saltem minimus in Ecclesia fuerit.* Videbunt enim non aliquando sed semper faciem Patris qui est in caelis, cum alii semper non videant. Secundum meritum enim eorum, quorum Angeli sunt, aut semper, aut numquam, vel parum, vel plus faciem Dei Angeli contemplabuntur.

At non Angelos solum tutores, sed alios etiam, quicumque peccatis se alligant in iudicium sistendos pronuntiat Homil. in Ezech. Quando ergo, inquit, Angeli prevaricantur, & alii sunt qui Dei praecepta custodiunt, & iudicium praestolantur, non solum hominum, verum etiam Dei, ut frequenter diximus tam de his quae in Apocalypsi conscriptae sunt, quam & ex aliis innumerabilibus, quare, inquam, non terrae & aeris iudicium sit futurum?

XX. Angelos reprehensionibus ac convitiis inaccessi, cum provinciam susceptam male administrant, cur crederet Origenes, ex eo videtur adductus, quod Apocalypsis secundo & tertio capite scriptum est, uti notavimus. Cur autem postremum quoque subituros iudicium existimaverit, causae fuisse videtur locus ille Pauli; quem protulimus ex 1. Cor. 6. 3. *Nescitis quoniam Angelos iudicabimus?* qui de bonis tamen Angelis nihilo magis intelligendus est, quam ille Petri, ex altera ejus Epistola, cap. 2. v. 4. *Si enim Deus Angelis peccantibus non peperit, sed rudentibus Inferni detractos in tartarum tradidit cruciandos in iudicium reservari: & ille Judae, v. 6. Angelos vero qui non servaverunt suum principatum, sed reliquerunt suum domicilium, in iudicium magis dei, vinculis aeternis sub caligine reservavit.* Retulit tamen ad Angelos bonos

bonos Paulinum istud Tertullianus in libr. de fuga, cap. 10. *Times hominem, inquit, Christiane, quem timeri oportet ab Angelis, siquidem Angelos iudicaturus es: quem timeri oportet à Dæmonis, siquidem & in Dæmones accepisti potestatem.*

Genebrardus
Col-
lect. c. 6.

XXI. Origenis sententiam mollire satagit S. Thomas part. 1. quæst. 113. art. 7. & post illum Genebrardus in Collectaneis: quasi id sibi voluerit, *Angelos duci in iudicium pro peccatis hominum, non quasi reos, sed quasi testes, ad convincendum homines de eorum ignavia.* Hanc responsionem fulcire conatur Genebrardus Homilia Origenis undecima, in qua habentur nonnulla à superioribus dissiona; in extremo nempe iudicio adfuturos quidem Angelos cum hominibus, sed examen & iudicium nequaquam subituros. Operæ pretium fuerit verba ipsa adducere. *Igitur unusquisque Angelorum in consummatione seculi aderit in iudicio, educens eos se cum quibus præfuit, quos adjuvit, quos instruxit, pro quibus semper vidit faciem Patris qui in cælis est. Et puto etiam ibi inquisitionem futuram, non quidem an cultura hominum Angelus defuerit, sed an cultura Angelica nequaquam digne segnitia humana responderit.* Tum deinde locum illum Pauli exponit 1. Cor. 6. 3. ex quo adfigmentum illud de iudicio in Angelos statuendo procedendum fuit inductus: *Quod si ita est, inquit, eris ergo etiam inter Angelos & homines iudicium Dei: & fortassis iudicabuntur aliqui cum Paulo, & conferentur laboribus ejus, & fructibus qui ex multitudine credentium veniunt: & forte invenietur in laboribus superior etiam aliquibus Angelis: & ideo nimirum dicebat: Aut nescitis quia Angelos iudicabimus? Non quod ipse Paulus iudicet Angelos, sed quod opus Pauli quod egit in Evangelio, & erga animas credentium iudicatum Angelos, non enim omnes, sed aliquos Angelorum.* Quorum germana sunt & ista è Tom. 11. in Matth. p. 217. *Τὸς δὲ ἐκ ἀπολλύει, ὅπερ οἰονταί τινες, ὅτι καὶ τῶν ἀγγέλων ἀγγέλων εἰσὶ κρείττους οἱ ἀνθρώποι οἱ ἐν χρίστῳ σωζόμενοι πῶς γὰρ δύναται οἱ ἀπὸ ἀγγέλων ἀγγέλων εἰς ἀγγέλους εἰς τὰ ἀγγέλους ἀγγέλους, ὅπου τὴν ἐκείνων τὴν ἐξουσίαν ἐξουσίαν; ταῦτα δὲ φερρὸν ἐκ ἀνθρώπων τινὼν ἀγγέλων, τῶν μὴ τοιαύτων ἐκιστομάτων ἐν χρίστῳ μένων, ἀλλ' ὅτι τῶν πάντων διαφέρειν τὸς ἐν χρίστῳ σωθικομένους ἀνθρώπους ἀνθρώπων γὰρ καὶ τὸ εἰς ἀπολλύειν ἀγγέλους ἀπολλύειν, ὅσα ἔκ ἐκείνων, πάντες ἀγγέλους εἰς ἀπολλύειν καὶ τὸ ἀγγέλους κρείττους, ὅσα μὴ ἀλλεύται, πάντας ἀγγέλους.* In his Origenes prodit animi suavitatem & instantiam pro more suo. Quisquis autem ad locum alterum, quem sua responsione diluere conatur Thomas, caute attenderit, ejus exceptionem parum probabit. Talia illa sunt Homil. 24. in Num. *Sepe diximus animarum, quæ in Ecclesia Dei sunt, curam, procuracionemque haberi per Angelos, quosq; etiam ad iudicium venire cum hominibus ostendimus, ut illo divino constet examine utrum sua desidia peccaverint homines, an monitorum, custodumque negligentia.* Nam si ut testes tantum, non ut reos statum iri Angelos significatum voluisset Origenes, quod contendit Thomas, non utique de eorum negligentia perinde ut de hominum desidia quaestionem habitum iri dixisset. De alienis quippe facinoribus testimonium dicunt testes; ipsorum vero causa non agitur.

XXII. Ex duobus, quos attulimus, Petri & Judæ locis, & altero illo Matthæi 8. 29. *Et ecce clama verunt dicentes; Quid nobis, & tibi Iesu, fili Dei? venisti huc ante tempus torquere nos?* in eam prolapsus est sententiam Origenes, nullas nunc Dæmonibus irrogari pœnas, neque porto iri irrogatum, donec extremo iudicio suppliciiis æternis addicantur. Id proponit dogma Hom. 8. in Exod. & ex 8. Matth. v. 29. confirmat, pœnasque inter hominum & Dæmonum id interesse vult, quod illi castigentur in hoc mundo, ut purgatores ad futurum seculum pergant, & ultra Diabolo socii non efficiantur in pœnas; hi vero neque corripiantur pro peccato, neque flagellentur; omnia namque eis servata esse in futurum: cujus hanc rationem subdit: *quoniam indigni sunt qui in presenti seculo corripiantur, sed in futuro recipient quæ merentur.* Consentanea sunt quæ ex Origene subministrant Catena in Exod. 20. 5. *Τοσῶτον χρίστος, inquit, ὁ διάβολος ἀμαρτανὰν ἀποκρίσεις καὶ καταβολὴν κόσμου. Καὶ ἔτι πῦρ, ὅτι μᾶλλον, ἢ γὰρ αἱ οἱ ἐν τῷ κολάσειον τῶν ἀπὸ τῶν θεῶν. ἢ γὰρ δύναται εἰπεῖν ὁ διάβολος, κύριε, καὶ θυμῷ σου ἐλθέτω με, καὶ τὰ ἐξ ἐμοῦ ἐκαστος οὖν σιωπῶντος ἐαυτοῦ ἀμαρτίας, ἐν γένει καὶ καταβολῇ καλὸν μὲν γὰρ τὸ μὴ εἶναι ἀγγέλους κολάσεως πεποιθέντας. εἰ δὲ τὸ ἀγγέλους κολάσεως πεποιθέντες, ὅτι κολάσειον, ὅτι ἐνθάδε μὲν καταβολήν. καὶ ὅτι ταῦτα εἰς τοὺς κόλπους ἀγαθὰ μὴ ἀπολλύειν.* Aliam adducit causam Homil. 13. in Num. postquam eundem Matthæi locum ad testimonium citavit: *Et ob hoc, inquit, neque Diabolum removit à principatu seculi huius, quia adhuc opus est operæ ejus ad perfectionem eorum qui coronandi sunt; opus est adhuc operæ ejus ad exercitia certaminum & victorias beatorum.* Subjungit postmodum Balaam i dicitur in cantamentis Deum intercessisse, quia alterum alioquin evenire necesse erat, vel Populum Dei perditum dari, si Dæmonibus à Balaamo accersitis arbitrii sui facultati libere obsequi licuisset; vel si arbitrii sui libertate deminuti fuissent, fuisse hoc, damnaße rationabilem creaturam, & ante tempus intulisse iudicium, & impedisse omnibus, qui adversum eos in agone certantes poterant coronari: Si enim Dæmonis auferatur libertas arbitrii, nullum ultra impugnaturum athletas Christi; nullo autem impugnante, nec certamen aliquod futurum; & sublato certamine, nullum futurum præmium, nullam victoriam. At Homilia 15. in Jos. novum quid ac memorabile comminiscitur: quotiescumque enim Dæmon aliquis post paratas homini

A homini pio infidias, victus est ab eo, pugna excellentem castus artemque reponere, & apud Inferos, vel destinatum sibi locum abeuntem non amplius hominibus ad nequitiam sollicitandis operam suam conferre: hinc immينو Dæmonum tentatorum numero faciliores esse ad Christi fidem aditus, pluresque ad Deum converti, quam cum integris copiis nefarii illi hostes decertabant; id quod Scripturarum demum auctoritate conatur probare. Cum ait autem Adamantius Homil. 35. in Luc. *Neque enim omnes omnium sunt adversarii, sed singuli singulos habent, qui ubique eos sequantur, & sint comites*: id ita conciliari potest cum superioribus: quos vinci ab hominibus, & victos dixit tentandis iis abfistere, eos significavit qui per intervalla faciunt impressiones & bellum adversus homines movent; qui autem perpetui comites hominibus assignari adhærent, iis vero jus suum integrum etiam superatis & hominum pietate confutatis remanere. Planissime vero sensus super hoc argumento suos enarrat libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῆς*, cap. 6, quem locum jam suprap roduximus: *Interim tam in his que videntur, & temporalibus seculis, quam in illis que non videntur, & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo, & meritorum dignitatibus dispensantur, ut alii in primis, alii in secundis, nonnulli etiam in ultimis temporibus, & per majora ac graviora supplicia, nec non & diuturna, ac multis, ut ita dicam, seculis tolerata, & superioribus emendationibus reparati & restituti eruditionibus, primo Angelicus, tum deinde etiam graduam virtutibus, & sic per singula ad superiora proveci, usque ad ea que sunt invisibilia & æterna perveniant, singulis videlicet quibus, cælestium Virtutum officii quadam eruditione in specie peragatis.*

C XXIII. Vanus sane esset ac supervacaneus labor, Patrum omnium nomina & verba producere, quotquot post admittum scelus non statim in Tartarum detrufos Angelos sentire, sed damni licet pœna, ut vocant, affectos, pœna tamen sensus ac suppliciorum esse expertes. Consulatur Bellarminus libr. 1. de beatit. Sanctior. cap. 6. Gravius illud est, quod Patrum illorum complures sensisse refert Eusebius, ne æternis quidem cruciatibus sese damnatum scivisse Diabolum, antequam publice illud Christus ac palam prædicasset. Atque hinc in omne nequitia genus prorupisse, passimque hæreses disseminasse narrat Isidorus Pelusiotas, libr. 2. Epist. 90. *αὐτὸς καὶ ὁ κατ' ἐαυτοῦ διαφάσεως τὸν ὄρον, σφοδρότερον ἔπνευσε κατ' ἡμῶν, ἥ τὰς αἰρέσεις ἔτεκε*. Audito sententia adversum se late decreto, acris spiravit in nos, & hæreses peperit. Origenizat ipse Eusebius libr. 7. de præpar. Evangel. in eo capite quod inscriptum est: *ἀπὸ ἀποκλεισμένων δυνάμεων*, ubi postquam Dæmones propter impietatem in Tartarum præcipitados fuisse dixit, partem exiguam ad exercendam piorum hominum sanctitatem circa terram fecisse moram, ac idololatriam in homines invexisse tradit. Origenizat & Cassianus Collat. 7. cap. 17. ubi profligari Dæmones, & pugna excedere statuit, quotiescunque ab hominibus vitia ea expugnantur, quibus ipsi præfunt. Ut autem careret his Patrum subfidiis Origenes noster, hæresicos nota nondum decreto illi apposita est, quod pœnam sensus à Dæmonibus removel, donec postremo iudicio in abyssum relegentur.

XXIV. Diximus supra opinatum fuisse Origenem rerum omnium ratione pollentium unam esse eandemque naturam, easque pro meritum inæqualitate vel evchi ad Angelorum ordines, vel in humana corpora deprimi, vel Dæmones etiam evadere. Aliud quid excogitavit præterea nostra commemoratione & disquisitione dignum, hominum nempe sanctitate conspicuorum animas ipsos esse Angelos, non propter peccata in hominum ordinem redactos, sed aliis de causis extraordinariis illuc legatione à Deo missos. Prostant doctrinæ hujus monumenta Tom. 12. in Matth. p. 291, ubi ait, quemadmodum humanæ Christi naturæ Verbum conjunctum est, ita proportionem quadam Angelos, tanquam Verba, sese Prophetis adjunxisse: καὶ ἀπόρρες, inquit, εἰ δύνασαι ἐν τέτοις τὰς σφοδρότερον παθόντας ἀποφύτας ἀναλογίαν φάσκεν ἐκκεῖναι πρὸς τὴν ἐν ἡμῶν εἰς ὅτι, μὴ δὲ κατὰ τὸν λόγον, ὥστε πρὸς ἡμῶν εἰς τὸ ἀνθρώπου ἐν τῇ δόξῃ τῇ πατρὶς αὐτῆς, ὥστε ἀγγελοὶ γινώσκοντες εἰ ἐν ἀποφύταις λόγοις, μὴ αὐτὴν ἀποφύταις, τὴν ἀναλογίαν σώζοντες ὁ ἰωάννης δέξῃς. Tomo quoque secundo in Johann. pag. 76. Johannem ait non aliam habuisse causam, cur in mundum veniret, quam ut de luce testaretur; & addit paulo post Angelos Christi imitatores humanum induisse corpus, quo Christi in homines amorem æmulantes, promovendæ ipsorum salutis inservirent: καὶ ἵπται ἀπαξ ἀπλῶς ἐν τῷ αἵματι τοῦ ἰωάννου ἐσθλὸν λόγον ζήτησιν αὐτὴν τὴν διδοῦσαν, ἐν ἀκαίρῳ ὑπὸ τοῖς ἡμετέροις, ἢ αὐτὴν ἐκκεῖναι, ἀποδοῦσαν αὐτῷ. ἵπται ὅτι ἀνθρώπων αὐτὴν ἀπὸ προφητείας, ἵδὲ ἐν τῷ διδοῦσαν τὸν ἀγγελοῦ μετὰ προσώπου σε, ὃς καλῶς κενεῖς τὴν ἰδὸν σε ἐμπεριόθεν σε, ἐφίση μὲν μὴ πῶς εἰς τὸν ἀγγελοῦ ἀγγέλου τυγχάνον ἢ λειτεργία καλῶς κενεῖς τὴν σὺν ἡμῶν ἀποδοῦσαν, καὶ ἵδὲ ἐν τῷ διδοῦσαν τὴν πᾶσις κίσεως ἐνσωματωμένη καὶ φιλανθρωπίαν ἡμετέρας τινας καὶ μὴ μὴ μὴ γινώσκοντες, ἀγαπήσαντας τὸ δῶκε τὸ σῶμα τὸ ὑποκρίσας τῇ εἰς ἀνθρώπους αὐτῆς χρεῖς ὅτις. Hæc eliramenta deinde libri cujusdam apocryphi, cui titulus est Precatio Joseph approbare nititur, & ex eo etiam quod exultavit Johannes in Elizabethæ utero, quodque Jacob inter & Esau discrimen illud à Deo constitutum est, futurum ut major serviat minori, Nec multo superius hæc leguntur in iisdem Commentariis: πολλὰ ὁ τὸ νομίζων ἐρεῖ ὅτι ὡς περ αὐτῶν τοῖς ἐμολογημέ-

Euseb. Hist.
Eccl. libr.
4, cap. 18.

νοις ἀνθρώποις εἶδεν ἀγγέλους, ὡς ὁ Ζαχαρίας λέγων· ἀγγέλους· θεοὶ ἐν ὧν μετ' ὧν εἰμι, λέγει κύριος· παντακράτωρ. καὶ ὁ ἰωάννης πάλιν γράφει· ἰδὲ ἐν ὧν ἀποστείλω τὸν ἀγγέλον μου πρὸς σὺν σὺν. ἔσται μετ' ἐμοῦ καὶ τὸ θεὸς ἀγγέλων μετ' ἐμοῦ τὸ ἔργον τοῦ χρηματίζουσι, καὶ ἐπεὶ τὴν φύσιν ἀνθρώπων καὶ ἀγγέλων.

XXV. Hoc Adamantii dogma convellit Cyrillus in Johann. 1. 6. multosque ait jam ante Origenem, ipsumque adeo Johannem Evangelistam, credidisse Johannem Baptistam non hominem fuisse, sed Angelum, ejusque erroris evertendi causa adscripsisse Johannem Evangelii scriptorem: *Fuit homo*. Anonymus apud Photium Cod. 117. Origeni objectum refert, dixisse illum, ὅτι ἐκ κατὰ φύσιν ἡλθον οἱ ἀγγελοι εἰς τὸν κόσμον, ἀλλ' ἐδὲ ἵκισιν θρασυτέρως. Pro ἀγγελοι legit Andreas Schottus: ἀγγελοι ἀγγέλων. vertit enim: *Sanctos Angelos delapsos in mundum venisse, non ad aliorum obsequium*. Quoquo modo legatur, apparet calumnia. At Hieronymus priorem Origenis locum ē Tom. 2. in Johann. tangit in Aggæi 1. *Quidam putant*, inquit, B
*et Johannem Baptistam, et Malachiam, qui interpretatur Angelus Domini, et Aggeum quem nunc habemus in manibus, fuisse Angelos, et ob dispensationem et iustionem Dei assumisse humana corpora, et inter homines conversatos. Nec mirum hoc de Angelis credi, cum pro salute nostra etiam Filius Dei humanum corpus assumeret. Et ob hanc causam etiam de Apocryphis præbent testimonium, ubi dicitur quod Jacob qui postea vocatus est Israel, Angelus fuerit, et propterea supplantaverit fratrem in ventre matris suæ; Iohannem quoque ad vocem Mariæ matris Domini exulasse in utero Elizabeth, et omnium rationalium unum esse naturam, et ob hanc causam homines qui placuerunt Deo, æquales Angelis fieri. Hoc illi sentiant. Caterum nos nuntium Domini, id est, Angelum, qui Hebraice dicitur מלאך, simpliciter Prophetam dictum recipimus; ab eo quod Domini voluntatem populo nuntiaverit. Sic et Proœmio Commentariorum in Malachiam: Nec putandum est juxta quorundam opinionem, Angelum venisse de cælo, et assumisse corpus humanum, ut Israeli quæ à Domino sunt mandata loqueretur. Et paulo post dogma illud Origeni nominatim adscribit: Scripsit, inquit, in hunc librum Origenes tria volumina: sed historiam omnino non tetigit, et more suo totus in allegoria interpretatione versatus est, nullam Ebraicæ faciens mentionem, sed Angelum putans fuisse qui scripsit, secundum illud quod de Iohanne legimus: Ecce ego mitto Angelum meum ante faciem tuam. Quod nos omnino non recipimus, ne animarum de cælo ruinam suscipere compellamur. Idem in Epistola 126. quæ est ad Evagrium: In fronte Geneleos, in prima Homiliarum Origenis reperi scriptum de Melchisedec; in qua multiplici sermone disputans, illuc devolutus est, ut cum Angelum diceret, iisdemq. pene argumentis, quibus Scriptor tuus de Spiritu sancto, ille de supernis Virtutibus est locutus. Transivi ad Didymum sectatorem ejus, et vidi hominem pedibus in magistri esse sententiam. Longe ergo ab hoc errore absit Hieronymus, cui ipsum tamen in Comment. ad Psalm. 23. fuisse suspicatur Genebrardus. Quod certe ita non esse deprehendet, quisquis totam Psalmi hujus enarrationem curiosis oculis perlustraverit. Hieronymo id quoque exprobravit Rufinus Invect. 1. his commotus quæ in Ephef. 1. 4. scriptum habent illius Commentarii. Sed culpam hanc à se deprecatur Apolog. 1. adv. D
 Rufin. cap. 5. & 6.*

Caterum immerito culpatur Origenem Sixtus Senensis, quod Homil. 23. in Luc. septem Ecclesiarum Episcopos, quos Johannes in Apocalypsi ratione officii Angelos appellat, vere fuisse Angelos, veramque Angelorum naturam habuisse dixerit; ne harum enim Ecclesiarum Episcopos illic putavit significari, sed earum gubernationi præfectos Angelos.

XXVI. De Angelis tutelaribus paradoxa quoque multa habet, quorum omittenda nobis non est disquisitio. In Cantico Moïsis extat comma illud: *Quando dividebat Altissimus Gentes, quando separabat filios Adam, constituit terminos populorum juxta numerum filiorum Israel. Pars autem Domini, populus ejus: Jacob funiculus hereditatis ejus.* Hæc Ebraeis consonant; at exlectionis varietate, quam alio loco expendimus, verterunt LXX. Interpretes: καὶ ἀπέθυσεν ἀγγέλους θεῷ. Hos cum alibi passim, tum hic secutus est Origenes, atque inde sibi finxit tunc primum Gentibus, cum in varias linguas, variosque populos ad turrin Babel dissipatæ sunt, assignatos fuisse Angelos, ut curam earum pastorem instar gererent, & primitias ex iis Deo offerrent, homines nimirum qui meritis præcellerent & virtute, eorumve pias cogitationes; & ut hominibus sibi destinatis ad comparandam salutem auxilio essent: quo graviore autem scelere sese in eommuni hac perduellione unaquæq. gens alligasset, eo durioris Angelici poenæ causa, imperio fuisse subjectam; Deum autem ipsum regendam suscepisse Gentem hanc quæ antiquam loquelam retinuit; sed ita tamē ut si minus ei dicto audientem se præberet, ad Angelorum præfecturam transiret; atq. aliæ itidem Gentes a superiorū Angelorum expectarentur imperia, si leniorū iussu detraherentur; mollioribus interim Dominis, ad faciendā commissorum sibi hominum iacturam, alios sæviorum principum imperio subtrahentibus, & ad sese convertentibus; hinc ex hereditate Israelitis ascitas à Christo Gentes fuisse; Angelos quoque pro meritum suorum ratione harum illarumve Gentium regimen fuisse sortitos, Deosq. appellari, quod à Deo dati sint, Dominos quod à Domino potestate acceperint. Ματαιοίμακα hæc prodit Origenes non uno loco. Videatur Homil. 16. in Genes. & Homil. 11. in Num.

A Num. in qua supra commemoratis hæc adjungit, alios quoque fortasse extrinsecus esse Angelos, qui ex universis Gentibus fideles quosque congregent, easque gubernent, cum à Christo ipsi gubernentur, qui *non tam Rex dicatur, quam Rex regum; & non tam Dominus, quam Dominus dominantium*; additque paulo inferius magnam sollicitudinem Angelos adhibere iis excolendis, quos studio suo ac diligentia ab erroribus ad fidem traduxerint. Sed & Homiliam 21. in Josue adiri jubeo, & duodecimam in Lucam, in qua nationum præfides Angelos sub imposito sibi onere fatiscentes jam, ac labori impares, Christi adventantis auxilio fuisse sublevatos affirmat: ac librum 1. *de regum*, cap. 3. & librum 3. cap. 3. ubi principem Tyri, & principem Persarum, & Principem Græcorum, quorum mentio fit Ezech. 28. & Dan. 10. Virtutes quasdam spirituales esse asserit; bonasne, an malas, hoc loco non definit; at definit Homil. 35. in Luc. & principes illos, Dæmones interpretatur. Neque sane in eo consentiunt inter se Patres, Dæmones eas esse decernentibus aliis, aliis Angelos, eorumque concertationes à Daniele expositas in rectum sensum trahentibus.

B Atenim difficilis videtur Origenianæ hujus commentationis ratio; nam si *Constituit Altissimus terminos populorum, juxta numerum Angelorum Dei*, fuerit Angelorum numerus oppido exiguus; non multæ siquidem Gentes orbem incolunt. Verum expedita est responsio; nec enim quidquid uspiam Angelorum est, orbi huic regendo deputatum intelligit Adamantius, sed selectis aliquibus ex inferioribus ordinibus Angelis id muneris fuisse impositum; ex iis porro nonnullos totis præfectos Gentibus; alios Provinciis; Urbibus alios, Ecclesiis, artibus, disciplinis, singulis quoque hominibus, & rebus etiam inanimis, uti mox demonstrabimus; illosque in hoc etiam munere sibi succedere invicem; & plures nonnunquam homini uni adfistere, & omnia Angelis plena esse.

C XXVII. Dixi Ecclesiarum etiam regimen Angelis Origenem assignasse: geminum siquidem unicuique Ecclesiæ præesse decrevit Episcopum, aspectabilem alium, alium sub oculos nequitiam cadentem; suadente Apocalypsis secundo capite, ubi multa de Angelis Ecclesiarum Asiaticarum curæ præfectis discurrunt. Quæ sententia, quoniam tralatitia est, & Patrum consensu subnixâ, addemus ea solum Origenis verba ex Homil. 23. in Luc. *Ego non ambigo & in cætu nostro adesse Angelos, non solum generaliter omni Ecclesiæ, sed etiam singulatim: de quibus Salvator ait: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est. Duplex hic adest Ecclesiæ, una hominum, altera Angelorum. Si quid juxta rationem, & juxta Scripturarum dicimus voluntatem, letantur Angeli, & orant nobiscum. Et quia præsentibus Angelis sunt in Ecclesiâ, in illa autem taxat quæ meretur, & Christi est, propterea orantibus faminis præcipitur, ut habeant velamen super caput propter Angelos, utique illos qui assunt Sanctis, & letantur in Ecclesiâ.*

D XXVIII. At de Angelis hominum custodiæ præfectis, quid sentiret Origenes, certum non habuit. Nam primum relinquit dubium, singulisne hominibus, an Christi fidem solum professis, & sanctis custos Angelus assignetur. Posterius illud tueri videtur Homil. 20. in Num. & Homil. 23. in Jos. sed asseverantius etiam Homil. 1. in Ezech. *Non sufficit, inquit, unum celum aperiri: aperiuntur plurimi, ut descendant, non ab uno, sed ab omnibus cælis Angeli ad eos qui salvandi sunt.* Et mox: *Quando autem viderunt principem militia cælestis in terrestribus locis commorari, tunc per apertam viam ingressi sunt sequentes Dominum suum, & parentes voluntati ejus, qui distribuit eos custodes credentium nomini suo.* Tu heri sub Dæmonio eras, hodie sub Angelo. Nec multo post: *Omnia Angelis plena sunt: veni Angele, suscipe sermone conversum ab errore pristino, à doctrinâ Dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente: & suscipiens eum quasi medicus bonus conforve atque institue.* Parvulus est; hodie nascitur senex repuerascens, & suscipe tribuens ei Baptismum secundæ regenerationis, & advocatibi alios socios ministerii tui, ut cuncti pariter eos qui aliquando decepti sunt, erudiat ad fidem. Animadvertendum & illud est è libr. 2. *de regum*, cap. 11. Potest autem & tertio sensu illud intelligi de divisione ista, ut quoniam unicuique fidelium, etiam si minimus sit in Ecclesiâ, adesse Angelus dicitur, qui etiam semper videt faciem Dei Patris à Salvatore perhibetur; & hic qui utique unus erat cum eo cui præerat, si is per inobedientiâ efficiatur indignus, auferri ab eo Angelus dicitur: & tunc pars ejus, id est, humana natura pars avulsa à Dei parte cum infidelibus deputatur, quoniam communio appositæ sibi à Deo Angeli non fideliter eum custodivit.

F Tomo quoque 13. in Matth. p. 311. solis iis Angelicam videtur assignare tutelam, qui ea se dignos præstiterint: *ὡς ἐνεργήσῃ, inquit, πνεῦμα ἀγαθόν ἐκ τῶν ἀδελφῶν διὰ τὰς διὰ τὰς ἀδελφῶν ἀποκαταστάσεις, καὶ τὸν πνεῦμα ἀγαθόν ἐκ τῶν ἀδελφῶν φερούμεν ἀποκαταστήσῃ.* & Tomo sequente pag. 361. annon anima quæ Angeli tutelam fuerit promerita, ei nubat, ita inquit, ut id affirmare videatur; additque eam hujusmodi præsidii gratia posse excidere, si qua labe fœdata reperitur; alteriq; subijci Angelo, atque item alteri, prout eorum ope & consorcio indignam se præstiterit; nec Angeli, à quo semel repudiata est, patrocinium iterum sibi spondere posse. Utitur ad hæc libri Pastoris auctoritate, qui homines Christum professos Michaeli subijci docet, sed propter voluptatis studium, in tutelam alterius, qui deliciis præest, transire, tum alteri tradi qui pœnis, ac ei demum qui pœnitentiæ præfectus est. Rursum Homil. 23. in Luc.

Angelos praesentes esse docet in ea solum Ecclesia quae meretur, & Christi est. Sed & mihi A
paene illud exciderat, quod ait Homil. 5. in Num. *Iusti enim sunt, qui indigent adiutorio Ange-
lorum Dei, uti ne à Dæmonibus subtruantur, & ne corda eorum sagitta volante in tenebris terebren-
tur*: & quod libr. 8. contr. Cels. ubi datam esse Dæmoni adversum impios potestatem &
imperium fatetur; Sanctos autem à Christo protegi, qui contra Dæmonum assultus Ange-
los suos tutores iis addidit. Id quod suasile videtur Origini Davidicum illud Psal. 33, 8.
Castrametabitur Angelus Domini in circuitu timentium eum, & eripiet eos.

In contraria autem alibi discedit, & neminem asserit Angelico carere praesidio: puta
Tomo 13. in Matth. p. 310. ubi Lunatico huic, quem curavit Dominus, Angelum bonum
adfuisse docet, tum etiam cum à Dæmone vexaretur, & nondum salutarem Christi opem
sensisset: *παρὸν ὃ τὸ σελήμα ἔκειτο τὰς αἰχὰς ἐκ τῶν αὐτῶν ἀγῶν. εἰς τὴν πᾶσαν δευτέραν ἀνθρῶπων ἡγοῦντο* B
ἰσὺς τοῦ πνεύματος αἰσθάνων. Illustrior etiam est locusalter ex Homil. 35. in Luc. in quo parvulorum
qui Ecclesiae dederunt nomen, Angelos faciem caelestis Patris semper videre asseverat; qui
vero ab Ecclesia alieni sunt, eorum Angelos ad caelestis Patris faciem oculos attollere non
audere; & pro hominum sibi subditorum meritis ac virtutibus, plus, minusve, vel sem-
per, vel nunquam Dei vultum contemplari posse. Quin etiam unicuique Angelos duos,
bonum unum, malum alterum adesse non uno loco pronuntiavit, ut paulo inferius osten-
demus.

Dubitat praeterea Origenes, utrum ab ipso statim ortu Angelus comes homini electo, &
saluti destinato adjungatur à Deo, an à Baptismo. Prostat locus Tomo 13. in Matth. pag. C
331. ubi illud Evangelistae explanans: *Videte ne contemnatis unum ex his pusillis*, quaerit annon
qui in Christo parvuli sunt & imperfecti, Angelorum custodia egeant; majores autem &
perfecti, Christi ipsius. Tum quaestionem commemoratam proponit, eequid postquam
nati sunt infantes, an postquam renati, Angelorum custodum consortio fruuntur. Utram-
que locis e Scriptura quaesitis fulcit sententiam, sed priorem pluribus; posteriori vero con-
sequens esse agnoscit, Angelis Satanæ subditum esse hominem, quamdiu fidem Christi non
suscepit. In solens autem ac damnosum est quod adjicit, Angelum fortasse homini nascen-
ti custodem additum, malum initio esse; Christi deinde doctrinam capeffente puero, eos-
dem facere progressus Angelum, & faciem demum caelestis Patris spectare: vel fortasse
Angelum homini, vel hominem Angelo salutis auctorem existere: nonnullos vero e tute-
larium Angelorum numero Patris caelestis aspectu semper frui. Deinde opponit sibi quod D
in Actis Apostolorum scriptum est, pulsante ostium Petro, qui intus erant, ipsius esse An-
gelum pronuntiasse; non ergo perfectis Christum, sed Angelum itidem ut reliquis adsis-
tere; respondet pro dogmate sententiam illorum neutiquam esse habendam, quicquid senti-
unt. Itaque Homil. 24. in Num. iustis & electis ipsum adesse Dominum, inferioribus vero
Angelos disertis verbis affirmat. Sic ipse tamen Homil. 11. in Num. *Quamvis & ipsi Apostoli*
Angelis utantur adiutoribus ad explendum predicationis suae munus, & opus Evangelii consumman-
dum. Sic enim dicebatur in Actibus Apostolorum, quia Angelus Petri esset, qui pulsaret ad osium.
Similiter ergo intelligitur esse & alius Pauli Angelus, sicut est Petri, & alius alterius Apostoli, & sin-
gularum per ordinem. Quorum similia habet Hom. 23. in Jos.

XXIX. Praeter homines, hominumque conventus ac societates, tum Ecclesiasticas, E
tum politicas, Angelorum curae permissas, alia quoque in anima regimini ipsorum subdita
esse decrevit, variaque haec illos meritis suis sortitos officia, ut si qui bestiis praesint, ferinis
id actibus sint consecuti; qui vero Sanctorum preces Deo offerre iussi sint, sua pietate id mu-
neris promeruerint: hinc Raphaëli medicinae studium fuisse commissum, pro sua in homi-
nes charitate; Michaëli, orationum Deo offerendarum mandatum fuisse munus; Gabrieli,
bellorum administrationem. Legenda in eam sententiam Hom. 4. in Num. quae plantis,
animalibus, animaliumque foetibus, exercitiis, rebusque aliis terrenis, sed & sanctis ope-
ribus, rerumque divinarum tradendae scientiae Angelos praesse asserit, cavendumque sancit
ne terrenis dediti actibus & corporeis, inter deputatos iis administrandis Angelos repertia-
mur. Legenda & Homil. 23. in Jos. & Homil. 10. in Jerem. & cap. 7. libri 1. *καὶ ἀρχαί,* F
& liber 8. contr. Cels. quo Epicureum illum confutans Philosophum, rerum omnium, quae
in his inferioribus geruntur locis, procurationem in Dæmones transcribentem, Angelis
quasi ex jure manu confertum repetit, mala solum, & incommoda, & quae humano generi
noxia sunt, sterilitates puta, calamitates, siccitates, pestilentiam, aliaque id genus ad auctores
Dæmones referens, divino iudicio certis temporibus hanc adversum homines potestatem
nanciscentes, sed adversus impios praesertim, & à Dei cultu alienos. Verum tamen libro
3. *καὶ ἀρχαί* cap. 3. disciplinarum, & artium potestatem spiritualibus quibusdam mundi hujus
energiis ac Virtutibus adscribit; atque inde existere furores poeticos, divinationes & ma-
giam arbitratur. Quae sane ex Graecorum, Musas quasdam doctrinarum praesides, & Deos
personas fingentum, Theologia videntur esse petita.

XXX.

A XXX. Haecenus de alterutra Angelorum vel bonorum vel malorum stipatione, Gentibus, hominibus, & inanimis etiam rebus addita, juxta Origenis sententiam differuimus. Nunc de utrorumque, bonorum simul & malorum Angelorum Gentibus & hominibus assistentium comitatu quamnam ab eo tradita sint, disputemus. Malos Angelos haud secus ac bonos in Gentes tenere potestatem scitum est Origenis libr. 5. contr. Celsum, & Hom. 12. in Luc. *Neque enim, inquit, fas est credere malos Angelos suis praesse provinciis, & bonos non easdem provincias habere permittas.* Leges similia libr. 3. *Ἐν ἀρχῶν, cap. 3. & Hom. 9. in Genes.* in qua Apostolis verbum Dei praedicantibus ad iracundiam concitatos fuisse dicit Angelos illos, qui singulas quasque nationes imperio premebant. Cui adstruendo citatum usurpat locum ē Cantico Moysi, Deuter. 32. 9. quem & Hom. 35. in Luc. ad eisdem malos Angelos interpretando convertit. Eundem vero Homil. 8. in Exod. super hoc argumento proferens, non satis apparet ad malosne, an ad bonos Angelos pertinere velit. Ad bonos vero apertere refert Tom. 13. in Johann. p. 243. 244.

B Hominibus vero singulis geminos adesse Angelos, bonum alterum, alterum malum dēcēnt libr. 1. in Epist. ad Rom. & ex Scripturis sacris saepe id se docuisse ait Hom. 23. in Jos. & per Genium Principis, quem Dæmonem esse dicit ipsi nascenti appositum, jurari vetat libr. 8. contr. Cels. *Ἀποδανυτόν ἐστι μάμον, inquit, ἡμῖν ὡς αἱ μὴ ὁμοῖαι μοχθηρὸν δαίμονα καὶ ἀπύριον πομπάειν εὐσεβήματα ἀνάστα ὃ ἐλάττει ἀνθρώπου, ἢ καὶ πλεον ἀπὲρ ἀμαρτανόνα.* Dogmati huic praesidium afficit ex Hermæ Pastoris, & Barnabæ Epistola (qui libri ad hanc diem supersunt, eamque continent doctrinam) libr. 3. De princip. cap. 2. & Homil. 35. in Luc. ubi ait, adversarium, & insidiatorem a nobis nusquam recedere, sed ad Principem, Gentis nimirum praesidem Dæmonem nos deducere, & a se servatos adversus Principis alterius, rapere nos volentis, insidias sistere: Christum autem Principes omnes vicisse, & terminos eorum transeuntem captivos populos ad se in salutem transtulisse. Addit deinde: *Neque enim omnes omnium sunt adversarii, sed singuli singulos habent, qui ubique eos sequantur, & sint comites.*

C Quid quod singulis hominibus non unicum tantummodo Angelum, unicumve Dæmonem, sed totas Angelorum, Dæmonumque cohortes adjungit Homil. 4. in Psalm. 36. *Namque enim, inquit, solus est justus, sed ne unus quidem, aut duorum, vel trium tantummodo Angelorum societate submixtus est, sed exercitus ei virtutum celestium praesto est:* quod non ad spiritualia tamen bona conferenda restringit; sed ad corporea etiam prorogat Homil. 20. in Jos. *Constat ergo multas esse virtutes intra nos, quibus vel animarum nostrarum, vel corporum cura permixta est;* cui defendendo utitur scripture quadam Apocrypha, quam Enochi librum esse suspicari possis, Homil. 35. in Luc. *Legimus, inquit, si tamen cui placet hujusmodi scripturam recipere, justitiam & iniquitatis Angelos super Abrahae salute disceptantes, dum utraque turba suo eum volunt cuncti vendicare.* Ex Dæmone autem, cui nomen Legio, miseri illius in sepulchretis habitantis corpus occupante, a plurimis simul Dæmonibus nos probat circumferi; quippe vitio unicuique praesse Dæmonem unum, eique subiectos esse Dæmones complures, qui ad vitium hocce propagandum subserviant; omnes autem Principes, peccatorum incremento praefectos, supremum unum ducem, velut militiae suae magistrum habere. Cum autem multis simul laborare possit vitii homo, & laboret persaepe, tunc a multis eum simul Dæmonibus infideri. Quod ita tamen ab Origene intellectum puto, temporarias esse has complurium Dæmonum, Angelorumve afflictationes; constantem autem & per totius curriculum vitae perseverantem certi alicujus Angeli itidem & Dæmonis stipationem, nascenti cuilibet homini decretam & attributam.

E Porro post administratum tutelae nostrae munus, statim iri Angelos in judicio, & impossitae sibi provinciae rationem reddituros ipsius persuasio fuit. Quam quoniam jam ante excusimus, properemus ad alia, & placita sua super Angelorum tutela unde hauerit, & quodnam sibi patrocinium spondere possit, exquiramus.

F XXXI. Praeiverunt illi in ea opinione de hominis uniuscujusque socio ac stipatore Genio Gentiles Philosophi, qui hominum & locorum praesides Genios, non è superioribus Deorum, sed ex Deorum de plebe ordinibus accersitos confessi sunt; Plato vero praecipue (ut Clemens Alexandrinus agnoscit) cum alibi, tum in libr. 10. De republ. versus finem. Cujus doctrinam ita edidit Plotinus Enn. 3. libr. 4. ut qui ea perspexerit attente, dubitare minime possit, quin sua è Platone, Platonicorumve lucubrationibus Origenes transtulerit: nam & Dæmonis praesidium animae largitur, & secundum animae mutationes, mutari Dæmonem putat, & eum animae Dæmonem, postquam corpore soluta est, imminere censet, qui eam rexit, dum corpus animaret; & externos praeterea ac internos animae unicuique adesse Dæmones, ex ejus verbis perspicuum est. Hinc Apulejus in libello de Deo Socratis; *Ex hac ergo, inquit, sublimiore Dæmonum copia Plato autumat singulis hominibus in vita agenda testes & custodes singulos additos, qui nemini conspicui semper adsint, omnium non modò acto-*

rum testes, verum etiam cogitatorum. Ac ubi vita edita remeandum est, eundem illum, qui nobis praeditus fuit, raptare illico & trahere veluti custodiam suam ad iudicium: atque illic in causa dicenda adfessere; si quia commentatur, redarguere; si quia vera dicat, asseverare; prorsus illius testimonio ferri sententiam. Itaque summa religione Genius ab antiquis colebatur; Cenforinus cap. 3. de die natali: *Genio igitur potissimum per omnem aetatem quotannis sacrificamus. Quamquam non solum hic, sed & alii sunt praeterea Dii complures hominum vitam profua quisque portione administrantes, quos volentem cognoscere Indigitamentorum libri satis edocebunt; sed omnes hi semel in unoquoque homine numinum suorum effectum representant: quocirca non per omne vita spatium novis religionibus arcessuntur.* Genius autem ita nobis observator appositus est, ut ne puncto quidem temporis longius abscedat, sed ab utero matris exceptos ad extremum vita diem comitetur. Nota praeter perpetuum Genii comitatum, Deorum complurium ministerio vitam humanam juvari Priscos illos putasse, quod Origenianis sententis consonat. Atque ea sane persuasio ad Veteres illos de sacris voluminibus profecta primum, sed prophanis subinde figmentis deformata manavit. Haec ipsa quoque indidem in Ecclesiam, Ecclesiaeque Patres, sed purior & defacior profuxit.

XXXII. Verba Moysi de Deuter. 32. 8. 9. eodem propemodum defluxit Eusebius ac Origenes. Universis quippe Gentibus Angelos praefides a Deo appositos docet, Filium autem Dei suscepisse regendum Israel, quicumque nempe Patriarchae Jacobi pietatem imitati, nomine ejus appellari meruerunt. Atque haec Demonstrationis Evangelic. libr. 4. cap. 7. Tum in sequentibus scribitur Angelos illos, sive potius Angelorum tutelae commissos homines a Daemonibus oppugnari fuisse ceptos, magna ex parte in eorum potestatem fuisse redactos; quoad laborantibus & oppressis succurreret Christus, impiorumque Daemonum tyrannidem profligaret. Ita & Augustinus in Psalm. 88. *Non clausit Deus fontem bonitatis suae etiam in alienigenas gentes, quas sub Angelis constituerat. portionem sibi faciens populum Israel.* Ne conflictus quidem illos Angelorum inter se, & praelia, homines sibi commissos invicem subtrahere, sibi que subjicere volentium sine ad stipulatoribus proposuit Origenes: quos inter recensendi sunt, quotquot citatum Danielis decimum caput ad bonos Angelos converterunt. Nam si Princeps regni Persarum, Angelus quippe bonus, cum Michael e velatus est, Angelos bonos inter se dimicare fatendum est. Principes autem regni Persarum, & Graecorum bonos esse Angelos existimant complures; velut Theodoretus in hoc Danielis caput, Isidorus Pelusiota libr. 2. Epist. 85. Johannes Chrysostomus in Homiliae cujusdam in Christi Natalem fragmento, quod exhibet Photius Cod. 277. sed imprimis S. Thomas pag. 1. q. 113. art. 8. qui quomodo inter se discordare possint Angeli, exponit.

Varia autem haec ipsis injuncta fuisse pro meritis officia, post Origenem Isidorus quoque Hispalensis affirmavit. *Vnicuique etiam, inquit libr. 7. Orig. cap. 5. sicut praedictum est, propria officia sua injuncta, quae eos promeruisse in mundi constat exordio. Nam quia Angeli & locis & hominibus praesunt, per Prophetiam testatur Angelus dicens: Princeps regni Persarum restitit mihi. Unde apparet nullum esse locum, cui Angeli non praesint: praesunt enim & auspiciis operum omnium. Hic est ordo vel distinctio Angelorum, qui post lapsum malorum in caelesti vigore steterunt.*

Refractariis adversus Angelorum iussa hominibus asperiores imponi duces definivit Adamantius: si minus novos adscribi Principes rebellantibus hominibus, ac priores certe detrahi Basilii censuit. Sic enim habet in Isaia 5. 5. *Μήποτε ὁ κύριος ἔχων ἀγγέλους ἀγίους καὶ παρρησιαζόμενος τῶν φοβημένων τὸν κύριον, ἐν ἀμαρτίαις ἐξέλθοις ὑμῶν ἐν τῇ ἀπειθείᾳ τοῦ λαοῦ, καὶ θυμῶν τῶν τεύχεων τῶν δυνάμεων ἀσφαλείας.* Fortasse autem unusquisque nostrum habens Angelum sanctum, castrametantem in circuitu timentium Dominum, in peccatis deprehensus, obnoxius fiat iniquitati sibi plaga, & spoliatur muro, custodia scilicet sanctarum virtutum. Neque defunt sane, quibus ne nunc quidem satis liquet idemne perpetuus homini unicuique comes Angelus adhæreat, an alios alii in eo munere excipiant.

Origeni rerum omnium, etiam inanimarum custodiam Angelis deleganti favet Chrysostomus Homil. in Natal. Christi apud Photium Cod. 277. *Ἐπειὶ ὁ θεὸς ἀγγέλους καὶ τὰ κλίματα τῶν οὐρανῶν, ἕνα ἕνα ὡς ὑπὸ τῶν ἀγγέλων, ἐν δὲ ἐκαστῇ ἐθνείᾳ, ἐς τοὺς ἡμέρας τὴν ἀφύχον κτίσιν χαλκῶσεν, ἄλλοι καὶ οὐρανῶν, καὶ θαλάσσης, καὶ γῆς, καὶ τὰ ἐν αὐτοῖς, ὑπηρετεῖν τῇ ἀνθρώπου διαπολεύσει. Constituit Deus Angelos secundum climata orbis, ut singuli curam gererent, quemadmodum ait & Moyses, singularum Gentium. Constituit autem ad inanimam creaturam regendam, Solem, & Lunam, & mare, & terram, & quae in eis sunt, ut hominum visibus inferrent.*

De gemini Angeli, boni nimirum & mali satellitio, quam tradidit doctrinam, hanc non ab Herma solum & Barnaba, sed a Dictatore etiam suo Platone acceperat, cuius verba haec de libro 10. Legum refert Theodoretus Serm. 3. De curand. Graecor. affect. *Ἡ χεὶρ δὲ διοικῶσα, καὶ ἐνοικοῦσα πᾶσι τοῖς πανταχὶ κινημένοις λόγοτος θεοῦ, καὶ τὸν ἄνθρωπον διοικῶν ἀνάγκη εἶναι τὴν μὲν ἑλπίδα καὶ τὴν πλάνην, ἐν τῇ ἐν τῇ ἀνθρώπῳ διαπολεύσει. Δουλοῦν γὰρ ὡς τὸ πρὸς τὸν θεὸν ἐλπίδι καὶ τῇ ἐν τῇ ἀνθρώπῳ διαπολεύσει.*

A *τίτις ὁ, καὶ τίς τῆς τρίτης δουλείας ἐργάτης.* Cum autem dicis animam gubernantem, & insitam omnibus que ubique morientur; celum quoque gubernare illam necessario dicendum est. Quid igitur? unamne an plures? Ego pro vobis respondebo. Ne pauciores duabus statuamus, eam que bona conferat, & eam que contraria possit efficere. In eo autem Adamantius plurimos habuit contentum testimonium adducit; atque dogmatis hujus tamquam falsi & errore implicati nomine, & hunc, & illum, & Origenem præterea Bellarminus castigavit. Quod non fecisset fortasse, Bellarm. si in eadem esse causa Gregorium Nyssenum meminisset. Eidem quoque Cassiano prævit de script. Origènes, cum unicuique vitio suum præsidem esse attributum definivit; quod licet parum Eccl. in l. habere videatur probabilitatis, ab insignibus tamen aliquot Scholasticis non omnino repudiatum est. Pastor.

B Ad excusandum Origenis errorem de judicio in Angelos tutelares olim statuendo aliqua superius proposuimus; nunc quoniam Patrum suffragiis & auctoritate pugnamus, ad elevandam opinionis hujus invidiam Hieronymum Origenis suffragatorem adducemus. Is in illud Michææ, cap. 6. v. 1. 2. *Audite que Dominus loquitur: Surge, contende judicio adversum montes, & audiant colles vocem tuam. Audiant montes judicium Domini, & fortia fundamenta terre:* montibus illis significari putat Angelos, quibus rerum humanarum commissa procuratio est, juxta Deuter. 32. 8. & Hebr. 1. 14. atque eos, si populos curæ suæ permisos male rexerint, culpaturum iri, velut Apocal. 2. & 3. Hinc Origenis non sententiam modo, sed verba fere ipsa usurpat. Sicut enim, inquit, interdum Episcopi culpa est, interdum plebis, & sepe magister peccat, sepe discipulus; & nonnunquam patris vitium est, nonnunquam filii, ut vel bene vel male erudiantur: ita in judicio Dei, vel ad Angelos crimen referetur, si non egerint cuncta, que ad suum officium pertinebant; vel ad populum, si illis universa facientibus, ipsi audire contemserint. Quæ merum Origenis redolent.

XXXIII. Sed missis aliorum suffragiis, Adamantio sua quoque ipsius dubitatio satis patrocinator. Illa autem vel ex eo maxime apparet, quod quas à communi Theologorum sensu maxime abhorrentes vitæ est amplecti sententias, iisdem ex adverso contrarias quasdam proposuit. Ac de Angelis primum in hominum tutelam deputatis, tanta ejus dubitatio est, ut statuere minime possit, quemadmodum diximus, an ab ortu, an à Baptismo hominum curam suscipiant. Nec absque dubitatione tradit Angelos nobis regendis delegatos, eosdem nobiscum in fide facere progressus. Incertus similiter est animi, Angelusne homini, hominè Angelo salutem procuret & conciliet. Nihil magis sibi constat, cum iustos ipsos à Christo, qui vero in pietate inferiores sunt ab Angelis custodiri decernit, sicut à nobis observatum est: cunctis quippe alias Angelorum tutelam assignat. Neminem Angelorum præsidio carere docet aliquando; solis illud aliquando Christianis concedit. Tam constantem nonnunquam fingit stipationem Angelorum, ut quos in hoc mundo regendos susceperint, iisdem in futuro præesse minime desinant: at contra homines sibi in custodiam traditos eripere invicem, & ad se transferre nonnunquam Angelos docuit. Quod si recte ergo & ex æquo cum Origene agere velimus; quidquid in re obscura, nec ullis Ecclesiæ sanctionibus determinata proposuit, velut ab homine, non tam certum ali-
E quid pronuntiant, quam veritatis studio incerta expendente profectum accipimus. Neutiquam vero Antipatrum Bostrensem imitabimur, qui Origenis doctrinam de Angelorum tutela, Origenemque ipsum, sic tanquam effatis suis pertinaciter adhaerentem, non quasi conjecturas timide proponentem, traducit & suggillat. Nihil licet falso ipsi asingat, cum ait censuisse eum Angelos pro suis peccatis, cum prius Mentis essent, Angelos & Archangelos evasisse; leviorumque culparum reos in eos qui graviora designassent crimina imperium accepisse; tutelamque ipsis eorum hominum traditam, qui ad salutem æternam erant promovendi; cum ipsi tamen salutem sibi promereri, & ad pristinum gradum recuperandum deberent eniti, eidemque judicio ac homines curæ suæ commissi essent olim subijciendi. Habentur Antipatri hujus fragmenta inter Eclogas Johannis
F Damasceni, quæ manu scriptæ asservantur in Bibliotheca Claromontana Patrum Societatis Jesu, & quarum excerpta ad me officiose transmisit eruditissimus, & humanissimus Gabriel Collartius.

XXXIV. Nec vitæ hujus mortalibus finibus Angelorum ministerium hominibus præstandum Adamantius coercet, sed prorogat etiam ad ea quæ antecedunt hominum vitam, quæque ipsam excipiunt. Nam Angelorum ope animas hominum immitti corporibus, easque corpore solutas suscipi ab ipsis, sisti in judicium, in destinatum demum locum deduci, & non aliter regi, quam cum corporibus illigatæ essent, conceptis verbis affirmavit. Certe Commentariorum in Johann. Tomo 13. pag. 242. Angelos ad hominum satus à Deo ordinatos esse dicit, quorum opera corpus & anima in unum coalescant. Quod autem contra obijci potest, manibus Dei factum se & formatum agnoscere Davidem Psalm. 118. 73. & Je-

& Jeremiam 1. 5. id ita solvit, conditos quidem illos à Deo, sed Angelorum ministerio & A ope; quemadmodum Lex dicitur ordinata per Angelos, licet auctorem Deum habeat. Hanc quoque obducit responſionem; quoslibet Deus peculiariter destinavit, Jobum puta, Davidem, & Jeremiam, à Deo ipſo fuiſſe factos; reliquos vero ab iis Angelis quibus forte obtigerunt. Quo referri juber illud Gen. 1. 26. *Faciamus hominem ad imaginem & ſimilitudinem noſtram*: & illud Genef. 11. 7. *Venite, descendamus, & confundamus ibi linguam eorum*; Deo nempe ſic Angelos hominibus tuendis præfectos alloquente. Tomo vero 19. in Jo-
 Luc. 12. 20 hann. pag. 276. ex hoc Lucæ: *Stulte hac nocte animam tuam repetunt à te*, hominum omnium animas à *φυχάρμοις* quibusdam, qui animis ipſis præſtantes ſunt, aſſumit tradit, atque hujus *φυχάρμοις* immunem fuiſſe ſolum Chriſtum Jeſum, cui reliqui omnes etiam Pa-
 triarchæ, Prophetæ, & Apoſtoli fuere obnoxii. Aſſumtas autem ab Angelis cuſtodix illa-
 rum, dum in corpore eſſent, deputatis animas, in judicium ab illis ipſis educum iri ſcribit
 Homil. in Num. 11. & 21. Nec in judicium ſolum, ſed in ſupplicii etiam, vel gloriæ deſti-
 natum locum. *Mortuus eſt*, inquit Homil. 9. in Levit. *Lazarus, & adductus eſt ab Angelis in ſinum Abrahe*. Similiter autem & dives, & adductus eſt ad Infernum in locum tormenti. Anima-
 advertis evidenter loca ſortis utriusq. diſtincta. Vide etiam qui ſunt qui adducant: *Angeli*, inquit, *qui ſemper parati ſunt ad adducendum: miniſtri enim Dei ſunt ad hoc ipſum deſtinati, qui impleant ſortem quam tibi ipſe paraveris*. Homil. 5. in Num. Sanctos ab Angelis poſt mortem manibus
 & humeris vehi demonſtrat, donec in quietis locum deducti ſint. Quod ſignificari ait illo
 Davidis Pſalm. 90. 11, 12. *Quoniam Angelis ſuis mandavit de te, ut cuſtodiant te in omnibus viis tuis*. In manibus portabunt te, ne forte offendas ad lapidem pedem tuum. Ex eo autem Pauli,
 1. Theſſ. 4. 17. *Deinde nos qui vivimus, qui relinquimur, ſimul rapiemur cum illis in nubibus ob-
 viam Domino in aëra, & ſic ſemper cum Domino erimus*, probat raptum iri ab Angelis eos qui
 vitis purgati leviores evaſerunt; portatum vero iri reliquos, qui peccatorum reliquiis ſunt
 onuſti. Et Homilia demum 11. in Num. jam ſupra laudata, Angelos poſt hanc vitam futuros
 eorum Principes decernit, quibus dum in vivis eſſent, jam ante præſtuerant, quosque ſtudio
 ſuo ac labore ad Chriſtum converterant.

Ex Platonis autem fontibus ea fere hauſta ſunt. Sic enim ille in Phædone: λέγεται ὁ θεός, αὐτὰρ τελευτήσαντα ἕκαστον ὁ ἕκαστον δαίμων, ὅς περ ζωτὰ εὐλόγηται, ὅς δ' ἄν' ἐν χειρὶ εἰς δὴ τινα τόπον, ὃ δὲ τοῖς τοῖς συγγενεῖς διαδυνασάμενος εἰς ἑαυτὸν πορεύσθαι, μὴ ἡγεμόνῃ ἐκείνῳ, ὃ δ' ἂν παρὰ τὴν αἰσθητικὴν τὸς ἐν δόξῃ ἐκείνῳ πορεύσθαι. Sic autem fertur mortuum unumquemque, Demonem illum qui viventem ſortitus fuerat, deducere conari in quemdam locum, ubi oportet congregatos omnes cauſa dicta ad Inferos proſiciſci
 cum duce illo, cui mandatum eſt eos qui illinc abierunt, illuc deducere. Quod aliis deinde libri
 ejusdem locis repetit; & poſt illum Plotinus Enn. 3. libr. 4. cap. 6. ὁ μὲντοι δαίμων ὅς ἐν λόγῳ μόνον ἀγαν εἰν λέγεται εἰς ἑαυτὸν ἐκείνῳ μόνον, εἰδὼς μὴ τὰ αὐτὰ εἶναι πάλιν. ἀλλ' ὅτι τὸ πᾶν, τὸ δ' ἄγαν εἰν εἰς τὴν κρίσιν. Demon ergo ille quem dicimus, deducere fertur ad inferos, non amplius idem permane-
 re, niſi eadem rursus elingat. Antea vero quomodo: adducere nimirum ad judicium. Auguſtinus
 lib. 12. de Civit. Dei, cap. 24. Illi autem, inquit, qui Platoni ſuo credunt, non ab illo ſummo Deo
 qui fabricatus eſt mundum ſed ab aliis minoribus, quos quidem ipſe creaverit, permiſſu ſive juſſu ejus
 animalia facta eſſe cuncta mortalia, in quibus homo præcipuum, Diis que ipſis cognatum teneret lo-
 cum. Et deinde: Angeli autem, quos illi Deos libentius appellant, etiamſi adhibent vel juſti, vel
 permiſſi operationem ſuam rebus quæ gignuntur in mundo, tamen tam non eos dicimus creatores ani-
 malium, quam nec agricolas frugum atque arborum.

Illiquidem Origeni ex Ethnicis præluſerunt: ex Chriſtianis vero præluſit Clemens Ale-
 xandrinus, qui animam in muliebrem uterum immitti dicit: ὑπό τινος τῶν τῶν ἡμετέρων ἱερέων ἀν-
 γέλων, & Angelos ἱερέων τῇ ἀνδρῶν commemorat. Et vero poſterior illa de Angelorum
 humanas animas in ſuas ſedes reponentium miniſterio ſententia Eccleſiæ Catholiçæ placi-
 tis conſona eſt. Priorem autem, quæ animarum ſationis curam Angelis adſcribit, quæque
 Tomi 13. in Johann. loco à nobis ſupra allato continetur, ſic ipſe Origenes exculat:
 ταῦτα δὲ καὶ ἀποφαννέμενοι λέγομεν, πολλοὶ γὰρ ἑσάνην τὰ παλαιὰ καὶ ἡμεῖς, ἵνα εὐριδὴ πότερον ἔπος ἔχει, ἢ
 ἱερέως.

XXXV. Prætermitti poterat quæſtio ſequens de remunerationibus & pœnis per An-
 gelos à Deo adminiſtrandis; nihil enim multum abnorme circa id argumentum Origenes
 excogitavit. Quoniam tamen cum ſuperiore diſputatione cohæret ejus tractatio, & pec-
 ciliare nonnihil habet Adamantius; idcirco ipſam quoque leviter attingemus. Homilia
 itaque in Jeremiam ſecunda (juxta ordinem in Latinis editionibus vulgo ſervatum) tripli-
 citer hominibus, quæ promeriti ſunt, Deum retribuere offendit, primum per ſe, ſecundum
 illud Jerem. 51. 6. *Viciſſitudinem ipſe retribuet ei*; deinde per malos Angelos, ſecundum illud
 Pſalm. 77. 49. *Miſit in eos iram indignationis ſuæ, indignationem, & iram, & tribulationem, im-
 miſſiones per Angelos malos*: nonnunquam etiam per bonos, cujuſmodi multa in Scripturis
 reperiri dicit: ac leviora quidem crimina miniſtris ſuis vindicanda Deum permittere,
 ipſum

A ipsum vero graviore noxas ulcisci. Fuisse hoc argumentum libr. 8. contr. Celsi, persequitur, & quaecunque hominibus mala contingunt, Dei nutu & consilio à Dæmonibus immitti probat ex laudato Plalmi 77. loco; bona vero ab Angelis subministrari.

In quibus à magistro suo Plarone non recessit; qui in Symposio Deos inter & homines medium quoddam constituit genus, & Dæmones appellat, interpretes utrorumque & sequetores, ἑρμηνεύοντες καὶ διαπερνούμεντας θεοὺς τὰ παρ' ἀνθρώπων, καὶ ἀνθρώποις τὰ παρὰ θεῶν. ἥδη μὲν τὰς δέσεις καὶ θυσίας. ἥδη δὲ τὰς ἐπιτάξεις τε καὶ ἀμοιβὰς τῶν θυσιῶν. Interpretantes & referentes Diis, quæ mittuntur ab hominibus; & hominibus quæ mittuntur à Diis; illorum quidem preces & sacrificia; horum vero mandata & sacrificiorum remunerationes. Quæ munia eadem Angelis tribuuntur, unde מלאכים & ἀγγέλοι à Scriptoribus sacris appellantur, hoc est, internuntii.

B Plotinus autem Ennead. 3. lib. 4. cap. 6. postquam docuit animas in iudicium ab Angelis adduci, pœnas postmodum luentibus illis adesse subjunxit.

Origeni ad stipulantur, præter alios, Ambrosius & Hieronymus, quorum ille Epistol. libr. 5. Epist. 38. hæc scribit: *An ipsos quoque Angelos, qui in istius mundi laboribus diversa sustinent ministeria, sicut in Apocalypsi legitimus Iohannis, non ingemiscere credimus, cum adhibentur penarum & excidiorum ministri: qui habentes vitam æternam, mallent utiq. eam in illo superiore tranquillitatis fuisse statu currere, quam nostrorum peccatorum pœnis ultricibus interpellari.* Hieronymus vero libr. 1. in cap. 7. Van. Duplex autem Angelorum officium est; aliorum qui iustis præmia tribuunt, aliorum qui singulis præstunt cruciatibus.

C XXXVI. Quoniam varia & parum constans Origenis de Angelorum invocatione videtur fuisse ratio, delibanda quoque à nobis ea quæstio est. Sic illa loquitur libr. 5. contr. Celsi. Τέτις δὲ ἀγγέλους δὴ τὸ ἔργον αὐτῶν μεταβλητόν· καλεῖν, ἐνρίσκοντο αὐτοὺς, διὰ τὸ θεῖος ἔσθαι καὶ θεὸς ὢν ἢ ἱερεὺς ποτε ὀνομαζομένους γράφαίς. ἀλλ' ὅτι ὡς ἐπεὶ ἀποστάσιος ἡμῶν τὸς διακονῶντες, καὶ φέροντας ἡμῶν τὰ τὰ θεῶν σέβειν καὶ σπουδαίνειν ἀντὶ τοῦ θεοῦ· πᾶσαν μὲν γὰρ δέουσι, καὶ προσεύχων, καὶ ἐντευχῶν, καὶ εὐχαριστῶν ἀναπημασίων πρὸς τὸν πᾶσι θεῶν, διὰ τὸ ὅτι πάντων ἀγγέλων ἀρχιεὺς, ἐμψύχου λόγου καὶ θεοῦ. Quæ iterum deinde inculcat; unde omnis Angelorum præcidi videtur invocatio. Sed non ita est; nam honores quidem ac preces Angelis adhiberi vetat eas, quæ Deo uni conveniunt, nec adorari vel coli ipsos concedit, ἀντὶ τοῦ θεοῦ, at certos quosdam iis exhiberi cultus, certasque fundi preces perimit, naturæ eorum creatæ convenientes, & diversi à superioribus generis: ἐνθυμίζοντες αὐτοὺς, inquit libr. 8. contr. Celsi. καὶ μακαρίζοντες ἐξ ἐκείνων τὰς ὑποτάχων τῷ θεῷ τὰ χεῖρα καὶ τοὺς ἰσχυροὺς, ὡς καὶ τὸν οὐρανοῦ πρὸς τὸν θεόν τιμῶν τέτοις δυνάμεσιν. Non precepcionem ergo, sed precepcionis modum damnat. Hujus expositionis ipse sit fidei iussor, Operis ejusdem contra Celsum libro 8. in quo Celsus respondens, qui quod Dei Filium Christiani colerent, colendos iis quoque ministris ejus, Dæmones nimirum censebat; εἰ μὲν ἔν, inquit, ἐνός τὸ ἀληθὲς ὑπερέτας τῷ θεῷ μὴ τὸν μονοθεῖν τῷ θεῷ, ἢ γὰρ αὐτῶν, καὶ ἢ μακαρίων, ὡς καὶ οἱ πᾶσι ἀγγέλοις, ἀρχαγγέλοις, καὶ τοῖς ἑτέροις τοῦ θεοῦ θρασυτέροις. ἵσως αὖ τὸ πᾶσι τῷ θεῷ παρασκευάζοντες ἀπὸς σημερινὸν ἐκκαθάραντες. καὶ ἢ τῷ θεῷ πρὸς τὸν πᾶσι, εἰπομένῳ ἐν εἰς τὸν τόπον, ὡς καὶ τῶν πικρῶν διαλεγόμενοι, ἀπὸ ἐνθυμίζοντες αὐτοὺς τοῦ θεοῦ. Vim loci hujus frangere conati sunt Heterodoxi quidam nostrates, sed efficere tamen non potuerunt, quin aliquod θρασυτέρας genus Angelis concessisse Origenem ex his ipsius verbis manifestum sit; eo nempe θρασυτέρας genere inferius, quod Deo soli exhibendum est.

E Frustra autem contendunt θρασυτέρας hanc, non de religiosa observantia & cultu esse intelligendam, cum hic nonnisi de religioso disputetur cultu, quem Celsus Dæmonibus itidem ut Deo præstandum esse assererat. Id ut significaret, utebatur voce θρασυτέρας. Responder Origenes quoddam θρασυτέρας illius à Celso expressæ, hoc est religiosi cultus genus Angelis quidem deberi, ea modo recte & legitime exhibeatur, & cultus ille à cultu Deo præstari solito caute distinguatur. Pari modo cum distingueret libro 5. orationes Deo Patri offerendas ab iis quas offerri concedebat Filio, ut μεσῖται, nominis hujus, oratio, proprium ulum intelligi vult, & ab ejusdem abusu secerni: πᾶσαν μὲν γὰρ δέουσι, inquit, καὶ προσεύχων, καὶ ἐντευχῶν, καὶ εὐχαριστῶν ἀναπημασίων πρὸς τὸν πᾶσι θεῶν διὰ τὸ ὅτι πάντων ἀγγέλων ἀρχιεὺς ἐμψύχου λόγου καὶ θεοῦ· δυνάμεθα ὅτι αὐτῷ ἢ λόγου, καὶ ἐντευχόμεθα αὐτῷ καὶ εὐχαριστήσομεθα, καὶ προσεύξομεθα δὲ, εἰς τὸν δυνάμεθα καλεῖσθαι τὸν πᾶσι προσεύχων κυριότητος καὶ ἀλαχρότητας. Eadem cautione cultum, & preces Deo Patri offerendas, à precibus Filio allegandis discerni jubet, & à cultu Angelis exhibendo, Atqui Filium orari concedit, modo tanquam μεσῖται, & inferiori preceptionis genere invocetur ac Pater; hæc enim fuit ipsius infania: idem igitur de precibus & cultu Angelis exhibendo sensisse ipsum concludendum est. At sine ambage Angelum prece veneratur Hom. 1. in Ezech. Omnia, inquit, Angelis plena sunt. Veni Angele: suscipe sermone conversum ab errore pristino, à doctrina Dæmoniorum, ab iniquitate in altum loquente: suscipiens eum quasi medicus bonus confove atque institue; parvulus est, hodie nascitur senex repuerascens: & suscipe tribuens ei baptismum secundæ regenerationis, & ad voca tibi alios socios ministerii tui, ut cuncti pariter

eos qui aliquando decepti sunt, erudiat ad fidem. Quæ quamvis Sole ipso clariora sunt, adversus ea tamen præscribere non dubitarunt iidem qui supra Heterodoxi, & testimonii gravitatem, qua se obruit sentiebant, duplici responsione elevare; prima quidem hæc, non religiosa illic Angelum precatone invocari, sed rhetorica duntaxat apostropha appellari; altera ista, spurium esse hunc locum, & adultera manu insertum: quæ gratis dicta, & solidis nullis probata argumentis gratis negari possunt. Fateor apostrophis aliquando Patres uti; apostropha hic usum esse Origenem, id vero pernego. Profecto, si cui Hæretico invocandum Spiritum Sanctum hodie neganti testimonia Patrum eum invocantium objiciantur; is vero apostrophas has esse respondeat, magna esse dicetur responsionis hujus inutilitas. Nec altera vero felicior: Græca Homilia hujus exemplaria desiderari ajunt; elaboratas vero esse à Rufino & Hieronymo interpretationes, quorum sit levis in interpretando fides; apostropham denique illam esse à stylo Origenis alienam. Certum est Homiliarum istarum in Ezechielem interpretem esse Hieronymum; quem si fateremur hæc de suo assuisse, fateri cogentur utique adversarii, si minus Origenem, at certe Hieronymum Angelorum invocationem exemplo suo comprobasse. At sane ea exceptione opus non est. Sæpe se ait Hieronymus, & nos alibi docuimus, verborum numerum in interpretando non reddidisse, sententias duntaxat appendisse: verba neglexisse, sensus fideliter retinuisse. Demus itaque hæc ἀποστροφῆς, si forte, in Græcis ita non extitisse; dent modo Adversarii sententiam ipsam, qua Angeli continentur invocatio, nulla parte fuisse vitiatam. Quod addunt autem apostrophis hujusmodi uti Origenem non solere; id quidem in Tomis verum esse concedimus; in Homiliis non item, quæ hujusmodi pigmentis & figuris si non refertæ, ac penitus certe vacuæ non sunt. Audivi quosdam præterea ex eadem secta, Angeli nomine notatum hic Episcopum asserentes, quemadmodum Apocalypseos cap. 2. & 3. eadem Angelorum appellatione Asiaticarum Ecclesiarum Episcopi significantur. Puderet illos suæ responsionis, si totius loci coherentiam attentius perspicerent, in quo tutelarium Angelorum, ad exemplum Christi, ut sibi quidem fingebat Origenes, de cælo descendentium, & humanæ salutis curam suscipientium manifesta habetur mentio. Verba hæc sunt: *Non sufficit unum cælum aperiri: aperiantur plurimi, ut descendant non ab uno, sed ab omnibus cælis Angeli ad eos qui salvandi sunt: Angeli qui ascendeant & descendeant super Filium hominis, & accesserint ad eum, & ministrabunt ei.* Descenderunt autem Angeli, quia prior descenderat Christus, metuentes descendere, priusquam Dominus virtutum omnium, rerumque præciperet. Quando autem viderunt Principem militiæ cælestis in terrestribus locis commorari, tunc per apertam viam ingressi sunt sequentes Dominum suum, & parentes voluntati ejus, qui distribuit eos custodes credentium nomini suo. Tu heri sub Damonio eras, hodie sub Angelo. Deinde: *Multitudo militiæ cælestis erat laudantiam & glorificantium Deum; quando natus est Christus. Omnia Angelis plena sunt. Veni Angele, suscipe sermone conversum ab errore pristino.* Robur his additur ex hoc testimonio Hom. 23. in Luc. *Ego non ambigo & in cætu nostro adesse Angelos, non solum generaliter omni Ecclesiæ, sed etiam singularem: de quibus Salvator ait: Angeli eorum semper vident faciem Patris mei qui in cælis est.* Duplex hic adest Ecclesiæ, una hominum, altera Angelorum. Si quid juxta rationem & juxta Scripturarum dicimus voluntatem, letantur Angeli, & orant nobiscum. Itaque perspicuum est, non Episcopum interpellasse Origenem in priore illo loco, sed Angelum invocasse. Incaustum ergo ad Angelorum repudiandum cultum Origenis auctoritatem prætendit vir alioquin eximie eruditionis Ger. Johann. Vossius libr. 1. de orig. idol. cap. 9. Porro quam priore loco adhibuimus responsionem, eam ipsam usurpare fere licet adversus loca aliqua Origenis, aliorumque Patrum, quibus Deo soli, nec cuiquam præterea cultus ac fides tribuenda pronuntiatur, & quibus receptam à Catholicis Angelorum invocationem, & ad preces nostras Deo offerendas allegationem impugnare student Adversarii, inter quos tamen nonnulli, viri candidi & eruditi, veritate quippe victi, Angelorum intercessionem & postulari posse, impetrari fatentur.

XXXVII. Accusatum olim falso Origenem refert Anonymus apud Photium Cod. 117. cum multis nominibus, tum idcirco quod affirmaverit, ὅτι τὰ χερουβὶμ ἰσχυροὶ τὸ πνεῦμα εἰσιν. *Cherubinos cogitationes Filii esse.* Crimen istud quomodo ab Adamantio depulerit Anonymus iste, equidem nescio; ex Photii tamen verbis id videtur consequi, tanquam falso conficta, & Origeni per calumniam impacta ab hoc ejus patrono fuisse confutata. Veruntamen ut illud ab Origene scriptum demus, liquido tamen juraverim, ut alia fere omnia, sic ea quoque ἀποστροφῆς ipsum proposuisse. Eadem itaque valeat hic responsio, qua ad eum supra excusandum uti sumus, cum Filium & Spiritum Sanctum duos esse Seraphinos, & Christum quoque virum eum sterilem esse diceret, quem commemorat Jeremias cap. 22. v. 30.

XXXVIII. Animadvertimus supra diversa Origenem Angelis ac Dæmonibus assignasse

LIBER SECUNDUS.

91

A xisse corpora, citra ullum *ύλης* & naturæ discrimen. Ex ea opinione nata est illa altera, crassius hoc, & aëri nostro cognatum Dæmonum corpus, res sui generis appetere, suffitus puta, & nidores sacrificiorum; ac sanguinem etiam victimarum ligurire; nec his tantum delectari, quod homines idololatriæ deditos esse videant, sed etiam propter voluptatem ac delicias, quibus eorum corpora afficiuntur. Origenes libr. 3. contr. Celsi. πάντες μὲν, inquit, οἱ θεοὶ ἡρώων εἰσι δαίμονια λογικά, καὶ οὗτοι τὰς θυσίας, καὶ τὰ αἵματά, καὶ τὰς δὸν τῶν αἱμάτων διαφοράς καλῶς δέχονται, ὅτι ἀπὸ τῆς μὴ ἀρεσπεφουμένης τῆς ἐκ τῆς πασὶν θύῃς. & libr. 7. sequente, postquam dixit, Spiritus quosdam impuros circa terram degere, hoc subijcit: πολλοὶ δὲ τοιούτους αὐτοὺς τυχεύουσιν καὶ οἱ θεοὶ τῶν θυσιῶν ἀναθυμιάσεις καὶ δὸν τῶν αἱμάτων καὶ ὁλοκαυτωμάτων ἀποφοράς ῥεφόμενα ἀπὸν τὰ σώματα φιλοθυμῶν τῶν τοιούτοις ἐκ τῆς αὐτῆς τυχεύουσιν ὡς περὶ φιλοζωῶν. & libr. 8. τὰ δὲ πνεύματα τῶν δαίμονος μὴ ἐκκεκλιμένοις, ἐπὶ τῶν φασιν ὅτι προσβῶν δαίμονων, περιουμένων τῶν αὐτῶν ἀναθυμιάσεων, ἀποσπορεύει ὁ λόγος. ἵνα μὴ τῶν φασιν τροφὴ δαίμονων.

B & in Protreptico ad Martyrium: ὅτι δὲ τινες μὴ θεωροῦντες τὸ θεὸν τῶν δαίμονων λόγον, καὶ ὡς ὑπὲρ τῶν ἀσχημάτων ἐν τῷ πάθει τῶν καὶ θεῶν αἵμα, δρόμους τροφῆς, τὴν δὲ τῶν ἀναθυμιάσεων ἐπιτηδεύουσιν, ὅτι πάντα αὐτοὶ καὶ αἵμα, καὶ λιβανόλοι, ἐκτυτλίζουσιν ὡς ἀδιαφορῶν τὸ θύειν, ἐκποιμῶν ἀν καὶ πρὸς ταῦτα ὅτι ὑπὲρ οἱ τροφῆς ληστές, καὶ φονεῖς, Καρβαροὶς ἰχθυοὶς τὴν μεγάλην βασιλείαν, ὡς τὸ κοινὸν ἀδελφικῶς καλᾶσθαι, πόσον ἅλιον οἱ τοῖς τῶν κακίας ὑπερήταις δὲ τῶν θύειν διδόντες τροφῆς ἀσχηματικῶς αὐτοὺς ἐν τῷ θεῶν εἶναι τόπῳ, διακρίνα ἀν ἑκατέρῳ.

In eadem porro ac Origenes causa sunt vetustior illo Justinus, & recentior Maternus Firmicus, quorum ille Apol. 1. scribit Angelos perduelles in servitutem homines redegitse, cum aliis modis, tum δὲ διδασκῶν θυμάτων καὶ θυμμάτων, καὶ σπονδῶν, ὅν ὁδοὶς γινώσκουσιν, καὶ τὸ παθῆναι ἐκθυμῶν δακρυῶν. Docendo sacrificiorum, suffituum, & libationum ritus, quibus tum indiguerunt, postquam cupiditatum affectionibus sese submiserunt. Hic vero cap. 14. libri de error. profan. relig. asserit substantiam Dæmonum à Diabolo prognatorum sanguine victimarum nuttiri.

QVAESTIO SEXTA.

DE ANIMA.

D I. De animæ origine, quid statueret Origenes, certum non habuit. II. Ex dogmate περὶ πάσης, & perpetui libertatis usus maxima Origenianorum errorum pars profluxit. III. Utrum animas rationis compotes è substantia divina delibatas esse asseruerit. IV. An eas corpore antiquiores, in illudque pro peccatis demissas putaverit. V. Unde nomen, ψυχή, factum autumaverit. VI. Ex his multorum criminationibus est appetitus. VII. Ad doctrinam hujus fontes digitus intenditur. VIII. quam variis Scripturæ locis fulcire conatus est Origenes. IX. Multi licet eam funditus labefecerint. X. Patres ejus assertores recensentur. XI. Nihil his temporibus fuerat ab Ecclesia super hoc argumento determinatum. XII. nec multo recentioribus. XIII. Utrum animas corporeas, & quali corpore præditas crediderit. XIX. Origenem Patrum multorum assensus, & sua excusare potest hæsitatio. XV. Ex antiqua Philosophia opinionem suam depromsit. Intricatus Methodii locus explicatur. XVI. Utrum solam animam hominem constituere dixerit. XVII. Examinatur Origeniana μεταστροφῆς. XVIII. Pythagoricam μετεμψύχασιν propugnasse à plurimis dictus est Adamantius. XIX. sed multis purgatur. XX. Metempsychosæos auctores produntur.

F I. QUONIAM hominum animas ejusdem esse ac Angelos ordinis & naturæ voluit Origenes, explorata horum juxta ipsius definitiones natura, de illis nunc ut agamus, rerum series desiderat. Observandum vero illud est ante omnia, obscurum ac difficile visum hoc argumentum Origeni, itidem ut aliis Ecclesiæ Patribus plerisque, summaque in hæsitacione & angustia fuisse versatum. Cum enim libro 3. de princ. cap. 4. præcipuas tres proposuisset de anima sententias; utrum duplex sit in nobis, divini-
 or altera & de cælo deprompta, alia inferior; an una tantum cælestis juncta corpori, à quo inclinatur & deprimatur ad vitia; an vero constet anima partibus duabus, quarum alia sit rationis particeps, ratione altera careat; postquam singulas accurate opiniones excus-
 sit, in nullam inclinans partem, subjungit tandem: Et nos quidem prout potuimus, ex sin-
 gula.

92
gularum personis quæ dici possunt disputationis causa de singulis dogmatibus in medium protulimus. A
Qui autem legit, eligat ex his quæ magis amplectenda sit ratio. Denuntiat præterea non semel,
ὅσα ποτὶ μὲν ἑσέ διαφέρει, non ἁπλῶς παρὰ μὲν, loqui, si quando visus est aliquid de ea restatuere,
utpote incerta, nondum Ecclesiæ decretis Origeniano ævo, nec multo recentioribus defi-
nita; quemadmodum declarabitur inferius. Id confirmat Pamphilus in Apologia; quam-
vis disputationes Origenis vel assertiones, quas de animæ statu & dispensatione proposuit,
nonnullos culpasse fateatur.

II. Inprimis autem, maxima illud animadversione dignum est, ex superius memorato ge-
mino hoc Dogmate, Mentium ἀποπνεύμας, & pleni ac perpetui libertatis usus, semper
vigentis ac florentis maximam Origenianorum errorum partem prodidisse; nam profluxit B
inde quidquid fere circa Angelorum naturam peccatum ab eo est: inde solam animam cen-
suit constituere hominem, assumto nimirum in pœnam corpore, tanquam vinculo & com-
pede: unde & tollenda fuit resurrectio, nam quid corpore hoc & vinculis opus homini in
integrum restituto? Gratia quoque beneficium peremit nimia illa & immodica liber-
tas. Unde vero affictas dicemus Astris animas, & liberum arbitrium, quam ex hoc Men-
tium ascensu & descensu, crassiora, vel subtiliora ac splendidiore subeuntium corpora pro
meritis: unde vana hæc & pestifera opinio, Christum vel passum vel passurum proly-
deribus, pro Angelis & Dæmonibus, quam ex altera ista, peccato naturas illas esse obno-
xias, non secus ac humanas, proindeque eadem reparatione ac remedio indigere? Sed &
præfinitus Damnatorum suppliciiis modus ac tempus ex quo fonte manavit, quam ex perfe- C
verante etiam post inflicta pœnas libertatis usu? Denique positis his Mentium revolutio-
nibus, ac nunquam desituro circuitu, renasci quoque Mundos identidem oportuit, cum
Mentibus denuo peccantibus nova iterum paranda essent vincula, nova scilicet imponen-
da corpora, ex quorum diversitate mundus efflorescit. Quæ si quis observabit diligen-
ter, non repugnantibus & dissipatis dogmatibus constare doctrinam Origenis fa-
tebitur, sed apte connexam esse, & necessaria argumentorum serie ac textura cohæ-
rentem.

III. Primam in hac questione adversus Origenem intentat criminationem Hierony-
mus Epist. 59. ad Avit. cap. 4. cum arbitratum ipsum fuisse ait animas omnes, & quæcun-
que ratione prædita sunt e Dei substantia expressa prodidisse, divinæque ipsius partem esse
substantiæ. Ne parvam putaremus, inquit, impietatem esse eorum quæ præmiserat (Origenes) D
in ejusdem Voluminis (ἀπὸ τοῦ αὐτοῦ) sine conjungit omnes rationabiles naturas, id est, Patrem, & Fi-
lium, & Spiritum sanctum, Angelos, Potestates, Dominationes, ceterasque Virtutes, ipsum quoque ho-
minem secundum animæ dignitatem unius esse substantiæ. Intellectuales, inquit, rationabilesque na-
turam sentit Deus, & Virgenitus Filius ejus, & Spiritus Sanctus, sentiunt Angeli, & Potestates, cate-
reg, Virtutes: sentit interior homo, qui ad imaginem & similitudinem Dei conditus est. Ex quo con-
cluditur Deum, & hæc quodammodo unius esse substantiæ. Quod in Origene damnaverat Hie-
ronymus, idem in Palæstinis Origenistis damnat Justinianus in Epistola ad Quintam Syno-
dum, quam habet Cedrenus: Ἀγνοοῦντες ὅτι οἱ τοῦ Θεοῦ λόγοι πάντες ἀριθμῶν τε καὶ ὁρίσματος, οἷς ἐν ἑαυτοῖς
πάντων τῶν λογικῶν τῇ ταύτῃ ἐστὶν ἡ οὐσία καὶ ἐνεργεία, καὶ τῇ ὁμοιότητι τῇ ἀπὸ τοῦ Θεοῦ λόγον, ἐν ὧς καὶ τῆς ἑαυτοῦ
Dicunt enim Mentes fuisse absque numero & nomine, adeo ut rerum omnium rationalium unitas sit, E
cum idem sint substantia, & operatione, & virtute quæ est apud Deum Verbum, tum adunatione, &
cognitione. Gobarus quoque Tritheita ille, cujus excerpta collegit Photius Cod. 232.
dogmata multa, quæ fere Origeniana sunt, in utramque disputans partem, octavo loco illud
habet: οὗς ἐν τῷ Θεῷ οὐσίας ἢ ἀνθρωπίνου πνεύματος οὐκ ἔστιν. Ex divina substantia humanam animam
processisse.

Fuit illa quidem Pythagoreorum doctrina, divinæ auræ particula animas nostras consta-
re, & Deum

Virgil.
Georg. 4.

--- -- -- -- -- ire per omnes
Terrasque, tractusque maris, cælumque profundum:
Hinc pecudes, armenta, viros, genus omne ferarum,
Quemque sibiennes nascentem arcescere vitas.

Audiebam, ait Cato apud Tullium, Pythagoram, Pythagoreosque, incolæ pene nostros, qui essent
Italicæ Philosophi quondam nominati, nunquam dubitasse, quin ex universa mense divina delibatos
animos haberemus. In eadem fuerunt opinione Platonici, & Stoici, quam & Cerdo, &
Marcio, & Manichæi subinde amplexi sunt. Hieronymus Epist. 61. ad Pammach. cap. 5. sic
Johannem Hierosolymitanum interpellat: Dicis animas hominum non partem esse Dei naturæ:
quasi Manichæus nunc ab Epiphanio sis vocatus: & cap. 6. Dicis animam non esse de Dei substan-
tia; pulchre, damnas enim impiissimum Manichæum, quem nominare pollutio est: & mox: Nemo du-
bitat errare qui dicit eam (animam rationalem) esse Dei substantiam.

Igi-

- A Igitur Johannes ille Hierosolymitanus, qui Origenista vulgo audiebat, ab ea tamen opinione fatente Hieronymo erat alienus; quod ad purgandum Origenem valere potest. Ipse Origenes, cujus verba pro hoc dogmate recitat Hieronymus, vocem addens, *quodammodo*, reprehensiones à se prohibet. *Unum addit verbum, quodammodo*, ait Hieronymus, ut *tanti sacrilegii crimen effugeret*: vel fortasse ut opinionis hujus neutiquam affinem se esse declararet. Sic ille quidem in libro de Martyrio: *ἐτι ὅ καὶ φιλοζωεῖ ἀνθρώπου, πείσμα λαβὼν οὐδὲ εὐλας λογιστὴς, ὡς ἐχέουσιν οἱ πνεύματι δυνάμει*. Quod si è Dei substantia delibatam censuisset animam, non affinem aliquid habere, sed ipsius particulam esse dixisset: affine autem cum eo quidpiam habet, quod ad ejus imaginem condita sit, quod lumine divino vultus ipsius signatus sit, quod mortis experts, & beatitatis æternæ capax sit. Planissime vero errorem hunc impietatis arguit in Heracleone, qui ejusdem esse ac Deum essentiae fingeat, quicunque ipsum Spiritu adorarent: *ἐπεὶ ὁμοῦ μὲν θεὸν, ὁμοῦ καὶ υἱὸν*, inquit Tomo 13. in Johan. pag. 217. *εἰ μὴ σφόδρα ἐστὶν ἀσεβεία* (lego *ὁμοῦ*) *τῇ ἀληθείᾳ φῶς καὶ παρακαλῆς* ἢ *λέγειν τὸς προσκυνοῦντας τὸ πνεῦμα τοῦ θεοῦ*. Hoc etiam se purgat Origenes illo crimine, quod animam corporatam esse decrevit, ut infra declarabimus; qui enim corporea res pars esse Dei corpore carentis, qualem esse defendit Origenes, dici poterit? Hinc Augustinus libr. 11. de Civit. Dei, cap. 23. *Animas dicunt, non quidem partes Dei, sed factas à Deo peccasse à Conditore recedendo, & diversis progressibus pro diversitate peccatorum à cælis usque ad terras, diversa corpora quasi vincula meruisse. Et hunc esse mundum, eamque causam mundi fuisse faciendi, non ut conderentur bona, sed ut mala cohiberentur. Hinc Origenes jure culpatur: in libris enim quos appellat *ἐκ ἀρχῶν*, id est, de Principiis, hoc sensit, hoc scripsit.* Origenes igitur animas, non quidem partes Dei, sed factas à Deo esse credit. Nec minus hoc utile, quod Hieronymus Epist. 32. ad Marcellinum & Anaphychiam, germanam Origenis sententiam ab hac ipsi afficta distinguit: *Super animæ statu*, inquit, *memini vestrae quaestuncula, imo maxime Ecclesiasticae questionis: utrum lapsa de cælo sit, ut Pythagoras Philosophus, omnesq. Platonicæ & Origenes putant; an à propria Dei substantia, ut Stoici, Manicheus, & Hispania Priscilliani hereses suspicantur.* Hoc quidem ob dogma Palæstinus Origenista pullavit Justinianus, idcirco fortasse quod tributos omnes Origeni errores ab eis propugnatos fuisse opinatus est: sin ei adhæserunt revera, minime sane sectatorum suorum vafanias omnes præstabit Adamantius. Quod si tamen culpæ hujus fuisset reus, ad stipulatorem ipsi daremus Tertullianum, qui libr. 4. adv. Marcionem, cap. 33. sic ait: *Hominem igitur reddi jubet Creatori, in cujus imagine & similitudine, & nomine, & materia expressus est.*

IV. Certioribus Origenes & manifestioribus sententiam hanc signavit monumentis, quæ animas ante corpora à Deo conditas, in eaque sic tanquam in ergastula demissas pro peccatis decernit. Atque hæc alteri de Angelorum meritis & remunerationibus ac poenis superius expostita connexa est. Naturas enim omnes ratione præditas, hoc est, Mentis à Deo ante Mundi opificium procreatas, liberoque instructas arbitrio fuisse putavit; quæ recte vel male agendi facultate diversis utentes modis, diversos inde vel gloriæ, vel ignominia ac penæ gradus fuisse consecutas; alias siquidem Angelorum adeptas esse naturam, quæ leviorum essent nozarum fontes; quæ contra liberi arbitrii munere in deterius fuissent abutæ, in crassiora corpora, syderum puta, vel Dæmonum, vel hominum esse depressas; sic tamen, ut quocunque sint loco, proficere possint in virtute, vel contra relabi in vitia; & pro regressus sui vel progressus ratione, ad superiorem evehantur statum, vel ad inferiorem detrudantur. Huic quoque conditioni animam obligavit Christi, eamque pro summo suo adversus Deum amore, Verbo in unum conjunctam fuisse voluit, atque inde corpus in B. Virginis Mariæ utero formatum subivisse. E Mentibus porro illis quæ Angelicam essent assecutæ conditionem, nonnullas Christi imitantes adversus humanum genus amorem & charitatem, vel aliis de causis à Deo missas, carnem assumpsisse sensit, & Prophetarum, sanctorumque virorum personam gessisse in terris, & ad exemplum Christi sese componentes hominum reliquorum salutem consuluisse. Horum omnium partem demonstravimus jam supra, partem hic declarandam servavimus.

Minime vero nobis diutius immorandum est in locis colligendis, quibus animarum *ἀπολύτῃ* Adamantius asseruit. Patent illi unicuique obviam, & viro non multum diligenti frequentes occurrunt. Insignes duntaxat aliqui, pro more nostro, fidei conciliandæ gratia adducendi sunt, præter eos, quos jam supra protulimus, cum ipsius sententiam de Angelorum meritis exploraremus. Ante alios observandus venit ille è libr. 2. *ἐκ ἀρχῶν*, cap. 8. in quo naturas illas ratione pollentes, quæ à Deo primum procreatæ sunt, priusquam boni aliquid vel mali in se concepissent, Mentis fuisse tradit; deinde vero scelere admissio, animas evalisse. Verba ipsa producantur; *Ex quibus omnibus illud videtur ostendi, quod Mens de statu suo ac dignitate declinans, effecta vel nuncupata est Anima: quæ si reparata fuerit & correctæ, redit in hoc ut sit Mens. Quod si ita est, decessus ipse Mentis ac deolutio videtur mihi quod*

non aequalis omnium sentiendus sit, sed vel plus vel minus in Animam verti, & aliquas quidem Men-
tes servare aliquid etiam prioris vigoris; aliquas vero aut nihil, aut exiguum aliquid. Unde inveni-
untur quidam statim ab ineunte aetate ardentioris acuminis, alii vero tardioris; nonnulli autem obtu-
sissimi & penitus indociles nasci. Quibus similia in capitis ejusdem calce iterantur. Libro vero
lucubrationis ejusdem priore, cap. 7. animam hominis, non cum corpore factam docet, sed
extrinsecus insertam, idque pro meritorum ratione. Probando huic Jacobi profert exem-
plum & Esau, quorum hic fratrem, cum ex utero prodiret, supplantavit; quod ita nequa-
quam eventurum fuisse censet, nisi id uterque fuisset gestis suis promeritus, antequam caelo
delaberetur: addit & Johannis exemplum, qui in materni uteri claustris etiamnum com-
pactus, ad Mariae vocem tripudiavit; & Jeremiae, cui dixerat Dominus: Priusquam te for-
marem in utero, novi te: & antequam exires de vulva, sanctificavi te. Alioquin ait futuram apud
Deum *προσωποδουλίαν*, & injustitiam, quod & Tom. 2. in Joh. p. 76. & 78. repetit. Eadem
asseverantius inculcat cap. 8. libr. 1. *ἀδὲ ἀρχῶν*, & libr. 3. cap. 1. postquam enim unumquem-
que dixit, prout sese gessit, à Deo vas effici vel ad honorem vel ad contumeliam, subdit con-
tinuo: Quod si juxta haec videtur assertio, sicut est certe justa, & cum omni pietate concordans, uti
ex praecedentibus causis unumquodque vas vel ad honorem à Deo, vel ad contumeliam prepararetur:
non videtur absurdum eodem ordine, atque eadem consequentia discurrere nos antiquiores causas,
eadem etiam de animarum satione sentire, & hoc esse in causa quod Iacob dilectus est, etiam dum
adhuc in ventre matris haberetur. Dissertationem demum ita claudit: Ex quo opinamur, quo-
nam quidem (sicut frequenter diximus) immortalis est anima & aeterna, quod in multis, & sine fine
spatiis per immensa & diversa saecula possibile est, ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab
ultimis ad summa bona reparetur. Quod autem contra opponi poterat ex Pauli ad Romanos
cap. 9. Deum ex eadem massa, sic tanquam figulum è luto vasa alia ad honorem fingere, alia
ad contumeliam, sic diluere contendit, rationalium animarum unam esse naturam, quae Deo
non secus subjaceat, ac luti massa figulo, atque inde varii generis vasa deprimi. Paulinam
similiter increpationem: O homo, in quis es, qui contra respondeas Deo? ad impios derivat, qui
non discendi, sed resistendi causa Deo obloqui audent, & postquam facinoribus suis ac per-
fidia Deialloquendi fiducia ac jure exciderunt, merito iis objici debeat: O homo, in quis es,
qui contra respondeas Deo? Sanctis vero hominibus ad eundem & alloquendi Dei, eisdemque
respondendi copiam semper fieri vult, qualis olim Moyfi facta est. Quam ipsam interpre-
tationem cum praecedente de Jacobi anima, & valis ad contumeliam honoremve destina-
tis disputatione rursus adhibet libr. 7. in Epist. ad Rom. dum hoc idem caput Commen-
tariis suis explanat. Vanæ scilicet & frivola in re aperta cavillationes, & acri censura ac
castigatione dignæ. Huic confirmando errori allata superius exempla Johannis in matris
utero exultantis, & Jeremiae, antequam in materna alvo formaretur, ex eaque prodiret,
Deo noti, ab eoque sanctificari repetit iterum cap. 3. libri tertii *ἀδὲ ἀρχῶν*, aliaque congerit
petita ex iis argumenta, qui à Dæmonibus statim ab ortu correpti, vel à pueritia divinandi
facultate praediti sunt; quorum non aliam esse causam existimat, quam res olim ab iis ge-
stas, antequam corpora subirent; arbitrii quippe sui libertate uti semper animam, sive extra
corpus, sive corpori adjuncta sit. Idem sonant loca à Justiniano collecta, & Epistolæ ad Me-
nam subjecta. Nonnullas vero animas sponte delabi in terras, & exequendis Dei consiliis
operam suam navare velle somniat Tom. 15. in Matth. p. 404. *Ἐγὼ ἢ ὑποπῶ τὸν ἀδὲ ψυχῆς
ἀπορρίψω καὶ ἐν τούτοις κενυθῆναι λέγων, ὅτι ἔργον ὅλου τὴν ἡμέραν μέλει ἡ ἐνδοκίαις ἔρας, διδόντες μὲν ἐργά-
σασθαι, ἢ ἀπολαύσαντες οἱ εἰς τὸν ἀμπελῶνα οἱ τεθαρσύνεσθαι δόπουλοι μισροὶ, καὶ λέγοντες, ἰδοὺ ἡμᾶς ἐμ-
δύσαμεν*. Attenum Origenes Tom. 20. in Johann. nonnulla habet quæ cum superiore ejus
de anima opinione parum videntur consentire: qualitates nempe nescio quas animis in-
gigni, quales corporibus ingignuntur. Demus ipsa verba ex pag. 286. *ἵπτοι δὲ διὰ τοῦτο κρινεῖ
καὶ ἔργον τὰ τέσσαρα τὰ ἀβραάμ, μήποτε διὰ τιναν σπερματικὸν λόγον συγκαταβληθέντων πρὶν, ὡς εἶμαι, ψυχῆς
δεῖ χαρακτηρισθῆναι τὴν ὄντως σπέρμα τὸ ἀβραάμ, ἢ εἴπερ, ὡς καὶ τὸ σπερματικόν, ἢ πάντες ἀνθρώποι σπέρμα εἰσι
τὸ ἀβραάμ, ἢ τὸ καὶ τοῦ ἀποδιδόμενα ἀδὲ τῷ τίνος εἰσὶ σπέρμα τὸ ἀβραάμ, ἢ ὅλον ἐστὶ ἢ πάντες ἀνθρώποι
μὴ ἀπὸ παντὸς σπερματικὸν λόγον τῷ ἀντὶ ἡλικασπαρίτων ἀντὶ τῷ ψυχῆς καὶ σώματος ἀνθρώπων ἐπιδεικνύμενοι
& deinde p. 287. ἢ πάντες ἀνθρώποι σπέρμα τὸ ἀβραάμ, ἢ δὲ γὰρ ἔχει τὸν λόγον συγκαταβληθέντων
ἀντὶ τῆς ψυχῆς, δυναμένους εἰ γεωργηθῶσιν ποιῆσαι τέσσαρα τὰ ἀβραάμ. Item in Psalm. 15. 7. ἐ Catenis
Regius: καὶ τῇ ψυχῇ τοίνυν ἔστι νοήματα τινὰ τοῖς σπέρμασιν ἀνάλογον, καθ' ἃ τὰ ἐνδον ἡνιμάματ' ἐν ἀγαθῇ
ἀράξει, καὶ θεωρίαις ἀληθιναῖς. Qualitates illas σπερματικὰς animis ingenitas quid aliud esse
dicamus, quam qualitates cum semine traductas? Quod si in animos traducatur aliquid
cum semine & ingignatur, imo si cum animis ipsis seminatur aliquid, συγκατασπείρεται ταῖς ψυ-
χαῖς, seminantur utique ipsæ animæ, & ex traduce propagantur. Verum aliter accipienda
puto illa Origenis: animas enim licet quibusdam λόγους σπερματικοῖς instructas seminari di-
cat, minime tamen satio illa quæ patrum ministerio perficitur, vel corporeum semen intelli-
gen-*

Rom 9, 20.

A gendum esse videtur, sed ratio alia mystica, et semen πνευματικὸν καὶ σπένδιον, cuius auctor ipse
Deus est: ferere enim animas dici potest, quatenus eas in varia corpora iuxta Originis sen-
tentiam distribuit: tunc autem certas iisdem pro meritis qualitates inferi praeavit, Ada-
mantis, easque quia seminantur in animis, tum cum ipsa animarum administratur satio,
spermatias dixit: quæ si qualitatum, animæ Abrahami, vel iusti alterius viri ingeneratum
similes sint, & diligenter excolantur, filios nos Abrahamæ, vel viri alterius iusti efficiunt, mysti-
lectione intelligitur, sed ex eo præsertim; quod qualitatum illarum variam ac inæqualem
dispositionem causâ ortum præcedentes habere dicit. Inde enim colligitur animarum
πρῶτον παριστῆς, quæ cum animarum propagatione ex traduce stare non potest. Huc adde frequen-
B tes Originis adversum hanc sententiam excursus, quorum si cum iam pœnitet, nimix utique
inconfutata, & tanto viro indignæ reus fuerit. Suffragantur huic expositioni, quæ legi-
mus Tom. 13. in Johann. p. 236. Τὴν δὲ δύσιν τοῦ ψυχολογικοῦ οὐκ ἐστὶν ἡ δύσιν τοῦ πνεύματος· ἀλλὰ τὸ πνεύμα
ἐστὶν ὁμοιωμένον αἰς τὸ βίον τούτων, καὶ τὸ σπέρμα ἐστὶν ὁμοιωμένον γὰρ τὸ πνεύμα ἐστὶν ὁμοιωμένον
κατὰ τὸν τρόπον τοῦ βίου, καὶ τὸ σπέρμα ἐστὶν ὁμοιωμένον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ σώματος, καὶ
ὁμοιωμένον κατὰ τὸν τρόπον τοῦ νοῦ.

V. Institutam porro in animo opinionem persequens Origenes, ad superiora illud quoque adjecit, Mentes in pejus delapas idcirco *ψυχὰς* fuisse dictas, quod ipsarum pietatis & charitatis fervor refrigerit. Hæc habentur libr. 2. *ἀπὸ ψυχῶν*, cap. 8. ubi Deum ignem esse docet, igneos Angelos, nobisque ipsis spiritu utberemus præcipi, si modo Deo placere velimus: impios autem, frigidos & esse & dici: Diabolum ipsum Dracone eo significari, quoniam in mari regnare dicitur. Tum ita concludit: *Si ergo ea quæ sancta sunt, & ignis, & lumen, & ferventia nominantur; quæ autem contraria frigida, & chartia peccato dicitur frigescere, requirendum est ne forte & nomen anime, quæ Græce dicitur ψυχή, à frigescendo de statu diviniore ac meliore dictum sit, & translatum inde quod ex calore illo naturali & divino refriguisse videatur: & ideo in hoc quoque est statum, & vocabulum sita sit.* Confimilem huic locum indidem adducit Justinianus in calce Epistolæ ad Menam.

Epiphanius Hær. 64. cap. 5. & in Epistol. ad Johann. Microsol. cap. 2. dixisse Origenem refert *ῥηται*: vocitatus, *ἔλεγε τὸν ἀνθρώπου πνεῦμα*. Id verit doctissimus Interpres, *quod calitus afflata sit*, quod sane mihi probari non potest expositio; nam animas quidem desuper im-
D mitta affirmavit Origenes; afflari vero vel inspirari anima multo ante condita non magis dici potest quam Angelus; quem nemo desuper afflari dixerit, cum de cælo in terras ablega-
tur. Vertendum ergo, *quod sursum refrigerit*.

VI. Ex his Adamantini circa animarum originem placitis nata est octava ē criminatōibus, quas ipsi objici solitas repræsentat & diluit Pamphilus in Apologia. Illa certe postquam prolixè confutavit Justinianus in Epistola ad Menam, tum Scripturæ sanctæ, tum Patrum auctoritate, ab ipsis deinde anathematismos suos eidem Epistolæ subnexos auspicatus est: atque illa quisquis fuerit amplexus, anathema esse sancit, eademque rursus configit in Epistola ad Quintam Synodum, quæ est apud Cedrenum. Diu porro tunc erat, postquam vana hæc Origenis cogitata castigaverat Methodius, ut ex ejus Excerptis discere est, quæ Epiphanius nobis, & Photius asserunt: castigaverat & Cæcilius Gregorii Nazianzeni frater Dialogo 3. Inter, 149. & sequentibus (si modo Dialogorum istorum revera Auctor est, uti fertur, iste Cæcilius) castigaverat & Gregorius Nyssenus libro *ὑπὲρ τῆς καθάρσεως τῆς ψυχῆς*, cap. 38. & Epiphanius Har. 64. cap. 4. & in Epistola ad Johann. Hierosolym. cap. 2. quibus locis putasse dicit Adamantium *ψυχὰς* dictam, *ἃς τὸ πνεῦμα τοῦ Θεοῦ περιέχει*, & *οὐκ ἔστιν ἡ ψυχή*, eo quod ita animam in se clausam habeat, quomodo sepulchra & tumuli cadavera mortuorum: castigaverat & Theophilus Alexandrinus, & Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 1. & 2. & Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. & 5. & 6. & Epist. 65. ad Pammach. & Ocean. cap. 2. & libr. 5. Comment. in Jerem. cap. 24. & in Epistola ad Demetrium, cap. 9. ubi animarum *προπαθήειν* in Ægypto & Orientis partibus olim grassatam, suis temporibus abscondite quasi in foris vitæ arum apud plerosq. versari queritur, *illarumque partium pollvere puritate, & quasi hereditario malo serpente in paucis, ut perveniat ad plurimos*; & in Commentar. in Psalm. 59. ubi dogmati huius hæresos nomen inurit, quemadmodum & in Comment. in Jerem. 29. aliis quoque locis, quos brevitas gratia prætermitto: castigaverat & Orosius in Commentitorio ad Augustinum, & Augustinus in libello contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 8. & 11. & libr. 11. de Civit. Dei, cap. 23. ubi confidas illas de animarum progressibus & regressibus fabulas erudite refellit: castigaverat & Leo Papa in Epist. 11. quæ est ad Julianum Coënsē, & Gennadius de dogmatibus cap. 14. & Leontius in lib. defectis; maxime vero Cyrillus, qui Theophilipatruī sui, non in Alexandrino solum Episcopatu, sed in infenso etiam adversus Origenem odio successit, hanc ejus de animarum origine sententiam, Johannis Evangelium explanans, multiplici

argumentorum apparatu subvertit. Nec minori studio post Quintam Synodum eandem A
impugnaverunt doctrinam Facundus Hermianensis libr. 1. cap. 6. & Cyriacus Monachus,
quem narrat Simeon Metaphrastes dicenti Cyrillo *dogmata de praeexistencia & restitutione in*
eundem statum ab Origenistis quali *media & ab omni periculo aliena haberi*, respondisse: *Nequa-*
quam esse media, & vacare periculo dogmata de praeexistencia; imo esse lubrica potius & periculosa.
Impugnavit & Antipater Bostrenus scriptor aetatis mihi nondum compertae, in dissertatio-
nibus adversus Origenem, quas Eclogis suis intexuit Johannes Damascenus. Damnatur ea
quoque in Origene a Synodo Quinisexta Can. 1. & a Sophronio Hierosolymitano in Epi-
stola ad Sergium Constantinopolitanum, ab Isidoro, Johanne Damasceno, Georgio Syn-
cello, Cedreno, Suida, Niceta, Vincentio Bellovacense, Nicephoro, & Guidone Carmeli-
ta, qui multis eam refellit.

Eclog. lob.
Damasc.
Tit.
Suid.
Isid.
Nict.
Cedr.
Synell.
Nict.
Cedr.
Comp. Hist.
Suidas in
Origene
Nict.
Theoph.
Cath. fid. l.
4. Har. 31.
Vinc. Bell.
Sper. doct.
l. 18. c. 43.
Nicephor.
lib. 17. p. 27.
Guido
Carmel. in
Summ. de
heres.

Isid. Orig.
l. 8. cap. 5.
Isid. Da-
mas. l. 2.
orig. fid.
c. 12. & l. 4.
c. 6. Georg.
Synell. i.
Nict. Theoph.
Cath. fid. l.
4. Har. 31.
Vinc. Bell.
Sper. doct.
l. 18. c. 43.
Nicephor.
lib. 17. p. 27.
Guido
Carmel. in
Summ. de
heres.

VII. Platoni porro hic quoque regendum se Adamantius praebeat. Ille autem in Pha-
Jone, & Epinomi, & libr. 10. de legib. & in Timaeo, aliisque locis, doctrinam hanc disertis-
simis explicat verbis, quam magna subinde Veterum pars arripuit. Nec hujus sane fuit
ipse sententia architectus; eam quippe multo prius propugnaverant Pythagoras & Empe-
docles. *ἡ ἐνδοξότερον*, inquit Origenes lib. 1. contr. Cels. *ἐκείνων ἰσχυρὴν καὶ τινὰς ἀπορήτους λόγους.*
λόγους δὲ ταῦτα νυνὶ καὶ πυνθάζονται, καὶ πλάττονται, καὶ ἐμπροσθέν, καὶ μετὰ ταῦτα, ἀνέμωσαν ὁ κείνους. ἐκπινόμενον
σώματος καὶ ἀέρος, ἐκπινόμενον δὲ καὶ τὰ πρῶτα ἡδὺς; & Hieronymus Epist. 52. quae est ad Marcelli-
num & Anaplychiam: *Super animae statu memini vestrae quaestiuunculae, imo maxime Ecclesiasticae*
quaestiuonis: utrum lapsa de caelo sit, ut Pythagoras Philosophus, omnesq. Platonici, & Origenes putant.
Simile nanciscaris in Epistola Justiniani ad Quintam Synodum, & apud Nicetam in The-
sauro orthodox. fid. libr. 4. Haer. 31. Sed & ipso Pythagora antiquior Orpheus animam in
corpore puniri dixit. Testatur id Plato in Cratylo, ubi & vocis *σῶμα* originationem petit
a *σῶμα*. Locum refert Clemens Alexandrinus Strom. libr. 3. atque item alterum Philolai
Pythagorici, qui id ipsum ex veteribus Ethnicorum Theologis & Vatribus adstruit. Merito
itaque Harmenopolus in libro de sectis, & Elias Cretensis Nazianzeni Interpres e Graeco-
rum fontibus sententiam suam Origenem hausisse dicunt.

VIII. At eam tamen quo Christianis approbaret, non rationibus duntaxat, sed quaestis
etiam Scripturae sacrae testimoniis fulcire conatus est, qui nobis a Patribus exhibentur.
Atque hos quidem refert Epiphanius in Epistol. ad Johann. Hierosolym. cap. 2. e Psalm. D
118. 67. *Priusquam a malitia humiliarer, ego deliqui: e Psalm. 114. 7. Revertere anima mea in*
requiem tuam: e Psalm. 141. 8. Educ de carcere animam meam: & e Psalm. 114. 9. Confitebor
Domino in regione vivorum. Apponit & istum Hieronymus in Epist. ad Demetriad. cap. 9.
e Johan. 9. 2. *Iste peccavit, ut cacus ex utero nasceretur, an parentes ejus?* & illos praeterea lib. 1.
Comment. in Epist. ad Ephes. 1. 4. e Psalm. 119. 5. *Hic mihi, quia incolatus meus prolongatus*
est; habitavi cum habitantibus Cedar, multum peregrinata est anima mea: e Rom. 7. 24. Miser ego
homo! quis me liberabit de corpore mortis hujus? & e Philipp. 1. 23. Melius est reverti, & esse cum
Christo. & e Psalm. 89. 1. 2. Domine refugium factus es nobis in generationem & generationem:
antequam montes firmarentur, & fieret terra, & orbis terrarum. Apponit & illum in Ephes. 1. 17.
e Psalm. 21. 28. *Reminiscetur & convertentur ad Dominum omnes fines terra.* Ex hoc denique E
Johan. 1. 9. *Erat lux vera, quae illuminat omnem hominem venientem in hunc mundum, causae*
suae robur Origenem vel Origenistas accersivisse dicit Cyrillus in eundem Johannis locum.

IX. Sed manifesto repugnat illud Zachariae 12. 1. *Dicit Dominus extendens caelum, & fun-*
dans terram, & fingens spiritum hominis in eo; quod commento huic Origeniano a nonnullis
oppositum est: repugnat & illud Johannis 9. 3. *Respondit Iesus, neque hic peccavit, neque pa-*
rentes ejus, sed ut manifestentur opera Dei in illo: unde mirari subit stuporem Origenis, qui
praecedens istud commia: *Rabbi, quis peccavit, hic, aut parentes ejus, ut cacus nasceretur?* in sui
delirii defensionem usurpavit: ad voluntatem quippe Dei causam cecitatis illius referens
Christus, aniam omnem abstulit detorquenda illius ad peccata vitam praecedentia. Aper-
tius etiam repugnat illud, Rom. 9. 11. & seq. quod ad subruendam hanc Origenis opinatio-
nem usurpat Augustinus in Epistola ad Optatum Milevitanum: *Cum enim nondum nati fuis-*
sent, aut aliquid boni egissent, aut mali, (ut secundum electionem propositum Dei maneret) non ex
operibus, sed ex vocante dictum est ei: Quia major serviet minori, sicut scriptum est; Iacob dilexi,
Esau autem odio habui. Quid ergo dicemus? numquid iniquitas apud Deum? Absit. Moysi enim
dicis: Miserebor cujus miserebor; & misericordiam praestabo cujus miserebor. Igitur non volen-
tis, neque currentis, sed miserentis est Dei. Quae licet Origenis fabulas funditus labefactent;
haec tamen ipsa Pauli verba ad suae causae defensionem adducit libr. 2. *Adi. ap. 9.* cap. 9. sed
aliter exponit ac vulgo exponi solent. Quod enim ait Apostolus, antequam boni quicquam vel
mali egissent (a Deo destinatos, non ex operibus meritos, hic ut diligeretur, ille ut odio habe-
retur; refert ille ad opera in terris & vita hac admitta, quae nullam Deo destinationis suae
causam dederint: operum autem vitam hanc praecedentium merita nequaquam ab Apostolo in-
frin-

B

C

D

E

F

A fringi ac tolli arbitrat. Igitur, inquit, sicut de Esau & Jacob diligentius perscrutatis Scripturis invenitur quia non est injustitia apud Deum, ut antequam nascerentur, vel agerent aliquid in vita hac, diceretur quia major serviet minori: & ut invenitur non esse injustitia, quod & in ventre fratrem suum supplantavit Jacob, sed ex precedentis videlicet vite meritis digne eum electum esse sentiamus à Deo, ita ut fratri praeponi mereatur: ita etiam, &c. Rem putasse videtur eodem modo, Paulinum hunc locum interpretans Tom. 2. in Joh. p. 78. Nec aliter intellexisse eum verisimile est alterum istum 2. Tim. 1, 8, 9. placito licet ipsius ex adverso oppositum: Collobora Evangelio secundum virtutem Dei, qui nos liberavit, & vocavit vocatione sua sancta, non secundum opera nostra, sed secundum propositum suum & gratiam, quae data est nobis in Christo Iesu ante tempora secularia.

X. Verumtamen perspicuis licet convicta sint Scripturae testimoniis hæc decreta, B nihilo secius ad stipulatores habuit complures Adamantius: nam præter Pamphilum Apologiae auctorem, qui in eam inclinare videtur sententiam, eandem affectatur Clemens Alexandrinus Stromat. libr. 1. & clarius etiam libr. 3. In Eclogis quoque animam tradit in uterum immitti ὑπὲρ τῆς αἰῶνος & τῆς φύσεως ἀπορώτων ἀρχῶν. Pierium etiam Alexandrinum, qui alter Origenes cognominatus est, animarum ἀπορίων defensio testatur Photius Cod. 119. Nemesius in libro de natura hominis, cap. 2. animas hominum olim à Deo procreatas in corpora ab eo mitti existimat, cum ad eas suscipiendas idonea & informata sunt. Ecclesiasticis quibusdam persuasum fuisse narrat Hieronymus Epist. 82. ad Marcellinum, animas olim conditas in thesauro Dei haberi; quam opinionem ab Origeniana fecernit. Ipse vero libr. 1. Comment. ad Ephes. in cap. 1. vers. 4. & 5. commentum huius capita & propugnacula accurate scrutatur, & in comma 17. capitis ejusdem, ἐν ᾧ ἡμεῖς, rerum vero quarum prius obliiti recordamur, ἐπιγινώσκουσιν, propterea quod Paulum Ephesius optare spiritum revelationis in agnitione Dei, id est ἐν ἐπιγνώσει, quod prius in cælesti vita Deum noverimus, ejusque de cælis in terras migrando obliiti, iterum per revelationem cognoscamus: & lib. 2. eorundem Comment. in Ephes. 3, 1. legi ait multis in locis Paulum idcirco vinctum dici, quod anima ejus tanquam in carcere, sic in corpore clausa teneatur: deinde addit alio sensu id ab aliis accipi, nempe quod Paulus ex utero matris suæ ad convertendas Gentes prædestinatus, vincula postmodum carnis acceperit: & in Philem. 23. ubi Epaphram captivum suum Paulus appellat, in verbo captivitatis, juxta nonnullos, reconditum aliquid D latere dicit Hieronymus, quod capiti pariter & vincti in vallem hanc adducti sunt lacrymarum. Quæ cum interposita nulla confutatione vel censura scripserit, Rufini vexationibus & querelis patuerunt. Verum hujus criminis accusatione absolvere sese conatur Apolog. 1. adv. Rufin. cap. 5. & 6. idemque in Rufinum crimen obscure regeit Apolog. libr. 2. cap. 2. & 4. & libr. 3. cap. 8. & 9. Sed notabile est imprimis quod ait cap. 6. Apolog. 1. Vincti autem dici animam corpore, donec ad Christum redeat, & in resurrectionis gloria corruptivum & mortale corpus, incorruptione & immortalitate commutet, non absurdè intelligentia est. Anonymus ille apud Photium Cod. 117. qui Origenis defensionem suscepit, Scripturæ sacræ, Patrumque suffragiis errorem hunc ultro propugnare satagit, nedum illius exprobrationem ab Origene prohibeat. Ab eo sane non plane alienum fuisse Philastrium crediderim: postquam enim hæc differtur Hæc. 51. Alia est hæresis quæ dicit hominis animam non factam à Deo appellari animam, sed ante, inquit, intellectus vocabatur, & erat in cælo: postea autem quia terrena desideravit, discessisse eam de cælo, & ex eo cæli animam nuncupatam arbitrantur: quæ penitus Origeniana sunt. Mentē suā deinde prodit his verbis: Ignorantes quod in principio facta à Deo, & creata post Angelos anima est appellata à Domino, hocque nomen proprietatis accepit à Deo, ut anima non intellectus vocaretur. Atque hæc Scripturæ postmodum testificationibus comprobatur. Denique vitio dat Tertulliano Augustinus, quod animas hominum nequam post obitum in Dæmones converti asseruerit. Quamobrem Domitianus Galata Ancyranus Episcopus in Epistola ad Vigilium Papam, adversus Origenis hostes hæc conqueritur, referente Facundo libr. 4. c. 4. Profuerunt ad anathematizandos sanctissimos & gloriosissimos Doctores, sub occasione eorum quæ de præexistencia & resurrectione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem qui ante eum, & post eum fuerunt, sanctos anathematizantes.

Ang. lib. de
Hæres. ad
Quadragesimam
deum.

XI. Nempe de animæ Origine ac sorte nihil adhuc fuerat ab Ecclesia decretum. De anima vero, ait Origenes in Proem. libr. 1. αἰετὸν, utrum ex semine traducis ducatur, ita ut ratio ipsius, vel substantia inserta ipsis seminibus corporalibus habeatur; an vero aliud habeat initium: & hoc ipsum initium, si genitum est, annon genitum; vel certe si intrinsecus corpori inditur, nec ne, non satis manifestè prædicatione distinguitur: qui locus profertur in supposititio Dialogo sub Hieronymi & Augustini nomine, qui habetur inter Spuria Hieronymi; & in Opere de Deitate & Incarnatione Verbi ad Januarium qui Tomo Augustini quarto subnectitur, libr. 1. cap. 2. & profertur utrobique ipsis Rufini verbis. Idem in Epist. ad Rom. Si etiam extra corpus positi vel sancti qui cum Christo sunt, agunt aliquid, & laborant pro nobis ad similitudinem Angelorum, qui

A inferenda, hoc Genes. 2. 2. intentabant : *Et requievit* (Deus) *die septimo ab universo opere quod patrarat.* Contra prætendebant adversarii illud Johann. 3. 17. *Pater meus usque modo operatur, & ego operor;* quod ad providentiam, non ad creationem alii referebant. Videndus Nemestius libr. De natura hominis, cap. 2. & Augustinus in laudata ad Hieronymum Epistola. Nulli igitur mirum esse debet scripsisse Gregorium Magnum Epistolar. libr. 7. Indict. 2. Epist. 53. quæstionem de anima Patribus solvi non posse visam esse, cum ne ipsius quidem temporibus eequa è reliquis opinionibus pro certa haberetur, Ecclesia præscripsisset. Unde falsum esse apparet, quod ait Justinianus in Epistola ad Synodum Constantinopolitanam, quam exhibet Cedrenus : *ἡ δὲ ἐκκλησία τοῖς θεοῖς ἐπομένῃ λόγῳ φάσκει τὸ ψυχὴν συνδυασμένην εἶναι τῷ σώματι καὶ τὸ μὲν πρῶτον, τὸ δὲ ὕστερον, καὶ τὸ αὐτὸν φανερὰ ἀδειάζει.* Ecclesia autem divinis obsecuta sermonibus dicit animam cum corpore progredi : non vero hoc
 B prius, illud vero posterius juxta Origenis dementiam. Quid si dicamus igitur Quintam Synodum non ideo præcisè damnasse Origenis sententiam, quod animarum defenderet ἀποψαύειν, sed quod Mentes præterea fuisse illas traderet, & sanctas Virtutes, quas cum contemplationis divinæ satius cepisset, in deterius esse conversas, & ab amore Dei refriguisse, indeque ψυχὰς esse dictas, & in corpora tutelæ causa dimissas : sic enim habet Justiniani anathematismus secundus.

XIII. Animas quando conditas putaverit, vidimus : quales ipsas censuerit, corporatas, an corpore carentes, videamus. Hæc superflua sane videatur esse quæstio, si quæ de Angelis scripsimus, attendantur : prolixa enim disputatione declaravimus, naturis quibuslibet ratione instructis corpora Origenem tribuisse. Strictim ergo pauxillum quiddam hic delibabimus, quod illic consulto prætermisimus, in hunc locum coniecimus : illud nimirum : cum corpore constare animas existimaverit Adamantius, cujusnam eas finxerit corporationis, an Angelicæ similis, an crassioris, & ad illam Dæmonum, quam Angelica spissiorē ostendimus, propius accedentis. Ac naturas rationales diximus pro meritis, crassioribus, tenuioribusve illigari corporibus : cum animæ autem Angelis virtute sint inferiores ac meritis, crassioris esse corporaturæ ac Angelos dicendum est. Origenes libr. 2. *καὶ ἀρχῶν, c. 2. Vt ergo superius diximus, materialis substantia hujus mundi habens naturam, quæ ex omnibus ad omnia transformatur, cum ad inferiores quosque trahitur, in crassiorē corporis statum solidioremque formatur, ita ut visibiles istas mundi species, variasque distinguat : cum vero perfectioribus ministrat & beatoribus, in fulgore celestium corporum micat, & spiritualis corporis indumentis vel Angelos Dei, vel
 D filios resurrectionis exornat : ex quibus omnibus diversus ac varius mundi completur status, & capite sequenti : Possibile enim videtur ut rationabiles naturæ, à quibus nunquam aufertur liberi facultas arbitrii, possint iterum aliquibus motibus subjacere, indulgente hoc ipsum Domino, ne forte si immobilem semper teneant statum, ignorent se Dei & non sua virtute in illo sine beatitudinis constituisse. Quos motus sine dubio rursum varietas corporum, & diversitas persequitur, ex qua mundus semper adornatur ; nec unquam poterit mundus nisi varietate ac diversitate constare, quod effici nullo genere possit extra materiam corporalem.*

XIV. Excusando autem dogmati huic, quo animis corpora adscribit, contra quam in Ecclesia hodie creditur, appositum est illud è Proemio librorum *καὶ ἀρχῶν.* Deus quoque quomodo intelligi debeat, inquirendum est, corporeus, an secundum aliquem habitum deformatus, an alterius naturæ quam corpora sunt, quod utique in prædicatione nostra manifeste non designatur. Eadem quoque hæc de Christo, & de Spiritu sancto requirenda sunt ; sed & de omni anima, atque omni rationabili natura nihilominus requirendum est. Quæ requiri jubebat Origenes, ea præfecto Ecclesiæ decretis definita non erant. Unde non Origenis ætate duntaxat idem Tertulliano de anima visum est, sed & plurimis quoque dein Ecclesiæ Patribus : puta Hilario in Matt. Can. 5. ubi animarum species, sive obtinentium corpora, sive corporibus exulantium, corpoream tamen naturæ sue substantiam sortiri prædicat : & Ambrosio libr. 2. de Abraham, cap. 8. ubi, præter S. Trinitatem, corporibus reliqua constare asserit : & Cassiano Collat. 7. cap. 13. ubi animas spirituales quidem esse fatetur, incorporeas negat ; & his antiquiori Theodoto in Excerptis ad Clementis Alexandrini calcem adjectis, ubi animas hominum corporeas esse affirmat : & Methodio ipsi Origenis adversario apud Photium Cod. 234. ubi animas esse ait corpora *ροσὰ*, in membra ratione ad spectabilia discretas. Ipse etiam Augustinus opinioni huic licet infensus, aliquo tamen sensu animam corpus esse fatetur Ep. 28. At ab eo discessit Faustus Reienensis, animisque corpora palam affinxit, quem tribus libris errorem ultus est Claudianus Mamertus.

Magis illud vero ad excusandum Origenem conferre posset, quod scriptum ab eo est Homil. 1. in Genes. ubi hominem, qui de limo terræ fictus est, corporeum hominem esse dicit ; qui autem ad imaginem Dei conditus est, spiritalem esse eum & crassum corpore ; illum exteriorem hominem esse, hunc interiorem. *Si qui vero hunc corporeum putent esse, qui*

ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporum, & humana forma videtur in. A
 ducere, quod sentire de Deo manifestissime impium est: & libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῶν*, cap. 1. Si qui autem sunt
 qui mentem ipsam animamque corpus esse arbitrentur, velim mihi responderent, quomodo tam a-
 rum rerum tam difficilem, tamque subtilium rationes, assertionesque recipiat? unde et virtus me-
 moria? & in Protreptico ad Martyrium: ἐτι ἡ καὶ φιλοζωεὶ ἀνθρώπων, πείσμα λαβὼν ἀπὸ τοῦ
 λογικῆς ψυχῆς, ὡς ἔχουσιν τι συζήτης θεῶν, ἵνα ἡ ἐκείνη καὶ ἀόρατα, καὶ ὡς ὁ ἑπικρατὴς δαπνέειντος λόγος,
 ἀσώματος & libr. 6. contr. Celsum: καὶ ἡ ἡμᾶς καὶ ἡ λογικὴν ψυχὴν περιεμένους δαπνέειν καὶ κρείττονα πάλ-
 λους σωματικῆς φύσεως, καὶ ἔστιαν ἀόρατον καὶ ἀσώματον. & in Luc. 11. 34. ἐ Catena Mazzaria Bibliotheca:
 ἐπὶ σκελετοῦ ἡ εἰ δυνατόν προσπολογίσαι ἀκολουθῶν τῷ ἐφθαλμῷ καὶ τῷ σώματι, ὡς ἐκεῖνο ἡδὴ ἡ ψυχὴν, καὶ
 μὴ σωματικὴν τυχεῖν, φάσκοντες ἡμῶν λέγειν τὸ σῶμα & μοχ: καὶ μὴ δαυμάσας ἡ εἰ ἐν τῷ ὁ λογικός & σώμα-
 τὸς ἐστὶν ἐφθαλμῶς, προσπολογικῶς τὸ σῶμα ἐστὶν ἡ ψυχῆς λαμβάνεται, καὶ τῆς ἐν τῷ λόγῳ ὡς ἀόρατον καὶ ἀσώματον.
 καὶ ἡδὴ ἡ εἰκόνα γίνονται ἀόρατον θεῷ. ἐπείπερ προσπολογικῶς ἡ τὰς διαιρέσεις ἡ ψυχῆς διεισπνεύου ὁμοιότητος τοῖς
 σωματικαῖς μέρεσιν, καὶ ὡς αἱ σῶματα, ὁνομαζόμενα. Atque hæc sunt ejusmodi, ut cum superioribus
 perinde conciliari non possint, ac quæ de Angelis scripserat, corpus ipsis nonnumquam
 imponens, nonnumquam detrahens. Diximus enim pro respectu diversitate varie locu-
 tum de Angelorum corporibus Origenem, eosque respectu Dei corporatos dixisse, res-
 pectu mundi hujus aspectabilis corpore carentes. Hic autem Dei ipsius respectu ani-
 mas corpore carere dicit, ut pote quæ ad ejus imaginem conditæ sint. Ad hæc Hiero-
 nymus Epist. 59. ad Avit. c. 2. adducit verba hæc Origenis ex fine libri 2. De princip. Cum-
 que in tantum profecerimus, ut nequaquam carnes & corpora, forsitan ne anima quidem fueri-
 mus, sed mens & sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur
 rationabiles, intelligibilesque substantias facie ad faciem: quæ more suo pervertit Rufinus. C
 Parem supra memoratis ratiocinationem è libro 3. De princip. adducit Hieronymus ejus-
 dem Epistolæ c. 3. necessarium scilicet esse alterutrum, ut vel incorporei fiamus, si Deo simi-
 les esse studemus, vel ut similitudinem Dei non speremus, si eadem corpora semper habituri
 sumus: & in Epistol. 61. ad Pammach. cap. 5. dixisse ait Origenem in libris *ἀπὸ ἀρχῶν*, *Solem*, &
Lunam, & omnium astrorum chorum esse animas rationabilium quorundam & incorporalium creatura-
 rum. Deniq; Sophronius Hierosolymitanus in Epistola ad Sergium Constantinopolitanum,
 quæ habetur in Action. 11. Synod. 6. alia Origeni crimina obiciens, eo ipsum liberat:
 ἀλλ' οὐκ ἐπειδήπερ, inquit, αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς θεῷ χάριτι ἡ φθορὰν ἀπώσαντο, πλὴν παρ' ἡμῶν φέρεται
 ἐμφωλευσάντων δὲ τὸ καὶ τὸ πρὸ σωματικῶν αὐτὰς ὑποπλάσσειν, ἢ πρὸ τῶν ὁρατῶν καὶ σωματικῶν καὶ συμπα-
 ρέουσαν ἐν αἰδίῳ τινὶ ζωῇ τελεῖν ἐντοσέορτον, καὶ βίον ἔχον ἐγγύθεν φθορῶν, ἀσάρετον τε καὶ ἀσώματον ζώσαν ζω-
 ῶν ἡ αἰδίων ἐν ἡρώτων ποτὶ μὴ ὑπάρχοντι, ὡς ὡς ἡμῶν τὸ πᾶν φθορῶν βλάττει, καὶ οὐκ ἐν τῷ συμπαρέου καὶ συμ-
 φρονεῖν ἰδύμεν καὶ ἐν ἀρχῇ, καὶ ὁ λοιπὸς αὐτῶν μυστοποιεῖται ὁμοίῳ. Sed non idcirco quod hominum
 anime gratia Dei corruptionem repulerunt, quæ omnibus creaturis naturaliter insidet; ideo &
 ante corpora eas fuisse suspicabimur, vel ante hujus visibilis mundi prolationem, atque compagi-
 nem in sempiterna quadam vita positas arbitrabimur, vitamve habuisse celestem asseremus, incar-
 neam seu incorpoream vitam viventes perpetuam in celo aliquando non existentem, sicut Origenes
 insanus constituit, & hujus symmysta, atque sectatores Didymus, & Evagrius, & reliqua earum
 fabularum excogitatrices sollicitas. Ex his liquet, quanta fuerit Origenis in utramque par-
 tem fluctuatio: sed in eam tamen magis propendere visus est, quæ animæ corpus ad-
 scribit. Certe Stephanus Gobarus Tritheita apud Photium Cod. 232. dogmata plera. E
 que, sed fere tamen Origeniana propugnans & impugnans, tricesimo loco illud expendit:
 ἐτι σῶματα εἰσι νοερά αἱ τῶν ἀνθρώπων ψυχῆς καὶ δὲ τετυπωμένα καὶ τὸ φαινέμενον ἐξ ὧν τὸ σῶμα τὸ ὁρῶμεν καὶ
 ἐκ τῶν ἀντικειμένων ἐστὶν ἀσώματος ἐστὶν ἡ ψυχὴ, καὶ σωματικῶς ἐκ τῶν ὑποκειμένων τύποις. Anima hominum sunt cor-
 pora intelligibilia, & eadem figura sunt qua forma exterior corporis. Et è contrario: incorporea est a-
 nima, & incorporeis non subjicitur figuris.

XV. Porro animis corpora affingens Origenes ducem suum ac dictatorem Plato-
 nem deferuit, qui corporaturam sustulit ab animis: at alios tamen ex antiquis Philoso-
 phis, quos sequeretur, habuit complures. Horum si quis placita de anima velit cognos-
 cere, legat Tertulliani librum de anima, cap. 5, 6, & 7. & Nemesium libro de natura ho-
 minis, cap. 2. & Ciceronem lib. 4. Academic. At locum quemdam Methodii satis
 intricatum & obscurum præterire non decet, quo Origenis decretum de animis corporeis
 nititur convellere. Habetur ille apud Photium Cod. 234. Hic ergo primum Origenis re-
 citat verba, quibus ait, si demonstrationibus corpore animam ex se carere proberetur, faten-
 dum esse alienum eam & ascititium corpus induere, prioris cui in terris conjuncta fuerat
 simile. His Methodii censuram subnectit Photius: *ἀπὸς αὐτοῦ*, inquit, ὁ ἀγὼς τὰς ἐκ φύσεως ὁρῶμεν
 ἀλλοόμοιους τῶν αἰσθητῶν τῶν καὶ ἐν τῷ ἐν ἐκδημίαν ἔχον ἐν τῷ ἐν τῷ πλὴν ψυχῶν, ἀσώματος ὑπὸ τι πλα-
 τυνικῶς δαπνέμεν αὐτὴν. Quæ sic interpretanda sunt: Ad illa vir sanctus, Methodius ni-
 mirum, hæc ait. Sequuntur deinde verba ipsa Methodii à Photio αὐτῶν ἐκείνῳ descripta, non
 ab eo αὐτοπροσώπως recitata: Figuram aliam consimilem sensu huic, postquam hinc excessit, habere
 tra-

A tradens animam incorpoream esse aliquo pacto Platonice ipsam affirmat. Hæc ait Methodius de Origene, non Photius de Methodio, qui deinde probat ex hac Origenis opinione consequi corpore animam carere, quia si post excessum è vita corpore tanquam vehiculo & veste indiget, ut potè quæ nuda comprehendi non possit, utique corporea non est: (valeret enim aliquin eadem argumentatio, quæ adversus Vincentium Victorem, animam corpoream esse statuentem ulus est Augustinus libr. 1. de anima, cap. 5. Quod vero eam non spiritum, sed corpus esse contendit, quid aliud vult efficere, quam nos non ex anima & corpore, sed ex duobus vel etiam tribus constare corporibus? Cum enim spiritum, animam, & corpore constare nos dicis, & omnia hæc tria corpora esse asseris, profecto ex tribus corporibus nos putat esse compactos, in qua opinione quanta eum sequatur absurditas, illi potius quam tibi demonstrandum puto. Cùm ergo animæ corpus ad-

B ventitium superadderet Origenes, incorpoream ab eo ipsam necessario haberi Methodius conclusit. Pergit deinde; si incorporea anima est, affectionibus immunis est, nec alieni corporis & mutuati motibus obnoxia. Sin affectionibus corporis percellitur, utique incorporea non est. At una cum corpore mala vel bona patitur, ut eorum qui post mortem videntes se præbuerunt, testimonia confirmant: anima igitur corporea est. Sic itaque ad absurdum & ἀδύνατον Origenem adigit Methodius, animam ex ejus dictis corpoream esse & incorpoream demonstrans. Sentum denique suum ipse aperit, animas corpora esse dicens intelligendi facultate prædita, membris ratione solum aspectabilibus instructa, non quæ adventitio corpore sint induta, sed quæ naturæ suapte corpora sint. Vera hæc est & genuina loci hujus expositio, quam idcirco persecutus sum, ut ne ab infensissimo quidem Adamantio adversario vitio datum fuisset Lector intelligat, quod ab aliis ei fere objectum est, animæ scilicet corpus cum addidisse; sed viorem è contrario sententiam fuggillasse in eodem Methodio, cum deteriori ipse adhæserit.

XVI. Proferendus quoque hic est alter Methodii locus, ex libro de resurrectione à Photio decerptus, unde proxime laudatus itidem petitus est: ἀνθρώπου, φησὶ, λήγει καὶ φέρονται ἀλλήλους, ὅτι ψυχὴ χωρὶς σώματος, ὅτι αὐτὴ πάλιν τὴν αὐτὴν ψυχὴν. ἀλλὰ τὸ ἐν οὐρανῷ ψυχὴ καὶ σώματος εἰς μίαν τὴν κατὰ μορφήν συντεθῆναι ὁ δὲ ὡσεὶ ψυχὴ καὶ σώματος μόνου, ἰδού, ἀνθρώπων, ὡς ὁ πλάτων. Homo, inquit, ex natura sua verissime dicitur neque anima sine corpore, neque rursus corpus sine animæ, sed quod ex coalitione animæ & corporis in unam pulchri formam constatur. Origenes autem animam solam, hominem esse dixit, quemadmodum & Plato. Prostat hic quoque locus Methodii apud Epiphanium Hær. 64. cap. 17. sed his postremis truncatus verbis: ὁ δὲ ὡσεὶ ψυχὴ καὶ σώματος μόνου ἰδού, ἀνθρώπων, ὡς ὁ πλάτων. Eane de suo addiderit Photius, an detraxerit Epiphanius, qui totam Methodii disputationem in epitomen contraxit, dictu facile non est. Adde pro eo, ὁ δὲ ὡσεὶ ψυχὴ, contrariam lectionem Photinianum quemdam codicem exhibere; eam scilicet, ὡς ὡσεὶ ψυχὴ. Nec mirum foret à Platone Origenem recedere, quem ab eodem recessisse mox vidimus, cum de animis, corporeæne an incorporeæ essent, quaereretur.

At fatendum tamen est Origenianorum dogmatum coherentiam eo nos compellere, ut anima sola constare hominem censuisse Adamantium dicamus. Nam si animæ vinculum & carcer corpus est, qui pars hominem componens existimari poterit? Quamquam alia omnia sequi videtur Homil. 29. in Luc. cum ait: Omnis homo morti subjacet; iste ergo qui nequaquam moritur, jam non est homo, sed Deus est: quem locum attulimus supra, cum disputarem an crediderit Christum hominem esse decessisse postquam mortuus est. Christum ibi jam hominem non esse affirmat, quia morti jam amplius obnoxius non est: quisquis ergo mori non potest, homo non est ex Origenis sententia: at anima humana à corpore sejuncta mori non potest: anima igitur ex decreto Origenis homo non est. Quod absque ambage asserit, hæc verba Psalmi 118. v. 50. interpretans in Catenâ Corderiana: Hæc me consolata est in humilitate mea. Ζωὴ ἡ μέλαινα, inquit, ἔστι ἀναζωωσις, καὶ τὸ πᾶν ψυχὴν, ἐν ἰδίᾳ ζωῇ, ἢ ἐν ἀλλοτρίᾳ καὶ ἀναισθητοῦ, εἴπερ ἐν ἀνθρώπῳ ἡ ψυχὴ εἰ γὰρ ἐν τῇ κατὰ ἑαυτὴν ζωῇ τὸ ἀναζωωσις ἔστι Ζῆν, ἐν αὐτῇ ἀναζωωσις ὁ τεθνηὼς ἰδεῖται. διὸ καὶ ὁ κύριος τῆς τεθνηὼς διὰ τὴν εἶπεν, ὡς ἔγωγε τὸ ζῆν ἔχοντας, πάλιν ὅσον εἰ δύναμαι διὰ τὴν ζωοποιήσασθαι. καὶ ἀπολύειν ἡμῶν αὐτοῦ, εἰ μὴ τὴν ἀναζωωσις τύχοιεν. Concurrent hæc adversa fronte cum superioribus, & alterutra cadat acculatio necessum est.

Anima sola constare hominem asseveravit Plato in Alcibiade 1. quem secutus est Plotinus Enn. 1. libr. Hanc sententiam veteres secutus Academicos damnavit Varro, ut est apud Augustinum libr. 19. de Civit. Dei, cap. 3. Instituti vero à Platone Hæretici quidam, sententiamque ejus allecanti, Tertulliani castigationem fenserunt. Sic enim ille libr. de resurrect. carnis cap. 40. Nac̄e denique hæreses duos homines ab Apostolo editos, interiorem, id est animam; & exteriorem, id est carnem; salutem quidem animæ, id est interiori homini; exitum vero carni, id est exteriori adjudicaverunt, quia scriptum sit Corinthiis: Nam etsi homo noster exterior corrumpitur, sed interior renovatur de die & die. Porro nec anima per semetipsam homo, quæ figmentum jam homini

mini appellato postea inserta est; nec caro sine anima homo, quæ post exilium anima cadaver inscribi- A
tur. His Hæreticis assensus est Origenes, & post Origenem Arnobius lib. 2. adv. Gent. *Quid*
enim sumus homines, inquit, nisi anima corporibus clausæ? & multo post Hugo à Sancto Victore,
 cum probare vellet toto illo triduo quo Christus jacuit in sepulchro, Verbum hominem fu-
 isse: hac enim ratione utitur, sola anima constare hominem, animæ autem Christi à corpore
 disjunctæ adhæsisse Verbum, Verbum igitur nihilominus fuisse hominem, quam dum anima
 corpori esset connexa. Denique opinionem eandem tuitus est proavorum nostrorum me-
 moria Franciscus Georgius Tom. 1. Probl. 26. 27.

Hugo lib. 2.
 de Sacram.
 fidei part.
 1. cap. 11.

XVII. Credita illa & asserita ab Origene animarum *μετεμωρώσεων* earundem quoque
μετεμωρώσεων cur admitteret, causæ fuit, ut diximus: nam cum animas pro peccatorum,
 virtutumve ratione & modo, vel Angelorum consequi dignitatem, vel crassioribus homi- B
 num, Dæmonumve corporibus adnecti, & perpetua utentes arbitrii libertate, iterum ite-
 rumque vel recte vel male agere possent crederet, necessaria argumentorum consequentia eo
 adducebatur, ut animas hominum iterum iterumque subire possent fateretur hominum cor-
 pora vel Dæmonum. Atque illa est tam decantata, toties explosa Origenis *μετεμωρώσεις*,
Transcorporatio; quæ & *μετεμώρωσις* appellari potest, quod reddere queas,
Transinanimatio. Pulchre dogmatis utriusque connexionem vidit Gregorius Nyssenus apud
 Justinianum in Epistola ad Menam Patriarcham, & in Origene reprehendit. Quemadmo-
 dum autem dupliciter vox ista, *μετεμώρωσις*, vulgo usurpatur, vel pro transitu animæ ex hu-
 mano corpore in humanum corpus; vel pro migratione animæ ex humano corpore in
 plantæ corpus vel pecudis, quam propugnavit Pythagoras, quamque peculiari libello Jam- C
 blichus confutavit: ita juxta Origenianam doctrinam distinguenda est migratio animæ ra-
 tione præditæ cælesti, vel humano, vel dæmoniaco corpore in pecudis corpus, & vicillim;
 à migratione animæ rationalis quæ corpora inter cælestia, humana, & dæmoniaca, citra
 belluina, aliave quælibet perficitur. Atque hanc posteriorem tuitum esse Origenem, ut-
 pote ex ejus aptam principiis, negari non potest. Unde Anonymus Photii Cod. 117. cul-
 patum eum refert, quod dixerit: *ἐν τῷ σώματι τοῦ σώματος, ἢ τῷ ἀδάμω. Servatoris animam, ipsam*
Adami animam fuisse: quod ita accipio, quæ fuerat Adami anima, eam in corpus Servatoris
 multis post sæculis transiisse. Unde & Theophilus Origenem dixisse ait, hominem crebrius
 mori; quod non aliter intelligo, quam animas sæpenumero è corporibus in corpora transire,
 & *μετεμωρώσεις*.

XVIII. Verum priorem quoque *μετεμώρωσιν*, quæ Pythagorica est, tenuisse illum Vete-
 res multi vociferantur. Crimini id ipsi datum fuisse narrant Pamphilus in Apologia, & sæpe
 laudatus Anonymus Photii. Hieronymus cujus verba supra recitavimus ex Epist. 59. ad
 Avit, cap. 1. 2. & 4. & lib. 2. Apolog. adv. Rufin. cap. 4. Origenem incescit erroris ejusdem
 nomine, quem lib. 1. *περί ἀρχῶν* haberi dicit. Loca ipsa Origenis descripsit Justinianus ad
 calcem Epistolæ ad Menam, quæ cum in his libris hodie non compareant, verisimile est à
 Rufino fuisse suppressa. Pepercit nomini Origenis Philastrius, rem ipsam tetigit, atque hoc
 argumento confutavit, quod anima postquam corpore soluta est, in locum statutum dedu-
 catur ab Angelo, ut pro meritis suis exornetur.

XIX. Recte quidem accusationi suæ consuluit Justinianus, cum Origenis verba ipsa de- E
 scripsit, quibus absurdum illud & impium dogma continetur; tam frequentibus quippe &
 apertis testimoniis alibi repudiavit illud Adamantius, & damnavit, vix ut in animum indu-
 cere possim, hominem, non jam dico summa florentem eruditione & ingenio, sed non væ eor-
 dem omnino & insanum, tam repugnantia sibi & contraria uno eodemque ore pronuntiasse.
 In hoc ipso quippe, quod laudat Justinianus, opere de principiis, lib. 1. cap. ultimo, ita disse-
 rit: *Illæ sane nos nequaquam recipienda censemus, quæ & à quibusdam superfluo vel requiri vel ad-*
strui solent, id est, quod anime in tantum sui decessum veniant, ut natura rationalis ac dignitatis ob-
lite etiam in ordinem irrationabilium animalium, vel bestiarum, vel pecudum devolvantur. Reli-
 qua studio brevitatæ prætermitto, quæ tamen ad rem faciunt. Et lib. 1. de resurrectione,
 quem locum exhibet Pamphilus: *Sed sicut, inquit, non est putandum, quod animalium corpus* F
acceptum sit sic peccator, aut volucrum, aut piscium; sic neque Solis, aut Lunæ, aut stellarum formam spe-
randum est accipere eos qui resurgent in gloria: sed exempli causa dicta hæc ab Apostolo sentiendum
est, ut designetur per hæc, quod alii pro meritis suis honorabiliores & clariores erunt, beatiora quoque
habitationa sortituri: aliorum vero indignissimus & abjectissimus pro gestorum scelere erit status, qui
etiam multis animalibus dignus sit comparari. Quæ si quis à Rufino vel perverfa vel infecta
 caussetur, quid adversus illud excipiet è lib. 4. contr. Cels. *εἰ δὲ τοῦ ὀνομάσαι (καὶ οὐ) τὴν ἀκο-*
υνθεῖν ψυχὴν ἐν αἰωνίῳ ἐσόμενῳ ζῳῇ, καὶ τὴν ψυχὴν φρονεῖν καὶ τὴν εἰσὶν αὐτῆς, καὶ καὶ τὴν ἀρχὴν αὐτῆς, καὶ ἂν
ἔτιω διασῶν τὴν ἀθάνατον εἰς ὅππῃ ἐκχρόνον σώμα. ἢ καὶ πλάτωνος μετεμωρώσεων, ἀλλὰ κατ' ἄλλω τινὰ
ἐμφαντικῶν διακρίαν. Quod si intellexisset (Celsus) quid sequatur animam in æterna futuram vi-
 ta, & quid sit sentiendum de ejus substantia & principiis, non ita suggillasset immortalem in mortale
 veniem-

A *venientem corpus, non juxta Platonis μεταστροφῶν, sed juxta aliam quandam sublimiorem contemplationem.* Scriptionis ejusdem contra Celsum libr. 5. Christianos rejicere tradit: *πυθαγόρα δὲ οὐκ ἔχει μεταστροφικὴν μέθυσιν.* Sed asseverantius libr. 8. ἡ δὲ αὐτῆς μέθοδος μὴ τοιοῦτος μεταστροφικὴν εἶναι, καὶ κατὰ τὴν αὐτῆς μέθοδον ἀλλοτρίων ζώων, ἀλλοτρίων δὲ οὐκ ὁμοίως πυθαγόρα, καὶ ἀπειροσύναν ποτε ζώων, ἡ μεταστροφὴ αὐτῆς οὐκ ἔστι. Nullo modo scilicet dicentes migrationem animæ fieri de corpore in corpus, & descensum ipsius usque ad brutas pecudes; nimirum non ita ut Pythagoras, etiamsi abstinemus aliquando ab animalibus, ipsorum carnibus non utemur. Et libr. 5. in Epist. ad Rom. Sed hæc Basilides non advertens de lege naturali debere intelligi, ad ineptias & impias fabulas sermonem Apostolicum traxit in Pythagoricum dogma, id est, quod anima in alia atque alia corpora transfundantur, ex hoc Apostoli dicto conatur adstruere. Dixit enim, inquit, *Apostolus*, quia ego vi vebam sine lege aliquando; & cætera, quæ Lectori diligenti consulenda relinquo. Paulini hujus loci pravam interpretationem, & ad Pythagoricæ μεταστροφικῶς confirmationem accommodatam damnat iterum libr. 6. in Epist. ad Rom. Idem libro de Proverbiis Salomonis, & Tom. 7. in Matth. (quæ testimonia jacent in Apologia Pamphili) & Tom. 11. in Matth. pag. 228. & 259. Scripturis sanctis & Ecclesiasticæ fidei contrariam esse asserit μεταστροφῶν. Fusc quoque id argumentum prosequitur Tom. 6. in Johan. pag. 104. disquirens, an in Johannis corpus Eliæ animæ migraverit; eoque etiam copiosius Tom. 13. in Matth. p. 303. 304. & sequentibus, eandem ventilans quæstionem, hac ratione μεταστροφῶν oppugnat, mundum nusquam interitum, si animæ propter peccata corpora subeant: id enim si sit, cum semper pro arbitrii sui libertate peccare possint animæ, semper corpora subituras; semper igitur ad futura corpora; mundum ergo nunquam peritum: quod si prodeuntibus sæculis animæ subinde aliquæ peccato immunes, corporeis vinculis amplius non egent, post diuturnum annorum curriculum, imminuto magis animarum numero, ad perpaucas animas redactum iri mundum; quibus perfectionem consecutus, desitutum tandem, præ animarum quæ corpora subeant inopia; quod refragatur Scripturæ docenti plurimos in mundo futuros mortales, cum Filius hominis adveniet. Pari utitur ratiocinatione Homil. 2. in Cantic. Cant. Nunc æquus Lector existimet, tot tamque claris testimoniis μεταστροφῶν obtinentibus, majore adhibenda sit fides, an iis quæ allegant Hieronymus & Justinianus eandem adstruentibus.

D *Verumtamen aliis quoque præfidiis Adamantii causam fulcire possumus, velut ea sunt quæ nobis Pamphilus subministrat, verba hæc Origeni falso adscripta fuisse dicens, quæ non exclusæ, sed ex adversarii persona protulerat, & dissertationem præterea suam his verbis conclusisse; Sed hæc quantum ad nos pertinet, non sunt dogmata, sed discussionis gratia dicta sunt, & abjiciantur. Pro eo autem solo dicta sunt, ne videatur quæstio mota non esse discussa.* Quæ repetit etiam Hieronymus & agnoscit Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Prodest illud insuper ad defensionem Origenis, quod scriptum ab eo est Tom. 11. in Matth. pag. 259. admittendam μεταστροφῶν, si per eam anima ita intelligatur mutari & converti, ut vel depravatis moribus, & voluntate, non natura pecudis similis evadat; vel virtutibus ac pietate rursus rationis compos fieri videatur. Eadem in eisdem sententia loco alteri è libro de Proverbiis Salomonis, quem Pamphilus Apologiæ suæ intexit. Id puncto suo & assensu comprobatur Philastrius Har. 120. Quod ipsum prolixius & elegantius edisserit Gregorius Nyssenus in commemorata superius disputatione, quam Epistolæ suæ ad Menam Justinianus inseruit. Nec aliter de hac Metempsychotosi, qua animæ in belluarum corpora transire dicuntur, sensisse Origenem eo mihi sit verifimilius, quod hæc ipsa fuit Platoniorum nonnullorum Metempsychosis. Auctorem damus Nemesium, cap. 2. εἰπάτω δὲ, inquit, πλάτων τὰς μὲν θυμίας, καὶ ἡρώδεις, καὶ ὀρπακίκοις ψυχῆς, λύκων & λέοντων σώματα μεταμεινόντων, τὰς δὲ οὐκ ἀκολασίαν ἡγορημένας, ὅντων δὲ τῶν εὐδαιμόνων ἀναλαμβάνειν σώματα, οἱ μὲν κυρίως περὶ τὸν χρόνον καὶ τὴν λύκων, καὶ τὴν οὐκ. οἱ δὲ τρεπτικῶς αὐτὸν εἰρηκέναι διέγνωσαν, ὅτι ἡδὴ διὰ τῶν ζώων παρεμείνοντο. Et mox: ἡμεῖς δὲ τὴν ἐναντίαν τῆς δραστικῆς, κατ' ἐξῆς τῶν ζώων εἶδος τῶν λέων, ἢ γυν εἶδος διάφορα γέγραπται γούμιν ἀπὸ μονόβελον ἐπὶ γαστρον, ὅτι καὶ ἀπ' ἀνθρώπων εἰς ἀλόρα, ἢ δὲ ἀπὸ ζώων ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους αἱ μεταστροφικαὶ γίνονται, ἀλλὰ ἀπὸ ζώων εἰς ζώα, καὶ ἀπὸ ἀνθρώπων εἰς ἀνθρώπους καὶ μὴ δὲ καὶ πολλοὶ ἕτεροι τέττα καλῶς κατενοήσαντες μὴ μόνον τὸ πλάτων τὸ γινώσκον, ἀλλὰ καὶ τὸ ἀνθρώπων αὐτῶν. Cum enim dixerit Plato iracundas, & furiosas, & rapaces animas, luporum & leonum corpora induere, quæ vero intemperanter vixissent, asinorum, aut aliorum ejusmodi corpora assumere; nonnulli proprie intellexerunt leones, & lupos, & asinos: alii vero figurate hoc ipsum dixisse judicaverunt, mores per animalia indicantem. Et mox: Iamblichus vero his contrariam decurrens viam, pro animalium specie, animæ speciem esse dicit, species nimirum differentes. Ab eo ergo scriptus est liber singularis ita inscriptus: Migrationes animarum non fieri ex hominibus in brutas, neque à brutis animalibus in homines: sed ab animalibus in animalia, & ab hominibus in homines. Ac mihi videtur ille præ reliquis optime affectus non Platonis sententiam modo, sed & ipsam veritatem.

XX. Animarum itaque ἀποστροφῶν cum à Platone accepisset Origenes, ipsarum quoque

que μετασπάσεων ab eodem accepit. Ab humanis autem corporibus in humana corpora A transire animas affirmavit Plato; à cœlestibus vero in humana, ab his in dæmonica migrare animas dixit Origenes: & ut hominum animas eatenus animas pecudum fieri dixit Plato, quatenus nequitia addita pecudum similes fiunt, ita id ipsum Origenes pronuntiavit. Præ- iverat Platoni Pythagoras, sed non animorum solum ex humanis corporibus in humana, verum etiam ex his in ferina veras commutationes admiserat. Aliud quoque Pythagoricam inter & Platoniam doctrinam intercessisse discrimen affirmat Servius in illud Virgil. Æn. 3. Animamque sepulchro condimus. Plato, inquit, perpetuam dicit animam, & ad diversa corpora transitum facere statim pro meritis vite prioris. Pythagoras vero non μετεμίσχων, sed παλιγγενίας esse dicit, hoc est redire, sed post tempus. In quo Platonem quoque, dimisso Pythagora, Adamantius sequitur. At Paganinus Gaudentius cap. 31. in libello de comparatione Dogmatum B Origenis cum Philosophia Platonis, de Origenis Metempsychosi differens, in eo differre ait opinionem ipsius à Pythagorica, quod ille pœnas in subterraneis locis luendas ob scelera agnoscat; Pythagoras vero Inferos, Inferorumque pœnas sustulerit, quod falsum est: ἀλλὰ καὶ αὐτὸς ἐν τῇ ῥητορῇ φησὶ δι' ἡμεῶν καὶ διακοσίω ἔτην ἔξ ἀΐδου μετεμίσχωντος ἑς ἀνθρώπους. At ipse etiam in scriptis aut post septem & ducentos annos se ex Inferis ad homines venire, inquit Laërtius in Pythagora. Ab Ægyptiis autem magistris vana hac Metempsychoseos doctrina imbuti fuerant Pythagoras & Plato; hinc enim manasse illam commemorat ibidem Servius, & Clemens Alexandrinus libr. 6. Stromat. Hanc hodieque pertinacissime retinent Americani nonnulli, retinent Sinenses plerique, & ex Indis quotquot Muhammedo nomen non dederunt; itaque ab animatorum usu caute abstinere. An ab Indis vero ad Ægyptios C transierit, an ab his ad illos, res est non parvæ disquisitionis. His sata auctoribus Simonianorum, Basilidianorum, Valentianorum, Marcionistarum, Gnosticorum, & Manichæorum mentes infecit, in iisque cum ab aliis, tum ab Origene sæpe confossa est. Placuit ea quoque veteribus Gallis, ut à Cæsare proditum est. Ne postremis quidem hisce temporibus temperavit sibi Hieronymus Cardanus, vir immoderati ingenii, quin iteratam quandam & repetitam παλιγγενίας introduceret in Dialogo de morte.

Cæs. de
bell. Gall.
libr. 6.

QVAESTIO SEPTIMA.

DE LIBERO ARBITRIO, GRATIA, ET PRÆDE- D STINATIONE.

I. Sententia Origenis de libero arbitrio naturæ rationalis, & gratia Dei summative proponitur. II. Eadem suffusè explanatur. III. In quo positam arbitrii libertatem voluerit. IV. Statum naturæ integræ à statu naturæ lapsæ non distinxit. V. Utrum & quomodo liberum arbitrium regere putaverit bonos & prævios motus in animo suscitatos. VI. Equisnam sit ille spiritus adversus quem Paulus carnem ait concupiscere. VII. Utrum anima media inter spiritum & carnem dici possit. VIII. Queritur utrum affectus aliqui E boni ex carne naturaliter prodeant: & de lege naturæ. IX. Patres multi ex vi naturæ boni aliquid oriri posse senserunt. X. Origenes legi naturæ nimium tribuit: XI. quemadmodum & legi Moysis. XII. Investigatur ejus sententia de gratiæ auxilio, quam hominibus à Deo impertiri censuit, propter recte ante vitam gesta, XIII. & in hac vita mortali. XIV. Gratiam excitantem non agnovit. XV. Perperam interpretatis quibusdam Scripturæ locis in eam sententiam adductus est, XVI. quæ merito reprehenditur. XVII. Pauxilla quadam in Origenis favorem colliguntur. XVIII. Utrum & quomodo perfectos homines posse non peccare ratus sit. XIX. Hujus dogmatis causa vapulat. XX. Utrum post acceptam gratiam iterata pœnitentiæ locum non superesse autumarit. XXI. F Utrum præceptis divinis morem geri non posse senserit. XXII. Suppetiæ feruntur Origeni XXIII. Utrum affirmaverit homines sola fide justos effici. XXIV. Investigatur ejus dogma de peccato originis, & sine Baptismi. XXV. Quid ipsi de prædestinatione placuerit, disputatur. XXVI. Hic quoque nonnullis pœnas dat, sed in aliquibus juvatur.

I. NUNC vero de libero arbitrio, quod animæ ipsi innatum est; deque gratia Dei, quæ in animam infunditur, quid Origeni placuerit, explorandum est; nec eam enim quæstionem inoffenso decurrit pede, mentis rationalis arbitrio nimium tribuens,

A buens, gratiæ vero divinæ infringens auxilium; adeo ut ex ejus scriptis hæresim suam hausisse dicti sint Pelagiani, eorumque fraterculi Massilienses. Hinc Hieronymus in Epistola ad Ctesiphontem, cap. 2. Pelagii doctrinam Origenis ramusculum esse pronuntiat; & libr. 1. adv. Pelagium, cap. 7. Pelagianorum magistrum esse dicit *ἡ ἀρχή*, auctorem nempe operis *ἀρχή*. & libr. 3. lucubrationis ejusdem, in fine postremi capituli, Pelagianorum amasium Origenem appellat. Hinc etiam Theodorus Beza, capitalis Origenis adversarius, in Annot. ad Roman. 1. 1. neminem ait Origenem gratiam Dei, secundum Pelagium, magis esse adversatum. Quod totis libidine capitibus comprobare aggressus est Cornelius Jansenius Iprensis Episcopus, Origeniana verba ac decreta cum Pelagianis & Semipelagianis accurate conflixens, & utrorumque connexionem inter se copiose demonstrans.

B II. Atque hæc priusquam ad trutinam revocemus nostram, ante omnia repetendum hic est quippiam, leviter à nobis supra perstrictum: Mentis nempe cum à Deo procrearentur, libero fuisse instructas arbitrio, facultate videlicet quadam, vel prosequendi vitii, vel amplectendæ virtutis; quæ prout usæ sunt, ita vel ad superiores evasisse ordines, vel ad inferiores esse deturbatas; quemcunque autem adeptæ sint statum, nihilo secius eadem fruenter potestate, vel recte vel male pro libitu agere, ac novis proinde vel remunerationibus vel pœnis esse obnoxias; nec futurum unquam ut vel facultas illa, vel facultatis usus in animis intercedat, licet vel charitate vel pertinacia à malis bonisve nonnunquam abstrahantur.

Quæ cum perfunctorie supra delibaverimus, nunc enucleatius rescanda veniunt, & C attentis oculis introspicienda; quarendumque utrum libertatem naturæ rationalis integram, an imminutam; utrum ullis divinæ gratiæ auxiliis indigere illam, & juvari; quoque modo contingere hoc arbitratus sit. Sensit ille itaque arbitrii libertatem in indifferenti quadam bene vel male agendi facultate sitam, & Mentibus, mox ut crearentur à Deo, inditam, integram semper & vegetam perseverare; nec ulla re fuisse imminutam, plenumque ejus usum in Beatis vel Damnatis superesse; impelli quidem animam à bonis malisque Potestatibus ad virtutes vel ad vitia; cogi vero neutiquam, vel necessitati alicui subijci. Sparsa hæc reperies dogmata compluribus locis, sed capite præsertim prioris libri 3. De princip. in quo præcipua doctrinæ suæ de libertate arbitrii fundamenta collocavit. Ibi quippe causis quidem externis varie impelli nos & concitari docet; assensum vero à ratione nostram ac voluntate pendere. Id postquam naturæ ipsius auctoritate demonstravit, Scripturæ sanctæ locorum congerie multiplici confirmat. Tum petita indidem ac impugnandam arbitrii libertatem testimonia solvit, explosis Valentinianorum, Basilidianorum, & Marcionistarum delictis, qui diversas hominum naturas, alias vitæ, alias mortis destinatas, ac Deum mundi opificem, durum ac severum, alium bonum Christi patrem comminiscabantur; & gratiæ demum divinæ operationem fuisse describit, quæ de post dicturi sumus. Capite vero sequenti ostendit mala nobis suggerentibus Potestatibus contrariis, vel ad rectum inclinante nos virtute divina, vigere nihilominus liberam arbitrii potestatem. Quæ alibi repetit sæpe & inculcat, Quibus autem probat locis animas in quemcunque devenerint statum, arbitrii sui libertate uti, præter illa quæ attulimus supra, cum de Angelorum libertate ageremus, quæque iterum consuli velim, ea præcipue sunt. Libr. 2. *ἡ ἀρχή*, c. 3. *Possibile enim videtur, ut rationabiles naturæ, à quibus nunquam auferitur liberi facultas arbitrii, possint iterum aliquibus motibus subjacere, indulgente hoc ipsum Domino, ne forte si immobilem semper teneant statum, ignorent se Dei & non sua virtute in illo sine beatitudinis constituisse: & libr. 3. c. 1. Ex quo opinamur, quoniam quidem (sicut frequenter diximus) immortalis est anima & æterna, quoniam in multis & sine fine spatiis per immensa & diversa sæcula possibile est, ut à summo bono ad infima mala descendat, & ab ultimis malis ad summa bona aperiretur; & c. 3. libri ejusdem: *Liberi namque arbitrii semper est anima, etiam cum in corpore hoc, etiam cum extra corpus est, & libertas arbitrii vel ad bona vel ad mala movetur; nec unquam rationabilis sensus, id est mens vel anima sine motu aliquo vel bono vel malo esse potest.* Homilia præterea 13. in Num. Dæmonibus permiffum liberi arbitrii sui usum verbis conceptis tradit, quo si diminutus esset à Deo, hoc ipso vero jam damnatum illum fore; at id nondum contigisse existimabat, ut vidimus. Atque hæc Origenianæ de libertate doctrinæ principia suis laborant vitiis, quæ nos collocabimus in propatulo, sed & impactas ab aliis proponemus criminationes, & si ita res feret, diluemus, ut æquo jure in omnibus cum Adamantio agamus nostro, ne plus vel favori, vel malevolentiae, quam veritati tribuere videamur. Sed Lectorem moneamus interim, quotiescunque de Origeniana libertate memorabimus, non eam duntaxat debere intelligi, quæ gaudent homines, sed illam etiam qua Angeli & Dæmones fruuntur: nam par esse apud omnes illos liberi jus & usum arbitrii secenties asseveravit.*

III. Cornelius Jansenius, in libro, cui titulus Augustinus, postquam libro secundo Tomi

mi prioris ex Pelagii, Pelagianorumque verbis sic ipsos decrevisse multis probavit, arbitrii humani libertatem indifferenti quadam potestate constare, asciscenda & eligenda rei unius de pluribus, quam uno verbo *Possibilitatem* appellarunt; libro deinde sexto sequenti, cap. 13. & 15. Pelagianam hæresim ab Origene præformatam fuisse ac delineatam scribitis hancque adeo libertatis definitionem ex ejus fontibus in Pelagii lacunas profluxisse, atque inde totam Pelagii hæresim pendere. Veri quidem simile illud esset, si ante Pelagium unus hujus opinionis architectus fuisset & propugnator Origenes; verum ut claram naturæ vocem prætermittam, quæ tum nos liberos esse suadet, cum vel agere vel non agere, & quæ optima de multis animo decrevimus, amplecti possumus; ut præcorum Philosophorum auctoritatem negligam, qui diligenter exquisita libertatis natura, hanc in eo ipso, quod diximus, positam declararunt; Origenianæ sententiæ poterat esse præsidio, non Gregorii B solum Nazianzeni consensus, non Ambrosii & Hilarii, aliorumque Patrum, quorum testimonio colligerunt alii, non Arausici Concilii, non Tridentini Canones; sed is etiam, quem unum esse vult Jansenius concertationis hujus arbitrum, Augustinus, quemque nulla opinionis hujus vestigia reliquisse disertis verbis asserit Tom. 3. libr. 6. cap. 8. & 9. Nam quotiescunque vel Pelagium oppugnat, vel cum Juliano pedem confert, neque ab iis sese de liberi arbitrii natura dissentire dicit; neque prolata ipsorum verba, quibus in boni malive eligendi potestate positum illud esse demonstrant, hanc carpit ob causam, licet ob alias vehementer exagitet & refellat. Passim quoque necessitati libertatem opponit: sed absque ulla circuitione, quia bene vel male vivere potest homo, idcirco sui juris esse, ac libertate pollere statuit libr. 2. contr. Faustum Manich. c. 5. *Et nos quidem sub facto stellarum nullius hominis genus ponimus, ut liberum arbitrium voluntatis, quo vel bene vel male vivitur, propter justum judicium Dei ab omni necessitate vinculo vindicemus.* Nec minus ad id facit quod habet c. 2. libri de gratia & libero arbitrio ad Valentinum, ubi postquam adstruendæ hominis libertati, insignem hunc attulit Ecclesiastici locum: *Ipsi ab initio fecit illum, & reliquit illum in manu consilii sui. Si volueris, conservabis mandata, & fidem bonam placiti. Apponet tibi ignem & aquam: ad quodcunque volueris, extende manum tuam, in conspectu hominis vitæ & mors; & quodcunque placuerit, dabitur ei: continuo hæc subnectit: Ecce apertissime videmus expressum liberum humanæ voluntatis arbitrium.* Longam deinde ad idem comprobandum depromit e Novo ac Veteri Testamento testimoniorum seriem, in quibus homini edicit Deus, ut nolit ad vitia converti; atque ea demum his verbis claudit: *Nempe ubi dicitur; Noli hoc, & noli illud, & ubi ad aliquid faciendum, & non faciendum in divinis monitis opus voluntatis exigitur, satis liberum demonstratur arbitrium.*

Jansen.
Tom. 3. lib.
6 c. 12.

Mirari porro subit quomodo oblitus superiorum Jansenius ejusdem Origenis auctoritate probare contenderit necessitatem libertati non repugnare, sed solam coactionem. Eo nempe utitur loco e Procemio librorum *ἀπὸ ἀρχῶν*. *Est & illud in Ecclesiastica predicatione, omnem animam rationalem esse liberi arbitrii & voluntatis: esse quoque ei certamen adversus Diabolum, & Angelos ejus, contrariasque Virtutes, ex eo quod illi peccatis eam onerare contendunt: nos vero si recte consulerque vivamus, ab hujusmodi nos exuere concemur. Vnde & consequens est intelligere, non nos necessitati esse subjectos, ut omni modo etiam si nolimus, vel mala vel bona agere cogamur. Si enim nostri arbitrii sumus, instigare fortasse possunt aliqua Virtutes ad peccatum, & alia juvare ad salutem, non tamen necessitate cogimur, vel agere recte, vel male; quod fieri arbitrantur, qui stellarum cursum, & motus, causam dicunt humanorum esse gestorum, non eorum quæ extra arbitrii accidunt libertatem, sed eorum quæ in nostra sunt posita potestate.* Hac necessitatis cogentis voce significari putat Jansenius vim illam, quæ sola libertatem infringat, cum eam tamen intellexerit Origenes necessitatem, quam tuerentur *quæ stellarum cursum & motus causam dicunt humanorum esse gestorum*: non cogentem autem necessitatem, sed simplicem & voluntariam actibus humanis inferebant Astrologi; necessitatem ergo simplicem & voluntariam hoc loco Origenes libertati opposuit. Pari responsione parem Origenis locum cum præcedenti objectum sustinebis. En illud e libr. 6. in Epist. ad Rom. *Constat ergo ex his esse servos, quibus Paulus dicit: Quia cui exhibetis vos servos ad obedientiam, servi estis cui obedistis, sive peccati, sive justitiæ, quia sponte. Nam ipsi nos exhibemus nullo cogente vel peccato servire, vel justitiæ per obedientiam nostram, & ideo semper horum meminisse debemus, ne inanes querelas in peccati excusationem proferamus, quod Diabolus fecit, ut peccatorem aut naturæ necessitas, aut fatalis conditio, aut cursus astrorum efficiat.* Coactio itidem ea intelligenda hic est, quam fatalis conditio, astrorumve cursus efficit, quæ nihil sane aliud est, quam necessitas simplex, & voluntate conjuncta. Hanc responsionem à Dionysio Petavio adversus Jansenii petitiones oppositam eo libentius usurpamus, quod quæcunque fere de libero arbitrio spatum tradidit Origenes, ea fere adversus Valentinianos, Marcionistas, aliosque Hæreticos, fatum, aptamque ex sideribus necessitatem propugnantes proposuerit. In suam quoque sententiam trahere poterat Jansenius illud Origenis e libr. 1. in Epist. ad Rom. ubi posita anima quasi in bivio carnem inter & spi-

Libr. 3. de
opific. 6.
dier.

A spiritum, & utriusque viæ fautores Angelos, ait: *Non enim vires agitur, neque necessitate in aliam partem anima declinatur: sed pulchre intelligebat Janfenius ex sequentibus explicatio- nem suam labefactatum iri. Talia hæc sunt: alioquin nec culpa ejus, nec virtus posset adscribi, nec boni electio premium, nec declinatio mali supplicium mereretur: sed servatur ei in omnibus libertas arbitrii, ut in quodcumque voluerit ipsa declinet, sicut scriptum est: Ecce posui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem & aquam.* Nam si alterutram eligere potest partem anima, neutri certe ulla necessitate addicitur. Responsionis suæ confirmandæ, & Origenianæ sententiæ aper- tius etiam declarandæ gratia, aliquot addit Petavius ejus testimonia ex Hom. 20. in Num. quibus vocante licet, & pelliciente interiore gratia nullam nobis imponi necessitatem, sed in contraria ferri voluntatem posse perspicuum fit: addit & aliud è libr. 6. in Epist. ad Rom. Qui- bus attexemus & illud è libr. 3. *ἡ ἀρχὴ, c. 3. Boni vero spiritus recipit (anima) energiam, id est inoperationem, cum & provocatur ad bona, & inspiratur ad cælestia vel divina: sicut sancti Ange- li, & ipse Deus operatus est in Prophetis, suggestionibus sanctis ad meliora provocans & cohortans: ita sane ut maneret in arbitrio hominis ac iudicio, si sequi velit aut nolit ad cælestia & divina provocan- tem.* Sed quid his colligendis immoramur, cum plura etiam congesserit Janfenius Tom. 1. lib. 6. c. 13, ut ostenderet in indifferentia ad bonum & malum, citra ullam necessitatem, liberi ar- bitrii naturam ab Origene fuisse collatam. Gravissime, inquit, fuisse reprehensos ab Augustino Pelagianos propter illaminamissibilem & quasi essentialem in omni statu liberi arbitrii indifferentiam ad bonum & malum, exclusamque alterius partis necessitatem, ex iis quæ libro secundo diximus intel- ligi potest: hæc est enim totius Pelagianæ structura basis pene præcipua. Sed illam Origenes omnibus numeris absolutam tradidit. Vique adeo namque Philosophica istius libertatis admirator, & indiffe- rentiæ ad bonum & malum patronus fuit, ut illa sublata brutis aut lapidibus hominem accendendum esse docerneret. Idem quoque Origeni superius exprobraverat Tom. 1. lib. 2. c. 4. & 5. Quod si igitur ab eo profecta est hæc opinio de natura libertatis posita in indifferentia ad bonum vel malum, exclusa alterius partis necessitate, quomodo idem ille Origenes necessitatem volun- tariam & simplicem cum libertate conjungere potuit?

IV. Verum ut in definienda arbitrii humani libertate rectum iter tenuit Origenes, non itidem in distinguenda naturæ integræ, ac naturæ lapsæ libertate satis adhibuit examinis & cautionis; nullibi quippe discrimen ullum inter utramque libertatem ab eo acerbiter repe- rias, & sæpe naturæ cuiuslibet, quæ rationis compos sit, quemcumque demum ordinem adepta sit, æqualem tribuit liberi arbitrii facultatem, & usum, ut supra dictum est. Atque is unus fuit Dè præcipuis Pelagianorum erroribus, paribus liberi arbitrii viribus pollentem finxisse homi- nem hodie nascentem, parique iustitia, sapientia, aliisque instructum dotibus, qualis à Deo conditus fuit Adamus. At tamen si perfricare velimus frontem, & Origenem periculo quo- vis defendere, hanc adhibere poterimus exceptionem: quamvis humanæ vires libertatis per Adami lapsum infractæ ac debilitatæ sint, naturam tamen ipsam libertatis illius suam servas- se integritatem; nec ullam proinde signatam esse ab Origene distinctionem inter libertatem quæ Adami præcessit lapsum, & quæ consecuta est, quod ad puram respiceret libertatis na- turam, non ad robur ipsius & potestatem.

V. Ex hac Origenis sententia de indifferenti hominis ad bonum vel malum propen- sione aptum illud est & consequens, hominem hac instructum facultate, gratiæ modo pona- E tur auxilium, pravis cupiditatibus posse obistere, vel parere, & virtutem vel respuere, vel amplecti. Evidens igitur ratio est, inquit libr. 3. *ἡ ἀρχὴ, cap. 2. quia sicut in rebus humanum propositum solum per se ipsum imperfectum est ad consummationem boni, adiutorio namque divino ad perfectam aquæ perducitur: ita etiam in contrariis initia quadam, & velut quadam semina peccatorum ab his rebus quæ in usu naturaliter habentur, accipimus, &c.* Tum sub finem capituli: *Nihil aliud pu- tandum est accidere nobis ex ipsis quæ cordi nostro suggeruntur bonis vel malis, nisi commotionem so- lam, & incitamentum provocans nos ad bona vel mala. Possibile autem nobis est, cum in aliquo virtus nos caperit ad malum incitare, abjicere à nobis pravæ suggestiones, & resistere suasionibus, & nihil prorsus culpabiliter gerere. Et rursum possibile est, ut cum nos divina virtus ad meliora provocaverit, non sequamur, liberi arbitrii potestate in utroque nobis servata.* In hæc acriter insurgit Iprensis F Antistes libr. 2. de Pelag. hæc, cap. 4. & libr. 4. cap. 7. & libr. 6. cap. 4. ubi queritur censuisse Origenem animi motibus ad bonum malumve nos concitantibus naturæ rationis nos adversari, at- que eos ad bona vel mala gubernari, merumque ait doctrinam hanc esse Pelagianismum. Si vel animam posse ad bonum per se moveri, absque prævio gratiæ Dei incitamento; vel impel- lenti nos ad malum libidini per se posse obistere, etiam gratiæ juvenis ope destitutum vo- luit Origenes: damnandus quidem error ille est. Sin vero gratiæ impulsu adjunctis & auxilium, utrobique culpa caret; nam in motus animi malos, quos concupiscentia gignit, & bonos, quos educit gratia, imperium tenet libera voluntas, & vel malis obtemperat, propriis illuc & nativis inclinatis nutibus, vel ad bonos se erigit, gratiæ divinæ adjumentis roborata. Utrū vero senserit Origenes, si quis ex me quærat, bona fide responderim gratiæ auxiliū admi- nistrasse

filie illum, non vero prævium incitamentum, ut pluribus infra disseram: *In rebus*, inquit, *humanarum propositum solum per seipsum imperfectum est ad consummationem boni; adiutorio namque divino ad perfecta quæque perducitur. Ad didicisset, & excitatur, bene res haberet: cum ex liquido Synodi Tridentinæ decreto ratum sit excitanti atque adjuvanti gratiæ Dei libere hominem assentiri & cooperari, nec ipsum nihil agere, cum inspirationem illam recipit, quippe quillam & abjicere possit.*

VI. Capite quoque quinto libri secundi de Pelag. hæc Origenis impugnat Jan-
senius: *Frequenter in Scripturis invenimus, & à nobis sæpe dissertum est, quod homo spiritus, & cor-
pus, & anima esse dicatur: verum cum dicitur, quia caro concupiscit adversus spiritum, spiritus autem
adversus carnem, media procul dubio ponitur anima, quæ vel desideris spiritus acquiescat, vel ad car-
nis concupiscentias inclinetur. Dolet Janzenio quod spiritum illum, adversus quem concupiscit B
caro, vocet, non more Catholico spiritum sanctum, sed Pelagiano legem naturæ, quam mentibus spi-
ritu Dei vivi ex institutione, ut ipse loqui solet, Creatoris impressam gerimus: (verba ipsius sunt) &
quæ (verba sunt Origenis) in hominum cordibus scripta est, non atramento, sed spiritu Dei vivi; quæ
Orig. lib. 2. docet quid agendum sit, quid cavendum, & per quam cognoscit homo peccatum suum; quæque homi-
in Rom. 1. nibus suadet, ne homicidium, ne adulterium faciant, ne furentur, ne falsum testimonium dicant, ut
Rom. 6. 2. honorent patrem & matrem, & horum similia; fortassis & quod Deus unus creator sit omnium; juxta
& lib. 6. illud Pauli Rom. 2. 14, 15. Cum enim gentes quæ Legem non habent, naturaliter ea quæ Legis sunt, fa-
in cap. 6. ciunt, ejusmodi Legem non habentes, ipsi sibi sunt Lex. Qui ostendunt opus Legis scriptum in cordibus
suis, testimonium reddente illis conscientia ipsorum, & inter se invicem cogitationibus accusantibus,
aut etiam defendentibus. Semina præterea illa bonitatis à natura hominum mentibus insita, C
quæ proxime allatis adstruit testimoniis Origenes, plane rejicit Janfenius locis supra indica-
tis, sed præcipue Tom. 1. lib. 4. c. 7.*

Certum est hæc Pauli verba Gal. 5. 17. *Caro enim concupiscit adversus spiritum; spiritus au-
tem adversus carnem*, ad Spiritum sanctum à Patribus plerisque referri: ac certum quoque est
plures etiam superiorem illam animæ partem, quam *νοῦς* appellant, spiritus appellatione
hic significatam voluisse. Multos proferrem, si numero pugnandum esset, sed unus omni ex-
ceptione major adducetur Augustinus. Is lib. 2. De Genesi contra Manichæos, cap. 11, con-
jugium Adami & Evæ imaginem esse dicit spiritualis illius conjugii, quod rationalem homi-
nis partem animali colligat; tum ait: *Deinde ut quisque huic sue parti recte dominetur, & fiat quasi
conjugalis in seipso, ut caro non concupiscat adversus spiritum, sed spiritui subjungatur; id est concupi- D
scentia carnalis non adversetur rationi, sed potius obtemperando desinat esse carnalis, opus habet per-
fecta sapientia. Trahit hæc in eundem sensum lib. 1. De doctrina Christi. cap. 24. & lib. 10. De
Generi ad liter. cap. 12. Verba propter prolixitatem non repeto. Prorsus vero *νεκροῦ*, in
LXXXIII. Quæstionib. Quæst. 70. *Caro concupiscit adversus spiritum, & spiritus adversus car-
nem. Hæc enim invicem sibi resistunt & adversantur, ut non quæcunque vultis, illa faciatis. Fuit ergo
per sanctificationem perfectam, ut omnis carnalis appetitus spiritui nostro illuminato, & vivificato,
id est, bonæ voluntati subjiciatur.**

Sed quid Augustini auctoritatem præteximus, ut spiritum illum carnis adversarium sæ-
pe pro animæ *νοῦς*, vel ipsa certe anima sumi probemus, cum id tot Scripturæ locis confici
possit: velut illo Match. 26. 41. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*; & illo 1. Cor. 5. 5. E
*Ego judicavi tradere hujusmodi Satanæ in interitum carnis, ut spiritus salvus sit in die Domini nostri
Iesu Christi*; & illo 2. Cor. 7. 1. *Mundemus nos ab omni inquinamento carnis & spiritus*; & illo
Eph. 4. 20, 21, 22, 23. *Vos autem non ita didicistis Christum, si tamen illum audistis, & in ipso edo-
cristis, sicut est veritas in Iesu, deponere vos secundum pristinam conversationem veterem homi-
nem, qui corrumpitur secundum desideria erroris. Renovamini autem spiritu mentis vestre, & in-
duite novum hominem*; & illo 1. Thess. 5. 23. *Ipsæ autem Deus pacis sanctificet vos per omnia: ut in-
teger spiritus vester, & anima, & corpus sine querela in adventu Domini nostri Iesu Christi servetur*:
& illo Ebr. 4. 12. *Vivus est enim sermo Dei & efficax, & penetrabilior omni gladio ancipiti: & pertin-
gens usque ad divisionem animæ & spiritus, compagum quoque ac medullarum, & discretor cogitatio-
num & intentionum cordis. In quibus non aliter sumi spiritus potest, quam pro anima, vel ani- F
mæ *νοῦς* quomodo Origenes intellexit.*

VII. Ex his efficitur inferiorem animæ partem, quæ anima simpliciter appellatur, (ut
superior, spiritus) mediam esse quodammodo spiritum inter & carnem; hoc est spiritus
inter suasiones, & carnis incentiva. Cum dicitur, inquit Origenes, quia caro concupiscit adversus
Orig. lib. 1. spiritum, spiritus autem adversus carnem, media procul dubio ponitur anima, quæ vel desideris spiri-
in Rom. 1. tus acquiescat, vel ad carnis concupiscentias inclinetur. Quibus addit, ac variis Scripturæ locis
probat, utriusque viæ, tum ejus quæ carnis est, tum ejus quæ spiritus, monstratores & fau-
tores Angelos adfistere hominibus, Christumque ipsum viam spiritus hominibus quasi ster-
nere: *Favet & ipse Dominus*, inquit, *qui etiam animam suam ponit pro ovis suis. Sed utraque parte
favoris disciplina servatur: non enim vi res agitur, neque necessitate in alteram partem anima de-
clina.*

Aclinatur: alioquin nec culpa ejus, nec virtus posset adscribi; nec boni electio premium, nec declinatio mali supplicium mereretur; sed servatur ei in omnibus libertas arbitrii, ut in quodcumque voluerit, ipsa declinet, sicut scriptum est: Ecce posui ante faciem tuam vitam & mortem, & ignem & aquam. Nec minus clare idem exprimit lib. 3. *De ag. v. v.*, cap. 4.

Arguit hæc quoque erroris Janſenius: Neque vero, inquit, Pelagii tantum, Cassiani, atque Ians. Tom. de anima inter utroq; media istius Apostolici loci expositio, sed omnium omnino Pelagianorum, quorum scripta videre potui. Sic tamen Hieronymus in Epist. ad Gal. 5. 17. Caro presentibus delectatur & brevibus; spiritus perpetuis & futuris. Inter hoc iurgium media anima consistit, habens quidem in sua potestate bonum & malum; velle & nolle. Et paulo post: Quod ut manifestum fiat, aliquod sumamus exemplum: caro, terra; anima, aurum; spiritus, ignis vocetur. Quamdiu aurum fuerit in terra, perdit vocabulum suum, & a terræ ac commixtum est, appellatur. Cum vero separatum ab humo, auri & speciem & nomen acceperit, aurum quidem dicitur, sed nec dum probatur. Si autem per ignem excoctum fuerit & probatum, tunc auri splendorem, & ornatus sui accipit dignitatem. Ita & anima inter & humum & ignem, hoc est inter carnem, spiritumq; consistens, quando se tradiderit carni, caro dicitur; quando spiritui, spiritus appellatur. Sic & Augustinus lib. 10. de Genesi ad liter. cap. 12. animam tanquam in medio positam, nonnunquam a carne ad vitia deprimi, nonnunquam a spiritu ad virtutem erigi scribit. Sicut autem ad utramque partem, virtutem & vitium, allicere nos bonos ac malos Angelos, dixit Origenes lib. 1. in Epist. ad Rom. hunc interpretans Pauli locum qui habetur Gal. 5. 17. ita postquam in eadem Pauli verba Augustinus ea dislerit quæ supra attulimus è LXXXIII. Questionibus, Quæst. 70. addit deinde: Nunc quamdiu est in nobis quod resistit bonæ voluntati, auxilio Dei per bonos homines & bonos Angelos indigemus, ut donec sanetur vulnus nostrum, non ita molestat, ut perimat etiam bonam voluntatem. Atque hæc tam diserte apud Augustinum expressa cur in Origene Pelagianismi infimulaverit Janſenius, tot annos in Augustini lectione tractatus, mirum sane est.

VIII. Nunc vero propter assertos affectus bonos & malos ex carne naturaliter prodeuntes, jure venerit in crimen Origenes, anquiramus. Ac de malis quidem controversia nulla est; de bonis tantum contenditur. Quod antequam disputare ordiamur, dicendum est Janſenium, non hoc solum loco quem diximus, sed signantius etiam Tom. 1. lib. 6. cap. 14. vim illam, sive ut ipse loquitur, sufficientiam legis naturalis impugnare; quam ut ab Origene creditam & defensam fuisse clarius probet, hæc ejus verba recitat è lib. 2. in Epist. ad Rom. Potest fieri, ut vel ex his qui in Lege sunt, si quis persuasionem quidem communis Christo non credit, operetur tamen quod bonum est, justitiam teneat, misericordiam diligat, castitatem & continentiam servet, modestiam lenitatemque custodiat, atque omne bonum operetur; hic etiam si vitam non habet eternam, quia credens soli vero Deo non credidit, & Filio ejus Jesu Christo, quem misit; tamen gloria operum ejus, & pax, & honor poterit non perire. Atque ea sane nupiam ad eos referuntur, qui sunt sub lege naturæ, sed ad Judæos qui regebantur Moisaicis legibus, a quibus abstergebantur a vitiis, ad virtutem incendebantur. Sequentia vero ad Ethnicos naturæ solum legem servantes pertinent; sed & Græci, id est Gentilis, qui cum legem non habeat, ipse sibi est lex, ostendens opus Legis in corde suo, & naturali ratione immotus, sicut videmus nonnullos in Gentibus, vel justitiam teneat, vel castitatem servet, vel prudentiam, temperantiam, modestiamque custodiat; ipse licet alienus a vita videatur æterna, quia non credit Christo, & intrare non possit in regnum cælorum, quia renatus non est ex aqua & spiritu, videtur quod per hæc quæ dicuntur ab Apostolo, bonorum operum gloriam, & honorem, & pacem perdere penitus non possit. Pluribus deinde argumentum idem expendit. Refellit quoque Janſenius cum superioribus alterum locum Adamantii, qui non sine cautione sane tractandus est. Invenitur quidem Deus, inquit Origenes lib. 3. in Epist. ad Rom. dedisse homini omnes affectus, omnesque motus quibus ad virtutem niti possit & progredi, insuper etiam vim rationis inseruisse, quo agnosceret quid deberet agere, quid cavere. Hæc ergo invenitur Deus communiter omnibus hominibus præstis. Sed si his acceptus homo neglexit iter virtutis incedere, cui ex Deo nihil defuit, invenitur ipse defuisse is quæ a Deo data sunt sibi. Hæc quamvis Pelagianismum sapiant, geminam tamen expositionem, eamque orthodoxam recipere possunt, vel intelligendo gratiam homini datam a Deo, quæ gratia ad salutem adipiscendam sufficiat; vel intelligendo legem naturæ, cujus ope etiam Ethnici ad virtutes morales niti possunt; non ad eas quæ quicquam conferant ad salutem: hic enim gravis esset error, cui sine crimine patrocinari non liceret.

IX. Certe aliquod boni genus ex vi naturæ oriri posse sanctorum Patrum maga pars opinata est, sed Augustinus præferit, cujus in hujusmodi quæstionibus præcipua auctoritas est. Sic ille libro de spirita & litera, cap. 27. Si autem hi qui naturaliter quæ Legis sunt, faciunt, nondum sunt habendi in numero eorum quos Christi justificat gratia, sed in eorum potius, quorum etiam impiorum, nec Deum verum veraciter, justeque colentium, quædam tamen facta vel legimus, vel novimus, vel audimus, quæ secundum justitiæ regulam non solum vituperare non possumus, verum etiam

A quod habent homines à Deo gratia est; nihil enim ex debito habent. Quis enim prior dedit illi, & retribuitur ei? Gratia ergo est quidquid habet is qui non fuit, & est accipiens ab eo qui semper fuit: atque ille è libr. 4. in Epist. ad Rom. Sed ego cum considero sermonis eminentiam, quo dicit operanti secundum debitum reddi, vix mihi suadeo quod possit ullum opus esse, quod ex debito remunerationem Dei deprecatur, cum etiam hoc ipsum quod agere aliquid possumus, vel cogitare, vel proloqui, ipsius dono & largitione faciamus. Quod ergo erit debitum illius, cuius gratia nos præcessit? & hic è libr. 5. in eandem Epistolam: Quod ergo dixit post dies, hoc ostendit, quia primis quidem vite sue diebus paterna prævaricationis institutionibus tenebatur (Abel:) post illos vero dies ubi respicit, ubi respexit ad Deum, naturæ lege communis, dicitur tunc obtulisse hostiam Deo.

XI. Postquam de lege naturæ male sensisse Origenem demonstravit Jansenius, non famora opinatum fuisse de lege Moysis conatur ostendere: cui comprobando affert illud è libr. 4. in Epist. ad Rom. Initium namque justificari à Deo, fides est quæ credit in justificantem. Et hæc fides cum justificata fuerit, tanquam radix imbre suscepto hæret in anima solo, ut cum per legem Dei excoli cæperit, surgant in eam, qui fructus operum ferant. Subjungit Jansenius: Ecce dogma Pelagii de operanda per Legem justitia, dummodo remissio peccatorum per fidem data præcesserit. At non hæc ad Legem Moysis peculiariter pertinent, sed ad opera tantum bona sive Judæorum, sive Ethnicorum, quæ sine fide inania sunt. At ergo initium justificationis fidem esse quæ credit in Deum; quæ fides, quasi dispositio ad justificationem acquirendam, cum justitiam apprehenderit, ut loquuntur, atque ita justificata fuerit à Deo; cumque justitiæ imbre, sic tanquam radix aliqua, perfluit fuerit, tunc ipsa fides atque ipsa justitia animæ solo inhærent; sic tamen ut divinæ legis observatione foveri illam & excoli necesse sit ad ferendos operum fructus, qui velut radicis hujus furculi efflorescant. Quæ fidei Catholicæ decretis usquequaque consonant, si modo prævium gratiæ excitantis & juvantis subsidium agnoscatur. Verum non id queritur Jansenius: at latere hic caussatur dogma Pelagii de operanda per Legem justitia, dummodo remissio peccatorum per fidem data præcesserit. Debere quidem a fide justificationem ducere exordium; eandemque peccata delere, & hic dixisse fatemur Origenem, & recte dixisse pertendimus: nec in eo opinor Pelagianum illud placitum Jansenius positum esse voluit, sed in dogmate de operanda per Legem justitia, quod Pelagianum esse agnoscamus, sed ab hoc Origenis loco longe procul abesse pugnamus. Quomodo enim operandam sensit per Legem justitiam, qui justificationem Legis observationi prævertere debere dixit? Per legem Dei, hoc est bona opera, justitiam quidem excolendam sanxit, neutiquam vero per Legem justitiam comparari credidit. Hæc licet perspicua, aliis tamen Origenis ejusdem testimoniis firmari possunt. Ex quibus omnibus, inquit, clarè, quod rectè arbitratur Apostolus justificari hominem per fidem sine operibus Legis, sed fortassis hæc aliquis audiens resolvatur, & bene agendi negligentiam capiat, si quidem ad justificandum fides sola sufficiat. Ad quem dicemus quia post justificationem si iniuste quis agat, sine ambio justificationis gratiam prævit. Non opera ipsi justitiæ, sed justitiam operibus præposuit. Clarius etiam quod jacet paulo inferius: *Ubi vero fides non est quæ credentem justificet, etiam si opera quis habeat ex Lege, tamen quia non sunt adificata supra fundamentum fidei, quamvis videantur esse bona opera, operatorem suum justificare non possunt, si eis deest fides, quæ est signaculum eorum qui justificantur à Deo:* & quod libro sequente: Propterea ergo & in alio loco Scriptura dicitur de Abraham, quod ex operibus fidei justificatus sit; quia certum est cum qui vere credit, opus fidei & justitiæ operari, & totius bonitatis. Caute vero ista legenda sunt, quæ differit in 1. Rom. 3. 30. Quod si requirat aliquis curiosus, ii qui ex fide justificantur, per quem justificantur; & rursum ii qui per fidem justificantur, in quo justificantur: licet fortassis multa in hoc curiositas videatur, tamen convenienter dicere possumus quod qui ex fide justificantur, initio ex fide sumto, per adimplerionem bonorum operum consummantur; & qui per fidem justificantur, à bonis operibus exorsi per fidem summam perfectionem accipiunt. Quæ tamen ferri poterunt, si ita intelligantur, justificationi præire quidem posse opera bona, sed non ejusmodi, quæ ad hanc apprehendendam conferant quicquam; qualia sunt opera illa quæ lege naturali suadente perficiuntur.

F Pergit ostendere Jansenius parum sana fuisse Origenis de lege Moysis placita, ut qui per eam peccatum fuisse imminutum ac restrictum crediderit, contra hoc Apostoli pronuntiatum: *Lex autem subintravit, ut abundet delictum*: atque hæc placita Pelagii & Juliani doctrinæ scribit esse consentanea, in iisque fuisse ab Augustino profligata & confossa. Non ego sane usque adeo Origenis causæ faveo, ut naturalis legis vires præter æquum prædicatas ab eo fuisse negem; ac illas itidem Mosaicæ Legis, quas ita extulit, ac si non peccatum duntaxat prohibuerit ea Lex, sed gratiam etiam hominibus ad vincendum illud contulerit; ac si per illam non cognitio solum peccati, sed etiam sanatio contingeret; ac si non ad priora peccatorum genera, quæ præcesserant Legem, prævaricatio præterea accesserit, quæ prævaricatio nisi lege lata esse non potest; ac si non nitentibus in vetitum hominibus, concupiscentia Lege frænata creverit; ac si non apparere tantum cæperit, & deputari pecca-

Jans. Tom. 1
lib. 6. c. 14.

Orig. lib. 4.
in Epist.
ad Rom.

Jans. Tom. 1
lib. 6. c. 14.
Rom. 5. 20.

A clarum istud invexisse delirium, homines non unius esse ejusdemque inter se naturæ, sed alios esse πνευματικὸς, alios ψυχικὸς, ὁμοιωμένους alios seu χαϊνέες, atque ita ad vitam destinatos esse πνευματικὸς, ita ad interitum σαρκινὸς, ut quodcunque tandem amplectantur vitæ genus, quibuscunque tradant se vel virtutibus vel vitiis, necessario salutem illi, hi consequantur mortem; ψυχικὸς vero pro meritis alterutro donatum iri. Quæ commentum Scripturæ sacræ decretis adversari probe intelligeret Adamantius, eaque jure exhorresceret, fumum fugiens, quod dici solet, in ignem incidit; absurdiorēque sententiam amplexus est, quæ animarum statuit προῦπαρχίαν, quamque supra exagitavimus. Animas itaque censuit longis annorum curriculis recte vel male traditas sibi à Deo provincias administrasse, ac juxta meritorum suorum mensuram varios variosque à Deo recepisse gratiæ modos; hincque omnem extitisse diversitatem, quæ homines, ut Apostoli more loquar, discernit, antequam boni quicquam vel mali egerint. Doctrinæ hujus assertiones & argumenta extant libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῆς*, cap. 7. & libr. 3. cap. 1. (Philocal. cap. 20.) Item libri ejusdem tertii cap. 3. & libr. 7. in Epist. ad Rom. & libr. 9. Quæ quoniam fuscè jam supra exposuimus quæst. 6. iterum referre nihil attinet. Nonum modo secundi libri De principis caput relegi velim, in quod dispersas alibi doctrinæ hujus particulas plena manu congegit: nam postquam diversas illas naturas ab Hæreticis supra nominatis confictas, collectasque eorum rationes confutavit; tum dogma explicat suum, diversitatemque animarum ratione præditarum ex arbitrii libertate proficisci docet, ex qua diversitate eximia illa totius mundi consonantia diversis constans partibus extorta sit. Hinc injustitiæ nota absolvere Deum putat, inhæsurā atque illi, si non pro meritis unumquemque, sed pro C libitu suo exornet, quæ confirmat deinde exemplo Jacobi & Esau, aliaque in eam sententiam colligit.

Adversum hæc asperere, pro eo ac debuit, sese commovit Janſenius Tom. 1. libr. 6. cap. 15. & ut divinæ gratiæ penitus contraria merito rejecit. Rejecit & multo ante S. Thomas libr. 2. contr. Gentil. cap. 44. Pamphilus tamen in Apologia pro Origene, in eadem fere causâ est qua Origenes, si nos Rufini interpretamenta non fallunt; nam ut Origenianam defendat animarum προῦπαρχίαν, reliquas de animæ origine opiniones absurditatis insimulans, & eam quoque carpit, quam nunc Ecclesia propugnat, quæque formatis in utero corporibus animas recens creatas inferi decernit: id si fit, injustum fore Deum ait Pamphilus, qui nullius culpæ inſontes animas vel cæcis vel debilibus corporibus infundat, vel apud barbaras Gentes vitam ducere jubeat, Vides labefactatum ac peremptum gratiæ cœlestis auxilium.

XIII. At non pro iis duntaxat, quæ recte vel male egerunt animæ, priusquam corporibus nostris illaberentur, diversa eas à Deo gratiæ dona consequi opinatus est Origenes, sed prout etiam sese in hac vita gesserint, novis gratiæ incrementis cumulari censuit; adeo ut quidquid nobis gratiæ largitur Deus, id libero nostræ voluntatis arbitrio acceptum referendum sit, per quod talibus donis digni effecti sumus; nihil autem soli & absoluto Dei consilio relinquatur, atque ita nobis, ut ita dicam, obnoxiam Dei gratiam efficit. Itaque libertatis vires quasi nullo egentes gratiæ adminiculo ita deprædicat Hom. 10. in Levit. *Si ve ergo spiritalis effectus unus cum Domino spiritus fiat: si ve per resurrectionis gloriam in Angelorum ordinem transeat, recte jam non erit homo: sed unusquisque ipse sibi hoc præstat, ut ve excedat hominis appellationem, vel intra conditionem hujus vocabuli censeatur:* & Homil. 1. in Ezech. *Tu vero, Homo, quare non vis arbitrio te tuo derelictum? Quare egre fers niti, laborare, contendere, & per bona opera te ipsum causam tuam fieri salutis? An magis te delectabit dormientem, & in otio constitutum æternâ prosperitate requiescere? Pater meus, inquit Dominus Iesus Christus, usque modo operatur. & ego operor: & tibi displicet operari, qui ad operatus es? Non vis opus tuum fieri justitiam, sapientiam, castitatem? Non vis opus tuum esse fortitudinem, aliasque virtutes? Manifesta quoque illa sunt libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῆς*, c. 5. Per hoc consequens est in nobis esse, atque in nostris motibus, ut vel beati & sanctissimi, vel per desidiam ac negligentiam à beatitudine in malitiam & perditionem vergamus: atque itidem ista Homil. 35. in Luc. Da ergo operam ut libereris à principe ad quem te trahit adversarius. Da operam ut habeas sapientiam, justitiam, fortitudinem, atque temperantiam: & tunc complebitur. Ecce homo, opera ejus ante faciem suam: & hoc quoque libr. 7. in Epist. ad Rom. *Ut boni enim aut mali simus, nostræ voluntatis est; malus autem ad cujusmodi verbera, & bonus ad cujusmodi gloriam destinetur, voluntatis est Dei.* Plenius vero buccis eadem illa deblaterat, c. 1. libr. 3. *ἀπὸ ἀρχῆς*, quo capite libertatem arbitrii asserendam & propugnandam suscepit: ibi quippe tentationibus obsequi, vel obistere, in nostra positum esse potestate dicit, nec necessarium ad id gratiæ subsidium agnoscit; sed quadam tantum eruditione, quæ salubria nobis exempla & sanctioris doctrinæ præcepta pro tempore suggerat.*

XIV. Quod si gratiæ nos egere auxiliis agnoscat aliquando, gratiam solum voluntatis nostræ pedisequam, ad ejusque nutum compositam, & pro meritis à Deo in homines erogatam

gatum; non excitantem, non gratis datam admittit. Velut in cap. 8. libr. 2. *ἢ ἄγε, A* ait voluntarios & liberos moris a se conditis mentibus Creatorem indulsisse, quo scilicet bonum in eis propositum fieret, cum id voluntate propria servaretur: & capite prioris libr. 3. Paulinum illud exponens: Ergo cuius vult miseretur, & quem vult indurat, minime id quidem Deo propositum esse docet, ut quemquam induret, sed per bonum propositum indurare eum dici qui induratur, quia ex hoc ipsius proposito sequitur, ut per inhaerentem sibi malitiam ille induretur, quæ sic pro sua consuetudine dilatavit Rufinus: Vno eodemque tempore Deus alterius quidem miseretur, & alium indurat, non agens neque volens ut induretur ille qui induratur: sed dum ipse benignitate sua & patientia utitur, his quidem qui ejus benignitatem & patientiam ad contemptum atque insolentiam ducunt, induratur cor, dum ad terminum pœna differtur: hi vero qui benignitatem & patientiam ejus ad occasionem penitentiae & emendationis accipiunt, misericordiam consequuntur. Geminio deinde exemplo luculentius id demonstrat: prioris quidem petito ex Ebr. 6. vers. 7. 8. ait enim divinam gratiam similem esse imbri terras irriganti, quarum aliae spinas dant & tribulos; segetem illæ & fructus ferunt; pro varia scilicet cultura, quamvis ejusdem sint naturæ. Terras itaque, hoc est animas, ad voluntatis arbitrium excoli & parari putat; imbrem vero postmodum à Deo infundi. Idem probat exemplo Solis, qui una eademque luce & calore limum indurat, & ceram liquefacit: non quod virtus ejus, addit Rufinus, aliter in limo, & aliter operetur in cera, sed quod limi alia, alia quoque cera sit qualitas, cum utique secundum naturam unum sit, quia utrumque de terra est. Exponit deinde quomodo auferat à nobis Deus cor lapideum, & immitat carneum: nempe subversum ita censet libertatem arbitrii, si potestati divinæ cordis mutationem tribuamus: tum sententiæ suæ explanandæ causa, indoctum aliquem sumit in exemplum, qui vel aliorum adhortationibus, vel aliunde imperitiam suam intelligens, erudiendi causa accedit ad Doctorem, Doctor vero voluntate ejus perspecta doctrinæ suæ præcepta traditurum se pollicetur: ἔως, inquit, ὁ θεὸς λόγον ἐπαγγελίας ἡς προσέτινον ἡ κατὰ ἐξουσίαν, ἢ ὡς ἡμεῖς κατέστην ἐν τῷ κόσμῳ, ἐξ ἧς ἐκείνων μὴ βουλομένων, ἀλλ' ἰαντὺς τοῦ ἰατροῦ ἡς καμνόντων παρερχομένων. Quasi non à Deo habeamus hoc ipsum, ut accedere, ut sanari velimus. Similia sunt quæ sequuntur: καὶ ἔτι, φησὶ εἰπὼν, τὸ τὸς τυφλούς ἀναβλέψαι, ἔργον, καὶ οὐδὲ τὸ ἡλιουκίαν, ἡς πιστευόντων δύναμις θεοῦ ἐκείνου, καὶ δὲ τὸ πᾶσι δακρυάσασθαι ἡ ἐρασσεῖς, ἡ συνήθη ἡ ἡμέρη. Reliqua parivitis laborant. Nihilò saniora sunt quæ leguntur libri ejusdem capite 6. in quibus hominem divinæ imaginis dignitatem, cum procrearetur à Deo, accepisse ait; similitudinis vero perfectionem in consummatione servatam: Scilicet, inquit, ut ipse sibi eam propria industria studiis ex Dei imitatione conscisceret, cum possibilitatem sibi perfectionis divinitus datam per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam sibi ipse similitudinem consummaret. Addit deinde, similitudinem Dei sperandam, quæ pro meritum perfectione præstabitur. Nec ista tolerabiliora; quæ legitimus Homil. 11. in Num. Omnia enim apud Deum ratione & judicio fiunt, nec ad gratiam, sed pro merito, &c. penitus nempe gratiæ beneficium hæc perimunt; quemadmodum & illa è Tom. 11. in Matth. pag. 214. ἐνταῦθα δὲ ἡμεῖς ἐσμεν οἱ αἰτίοι ἡ κατὰ καὶ ἄλλια ἡς λεγομένων ἀγίων ἡμῶν, ἢ οὐκ ἔστιν ἄλλια ἡ ἡμεῖς βλαπτομένης ἢ ἡ φύσις ἐν ἡμῶν ἀγία ἡ ποικίλας, ἀλλὰ ἀποδείξουσιν ἐκείνοι ὅσα παραποικίλῃ ἡμῶν δὲ ἡ φύσις αἰτία διακρίσεως, ὡς ἀντιπιδεῖται ἡ ἀδυναμία, ἀλλὰ λόγος ἐν παραδείξει, ὁ κατασκευάζων δι- E καί. & ista è Tomo sequente, pag. 299, 300. μὴ συνόντες τοῦ ἀρνημένου πνεύματος ἡ ἡμεῖς τῶν ἐχθρῶν τοῦ διδόμενου πνεύματος καὶ σοφίας οἱ ἄλλοι τὸ ἐμολογεῖν κατὰ τινὰ ἀξίαν αὐτῶν ἐπὶ τοῦ θεοῦ βουλομένων: & hæc quoque è Tom. 16. pag. 415. ὁ δὲ σοφὸς ἐν ἡμῶν καὶ ἡ πλειοπληθὺς μετὰ ἡμῶν μαρτυρεῖ ἡ ἡμεῖς καὶ ἡμεῖς, ὡς ἀγνοοῦσαν τίνες οἱ ὑπερέχοντες, καὶ οἱ τὴν πλειοπληθὺν σοφίαν ἡμεῖς ἐπὶ τῷ πᾶσι θεῷ συμπιπτόντες καὶ συνιπτόντες, ὡς ἰδόντες ἐν τῇ τοιαύτῃ ὑπεροχῇ ὡς οἱ δὲ ἐπὶ ἐπιτηδεύουσιν, &c. nec non & illa è Tomo 13. in Johanni, pag. 199. τὰ καὶ ἡ δόξα τὴν ἐν ἡμῶν λαμβάνειν δόξαν, ἡ μὴ ἀφ' αὐτῶν αὐτῶν. Manifeste quoque hunc Apostoli locum in suam trahens sententiam pervertit libr. 3. in Epist. ad Rom. Habentes autem donationes secundum gratiam qua data est nobis differentes, sive prophetiam secundum rationem fidei, &c. hinc quippe colligit donari gratiam à Deo secundum rationem fidei: tum ex eodem loco & ex alio Epistolæ prioris ad Corinth. sic concludit: Vnde mihi videtur tam ad Romanos quam ad Corinthios scribens, tres capiendæ gratiæ modos docere, ut ex nobis in eo agi aliquid ostendat, plurimum vero in Dei largitione consistere. Ponit ergo & mensuram fidei esse, F per quam quis gratiam capit; ponit & ad id quod expedit; & Spiritum dividere prout vult. Ut ergo in nobis tanta fides inveniat, quanta possit sublimiorem gratiam (sic enim legendum) promereri, nostri operis videtur & studii: ut autem ad id detur quod expedit, & utile sit accipienti, Dei iudicium est; vel omnino si dari velit, in ipso est. Pari insania corrumpit ibidem hoc alterum è 1. ad Cor. 12. v. 18. Nunc autem posuit Deus membra, unumquodque eorum in corpore, siccut voluit. Voluit autem, inquit, Deus secundum fidei mensuram quæ est in nobis, vel voluit ad id quod expedit. Nisi forte & ita aliquis hoc velit intelligere: Deus posuit in corpore unumquodque membrum prout voluit, ut, voluit, ad membrum magis referatur, hoc est, prout voluit, prout elegit, prout operam dedit, ne videatur de homine arbitrii potestas auferri. Denique in Catenis in Psalmos talia

A talia refertur effutuisse ad Psal. 120. 3. *μη δυνες εἰς σάλον ἢ πόδα σου· μη ἀδελφότης, Φίλοι, κινεῖς*
ἐναντιωθῆναι. καὶ ἔτι ἔχει δὸν χεῖρα δόξιοιτα. ὡς παρ' ἡμῶν δὲ ἔστι τὰς ἀρχάς, καὶ ὁ δὲ τὴν ἐξουσίαν
ἔχει.

Ut magis etiam pateant doctrinæ hujus adyta, observandum est, duplicem in nobis ab Origene constitui fidem, aliam humanam, quam viribus propriis nullo præsidio firmatis habere possumus; divinam aliam, quæ nobis Dei gratia infundatur. Nec duplicem solum fidem, sed virtutes etiam reliquas in nobis duplices esse putat, quarum aliæ sint à nobis, aliæ à Deo: illas autem ad salutem consequendam nihil prodesse, nisi harum consortio roborentur. Panduntur hæc oracula Tract. 33. in Matth. *Ἐν ἡμῖν, inquit, fides habenti quæ est ex nobis, dabitur gratia fidei, quæ est per spiritum fidei, & abundabit: & quicquid habuerit quis ex naturali creatione, cum exercuerit eum, accipit id ipsum & ex gratia Dei, ut abundet, & firmior sit in eo ipso quod habet, quod de omni itidem virtute intelligendum esse scribit. Demum concludit: Propterea si volumus ut detur nobis virtus perfectior, & abundet in nobis quod perfectum est inter homines, per diligentiam omni modo acquiramus, & postquam acquisierimus quasi intelligentes, quoniam in nihilum hac reputantur sine gratia Dei, humilicimus nosmetipsos sub manu valida Dei, & ore eius sine ira & disceptatione levantes puras manus, ut omnium bonorum quæ sunt in nobis perfectio detur ex Deo, & faciat nos perfectos & acceptabiles Deo, quasi Filios Dei.* Eandem recoquit cramben libr. 4. in Epist. ad Rom. atque ita accipit vocem hanc Apostolorum ad Christum: *Auge nobis fidem: Quia, inquit, etiam fides ipsa, quæ credere videmur Deo, donum in nobis gratiæ confirmatur.* Atque idem subinde replicat libr. 9. idque comprobare satagit Apostolico isto: *Alteri fides in eodem spiritu: Quod fides, inquit, quæ speret & credat, & absq. ulla dubitatione confidat, in nobis est; ratio vero fides ipsius, & scientia, & perfectus eorum intellectus quæ credimus, donatur à Deo.* Ac tandem: *Sicut est fides quam docuimus esse in nobis, & rursus est fides quæ per gratiam datur, sicut supra diximus scriptum esse: Alii fides in eodem spiritu; ita etiam in unoquoque horum quæ supra enumeravimus à Deo per gratiam dari, erit & in nobis aliquid, ad cuius unusquisque mensuram vel rationem gratiam promeretur.* Hæc eo scilicet commentus est, ut aggressionem boni operis à voluntate nostra suspenderet; successum vero & perfectionem à Deo.

Jam vero genuinum Origenis sensum odorari promptum est in multis, quibus legitimam gratiæ vim visus est prædicasse: ut cum libr. 3. *ἀλλ' ἀρχή, cap. 1.* optime dici asserit, ædificium non ædificantis, sed Dei opus esse; & urbis tutelam, non custodibus & vigilis militum, sed Deo recte adscribi: sic enim rem intelligendam esse vult, operis susceptorem fuisse hominem, Deum perfectorem; nec sufficere voluntatem humanam ad consequendum finem, nisi Deus ad id optuletur: quod eo probari putat: *Non volentis, neque currentis, sed misericentis est Dei.* In quem locum repetit eadem & extendit libr. 7. in Epist. ad Rom. ex eoque demonstrari ait, quod homo quidem laborem impendat & sollicitudinem; Deus autem successum operi tribuat & effectum; ideoque operis summam Deo potius quam homini esse deputandam. Confirmat illud Pauli verbis, 1. Corinth. 3. 6. *Ego plantavi, Apollo rigavit, sed Deus incrementum dedit: tum ait: Certum est Deum non solum scire uniuscujusque propositum ac voluntatem, sed & præscire, Sciens autem & prænosces, tanquam bonus dispensator & justus, uniuscujusque motibus & proposito utitur ad ea opera perficienda, quæ uniuscujusque animus ac voluntas eligit: & potestremo, ut boni enim, inquit, aut mali simus nostræ voluntatis est; malus autem ad cuiusmodi verbera, & bonus ad cuiusmodi gloriam desinetur, voluntatis est Dei.* Non aliud sonant verba hæc è lib. 3. *ἀλλ' ἀρχή, cap. 2.* Evidens igitur ratio est, quia sicut in rebus humanum propositum solum per se ipsum imperfectum est ad consummationem boni; adiutorio namque divino ad perfectam quæque perducitur, &c. In his Origenes splendide ἡμῶν ἀρχὴν, inceptionem, hoc est, velle, homini tribuens; Deo vero duntaxat, perficere. Rufinus vero quasi parum his erroris inesset, novis ea deliriorum suorum accessionibus infuscavit. Sed Origenis insanias revelare pergamus. Is in fine prioris capitis libri 3. *ἀλλ' ἀρχή, postquam pulchre visus est Dei scientiam cum libertate conciliasse, omnia conclusionem pessima depravat, cum ait, nullum ad honorem vel ignominiam à Deo parari, ἐάν μὴ ὁ θεὸς τινὰ διαφορὰς ᾗ ἢ ἡμετέραν προαίρεσιν, ἀλλ' ὅσον ἐστὶ τὰ χεῖρα, ἢ ἐπὶ τὰ χεῖρα: quod iterat libr. 2. c. 9. Libro quoque Operis ejusdem prioris, cap. 3. dicit in illis solis esse opus Spiritus sancti, qui jam se ad meliora convertunt, & per vias Christi Iesu incedunt, id est, sunt in bonis actibus, & in Deo permanent: quasi aliquis ad meliora converti queat, absque opere & gratia Spiritus sancti. Nec patrocinantur ei sequentia, cum ait, Spiritum sanctum extinctis peccatoribus & indignis, ipsum sibi novum populum creare, & renovare faciem terræ, cum per gratiam Spiritus deponentes veterem hominem cum actibus suis, in novitate vitæ coperint ambulare: quo sensu quippe hæc pronunciaverit, ipse paulo post patefecit, docens Deum Spiritu oris sui quæ digna sunt sanctificatione sanctificare: deinde subnectit: *Est & alia quoque, etiam Spiritus sancti gratia quæ dignis præstatur, ministrata quidem per Christum, inoperata autem à Patre, secundum meritum eorum, qui capaces efficiuntur.* Nec quemquam fallant illa ex Homil. 1. in Genes. ubi Christi gratiam solaribus radiis comparat, eaque mentes nostras illu-*

strari asserit, nisi cæcitas illarum impediatur; quemadmodum oculis nostris Solis lumen ad- A
mittimus, nisi nostra cæcitate prohibeamur. Recte id quidem, nam & ad explicandos gra-
tiæ effectus eandem usurpat comparisonem Augustinus. Verum insequentibus semipe-
lagianizat, cum significans eo nos majori luce collustratum iri, quo propius ad eum ac-
cesserimus, *Non similiter tamen*, inquit, *venimus ad eum omnes, sed unusquisque secundum pro-*
priam suam virtutem: nempe accedere ad Christum, vel ab eo recedere, in nostra ponit po-
testate. Scribit idem Tom. 13. in Matth. p. 241, 242. Discipulis naviculam conscendenti-
bus, & deinde mari ac vento jactatis, homines adversis tentationibus oppugnatos signari, qui
eas quidem sustinere, & in medium mare propria virtute pervenire queant; superiores ve-
ro evadere, & oppositam ripam attingere non valeant, nisi Christi ope subleventur: id est,
boni quidem initium à nobis esse, finem ac consummationem à Deo. Denique libr. 6. in B
Epistol. ad Rom. *Quamvis enim* (libertas arbitrii) *sit etiam virtus & maneat in natura, ta-*
men tanta charitatis vis est, ut ad se omnia trahat, omnesque sibi societ, vindicetque virtutes, maxime
cum charitatis causis prior nobis dederit Deus, qui unico Filio suo non pepercit, sed pro nobis omnibus
tradidit illum, & cum illo omnia nobis donavit. Quæ ita quidem sonant, quasi Deum per Filii
mortem charitatis gratiam nobis largitum fuisse velit ante omnem voluntatis motum. At
alia longe hic latet sententia, nimirum Deum per mortem Filii causas nobis priorem dedisse,
quare ipsum charitate & amore prosequeremur, hanc autem charitatem & amorem à nobis
pendere.

XV. Unde porro in has opinationes adductus sit, neutiquam ipse dissimulat, sed cap.
1. libr. 3. *Et apertè*, varios recitat Scripturæ locos, aliosque multos ait silentio sese præter- C
ire, unde causam suam confirmari putat. Persuadent illi quidem hominem vitium inter
& virtutem, tamquam in bivio positum, ad utrumlibet ferri posse, sed ita tamen ut gratiæ
non juvantibus solum, sed excitantis etiam subsidium non excludant; quod ab Origene fa-
ctum ostendimus. Illo vero præcipue Pauli videtur abusus, qui est 2. Tim. 20, 21. *In magna au-*
tem domo non solum sunt vasa aurea & argentea, sed & lignea & fictilia, & quedam quidem in ho-
norem, quedam autem in contumeliam. Si quis ergo emundaverit se ab istis, erit vas in honorem san-
ctificatum, & utile Domino ad omne opus bonum paratum. Id ita accipit, quasi solis voluntatis no-
stræ viribus, omni destitutis auxilio, peccatorum sordes penitentia eluere possimus. Quod
Pelagianum prorsus est.

Magdeb.
Cent. 3. c.
10.

XVI. Adversus ea excandescunt Magdeburgenses, excandescit & Iprensis Præsul, D
in eaque itidem ut in superiora, stylum suum distinxit Tom. 1. libr. 6. cap. 15. demonstravit-
que opinionem istam Origenis, ipsum hunc esse errorem Masiliensium, gratiæ Chri-
sti capitalem. Quod ut verum esse concedimus, & jure reprehensum hoc nomine fatemur
Origenem; ita præter æquum fuisse culpatum pertendimus, quod de gratia divina disse-
rens, ei provocaciones libertatis ac suasiones tribuat: puta libr. 2. *De æquæ*, cap. 9. *Per gratiam mi-*
sericordie sue omnibus providet (Deus) atque omnes quibuscumque curari possunt remediis hortatur,
quia provocat ad salutem: & libr. 3. cap. 2. *Nihil aliud putandum est accidere nobis ex ipsis quæ cordi*
nostro suggeruntur, bonis vel malis, nisi commotionem solum & incitamentum provocans nos ad bo-
na vel mala. His addere poterat & illum è libr. 1. Operis ejusdem, cap. 8. *Benignitas enim Dei*
secundum quod se dignum est, provocat omnia, & attrahit ad beatum finem illum, ubi peris & aufugit E
omnis dolor & tristitia gemitus. Verum ecquænam vocum illarum suasionis, incitamenti, pro-
vocationis, hortationis invidia est, quas iisve ad similes Augustinus usurpavit? Verbi gratia in
libro de spiritu & litera, c. 34. *His ergo modis quando Deus agit cum anima rationali, ut ei credat,*
neque enim credere potest quodlibet libero arbitrio, si nulla sit suasio, vel vocatio cui credat: profecto &
ipsum velle credere Deus operatur in homine, & in omnibus misericordia ejus prævenit nos: consenti-
re autem vocationi Dei, vel ab ea dissentire, sicut dixi, propria voluntatis est. Ubi notanda obiter
potestas illa voluntatis ad consentiendum vel dissentiendum, quam supra tuebamur. Item
capite eodem: *Iam si ad illam profunditatem scrutandam quisquam nos coarctet, cur illi ita suadea-*
tur, ut persuadeatur; illi autem non ita duo sola occurrunt interim, &c. Quæ pauca de multis scilicet F
gere satis habuimus.

XVII. Modum tandem ponemus huic dissertationi, in Origenis favorem illud ite-
rantes quod supra attigimus, quæcumque ad declarandam ejus opinionem adduximus è li-
bris à Rufino interpretatis, parum ipli præjudicare. Interpolare enim omnia Rufinus,
quæcumque suscepit interpretanda, eaque præter Auctorum sententiam detorta, ad sua
dogmata accommodare solenne habuit; male autem de libertate arbitrii sensisse ipsum
fidem facit Concilium Romanum LXX. Episcoporum: *Rufinus vir religiosus plurimos Ec-*
clesiastici operis edidit libros; nonnullas etiam Scripturas interpretatus est: sed quoniam beatus Hiero-
onymus in aliquibus cum de libertate arbitrii notavit, illa sentimus quæ prædictum B. Hieronymum
sentire cognoscimus. Recordandum præterea est ante Pelagii tempora leviter ac perfunctorie
quæstiones illas de libertate arbitrii, deque gratia Christi, & prædestinatione fuisse tracta-
tas;

Atas; proindeque in re obscura, neque satis Ecclesiæ definitionibus illustrata cespitare prom-
tum fuisse. Addemus & illud, purum putum Semipelagianismum de gratiæ divinæ auxilio
differentem Origenem prodidisse quidem; à Pelagianismo vero, qui tum boni susceptionem
operis, tum etiam perfectionem, liberi arbitrii ac naturæ viribus tribuit, fuisse alienum; eo-
que in aliquibus tantum, non in omnibus fuisse infectum; nimiumque videri, quod tam sæ-
pe iactavit in eum Irenæus Episcopus, *nihil perniciosum Pelagianorum scripta præferre, quod non*
Origenes luculentius præformaverit, audaciusque protulerit.

Quod si Semipelagianæ doctrinæ leviora sparsisset semina Origenes, prodesse illi forsitan
posset animadversio hæc, Patrum auctoritate suffulta; etiam si gratia recte factis hominum
promerita quandoque dicatur, non semper tamen excludi aliam gratiam antecedentem,
B cuius auxilio hominēs recte egerunt; sed minus spectari priorem illam, quod à salutis im-
petratione remotior sit quam posterior altera, licet ad eam consequendam necessaria sit.
Facile solutio hæc plurimis Adamantiis sententiis accommodaretur, in quibus gratiam ex
præcedentibus meritis derivat. Cujusmodi illud est, quod mox adduximus: *Deumque di-
gna sunt sanctificatione sanctificare, Spiritus sancti gratiam dignis præstari*, respondere quippe
promptum esset, eos Spiritus sancti gratia & sanctificatione esse dignos, qui per anteceden-
tem gratiam digni facti sunt. Tale est hoc Augustini Epistol. 49. ad Deogratias Quæst. 2.
Salus religionis hujus, per quam solam veram salutem veram, veraciterque promittitur, nulli unquam
defuit qui dignus fuit: & cui defuit, dignus non fuit: & illud Chrysostomi Homil. 16. in Epist.
ad Rom. τὸς ἀξίους ὁ Θεὸς οὐδὲ μὴν δίδωσι. Solus Deus novit qui digni sunt. Sed Patrum illorum do-
C ctriinæ textura responsonem huiusmodi facile patitur, quam Origenianæ contextus omni-
no respuit.

Atque id obstat quo minus ad tutelam Origenis quicquam conducant selecta quædam
loca, in quibus gratiæ divinæ meritum ac dignitatem præclare videtur propugnare: cujus-
modi ille est è libr. 1. *ἀδελφοί*, cap. 8, ubi fontem esse totius sanctitatis Spiritum sanctum
asserit, ex eoque sanctitatem accepisse quidquid sanctum est: *Similiter quoque*, inquit, *& na-
tura Spiritus sancti que sancta est, non recipit pollutionem; naturaliter enim vel substantialiter san-
cta est. Si qua autem alia natura sancta est, ex assumptione hac, vel inspiratione Spiritus sancti habet*
ut sanctificetur, non ex sua natura hoc possidens, sed accidens; propter quod & decidere potest quod
accidit. Insigne etiam est quod ait libr. 3. *ἀδελφοί*, cap. 2. naturam humanam contrariis Po-
D testatibus obniti propria vi neutiquam posse, at Dei subnixam auxilio impetus illarum facile
exufflare. Non minus pie de gratia divina disserit Tom. in Psalm. 4. *ὁ μόνος τοῦτο εἰς τὸ*
*καλὸν καὶ ἀγαθὸν ἡμῶν, καὶ ὁ ἀποκαταστήσας ὡς ἡμετέρας, καὶ ὁ θεὸς συμπαθὴς, ὅτις ἐστιν ὡς ἀπὸς ἡμῶν ἀπο-
εἰσέτω. ἀλλὰ καὶ εἰς τὸ ἡμιμέμενον καλὸν καὶ ἀγαθὸν, διαμένει ἐν τῇ ἀρετῇ.* Ubi non ad retinendam so-
lum virtutem, sed ad capeſſendam etiam, divinam opem requiri docet. Et Homil. 4. in
Psalm. 36. *Vides ergo quia Domini semper auxilio indigemus, primo ne cadamus; tum deinde eti-*
am si ceciderimus, ut resurgamus. Item Tom. 11. in Matth. p. 210. docet eos qui dimissis fa-
cultatibus suis Christum sequuntur, hoc consilium auxiliante Deo suscepisse. Sic vero scribit
Tract. 35. in Matth. *Per hoc autem instruimur, ut nunquam sine consideratione aliquid promitta-*
mus super habitudinem nostram humanam, quasi qui valeamus Christi implere confessionem ex nobis,
E *aut aliquid præceptorum Dei;* tum ait debuisse Petrum postulare à Deo gratiam, ut offensio-
nem passus Christi discipulis, ipse non pateretur. At credidisse Origenem scimus ex reliquo-
rum ipsius decretorum connexione, Petrum proprio voluntatis motu gratiam hanc postu-
lasse, cum ne gratiam quidem absque præviæ gratiæ adjumento postulare possumus. Quod
autem legitur libr. 3. *ἀδελφοί*, cap. 1. *Non dissimulatio divina providentia, sed humane mentis*
arbitrium causā sibi perditionis existit: contulit etiam indignis & incredulis gratiam benefactorum
suorum, ut vero omnes obstruatur; totumque à se, nihil à Deo esse sibi mens humana cognoscat; id
Rufinus de suo intrusit, quippe quod ablit à vigesimo Philocaliæ capite, quo fragmentum
illud operis *ἀδελφοί*, ita ut ab Origenes scriptum est, Græce continetur.

XVIII. Diximus Origenem aliquibus duntaxat infectum fuisse erroribus, ex iis qui à
F Pelagio multis post annis propugnati sunt. Quo de genere dogma illud est, quod perfe-
ctos homines vim quandam adipisci definit, qua roborati peccatorum illecebris ac leno-
ciniis obniti per sese possint, tandemque ad id ascendant perfectionis culmen, ut ne levi qui-
dem tentationum aura percellantur, planeque sint ἀπαθείς. Optime vero conjunctum illud
est cum superiore ejus doctrina: nam qui ex sese potest bene agere, sane ex sese male non
agere potest. Hanc, præter alias, suggillandi Origenis causam habet Hieronymus: nam
in Epistola ad Ctesiphontem, cap. 2. consimilem Pelagii, sed nequiores etiam sententiam
refellens, sic ipsum alloquitur: *Vis adhuc & alium nosse tui erroris principem? doctrina tua*
Origenis ramusculus est. In eo enim Psalmo, ubi scriptum est, (ut de ceteris taceam:) Insuper & usque
ad noctem erudierunt me renes mei: asserit virum sanctum, de quorum videlicet & tu numero es,
tum ad virtutum venerit summitatem, ne in nocte quidem ea pati, qua hominum sunt, nec cogitatione

viriorem aliquam tuillari: & in Proœmio Dialogorum adversus Pelagianos: Illud autem Origenis proprium est, impossibile esse humanam à principio usque ad mortem non peccare naturam; & rursum esse possibile cum se aliquis ad meliora converterit, ad tantam fortitudinem pervenire, ut ultra peccare non possit: & in Proœmio libri 4. Comment. in Jerem. Hæresis Pythagoræ & Zenonis ἀπαθείας & ἀναμάρτητος, id est, impossibilitatis & impeccantiæ, quæ olim in Origene, & dudum in discipulis ejus Grunio (Rufinum intellige) Evagrioque Pontico, & Ioviniano jugulata est, cepit reviviscere. Multos erroris hujus affines fuisse notat in libro sequente, in Jerem. 22. Palladius quoque Helenopolitanus Episcopus, quem Origenis disciplina imbutum fuisse constat, in hac ἀπαθείας hæresi veratus est; nam Sect. 8. Laubiæ Historiæ, Amonis, ipsiusque uxoris scribens vitam, sic ait: Cum hæc sic fierent, & pervenisset uterque ad impatibilitatem, vim & efficaciam habuere preces Amonis: & Sect. 12. de Ammonio agens, ejusque sororibus ac fratribus, B quos eosdem esse cenſeo, qui fratres Longi dicti sunt, & à Theophilo Nitria, & Egypto expulsi ad Iohannem Chrysostomum confugerunt: de Ammonio, inquam, ita scribit: Hoc ei suo suffragio tribuebat Evagrius, qui erat vir discernendi vi præditus (nempe Ponticus ille Hyperborea) se nullum hominem vidisse, qui esset magis impatibilis, & alienus ab omnibus animi perturbationibus. Hinc Hieronymus Procem. in Dialogos adv. Pelagianos, ἀπαθείας, allictores exagitans: Palladius, inquit, servilis nequitia eandem hæresim instaurare conatus est.

In iis certe quæ superiunt Origenianorum operum reliquiis non frequentes occurrunt hujus opinionis notæ: nam quod extat in 7. Homil. in Jerem. prout ab Hieronymo conversa est: Impossibile est enim quod semel vivificavit Deus, aut ab eo ipso, aut ab alio occidat; ad vitam æternam, sanctosque ea fruenter referendum esse ostendimus in Observationibus; & ab Hieronymo præterea intrusum est. Tomo quidem 13. in Matth. p. 333. parvulos illos, quorum similes vult nos effici Christus, & quibus scandalum à nobis præberi vetat, quosque Patrem cælestem perire velle negat, homines perfectionem consecutos significare conjicit Origenes; deinde subjungit ejusmodi parvulos neque perire, neque offensionem pati posse, quia Pax multa diligentibus nomen Dei, & non est illis scandalum, meritoque eos dicere posse: Quis nos separabit à charitate Dei? Sed Ezechielis tamen auctoritate probat justi animam esse mutationi obnoxiam, & à Dei mandatis posse discedere, ita ut prioris ejus justitiæ nulla habeatur ratio: atque idcirco quo minus offensio eis à nobis præbeatur, Servatorem mandato suo prohibere. Libro quoque in Epistolam ad Romanos quinto, de morte peccati loquens: Hic ergo homo, inquit, qui jam reformatur & reparatur ad imaginem Dei, neque terrenus, neque in hoc mundo est, sed in cælis dicitur esse conversatio ejus: & ideo secundum eum qui dicit: Vos autem non estis de hoc mundo, mors in eum non potest pertransire: & deinde: Quod si peccatum & mors in hunc mundum introiit, & in hoc mundo habitat, certum est alienos à morte, & à peccato esse eos, qui per Christum, vel cum Christo mortui sunt huic mundo, & cum ipso resuscitati, cum ipso etiam in cælestibus sedere meruerunt, conversationem non in hoc mundo, sed in cælis habentes. Item alio libri ejusdem loco hæc habentur: Si in id anima perfectionis ascenderit, ut ex toto corde suo, & ex tota anima sua, & ex totis viribus suis diligit Deum, & proximum suum tanquam seipsum, ubi erit peccati locus? atque hunc ait perfectionis gradum allecutum fuisse Apostolum, cum dicebat: Quis nos separabit à charitate Dei, quæ est in Christo Iesu? tum subnectitur: Ex quibus omnibus evidenter ostenditur, quia si hæc omnia, quæ enumeravit Apostolus, separare nos non possunt à charitate Dei, cum in illud quis culmen perfectionis ascenderit, multo magis libertas arbitrii nos ab ejus charitate separare non poterit. Verum hæc ab interprete Rufino, quem à Pelagiano fermento sibi satis non cavisse nemo nescit, inquinata fuisse possumus suspicari. Quemadmodum autem reprehensi ab Hieronymo erroris Origenem loci hi non satis liquido coarguunt, ita neque satis purgat ille qui extat Tom. 13. in Matth. p. 328. ἀντὶ τοῦ ὅτι ἐν τῷ ἀνθρώπῳ ἔστιν ἡ ἀνάμαρτος, & ἡ ζωὴ ἀμαρτίας ἀνελκυσθε τὴν ἀπαθείαν neque sanctiorum illa Patriarcharum enumeratio, quæ est libr. 5. in Epist. ad Rom. quorum neminem peccato immunem vixisse probat; (cui enumerationi contrariam à Pelagio institutam, eorum scilicet, qui non modo non peccasse, sed etiam justè vixisse referuntur, exhibet Augustinus in libr. de natura & gratia, cap. 55. de qua consuli velim Pelagii ipsius Epistolam ad Demetriadem, & Hieronymi librum 1. adv. Pelagian.) vitam enim ab hominibus perfectis actam intelligit, antequam ad summam perfectionem erepsissent.

At vix ullam admittit excusationem, quod ab eo scriptum est Tom. 12. in Matth. p. 286. ubi hoc Christi ad Petrum exponens: Scandalum mihi es, quærīt quomodo stare illud possit cum isto Propheta: Pax multa diligentibus nomen Dei, & non est illis scandalum; & isto Apostoli: Charitas nunquam excedit; respondetque non Servatorem modo, sed & eum qui in charitate perfectionem adeptus est, scandalum obnoxium non esse; sed eum tamen qui peccat, quantum in se est, scandalum huic præbere. Præterea Tom. 15. in idem Evangelium, pag. 373. tradit pueros quibus manus imposuit Iesus, jam amplius Dæmonum assultibus, vel peccati illecebris percelli non posse: & pag. 385. ἐπεὶ δὴ ὁ ἀνθρώπος ἀνελκυσθε τὴν ἀπαθείαν

Psalm. 118.

165.

1. Cor. 13. 8.

A ὁμοίᾳ τῷ τίλει. ὁμοίᾳ, περὶ τοῦ τοῦ λόγου, ἀδελφῶν ἀν. ἐκδοθέντων, ὡς οἱ ἀπόστολοι τῷ Χριστῷ. πρὸς τὸ ὁμοίᾳ τοῦ τοῦ λόγου, ἀνδρείου, καὶ Ἰσκαριώ, καὶ ἐκ τούτων πάντων: πᾶσι φησὶ ὁ ὁμοίᾳ τοῦ λόγου, ὅτι ἐκ αὐτῶν τὸ τοῦ λόγου αὐτῶν ἡμέρας ἀπαυτῶσαι πρὸς ἀποδομένον τὰ ὑπάρχοντα, καὶ διδόντι πλοῦσι, ἀλλ' ἵσως ἀπ' ἐκείνης ῥῆς ἡμέρας ἀρετῆς ἡ εἰς ἐκείνην ἐπὶ τὰ τοιαῦτα αὐτὸν ἀρετῶν. λόγῳ ὃ ἡ ἐπαγγελία ἀπαυτῶσαι, καὶ πᾶσαν ἡ ἀρετῶν.

XIX. Sed nec fugit diligentiam Irenaeus Episcopi isthoc Origenis deliramentum jam ante notatum à Magdeburgensibus, quod luculenter exagitat Tom. 1. libr. 6. cap. 12. & 15. *Magd. Cent. 3. cap. 10.* & praecipue libr. 4. Tomi ejusdem, cap. 19. ubi hanc ἀπαυτῶσαι è Pythagoreorum, Stoicorum, Diogenis, Pyrrhonis, aliorumque Philosophorum Scholis manasse demonstrat. In quo miror hoc ei excidisse: *Quamquam nec Origenes hujus impassibilitatis primus auctor fuit. Nam ut nihil de Manichaeo dicam. jam olim Stoici putantur fuisse illius ἀπαυτῶσαι auctores.* Quasi Origenem Manichaeus tempore praecesserit, quem certum est annis post Origenis obitum circiter viginti & uno haeresim suam promulgasse. Tum hoc loco, & libr. 6. cap. 12. Tomi ejusdem, Priscillianum, Manichaeum, Gnosticos, Evagrium Hyperbortum, Jovinianum, Pelagium, totiusque pæne Syriae Haereticos doctrinam hanc ab Origene sumxisse auctore docet Hieronymo; interque eos Evagrium librum edidisse *ἀπαυτῶσαι*, quia Rufino Latine conversus est. Solerter deinde observat, non satis caute Hieronymum distinxisse illa duo, facultatem habere non peccandi, & non habere facultatem peccandi; hoc est, *posse non peccare, & non posse peccare.* Quorum alterum è libero pendet arbitrio, quo fit ut possimus peccare, vel non peccare, gratia modo ad id postremum suppetat auxilium; alterum vero arbitrii humani libertatem tollit, & à Valentinianis propugnabatur, qui homines *πνευματικῶς* ejus esse volebant naturæ, quæ peccatum nullo modo reciperet: quod dogma, dogmatisque auctores perpetuis velitationibus Origenes urgebat; nunquam non hoc inculcans, nullam esse naturam quæ non sit boni & mali capax, adeo ut ne ipsi quidem Angelì à peccato, peccatique pænis essent immunes. Perperam ergo Hieronymus ἀναμάρτητος, idem esse retur, quod, *sine peccato*; nam, ἀναμάρτητος, est, *incapax peccati*: perfectos autem non incapaces peccati volebat Origenes, neque Pelagius, sed peccato carere posse; imo vero prædicabat Pelagius non id agi, utrum aliquis peccati per totam vitam fuisset exors, sed utrum homines peccati exortes esse queant, quod per arbitrii liberi vires fieri posse affirmabat; & Adamantius quoque neminem sine peccato vixisse putabat, ut supra dixi. Atqui dici posset non negabat Augustinus ut esse posset homo in hac vita sine peccato, id modo gratia auxilio, non naturæ viribus referretur acceptum: *Nam qui dicunt, inquit, esse posse in hac vita hominem sine peccato, non est eis continuo incauta temeritate obvisandum. Si enim esse posse negaverimus, & hominis libero arbitrio, qui hoc volendo appetit, & Dei virtuti vel misericordiae, qui hoc adjuvando efficit, derogabimus.* Nec satis proprie idem Hieronymus ἀναμάρτητος reddidisse videtur, *impeccantiam*, id est, *non peccare*; quod reddendum erat, *impeccabilitatem*, id est, *non posse peccare.* Perperam quoque scriptum ab eo est: *Illud autem Origenis proprium est, esse possibile, cum se aliquis ad meliora converterit, ad tantam fortitudinem pervenire, ut ultra peccare non possit.* pro eo quod scribere debuit, *ut ultra non peccare possit.* Ge- nuina ergo ea fuit Origenis sententia, homines omnes peccatis esse obnoxios; qui vero acquirendæ virtuti, & delictis expurgandis dederit operam, & ad perfectionem conscenderit, vitiorum incitamenta propriis viribus pefundare posse si velit, ab iisque neutiquam tentari. In quo geminus est error, quod virum perfectum ad calcandas peccati blanditias gratia præsidio non egere velit, & quod tentationibus eum minime percelli censeat; cum certum sit, vitam hominis certamen esse perpetuum, & Paulo ipsi datum fuisse stimulum catinis.

XX. Quemadmodum evectos ad summum virtutis apicem homines peccatis obnoxios non esse definivit Adamantius; ita asseruisse visus est non posse eos emergere à vitiis, & ad virtutem regredi, ac renovari per pœnitentiam eos, qui post acceptum à Deo gratia divinæ lumen iterum sese peccatis obstrinxerint: Petrum quidem cum Christum ejurando peccavit, nondum accepisse Spiritum sanctum; nobis vero si eo accepto peccaverimus, neque in hoc sæculo, neque in futuro veniam iri concessum. *Hoc attende, inquit, Tractat. 35. in Matth. quoniam ante galli cantum, & ante Spiritum sanctum, in tempore noctis profunde, etiam si frequenter denegaverit quis, vivere potest: quod manifestum est ex eo, quod ter denegavit Petrus. Si autem post galli cantum, vel semel in quocunque periculo constitutus denegaverit quis, impossibile est eum renovari in pœnitentiam, ut iterum crucifigat sibi Filium Dei.* Clemens quidem Alexandrinus Stromat. libr. 2. iteratam hanc pœnitentiam, qua post conversionem homo peccatis deditus tangitur, esse affirmat quasi quandam novi peccati meditationem; minime vero ita insanit, ut homini post illam pœnitentiam peccanti nullum ad virtutem regressum patere putet, nec ullum alteri pœnitentiæ locum superesse velit. Nempe eo impulerunt utrumque perperam accepta isthæc ex Epistolæ ad Ebræos cap. 6. v. 4. 5. 6.

Impossi-

Philast.
cap. 88.

Impossibile enim est eos qui semel sunt illuminati, gustaverunt etiam donum cæleste, & participes facti sunt Spiritus sancti. Gustaverunt nihilominus bonum Dei verbum, virtutesq. sæculi venturi, & prolapsi sunt, rursus renovari ad penitentiam, rursus crucifigentes sibi metipsos Filium Dei, & ostentui habentes, nec non & ista cap. 10. v. 26, 27. Voluntarie enim peccantibus nobis post acceptam notitiam veritatis, jam non relinquitur pro peccatis hostia; Terribilis autem quadam expectatio iudicii. Inde & Novatus in hæresim inductus est. Quam autem his Pauli locis expositionem adhibuit Philastrius, eandem Origeniano illi possumus adhibere. Sic illa se habet: Penitundinem etiam non excludit docendo, sed diversum gradum dignitatis ostendit inter hunc qui integrum custodivit, & illum qui peccavit. Dignitas est igitur detrimentum in eo qui peccavit, non damnum salutis. Nam si fortiter quis pugnaverit per martyrium, recipiet pristinam dignitatem; aut si condigne in hoc sæculo vixerit, impetrat quod desiderat adipisci. Nam in ipsa Epistola re baptizatores excludit, non Baptisimum penitentiae abnegat. Cæterum consuli velim Sixtum Senensem libr. 5. Biblioth. Annot. 119. & lib. 7. Har. 8. qui hæc, aliaque, cum explicanda huic Pauli sententiæ, tum ad versus adductum Origenis testimonium collegit.

XXI. Mirum potro sentientem Origenem perfectos homines posse non peccare, dixisse tamen præceptis divinis morem geri non posse. Cui contrarium Pelagius decrevit in suis Sententiis, teste Hieronymo, qui lib. 1. contr. Pelag. hæc scribit: *Centismus titulus est, posse hominem sine peccato esse, & Dei mandata facile custodire, si velit.* Sic autem Origenes lib. 2. in Ep. ad Rom. Nos vero qui hæc omnia spiritaliter intelligenda sentimus, idcirco non auditores, sed factores Legis justificandos credimus, non Legis secundum litteram, quæ utiq. pro sui impossibilitate non potest habere factorem, sed secundum spiritum, per quem solum Lex impleri poterit: & deinde: *Licet non crediderint quidam Iudeorum, de infidelitate tamen eorum dicendum est, quod Deus quidem solus sit verax, omnis autem homo sit mendax: qui etiam si quid iustum est, necesse est tamen ut in aliquo à veritate decedat, quam in omnibus servare humanæ naturæ pene impossibile est.* Graviora sunt etiam & magis expressa quæ extant Tract. 35. in Matth. ubi querit, utrum posito Christi vaticinio hoc, scandalum in se passuros esse Apostolos omnes, fieri potuerit ut scandalum Petrus non pateretur: quod duplici solvit responsione; prima, quoniam necesse erat, ore verissimo prædicente, quia omnes vos scandalizabimini, fieri quod prædictum erat ab Iesu; altera, quoniam qui exoratus à Ninivitis, quæ prædixerat per Ionam non fecit propter penitentiam Ninivitarum, sic possibile fuit, ut repelleret etiam à Petro scandalum deprecante. Vera est posterior responsio, prior falsa: posito enim Christi vaticinio, certo effectus consecutus est, non necessario. Disputat postea, an postquam prædixit Christus futurum ut ante gallicinium ter à Petro negetur, precibus impetrare potuerit Petrus, quo minus vaticinium illud impleretur; respondetque precibus prohiberi potuisse vaticinii huius effectum, si illud Christus iuramento non firmasset; sed quia iurejurando firmatum fuerat à Christo, cum dixit: *Amen dico tibi, fieri non potuisse ut non denegaret.* Falsum id quoque, nam etiam si certo negaturus fuerit, potuit tamen non negare. Ibidem Petrum derelictum fuisse sciscit: *Vi quoniam, inquit, non solum inconsiderate, sed pene etiam impie dixit: Et si omnes scandalizati fuerint in te, ego non scandalizabor, nec cogitans lubricam naturam humanam, magnum protulit verbum: ideo nec ad modicum est derelictus, ut scilicet denegaret, vel semel denegaret, sed abundantius derelinquitur, ut ter denegaret.* Subjungit postmodum melius sibi consulturum fuisse Petrum, si peripsecta naturæ humanæ imbecillitate, quæ suapte vi & industria Christi nomen profiteri nequaquam potest, eum orasset, ut necessariam ad id gratiam sibi conferret. Optime id quidem, sed viciosa sunt quæ sequuntur: *Nec enim, inquit, poterat fieri ut facta interrogatione potuisset dicere Dominum Iesum in Spiritu sancto, aut confessus fuisset, cum Spiritus sanctus nondum fuisset datus. Atque hæc & cætera repetit inferius, & novum insuper dogma congerit: Abundantius considerantes Petri negationem, dicimus quoniam nemo potest dicere Dominum Iesum, nisi in Spiritu sancto, sicut Paulus nos docet: & nondum erat tunc in hominibus Spiritus sanctus, quoniam Iesus nondum fuerat honorificatus, sicut dicit Iohannes. Propterea non erat possibile, neg. illum talem Petrum tunc Iesum confiteri, nec tamen erat reprehendendus non confitens Iesum. Quoniam ad confitentes dicitur: Non estis vos qui loquimini, sed Spiritus Patris vestri qui loquitur in vobis. Non autem, cum sit potens Spiritus ille Patris nostri loqui in nobis, & cum in nostra sit potestate locum dare in nobis Spiritui sancto, & non Diabolo, si denegaverimus, excusationem ullam habemus. Ac primum, quod ait derelictum fuisse Petrum, non uno modo intelligi potest: nam vel omni gratiæ cujuslibet auxilio destitutum fuisse vult, cuius gratiæ ope, spreto mortis terrore Christum aperte confiteri potuisset: atque huic sententiæ cum solenni sacræ Facultatis Theologicæ Parisiensis decreto temeritatis, impietatis & hæreseos nota iniusta sit, anno MDCLVI. temerarium quoque esset & impium ulla eam cavillatione & argumento tueri: vel ei defuisse censet non vehementem solum illam Dei aspirationem, & divinam dirimptura, qua impulsus in medios sese fluctus præcipitaverat, & satellitum turmam stricto gladio pro Christo certaturus invaserat, sed gratiæ etiam efficacis auxilium; atque id recte & Catholice dici potest, Ex eo autem quod nondum datus erat*

B *confitemur tibi.* Nec à Petro solum tunc abuisse putat Spiritum sanctum, sed adfuisse etiam Spiritum, Spiritus hujus inimicum quem iis impertitur Deus, quos ope sua sublevare vult, docet idem Tom. 12. in Matth. p. 299, 300.

Hieronym.
Proœm.
Dial. adv.
Pelag.

Magdeb.
Cent. 3.
cap. 10.

non est facultas, vel occasio: Initium namque justificari à Deo, ait Origenes libr. 4. sequente, *si- A*
des est quæ credit in justificantem: & hæc fides cum justificata fuerit, tanquam radix imbre suscepto ha-
ret in anime solo, ut cum per Legem Dei excoli cœperit, surgant in eam qui fructus operum ferant.
Non ergo ex operibus radix iustitiæ, sed ex radice iustitiæ fructus operum crescit: & paulo superius:
Iam sane considerabis, si ut de fide dictum est, quia reputatum est ei ad iustitiam, ita & de aliis virtu-
tibus dici possit, quia verbi gratia misericordia unicuique reputari potest ad iustitiam, aut sapientia,
aut scientia, aut mansuetudo, & humilitas, vel certe si omni credenti fides ad iustitiam reputetur.
Tum in Rom. 4. 18. Puto quod prima salutis initia, & ipsæ fundamenta fides est: profectus vero &
augmenta ædificii spes est: perfectio autem & culmen totius operis, charitas. Idem Tom. 16. in Matt.
p. 448. fidem abique operibus similem esse dicit ficui à Christo arefactæ, quæ folia tantum
abique fructibus ostentabat. Itaque postquam probare conatus est sola fide hominem effici B
iustum, absque operibus Legis, priore loco libri 3. in Epist. ad Rom. statim subiicit: Sed fortas-
sis hæc aliquis audiens resolvatur, & bene agendi negligentiam capiat: siquidem ad justificandum fides
sola sufficit. Ad quem dicemus quia post justificationem si iniuste quis agat, sine dubio justificationis
gratiam sprebit: & postmodum: Quod si requirat aliquis curiosus, si qui ex fide justificantur, per
quem justificantur licet fortassis multa in hoc curiositas videatur, tamen convenienter dicere possu-
mus quod qui ex fide justificantur, initio ex fide sumpto, per adimplerionem bonorum operum consum-
mantur. & qui per fidem justificantur, à bonis operibus exorsi, per fidem summam perfectionem accipi-
unt. Quanam ergo fide scripserunt Magdeburgenses Origenem justificationis fontem fecisse
bona opera?

Magdeb.
Cent. 3.
cap. 10.

XXIV. De peccato originis ab Adamo in homines propagato non una est Ipsensis C

Episcopi adversus Adamantium querela. Is Tom. 1. libr. 6. cap. 17. postquam Origenem
falsus est de peccato originis à Catholica Ecclesia dissentire neutiquam videri, Pelagianis
tamen, ut de ea res falsa opinarentur, portam aperuisse dicit. Mox è libro 5. Commenta-
riorum ipsius in Epist. ad Rom. præcipua colligit capita, quibus doctrinam ejus super hoc
argumento contineri putat; quæ singulatim, sed paucis examinabimus. Primum hoc est:
Mundum, in quem peccatum intrasse docet Apostolus per peccatum Adam, terrenos esse
homines: 2. Mortem quæ in omnes pertransiit, mortem esse animæ, non corporis: 3. Mor-
tem illam non pertransiisse in omnes, sed in multos, qui nempe actum peccaverunt: 4. Non
in omnes regnasse mortem, sed in eos duntaxat qui peccaverunt in similitudinem præva-
ricationis Adæ: 5. Non omnes homines, sed multos unius delicto peccatores fuisse esse D
factos: 6. Christum plures ad vitam reduxisse, quam Adamum ad mortem: 7. Adamum esse
formam futuri, quia peccati ipsius exemplar imitantes, peccatores effecti sunt. Obser-
vatum autem velim ante omnia, ab Origene hæc *admonitio* fuisse proposita, non *dogmaticis*
definita, antequam enim ad ea accedat, explicato literæ sensu; Videmus nunc, inquit, quid
etiam interior habeat intellectus. Quod ex ipsius opinionum inconstantia & diversitate
clarius etiam sese prodet. Nam primum quod attinet, postquam terrenos homines &
rebus terrenis deditos, allegorice Mundum esse dixit, in quem peccatum intravit, Mundum
deinde aliter exponit, eoque significari docet terrenum hunc locum, in quo homines habitant,
vel terrenam & corporalem vitam, in qua mors habet locum, cui mundo, hoc est terrenæ vitæ cruci-
fixos se dicunt Sancti & mortuos. Non multo autem inferius alia habet: Videtur mihi, inquit, E
quod illam ætatem quæ nondum ad capacitatem rationis accessit, non tam homines quam Mundum ap-
pellaverit. Altera querela hæc est, dixisse Origenem mortem quæ in omnes homines per-
transiit, mortem esse animæ, non corporis. Fateor mortem illam passim accipi ab eo pro
morte peccati, sed, ut reliqua, allegorico sensu: cujus mortis mortem corpoream umbram
appellat, quia quocumque illa inceserit, hanc necesse est subsequi, velut umbram corpus, atque idcir-
co mortuum fuisse Christum, quia pro nobis tactus est peccatum. At mortem illam, quam
regnasse ab Adam usque ad Moysem ait Apostolus Rom. 5. v. 14. mortem corporis, & de-
scensum ad inferos non semel interpretatur Origenes libr. 5. in Epist. ad Rom. puta cum
ait: Quomodo sane, vel quæ condemnatio in omnes homines venerit videndum est: & sufficere for-
tan potest, secundum simplicem expositionem, ut dicamus condemnationem esse communem hanc mor- F
tem quæ omnibus venit, & venit, etiam si iusti videantur. Existimavit ergo Origenes non pec-
catum solum, quod mors est animæ, sed mortem etiam corpoream in omne genus huma-
num per Adam lapsum fuisse transmissam, quod Synodi Tridentinæ Decreto penitus
consentaneum est. Id Janfenius, velut se dissentiens, minime dissimulat Tom. 1. libr. 3.
cap. 15. Tertia criminatio talis est, censuisse Adamantium, quod Synodi Tridentinæ Decreto penitus
juxta Paulum Rom. 5. v. 12. pertransiit, in multos tantum pertransiisse, qui nempe actum pec-
caverunt. Cui criminationi quarta connexa est, visum fuisse ipsi, mortem illam de qua
Paulus Rom. 5. v. 14. non in omnes regnasse, sed in eos duntaxat, qui peccaverunt in simi-
litudinem prævaricationis Adæ. Utrobique mortem peccati intelligit: ac proinde pendet
hinc quoque quinta accusatio, affirmasse ipsum: Non omnes homines, sed multos unius
delicto

Cenc. Trid.
Sess. 5. Cap.
2.

A delicto peccatores esse effectos. Distinguit autem Origenes transitum mortis à regno mortis: Peccatum enim, inquit, pertransiit etiam iustos, & levi quadam eos contagione perstrinxit: in prævaricatoribus vero, id est his qui se ei totamente ac devotione subiciunt, regnum tenet; & omni potestate dominatur. At mortem illam super eos tantum regnum tenuisse vult; qui simili sese, ut Adam, crimine inquinaverunt. Quamquam alibi peccatum originis super omnes regnasse ait: Tunc ergo, inquit, nihil peccantibus nobis mors regnavit in nobis: & mox: Sed regnavit mors ab Adam usque ad Moysen in eos qui peccaverunt in similitudinem prævaricationis Adæ. Videsne ut à peccato nullum Paulus excuset? Pertransisse autem mortem in omnes iteratis locis diserte asserit: ut cum corporis mortem umbram esse dicit mortis peccati; ac proinde nullum morte peccati esse immunem; quia corpoream mortem nemo vitare potest. Id probat deinde commemoratis priorum temporum viris sanctitate nobilibus, quos omnes peccato obnoxios fuisse demonstrat. Idem non multo post confirmat, Apostolicum illud explanans Rom. 5. 18. Igitur sicut per unius delictum in omnes homines in condemnationem, &c. Sufficere, inquit, forsitan potest secundum simplicem expositionem, ut dicamus condemnationem esse delicti communem hanc mortem quæ omnibus venit, & venit, etiam si iusti videantur: atque hanc esse dicit simplicem, non allegoricam expositionem. Nec superioribus repugnat, quod ait: Non omnes homines, sicut solet in cæteris ponit (Apostolus) sed multos, qui unius delicto peccatores constituti sunt: nam omnes multos esse fatetur, consuloque vocem omnes ab Apostolo fuisse omisissam, ne forte si dixisset per unius inobedientiam peccatores factos esse omnes, & necessario subiunxisset: Ita & per unius obedientiam iusti constituentur omnes, videretur ex huiusmodi promissionis securitate resolvi re animos eorum quibus expedit esse sub metu. Deinde aliud esse docet peccare, aliud peccatorem esse; peccare omnes etiam iustos, peccatores esse qui sæpe peccando usum peccandi ac consuetudinem contraxerunt; peccatores igitur esse multos, non omnes; peccare autem universos. Peripicua vero ea sunt: Et ut evidentius ostenderet omnes homines & multos homines idem esse, addidit his: Sicut enim per inobedientiam unius hominis peccatores constituti sunt multi, ita & per unius obedientiam iusti constituentur multi. Et quod superius omnes dixerat homines, hic eodem sensu multos nominavit: & ista: Mortem tamen istam communem suscepit (Christus) cum illam peccati quæ regnabat in omnibus non receperit. Et sane neminem vacare peccato persuasum Origeni fuisse jam satis supra demonstravimus. Sextum hoc ei crimen obijcitur, decreville ipsum, Christum plures ad vitam reduxisse, quam Adamum ad mortem. Quod facile ex superioribus refellitur, nam si in omnes mortem live animæ, live corporis ab Adamo profluxisse ratus est Origenes, non plures certe quam omnes ad vitam Christum reduxisse opinari potuit. Præterea exponens illud Apostoli Rom. 5. 15. Si enim unius delicto multi mortui sunt, multo magis gratia Dei & donum in gratia unius hominis Iesu Christi in plures abundavit: opponit gratiam Christi peccato Adami, & quidquid utrumque hominibus boni vel mali fuit importatum, invicem accurate contendit, nec plures gratia Christi sublevatos fuisse observat, quam peccato Adami affectos & in deterius commutatos. Præclare vero Paulinam sententiam his verbis enarrat: Ostendere vult quod multo sit fortior vita quam mors, & iustitia quam peccatum, & per hoc edocere, quia si ita per peccatum mors regnare in omnibus potuit, accipiens ex unius hominis inobedientia initium, quanto potentius & dignius per iustitiam vita regnabit, initium accipiens per unius obedientiam Christi? Sed & simpliciore intellectu dici posse E censet plures vita fuisse donatos à Christo, quam morte affectos ab Adamo; quia Adamus homines tantum à se oriundos letho dedit; Christus autem non illos tantum, sed ipsum etiam Adamum vitæ reddidit. Sic ergo, inquit, plures Christus reducit ad vitam, quam Adam duxit ad mortem, quia etiam ipsum Adam qui cæteris causa exitit mortis, Christus revocavit ad vitam. Postremo tandem id in Origene culpatur Janfenius, quod affirmaverit, Adamum esse formam futuri, quia peccati ipsius exemplar imitantes, peccatores effecti sunt. Extat illud quidem cum aliis libri huius quinti in Epistolam ad Romanos locis, tum præsertim versus finem his verbis: Dedit ergo Adam peccatoribus formam per inobedientiam; Christus vero è contrario iustis formam per obedientiam posuit. Propterea enim & ipse obediens factus est usque ad mortem, ut qui inobedientiæ formam sequentes constituti sunt peccatores, obedientiam Christi imitantes salvi fiant. Verum repetitis quoque libri ejusdem testimoniis Adamum idcirco formam futuri dictum pronuntiat, quod Christi typum præferret. Quod adjicit autem per prævaricationem hominibus formam peccandi præbuisse Adamum, atque ita peccatores constitutos fuisse multos, peccatum aliud originis ex traduce in homines propagatum neutiquam excludit: Aut magis simpliciter, inquit, accipiendum videtur, & similitudo prævaricationis Adæ absque aliqua discussione recipienda, ut hoc sermone omnes qui ex Adam prævaricatore nati sunt, indicari videantur, & habere in semetipsis similitudinem prævaricationis ejus, non solum ex semine, sed ex institutione suscepta. Ubi peccatum originis semine transmissum, & peccatum, uti appellant, actuale, institutione susceptum agnoscit. Nec multo post doctrinam eandem inculcat, docens homines non tam natura urgeri in mortem peccati, quam discipulatu, & peccatum non solum nati vitæ.

A Christo se in passionibus conformarent, ipsos etiam conformes ac similes imaginis ejus prædestinavit & gloria. Præcedit ergo præscientia Dei, per quam noscuntur qui in se labores & virtutes habituri sint, & ita prædestinatio sequitur, nec tamen rursus prædestinationis causa putabitur præscientia. Quod enim apud homines uniuscujusque meritum pensatur ex præteritis gestis, hoc apud Deum judicatur ex futuris. Habetur locus alter libr. 7. Comment. in Epistol. ad Rom. ubi hoc Apostoli ex-

Rom. 8, 30.

planans: Quos autem prædestinavit, hos & vocavit: & quos vocavit, hos & justificavit: quos autem justificavit, illos & glorificavit, primum aliter accipiendum docet illud, Quos præscivit, superiore commemoratum versiculo, quam vulgo accipi solet: quia si ii tantum prænoscentur, qui prædestinantur, qui non prædestinantur, utique non prænoscentur: cognitionem ergo illam pro amoris nexu, & affectus vinculo sumendam probat multis Scripturæ testimoniis, pu-

B ta isto: *Cognovit Dominus eos qui sunt ejus*, id est diligit, cum tamen nec eos quinon sunt ejus ignoret: præcognosci ergo eos à Deo vult, *in quibus sciens quales essent, amorem suum Deus affectumque posuisset*. Quærit postmodum, quo sensu interpretandum sit illud Apostoli:

Quos vocavit, hos & justificavit: cum multi vocati sint, pauci electi. Respondet duplex esse vocationis genus: aliud secundum propositum, non vocantis Dei, sed vocati hominis, quo virtutem amplectitur; quicumque autem vocatione ejusmodi vocati sint, hos & justificatos esse: aliud esse vocationis genus, non secundum bonum propositum, quo vocantur etiam reprobi, ne meritis afficiendi penis hoc utantur obtentu, idcirco sese fuisse à virtute alienos, quia defuerit sibi vocatio. Si quis autem propositum illud, secundum quod vocari nos à Deo dixit Apostolus, ad Deum referri velit, futurum illud quoque posterius recto humanæ volun-

C tatis proposito, ac religioso mente, & salutis desiderio. Demum id subnectit: *Hoc ergo pacto neque in præscientia Dei, vel salutis, vel perditionis nostræ causa consistit, neque justificatio ex sola voluntate pendebit, neque glorificari de nostra penitus voluntate sublatum est*: & paulo inferius: *Ut autem scias non in præscientia Dei unicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis, unde Paulum verentem ne forte cum aliis prædicaverit, ipse reprobis efficiatur, macerare corpus suum, & subicere servituti hoc*.

XXVI. Dolet Iprensi Episcopo dixisse Origenem, prædestinationem pendere ex prævisis meritis: vocationem fieri secundum propositum hominis, non Dei: vocationem secundum propositum Dei, ex bonis hominum desideriis aptam esse & connexam: causam eandem esse salutis & damnationis, nempe religiosæ mentis desideria. Quæ omnia in idem fere recidunt. Offendit quoque ipsum perperam expositus Apostoli locus: *Posuit Deus membra, unum*.

1. Cor. 12.

E *quodque eorum in corpore sicut voluit, quali voluntas illa ad membrum, non ad Deum pertineat*. 12. Locus habetur libr. 9. Comment. in Epist. ad Rom. *Voluit autem, inquit, Deus secundum fidei mensuram que est in vobis, vel voluit ad id quod expedit. Nisi forte & ita aliquis hos velit intelligere: Deus posuit in corpore unumquodque membrum, prout voluit, prout elegit, prout operam dedit, ne videatur de homine arbitrii potestas auferri*.

Prædestinationem prævisis meritis postposuisse Origenem, minime mirum est, cum quæstionem illam leviter tantum & perfunctorie delibavit vetusti Patres Pelagianis temporibus antiquiores, ut discimus ex Epistolis Prosperi & Hilarii Arelatensis ad Augustinum, præfigi solitis ipsius libris de Prædestinatione Sanctorum, & dono Perseverantiae, & de expiis illius Augustini libri capite 14. & posterioris capite 20. In ea quippe fuisse sententia Irenæum, & Chrysostomum, sed & post Pelagianam atatem, Theodoretum, Theophylactum, Oecumenium, aliosque complures tralatitium est. Cum & eandem hodieque à viris Catholicis propugnatam videamus; & hanc, alteramve illi oppositam persequi summorum auctoritate Pontificum liceat. Nec adeo tamen sententiæ huic patrocinatus est Adamantius, ut non contrariam etiam aliquando sectari visus sit. Nam in Rom. 9. v.

11. 12. hæc scribit: *Sed hæc omnia eo spectant, ut illud probeat Apostolus, quod si vel Isaac, vel Jacob probis meritis electi fuissent ad ea quæ in carne positi quæsierant, & per opera carnis justificari meruissent, posset utique meriti eorum gratia ad posteritatem carnis quoque & sanguinis pertinere. Nunc vero cum electio eorum, non ex operibus facta sit, sed ex proposito Dei, ex vocantis arbitrio, promissionis gratia non in filiis carnis impletur, sed in filiis Dei: hoc est, qui similiter ut ipsi ex proposito*

F *eligantur, & adoptentur in filios*. Veram, ut sæpe dixi, parum huic libro adjungendum est fidei, quem Rufinianis opinionationibus aspersum & inquinatum scimus. Vocationem quoque illam secundum propositum hominis, quam revera Pelagianis tribuit Augustinus libr. 2. contra duas Epist. Pelagianorum, non ita tuctur Origenes, ut non etiam vocationem secundum propositum Dei hic intelligi posse fateatur, nam proponit utramque & sententiæ suæ accommodat. Quamvis autem unam illam priorem defenderet, ad stipulatorem haberet Chrysostomum, sic in Rom. 18. v. 28. disserentem: *ἀποδείξω δὲ ἐν ταύτῃ φησὶ, ἵνα μὴ τὸ πᾶν τῇ κλησίᾳ δοθῇ, ἐπεὶ ἔτιος ἕμελλον καὶ ἡμεῖς ἀντιλέγειν καὶ ἰσχυροῖ. οἱ γὰρ ἡ κλησίαις ἡμεῖς μόνον, τῶν καὶ πάντες ἐσώθησαν, εἰς τὰ τέσσαρα φησὶν, ὅτι καὶ ἡ κλησίαις μόνον, ἀλλ' καὶ ἡ ἀπόδειξις τῆς καλυμμένης ἡ σωτηρίας εἰς τὰς ἀστέρας, ὅτι καὶ ἡ καλυμμένη ἡ κλησίαις, εἰς τὰς ἀστέρας πάντες καὶ ἐκκλησίαν, ἀλλ' ἡ πάντες ὑπὸ τῆς καλυμμένης*

Propositum autem hic dicit, ne totum vocationi tribuat: sic enim contradicuntur et Graeci & Latini. Nam si sufficeret sola vocatio, qua de causa non omnes salvi facti sunt? Propterea, inquit, non sola vocatio, sed & propositum eorum qui vocantur, salutem operatum est: nec enim coacta facta est vocatio, neque violenta. Omnes ergo vocati sunt, sed omnes obedierunt. Assentientem quoque haberet Theodoretum, & perpetuos Chrysostomi asseclas Theophylactum, & Oecumenium, & alios nonnullos. Vocatio autem secundum propositum Dei, quod propositum ex perspectis animae piis desideriis pendeat, quatenus cum reliquis Adamantii dogmatis cohæret, merito à Janzenio exploditur: nam pia desideria ab hominum sola voluntate derivat; quibus perspectis desideriis proponat Deus ipsos vocare, tumque primum gratiam ad id opportunam largiatur. Huic affine quiddam carpit in Origene Janenius Tom. 1. libr. 8. cap. 4. quod scilicet dixerit salutis doctrinae præcepta Christum hominibus tradidisse, prout affectos eos esse novit, fidemque sibi adhibuituros præsentit. Equidem non dubito, uti supra dixi, opinatum fuisse Origenem, ex hac prænotione motum fuisse Christum ad primam illis gratiam impertiendam: proptereaque nullam Semipelagianò huic errori defensionem obtendimus. Sin ita sensisset Origenes, doctrina sua illos imbuisset Christum, quos ipsi per gratiæ suæ mere gratiæ auxilium assensuros prænoverat; vel futurum & prævium consensum occasionem Christo impertiendæ suæ doctrinae & gratiæ præbuisse, non ut præberetur promeritum fuisse; hoc est gratiam suam & doctrinam non ex futuris eorum meritis, sed hac consensus oblata occasione Christum fuisse largitum, magnis utique patronis sese tueretur; puta Augustino, qui, ut habet Janenius supra laudato loco, in Epistola 49. ad Deo-gratias, quæst. 2. docet tunc voluisse hominibus apparere Christum, & apud eos prædicari doctrinam suam, quando sciebat, & ubi sciebat esse qui in eam fuerant credituri: & aliquanto post: Quid ergo mirum si tam infidelibus plenum orbem terrarum Christus prioribus sæculis noverat, ut eis apparere, vel prædicari merito nollet, quos nec verbis, nec miraculis suis credituros esse præferebat? & Chrysostomo, qui Serm. 4. in Epist. ad Coloss. ad vers. 25. sic habet: ὁ ἰς θεὸς ἐν ἀφρώτοις πάσας τοιαύτας, ἀλλὰ καὶ ἐν ὁμοιωτάτοις ἡμῶν ποιεῖ, καὶ τοὺς ἀνθρώπους τῶν παλαιῶν καὶ τῶν νέων, ἀλλὰ καὶ ἡμᾶς. Deus enim non repente facit omnia, sed propter summam suam humanitatem sese rebus accommodat. Et hæc causa est, cur nunc advenierit servator, non olim; quod fulius disserit in fine Homiliæ ejusdem: & Sedulio, qui in Roman. 8. 28. propositum illud Dei ibi intelligendum esse dicit, secundum quod proposuit salvare sola fide, quos præficerat credituros. Ferri etiam posset, quod addit Origenes, non ex sola Dei voluntate justificationem nostram pendere, neque salutem de nostra penitus esse potestate sublatam; nam gratiæ justificationis libere consentit homo, à qua dissentire potest; & salutem æternam dissentiendo potest amittere, juxta Tridentinæ placita. Verum commodam omnem interpretationem excludunt quæ apponit Origenes, non in præscientia Dei unicuique salutis causam poni, sed in proposito & actibus suis: excludunt & reliqua Adamantii præscripta, unde hæc profisciscuntur. Jure quoque Paulini loci, qui extat 1. Cor. 12. 18. proposita ab Origene, non asserita tamen ab eo, neque omnino probata explicatio, utpote absurda & violenta refellitur.

*Trid. Conc.
Sess. 6. cap.
5. & Can.
4.*

QUESTIO OCTAVA.

DE ASTRIS.

I. *Utrum astra animata esse, Deum cognoscere & precari, peccare posse, judicatum iri, ac salutem sperare & posse consequi Origenes affirmaverit. II. A multis hic arguitur: III. nec defensione tamen caret. IV. Viam ipsi ad id credendum straverunt antiqui. V. Utrum sideribus futurorum significationem à Deo impressam putaverit. VI. An tres prioris creationis dies sine Sole, Luna, & stellis non fuisse decreverit.*

I. **Q**UID Origenes de Astris senserit exploraturis, animante ea & corpore constare sit arbitratus, an corpora esse inanima, rursum iteranda sunt quæ tam sæpe supra disseruimus: Mentis ante corpora conditas opinatum Adamantium, ac pro meritis in varia, variaque corpora detrusas; quasdam autem ex illis quæ non pessime sese gessissent, animandis Solis & Lunæ, aliorumque siderum corporibus, mundoque illustrando ac exornando, nobili scilicet muneri fuisse præfectas. Id supra jam delibatum nunc eo etiam amplius probandum est. Sic habetur quidem Tomo 1. Origenis in Johann. p. 17. καὶ ὁ ἀνὴρ ἡ ψυχὴ τὴν ἑλπίδα ἐν σώματι. Hoc est, anima Solis, non Eliæ, ut inepte vertit Interpres. Libro vero 2. περὶ ἀγγέλων, cap. 9. postquam animas juxta virtutes ac merita diversis sanxit

A sanxit adnecti corporibus, ex eaque diversitate mundi consonantiam efflorescere, addit quasdam ex his quæ *maioribus meritis sunt*, ad exornandum mundi statum secerni, & officium præbere inferioribus, quo per hoc participes existant patientie Creatoris: secundum quod Apostolus ipse dicit: Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe. Quo de Astris sine dubio intelligendum est.

Nec animam duntaxat sideribus additam esse, sed ea etiam ratione pollere, Deum cognoscere, laudare, ac precari ratus est. Nam Tom. 13. in Matth. pag. 326. hæc leguntur: *αὐτοὶ γὰρ λέγουσιν τὸ ἐξ ἡμῶν καὶ γῆς καὶ ὕψους ἐν αὐτοῖς εὐσεβήματα, ὡς εἰπεῖν αὐτὸν ἡλιος, καὶ σελήνη, καὶ ὁ χροῖς τῆς ἀστέρος, καὶ οἱ ἐν ὕψει πύργοι καὶ οἱ ἐν ὕψει οἱ ἐργασαὶ τὸ ἀληθινὸν Φῶς, καὶ ἀρνούμενοι αὐτὸ ἐπὶ ἡμῶν τὸ ἑπαινεῖν αὐτὸν ὡς τὸ θεὸν τὰ ζῶντα.* At libro 5. contra Cels. Altra appellat *ζῶα λογικά καὶ αἰσθητά, καὶ φωτισθέντα τῷ φωτὶ τῶν ὁσίων καὶ τῶν σοφῶν, ἡ δὲ ἐν ἀπαύρασμα φωτὸς ἀδύναμις.* Eadem preces offerre Deo per Unigenitum ejus Filium, ipsumque laudare probat ex Davidis Psal. 148. 5. 4. *Laudate eum omnes stelle & lumen: Laudate eum celi caelorum.* Quo & illud refert ex Epist. ad Rom. 8. 19, 20, 21. *Expectatio creatura revelationem filiorum Dei expectat. Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui subiecit eam in spe: Quia & ipsa creatura liberabitur à servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei: & libr. 8. Operis ejusdem: ἰσομερῶς οὐκ ἴδιον, inquit, ὡς καλὸν θεὸν δημιουργῆσαι καὶ τὰς νόμους φυλάσσειν θεὸν, καὶ ἀκούειν αὐτοῦ τὸν κύριον ἡλίου καὶ σελήνης, καὶ δυνάμεις, ἡμῶν τε τὸν πατέρα, καὶ τὸν δημιουργὸν τῆς πάντας & paulo post: ἡμῶν γὰρ θεὸν, & τὸν δημιουργὸν αὐτῶν, ὡς καὶ ἡλίου, καὶ σελήνης, καὶ ἀστέρων, καὶ πάσης ἡ ἐξουσίας ἐρατῆς, ἡμῶν γὰρ πάντες εἴμεθα, θεοῦ ὅντις χάρις μὲν ἐν ἀνθρώποις διακρίνει τὸν πατέρα θεόν, καὶ τὸν δημιουργὸν αὐτῶν.*

C Eadem peccatis esse obnoxia; nec Astra modo, sed elementa etiam, ac proinde judicium Dei olim subitura fore, sententia ipsius est, his consignata verbis Homil. 4. in Ezech. *Futurum est ut in die judicii non solum homo, sed etiam universa conditio judicetur. Omnis quippe creatura congemiscit & condoleat. Si omnis creatura congemiscit & condoleat, est autem creaturarum pars terra & cælum, & cætera quæ sub cælo sunt, & quæ super cælos, & liberabitur omnis creatura à servitute corruptionis in libertatem glorie filiorum Dei, quis scit & de terra, an secundum naturam suam in aliquo peccato teneatur obnoxia? Si enim animal est, si indiget auditione sermonis Prophetici dicentis: Attende cælum & loquar, & audiat terra verba oris mei; &: Audi cælum, & auribus percipe terra. . . . quare non terra & aeris judicium sit futurum? Id deinde probat variis Scripturæ testimoniis, tum addit: Capax est, inquam, (terra), ut animal juxta partium qualitates, & bonorum actuum, & malorum, in quibus aut laudem mereatur aut poenam. Super eo præterea quod habetur Matth. 24. 35. *Cælum & terra transibunt. Cur cælum, inquit, prætergreditur, cum terra pertransit, nisi quia transitus sui quædam digna fecerunt? Atque hæc commentatur in illud Ezech. 14. 13. Terra non peccaverit mihi, ut prævaricaretur prævaricans, extendam manum meam super eam, & conteram virgam panis ejus.* Frustra vero dicta hæc ab Origene per prosopopœiam existimat Sixtus Senensis Biblioth. libr. 5. Annot. 242. ut ex doctrinæ ipsius connexionem manifestum est, Melius Origeni consuluit Genebrardus, respondens fuisse hæc inquirendo & disserendo pronunciata. Quin & spe futuri Astra duci asserit libr. 7. contr. Cels. nam postquam eundem Pauli locum ex Epistola ad Rom. ad sidera retulit, subjungit *καὶ θεὸν τὰ ἐπὶ τῇ θαλάσσῃ* & Φερεῖς, *καὶ ἐπὶ τῇ ματαιότητι καὶ τῇ ἀπειθείᾳ, καὶ ἐπὶ ἐλπίδι κρείττοσι τῶν ὁσίων ἐρατῶν, ἐν χάριτι τιμῶν θεοῦ.* Spes autem hæc est libertatis & futuræ conjunctionis a corporibus quibus conjuncta sunt, & salutis.*

F At omne id argumentum exhaustit libr. 1. *ἀπὸ ἀρχῶν*, cap. 7. unde loca aliqua selegit Justinianus, & fidei comparanda gratia in fine Epistolæ suæ quæ est ad Menam, retulit. Primum quidem stellas à peccati contagio immunes non esse ostendit ex Jobi 25. 5. *Stelle non sunt munda in conspectu ejus.* Quod ut melius adstruat, eas esse probat animalia, quod mandata à Deo dicantur accipere; mandare autem ipsis Deum, ut stas moveantur temporibus; motus vero illos neque absolvi posse sine anima; neque sine motu esse posse quæ anima prædita sint: nec anima solum, sed & ratione pollere; ac proinde incrementa capere sine dubio virtutis, vel decrementa: ad hæc animas antiquiores recentioribus siderum corporibus extrinsecus inferi probat primum ratione hac, quod cum humanæ animæ, quæ dum hominum animæ sunt, inferiores sunt siderum animis, corporibus hominum sint antiquiores, verisimile sit antiquiores esse quoque siderum animas siderum corporibus: probat id ipsum deinde supra adducto Pauli loco c. Roman. 8. 19, 20, 21, 22. vanitatem quippe appellari corpus illud æthereum, quod invita subit anima sideris, sperans futurum ut expleto hoc ministerio liberetur à servitute corruptionis & vanitatis, cum redemptionis gloria filiorum Dei tempus adveniret: cuius voti ademptionem dum expectat, gemere, & utpote affectum habentem erga eos quibus ministrat, condolare: demum autem servitute liberatum iri, & cum tradiderit Christus regnum Deo & Patri, tunc etiam ista animantia cum prius regnum Christi fuerint effecta, simul cum omni regno etiam Patri regenda traditum iri; ut cum Deus erit in omnibus, etiam ista cum sint ex omnibus, sit & in istis Deus tu omnibus.

II. Opportuna fuit illa Origenis adversariis ad ipsum infimulandum occasio. Theophi- A
lus Alexandrinus Pasch, Epist. 1. & 2. inter damnosa ejus effata ponit illud. Ponit & Hie-
ronymus in Epist. 59. ad Avitum, cap. 1. 2. & 3. & in Epist. 61. ad Pammach. cap. 5. atque
id esse ait dogma Gentilium, & ex parte Platonum. Orosius in Commonitorio ad Au-
gustinum opinionem hanc Origenistis quibusdam suæ ætatis adscribit; eamque valide
convellit Augustinus in libello contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 8. 9. 10. & 11.
duoque dogmatis hujus fundamenta labefactat, perverfas nimirum interpolationes Pau-
linæ hujus sententiæ: *Vanitati enim creatura subiecta est non volens, sed propter eum qui*
subjecit eam in spe; & istius quæ extat Jobi 15. 15. *Cæli non sunt mundi in conspectu ejus:* cui
adsonat illa cap. 25. v. 5. *Stelle non sunt munda in conspectu ejus.* Quamquam sine errore
dici posse concedit ne Angelos quidem ratione divinæ justitiæ justos esse; ac proinde si B
detur sideribus inesse Angelos, perspicuum fore ait cur dixerit Jobus stellas non esse
mundas in conspectu Dei. At utrum rationis compotes spiritus his infinitis lucidis cor-
poribus nescire se fatetur, & caute indagandum monet. Ut ut est, ex Augustini auctori-
tate multis opinionem istam Origenis impugnatur Remigius Rhemenfis in Rom. 8. 20.
Consurgit & adversus illam Justinianus in Epistola ad Menam, & Basilii auctoritatem
asciscit, qui Homil. 3. in Hexaëem. Origenem carpit, quod aquas quæ supra & infra fir-
mamentum sunt, Angelos tropice significare docuerit; nec idcirco sensu præditum ani-
mal firmamentum esse tradit, quod gloriam Dei enarrat, alioquin animalia futura ro-
rem, & pruina, & abyssum, quod iis laudem Dei Propheta commendat. Sexto
demum ex Anathematismis huic Justiniani Epistolæ subnexis eadem hæc Origenis sen- C
tentia de sideribus animatis confoditur. In quo sane miror equid de sideribus peccato
obnoxii, de eorum spe & futura salute ne verbum quidem in Anathematismis Impera-
tor ille fecerit, cum ejus tamen verba ipsa è libr. 1. *ἡ ἀρχὴν* petita repræsentet, quibus
verbis & anima sideribus tribuitur, & Sol inducitur dicens Præstare dissolvi & esse cum
Christo, sed necessarium magis esse manere in corpore, propter revelationem filiorum
Dei, & eadem acriter reprehendat in Epistola ad Quintum Concilium, quam refert Ce-
drenus; unum id culpandum ac damnandum susceperit, quod suis tamen non caret pa-
tronis ac defensoribus. Rufinus quoque Palæstinus in libello de fide, doctrinam hanc
Adamantii gravibus argumentis elidit, fundamentumque subruit in hoc Scripturæ loco
constitutum, Job. 25. 5. *Æstra autem non sunt munda in conspectu ejus.* Neque enim, in D
quit, ex eo quod non munda sunt in conspectu Dei, ideo dicuntur animalia, alioquin etiam
menstrua mulierum ab ipsis animalia nuncupentur; & leprosa domus, quoniam ne ista quidem
munda sunt apud Deum, secundum legem Moysi. Multa enim eorum quæ sine anima sunt, ratione
quadam sepe legimus immunda. Ait etiam Rufinus hæc Scripturæ loca in sententiæ suæ tute-
lam Origenem convertere: *Sol cognovit occasum suum;* Psal. 103. 19. & illum: *Ego omnibus*
stellis mandavi; Isaia 45. 12. Denique Nicephorus libr. 17. cap. 28. errorem hunc de anima-
tis sideribus in Quinta Synodo damnatum fuisse narrat.

III. At eum quamvis omni affirmatione asseverasse visus sit Origenes, hoc tamen pro-
nuntiatio Lectoris animum occupavit in Proemio libri prioris Commentarii ejusdem
ἡ ἀρχὴν: De Sole autem, & Luna, & stellis, utrum animantia sint, an ex anima manifeste non tra- E
ditur: quæ verba repetit Pamphilus in Apologia. Capite quoque 12. libri sequentis, velut
incertus & titubans ait: *Cum ergo, verbi gratia, ad caelestia loca pervenerint Sancti, tunc jam*
rationem astrorum per singula pervidebunt, & sive animantia sunt, sive quidquid illud est com-
prehendent. Et Tomo primo in Johannem pag. 38. 39. hyperbolice dictum suspicatur à Jo-
bo, astra pura non esse coram Deo: *καὶ γὰρ ἄστρον ὑπὲρ ἀνθρώπων πρὸς αὐτὸν φάσκον ἀμαρτημάτων*
καὶ ὁμοίων θανάτου, καὶ ἐπὶ τῷ ἡμῶν αἵματι τινὲς αἰσθάνονται τὸν ἀνθρώπου ἐν ἀμαρτηματικῇ καὶ ὁμοίᾳ θανάτῳ.
ὡς ἐν τῷ ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὡς ἐν τῷ ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὡς ἐν τῷ ἡμῶν ἀνθρώπῳ, ὡς ἐν τῷ ἡμῶν ἀνθρώπῳ.
αὐτὸς. εἰ μὴ ἀπὸ ὑπερβολικῆς τῆς εἰρημίας. Homilia demum in Jeremiam decima, explanans illud
Jerem. 12. 4. *Quousque lugebit terra,* terram corpus esse ait anima & sensu carens, sed ter- F
ræ nomine appellari Angelum terræ adstantem, ac idem aquæ, elementis, & rebus sin-
gulis. Quæ inter Ecclesiasticos Doctores tritissima est opinio, animata esse sidera per for-
mam adstantem & coherentem, non intromissam & informantem. Atque ex his satis pa-
tet Origenis hæsitatio.

Ad hæc Pamphilus in responsione ad octavam criminationem, unicuique Christianorum
fas esse dicit astra animata vel non animata censere; nec cuiquam opinionis alterutrius caus-
sa hæreses inurendam esse notam, propter hoc quod non ita aperte de his traditum est in Aposto-
lica predicatione. Quod ipsum præ se tulit Adamantius in Proemio librorum *ἡ ἀρχὴν*,
uti supra ostendimus. Penitus vero origenizat Ambrosius, sic differens in Epist. 38. ad Ho-
rontianum: *Stelle nebulis obductæ vaneunt, quæ sustinent ministerii hujus mundani usus, non*
sponte necque, sed in spe; quia sperant etiam hujus laboris gratiam ab eo qui subjecit eas. Ideo,
propter

A propter eum sustinent, id est propter ejus voluntatem. Nec mirum si patienter sustinent, cum sciant Dominum suum & creatorem omnium, si ve que in celo, si ve que in terra sunt, suscepisse nostri corporis fragilitatem. Deinde illius ergo imitantes bonitatem celestes creaturæ, licet ingemiscant, quod mundi huius vanitati subiecti sint, consolantur se tamen quod liberabuntur à servitute corruptionis in libertatem gloriæ. Augustinus quoque libr. 2. de Genes. ad liter. & in Enchirid. ad Laurent. cap. 58. de eo, ut potere obscura & incerta, definire se nolle quicquam declarat. Hinc ipse Origenis reprehensor Hieronymus in Eccles. 1. v. 6. dubitat annon sideribus animam Salomon adesse putaverit: & in Ephes. 1. v. 22. ne sidera quidem ipsa munda esse coram Deo, eaque Servatoris adventum formidare scribit. Unde in Epistola 61. ad Pammach. cap. 5. de hoc agens dogmate, *Non est, inquit, istius temporis contra dogma gentilium, & ex parte Platonum scribere, aut annos ferme decem in Commentariis Ecclesiasticis, & ex annotatione Epistolæ ad Ephesios arbitror sensum animi mei prudentibus explicatum.* Quæ cum ipsi fuissent à Rufino obiecta Invektiv. 1. crimen diluit Apolog. lib. 1. c. 4. Quin etiam Pseudo-Clemens in Recognitionib. libr. 5. & R. Moses ben Maimon, animas Astris assignant. Denique S. Thomas libr. 2. contr. Gent. c. 70. ad fidei doctrinam pertinere negat, Astra animata dicantur, an inanimata, unde affirmare licet quo numero Justiniani anathematismos habuerit, qui affirmantem sententiam confodiant.

IV. Viam Origeni ad id dogma præmonstravit Plato, qui in Timæo cæli animam rationis esse compotem ait, eaque nihil à Deo præstantius fuisse procreatum: & in Epinomi prædicat *ὅτι τὸ ἀσπὸν, οὐρανὸς πᾶσι τοῖς κατὰ τὴν φύσιν ἐνδοξαστοῦσιν ὅτι καὶ θεῶν.* Præmonstravit & Thales Jonicæ sectæ princeps, qui rebus universis animam tribuebat. Præmonstraverunt & Stoici, & ipse, si Plutarcho, Alexandro Aprodiasæ, & aliis credimus, Aristoteles. Platonis sententiam ac ipsa propemodum verba pro more suo retulit Philo, nam in libro *ὅτι τὸ θεοποίησιν ὅτι τὸ θεοποίησιν*, & alibi, ultra non animalia modo, sed mentes etiam purissimas esse asserit. In libro tamen de mundi officio, & altero de gigantibus, ea esse vult *ὅτι τὸ θεοποίησιν* (quæ vocem usurpavit Origenes) *καὶ παρὰ τὸ ἀνθρώπου καὶ, καὶ ἀνθρώπου*, quod Origeni non placuit. Huic quoque ad eam capessendam opinionem prævit Clemens Alexandrinus in Eclogis *ὅτι τὸ θεοποίησιν*. Perseveravit autem ad nostram ætatem illud de animatis sideribus placitum, defensoresque habuit viros quantivis pretii Tychonem, & Keplerum.

V. Augustinus libro 5. de Civit. Dei, cap. 1. eorum confutans dogma qui sine Dei voluntate decernere opinantur sidera quid agamus, vel quid bonorum habeamus, malorumve patiamur, hæc subiungit: *Quod si dicuntur stelle significare potius ista quam facere, ut quasi locutio quadam sit illa positio prædicans futura, non agens (non enim mediocriter doctorum hominum) Origenem notat) fuit ista sententia.* non quidem ita solent loqui Mathematici, ut verbi gratia dicant, Mars ita positus homicidam significat, sed homicidam facit. His, inquam, Origenem designasse creditus est: nam in eo fragmento, quod è Commentariis ipsius in Genesim Tomo 3. excerptum Eusebius Præparationis Evangelicæ libro sexto inseruit, astris futurorum inesse significationem affirmat, non etiam causam, quod faciunt Genethliaci; motum ergo iis à Deo & ordinem inditum, ut inde futurorum cognitionem Angeli hauriant, cuius quidem cognitionis adeptionem, cum vires superaret humanas, ab Angelis apostatis in homines aliqua ex parte fuisse transmissam, nullam autem libero arbitrio vim vel necessitatem hinc inferri. Præter Augustinum hæc vehementer castigant Rufinus Palæstinus in libello de fide, & Procopius Gazaus in Gen. 1. v. 14. qui ab Origene, quem in aliis ad verbum fere sequitur, hac in parte discessit.

Sane si futura multa non ab astris prænuntiari duntaxat, sed & effici dixisset Origenes, & siderum viribus corpora hæc terrena variis affici modis, & ad hæc illave commoveri & inclinari, in eadem esset causa ac Apotelesmatici omnes, & hodierni Astrologiæ patroni, quorum sententia, integra modo servetur humani libertas arbitrii, hæreseos nota immunis est. At cum significationem solum futurorum, itidem ut Synesius, non causam astris adscripserit, illa læsa arbitrii libertate, eo minus etiam decretis Ecclesiæ adversatur illius opinio, quam manasse è Platonis scholis satis apparet ex Plotini Enn. 2. lib. c. 1. & 7. & Enn. 3. lib. 1. c. 6. quem secutus est Macrobius libr. 1. in Somn. Scip. c. 1.

Cum in eo autem, quod diximus, fragmento, & alibi quoque, causam futurorum sideribus nequitiam inesse magno conatu Origenes probaverit, miror id ei dogma affectum: *ὅτι πᾶσι τῶν ἀστρονομῶν ἡ ἀστρονομία*, quod inter alia eidem exprobrari solita decimo loco recenset Anonymus auctor Apologiæ pro Origene, apud Photium Cod. 117.

VI. Præter superiora, illud quoque reprehendendi causa è lib. 4. *ὅτι ἀρχὴν* recitat Justinianus: *τίς τὸν ἔχον ἐκείνην ἀρχήν, καὶ δευτέρην, καὶ τρίτην ἡμέραν, ἵνα τὰς τρεῖς ἡμέρας καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας, καὶ τὰς τρεῖς ἡμέρας:* *Quis mentis compos statuat primum, & secundum, & tertium diem,*

Synes. libr. de instructione.

diem, & vesperam, ac matutinum tempus sine Sole fuisse, & Luna, & stellis? Cui & illud potest ad- A
 jungi, quod libr. 6. contr. Celsi legitur, falli eos, qui vera dierum sex spatia Moysen in mundi
 narranda creatione significasse putant: quosq; se in suis ad Genesin Commentariis refellisse
 Philo libr. ait. In quo Philonem secutus est, cujus hæc verba sunt: *ἡνδὲρ πάλιν τὸ αὐτὸ εἶναι τὴν ἡμέραν, ἢ τὰς ὁδοὺς ἡμέρας*
 1. Allegor. *ἡνδὲρ πάλιν τὸ αὐτὸ εἶναι τὴν ἡμέραν, ἢ τὰς ὁδοὺς ἡμέρας*. Nempe hæc tropice intelligenda, explicandaque censebat Origenes, ut alia
 pleraque, in quibus allegorico sensui nimium tribuens, nativum & literalem subvertebat,
 Qui quoniam error suum sibi postulat examen, verbum non addam.

QVAESTIO NONA.

DE RESURRECTIONE MORTUORUM.

B

I. Status questionis proponitur. II. Doctrina Origenis de resurrectione enucleatur.
 III. Utrum resurrectionem absolute sustulerit. IV. Hoc crimine purgatur. V. Utrum
 corporis resurrectionem admiserit, carnis inficiatus sit. VI. In eo etiam hesitat, & multo-
 rum præterea assensu gaudet. VII. Utrum & quomodo corpora in resurrectione mutatum
 iri existima verit. VIII. Hic quoque Patrum aliquot consensione se tuctur. IX. An corpora
 in resurrectione sphaerica futura autuma verit. X. Utrum impio affirmaverit ne uti quam
 in vitam redituros. XI. Unde suam de resurrectione doctrinam hausserit, aperitur. XII.
 Nonnulla ad ejus excusationem præter superiora colliguntur. XIII. Quo sensu dixerit pec-
 catorum causam ad corpus referri.

I. **T**RANSEAMVS hinc ad famosissimam de resurrectione carnis & corporis questionem.
 Hier. Ep. 61 ad Rom. c. 7
 Licet enim uti verbis Hieronymi, hoc argumentum adversus Origenem perle-
 quentis. Cohæret autem illa quoque cum superioribus, nam statu animarum
 ante hanc vitam exquisito, ipsarum quoque futura post hanc vitam fors exploranda est:
 nimirum solasne ac solitarias, an conjunctas corporibus quibus convixerunt postremum D
 subituras judicium, iisdemque deinceps adhæsuras autumaverit. Ac magnum profecto
 haberemus ad questionis illius tractationem compendium, si hujus argumenti & tituli li-
 bris ab eo conscriptis temporis diuturnitas peperisset, & quæcunque in iis olim fuerunt
 reprehensa, Veterum monumenta præ se ferrent: de se quippe ipse narrat libr. 3. *ἡνδὲρ πάλιν τὸ αὐτὸ εἶναι τὴν ἡμέραν, ἢ τὰς ὁδοὺς ἡμέρας*,
 cap. 10. publicatis suis de resurrectione lucubrationibus, *offensos quosdam in Ecclesiastica si-*
de, quasi velut stultes, & penitus insipientes de resurrectione Hammonis Hadrianopolitæ libri ad-
versus Origenem super ea questione scripti, si vel superessent illi, vel tantumdem certe ex
iis de promptu pervenisset ad nos, quantum è Methodii opere ejusdem instituti Epiphanius
& Photius excerptum servarunt. Verum vetustate consumtis his commentationibus, hæc E
ope destituti, partim ex Origenis dogmatum ἀνολύξια, partim ex aliorum expostulationibus,
partim ex ejus scriptis, cujusmodi ad nostram pervenerunt ætatem, quid ipsi visum sit, pro vi-
ribus æstimemus.

II. Quod si rem primum ex doctrinæ ipsius textura spectare velimus, meminisse o-
 portet accusatum fuisse eum, quod animam solam hominem constituere, post Platonem,
 dixerit: & quod animas pro peccatis in varia corpora, sic tanquam in vincula coniectas
 tradiderit, ut supra observavimus. Ferunt præterea persuasum fuisse illi, Adamum pro-
 pter noxam mortali fuisse corpore indutum, quo prius carebat, cum immortalis à Deo fu-
 isset procreatus, pelliceasque tunicas, quas ei Deus post prævaricationem circumposuisse
 dicitur, nihil fuisse aliud quam corpora mortalia; ossa vero & carnes quas ante peccatum F
 habuisse Adamum Scriptura commemorat, carnes esse intelligibiles, & ossa intelligibilia.
 Cum igitur mortale corpus adventitium quid ac extraneum esse arbitratus sit, sequitur
 inde necessario, expurgatis peccatis, exolutisque suppliciis, liberam tandem aliquando
 animam, corporaliumque compedum pondere exoneratam resurgere. Nam si poena est
 gestare corpus, gestare certe corpus desinet anima, cum poena cessabit. Corpus illud in-
 telligo, quod in sceleris luelam subiit ipsa, grave illud nempe, terrenum, & carneum, non
 illud autem qui cum procreata primum & à Deo formata est. Huic confectarium est, fu-
 turum ut anima humanorum illam configurationem membrorum à se abiciat, utpote quæ
 carni corporis propria sit; meliorem autem & perfectiorem formam suscipiat, ut quæ in
 melius mutata, & perfectiori statui reddita sit; formarum autem omnium cum perfectis-
 sima

A sima sic sphaerica, futurum quoque ut in globum animæ perfectiores à mortuis suscitatae rotundentur. Ex ea præterea assertionem, quæ animis pro criminum modo corpora plus minusve crassa imponi sciscit, efficitur illud, diversum fore resurgendi modum; splendidiusque ac subtilius inuitas corpus animas, quæ in virtutibus sese, dum in terris agunt, diligentius exercent; quæ contra pròrumpunt in vitia, densioribus ac rudioribus corporibus adjunctum iri. Nunc utrum doctrinæ suæ ordinem ac consecutionem Origenes tenuerit, ex aliorum criminatationibus, ipsiusque scriptis, expendamus.

III. Accusatum eum refert Pamphilus, quod resurrectionem mortuorum absolute sustulerit, atque hanc criminatationem septimo loco positam confutat. Epiphanius Hær. 64. cap. 11. conatum ait eum in Commentario in Psalmum 1. ἐκ τῆς καὶ φωνῆς ἡμῶν συμβαινόντων ἀναστῆναι τὸ ἀνθρώπου ἀναστῆναι ἐν ἀνθρώποις ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ. Idem cap. 63. subdole eum ait & vane resurrectionis nomen admittere, rem ipsam inficiari; quippe qui corpus nequam resurgere, sed solam animam decernat; animam autem non resurgere, quæ non cadit, nec exinguitur; corpus quoque juxta ipsius sancita non resurgere; nihil igitur resurgere, nec ullam proinde mortuorum esse resurrectionem. Itaque Augustinus ad Quodvultdeum Hær. 43. resurrectionem ab Origenis sectatoribus negatam scribit. Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. dixisse Origenem tradit corporales substantias penitus dilapsuras; aut certe in fine omnium hoc esse futura corpora, quod nunc est æther, & cælum, & si quod aliud corpus sincerius & purius intelligi potest: tum addit: Quod cum ita sit, quid de resurrectione sentiat perspicuum est. Deinde verba Origenis in eandem conspirantia sententiam sequentibus capitibus producit. Similia carpit in Johanne Hierosolymitano Epist. 61. ad Pammach. Quo & illud pertinet quod scripsit libr. 12. in Ezech. 40. Non quod juxta se visistam heresim corpora abolenda credamus. Theophilus Alexandrinus Epist. Pasch. 2. Inter cætera etiam resurrectionem à mortuis, quæ spes salutis nostræ est, ita corrumpit & violat (Origenes) ut audeat dicere corpora nostra rursus corruptioni & morti subjacentia suscitari: & postea: Dicit corpora quæ resurgunt post multa sæcula, in nihilum dissolvenda, nec futura aliquid, nisi cum de cælorum mansionibus animæ ad inferiora dilapsæ indigerint nobis, quæ alia rursus fiant, prioribus omnino deletis; tum infra: Quod si ut falso putat Origenes, non solum corruptibile, sed & mortale corpus esset suscitandum, ergo unum atque idem corruptio & incorruptio. Alter ejus locus aduersus hanc heresim ex quadam Epistola ad Sanctos qui erant in Secti, depromitur à Justiniano in Epistola ad Menam: nec non & locus ex Epistola Cyrilli ad Monachos qui erant in Phua, D quo significatur anathemati subiectum fuisse Origenem, quod mortuorum resurrectionem negaverit. Huic Epistolæ ad Menam geminum subjungitur ex Origene testimonium hoc errore adpertum, aliud ex libr. 2. καὶ ἀρχῶν, quo corpora ab omnibus depositum, & in nihilum redactum iri statuitur, cum Deo omnia subiciantur, rursusque futura corpora, si rationales à superioribus descendant: aliud ex libro 4. quo idem significatur. Queritur præterea Justinianus apud Quintam Synodum, in Epistola quam descripsit Cedrenus, affirmare Origenistas, ὅτι παντὶ δὲ ἐστὶ τὸ σωμάτων ἀναστῆναι, ἀπὸ τῆς κυρίας ἀποδείξεως τὸ ἴδιον σώμα, καὶ τὸ λοιπὸν ἀπὸ τῶν, καὶ ὅτι ἀνακομιζόντων πάλιν ἀπαντες εἰς τὸ αὐτὸ ἐκείνη, καὶ ζῶντων, καὶ τῶν ἐν τῇ κοίτῃ ἀναστῆναι ἐν τῇ ζωῇ. Corpora penitus interire, ipso Domino primum deponente proprium corpus, & reliquis omnibus; & omnes rursus ad eandem unitatem redire, & mentes fieri, ejusmodi ante erant. Itaque propter sublatam corporum resurrectionem damnatum fuisse à Synodo Quinta Origenem testatur Photius in libello de Synodis, & Auctor incertus libelli de Synodis, qui in Justellina Bibliotheca Juris Canonici insertus est, & Canon primus Synodi Quinisextæ, & Cedrenus. Placitum huic idem adscribunt Sophronius in Epistola ad Sergium, & Anonymus apud Photium Cod. 117. & Johannes Damascenus in libro de hæresibus, & Constantinus Harmenopolus in libro de sectis, & ante eum Glycas Annalium Part. 3. quamvis Parte 4. corpora quidem resurreutura, sed non eadem censuisse ipsum asseveret. Denique Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem dixisse ait Origenistas Novæ Lauræ in Palæstina, corpora nostra quæ habuerimus ex resurrectione, esse penitus ventura ad interitum, & Christi primi.

F IV. Ab his criminibus purgat Adamantium quod supra demonstravimus, creatum nihil, ex decreto Origenis, corpore carere, unde sequitur vel injuriam huic facere, qui sensuisse eum ferunt penitus interitura corpora, & in nihilum dissolvenda, vel ipsum certe, juxta morem Scripturæ, interitum appellasse instaurationem & in melius mutationem: sicut enim Methodius Hær. 64. cap. 32. τὸ καὶ τὸ λεγόμενον εἰς τὸ καλὸν καὶ ἐνδοξότερον διακατασκευάζον τὰ αὐτὰ καὶ ἡμεῖς μετὰ πολλὴν ἀπολαύσαντες λέγουσιν, εἰς τὸ ἀπὸ τοῦ ὁμήρου ἀπολαύσαντος καὶ εἰς τὸ παλαιότερον ἀπὸ τῶν ἐξ ἀλλήλων. Morem hunc esse dicemus Scripturæ, ut mundi instaurationem, atque in melius & præstantius mutationem, interitum appellet, utpote intereunte priorē forma, dum in pulchriorem formam convertitur. Purgat eum quoque Hieronymus in Epistol. ad Pammach. cap. 8. cum ipsum scribit mediam tenuisse viam inter Catholicos veram carnis resurre-

A Eusebium quoque Origenis partiarum resurrectionem mortuorum sustulisse narrat Photius in Epistola quadam ad Constantinum. In ejusdem erroris suspensionem mutuo sese vocant Hieronymus & Rufinus, quem tamen uterque summa cura diluere conatur. Huic etiam adhæsisse Arnobium verisimile est: ait enim libr. 2. contr. Gent. *Audetis videre nos, quod mortuorum dicamus resurrectionem futuram, quam quidem nos dicere confitemur; sed à vobis aliter quam sentiamus, audiri.* Quod idem est ac illud Origenis carnis resurrectionem esse dicentis καὶ τὸ σωτῆριον ὁμοῦς ὡς καὶ τὸν νεκρὸν. Denique proditum est ab Epiphano & Hieronymo hanc ipsam fuisse Marcionis, aliorumque Hæreticorum de resurrectione falsam sententiam.

VII. Quamvis crassam illam carnis molem & compagem à corporibus resurrecturis sciretum iri senserit Origenes: quibus tamen prædita ea fore qualitatibus ratus sit, cum resurgant, quam passâ mutationem, qua instructa forma, non satis liquidum est. Nonnunquam enim suscitatum iri eadem, subtiliora licet ac splendidiora, asserit. Velut libr. 2. *ἀλλ' ἂν ὦν, cap. 10. Si necesse est nos esse in corporibus, non in aliis quam in nostris corporibus esse debemus: & capite sequenti: Videndum quoque est, ne forte etiam illud iste sermo significet, quod sicut sancti corpora sua, in quibus sancte & pure in hujus vitæ habitationibus vixerunt, lucida & gloriosa ex resurrectione suscipiant: ita & impii quique, qui in hac vitæ errorum tenebras & ignorantia dilexerunt, obscuris & retriis post resurrectionem corporibus induantur: & lib. 3. cap. 6. Non autem dubitandum est naturam corporis hujus nostri, voluntate Dei qui talem fecit eam, usque ad illam qualitatem subtilissimam, & purissimam ac splendidissimam posse à Creatore perducî, prout rerum status vocaverit, & meritum rationabilis naturæ poposcit: & mox: Ita etiam de natura corporis sentiendum est, quod non aliud corpus est, quod nunc in ignobilitate, & in corruptione & infirmitate utimur; & aliud erit illud quo in incorruptione & in virtute & in gloria utemur; sed hoc idem abjectis infirmitatibus in quibus nunc est, in gloriam transmutabitur spirituale effectum, ut quod fuit indignitatis vas, hoc ipsum expurgatum fiat vas honoris, & beatitudinis habitaculum: deinde ostendit non nobis ex quinto illo Philosphorum corpore fictum iri à Deo corpus, cum manifeste definit sanctus Apostolus, quia non nova aliqua corpora resurgentibus à mortuis dentur, sed hæc ipsa quæ viventes habuerant, ex deterioribus in melius transformata recipiant. Denique libro primo de resurrectione, ut est apud Pamphilum in Apologia, absurdum & iniquum fore ait, si sua mercede fraudetur corpus; quod cum anima fortiter decertavit; ea autem privatum iri ni resurgat. Hanc corporis reparationem in melius cogitabat, ni fallor, Glycas cum opinatum scribit Origenem τὰ σώματα ἡμῶν μὴ ἀλλοιωθῆναι τὰ ὅσα ἐν τῇ ἀναστάσει: quæ verba repetit Cedrenus de Origenistis loquens in Quinto Concilio damnatis.*

Aliquando verone idem quidem corpus in vitam rediturum visus est tradidisse. His videlicet persuasus Apostoli 1. Cor. 15. 42, 43, 44. *Seminatur in corruptione, surgit in incorruptione: seminatur in ignobilitate, surgit in gloria: seminatur in infirmitate, surgit in virtute: seminatur corpus animale, surgit corpus spiritale*, corpus resurrecturum quidem existimavit, sed immutatum natura, & à priore diversum, ac plane aliud; quemadmodum è grano tritici spica surgit a grano diversa, quod confirmari putat illo è 1. ad Corinth. 15. 36, 37, 38. *Inspiciens, tu quod seminas non vivificatur, nisi prius moriatur. Et quod seminas, non corpus quod futurum est seminas, sed nudum granum, ut puta tritici aut alicujus ceterorum. Deus autem dat illi corpus sicut voluit, & unicuique seminum proprium corpus.* Unde libr. 5. contr. Cels. mortuo corpori velut semen futuri corporis inesse dicit, hominique è mortuis resurgenti corpus pro divino arbitrio impositum iri: tum concludit: *ἡμεῖς μὲν ἐν τῷ φανερῷ τὸ διαφθαρὲν σῶμα ἐπανέρχεται εἰς τὸ ἀφθαρτὸν, ὡς ἐπὶ τῷ διαφθαρτῷ κέκονεν τὸ σῶμα ἐπανέρχεται εἰς τὸ κέκονεν τὸ σῶμα: λέγουμεν γὰρ ὡς περὶ ἐπὶ τῷ κέκονεν τὸ σῶμα ἐπέρχεται, ὡς λέγει τὸ τίς ἐρχεται τῷ σώματι, ἀλλ' ὃ μὴ φανερὸν ἐστὶν τὸ σῶμα ἐν ἀφθαρσίᾳ: & paulo superius: ἡμεῖς δὲ περὶ τῶν ὁτι τὸ σπέρμα ἐρχεται ἐ ζωοποιεῖται, ἐάν μὴ ὁποῖαν. καὶ ὅτι τὸ σπέρμα ἐρχεται σῶμα ἀφθαρτὸν, ὃ δὲ θεὸς ἀπὸ δίδωσι σῶμα, καὶ ὡς ἡθέλησεν, &c.* Similia leguntur libr. 2. *ἀλλ' ἂν ὦν, cap. 10.* Quo loco atque item libr. 2. de resurrectione, substantia rationem appellat resurrectionis germen, quo corpora reparanda censebat, quam à Scholasticis substantiam radicalem dici recte adnotavit Genebrardus; licet alio penitus ac diverso modo effectio ejus ac virtus ab iisdem intelligatur. Itaque Gennadius libr. de dogmatibus, cap. 6. sic disputat: *Et non secundum Origenem immutatio corporum erit, id est, aliud novum corpus pro carne: sed eadem caro corruptibilis quæ cadit, tam justorum quam injustorum, incorruptibilis resurget.*

Quamvis autem aliud proditurum corpus, & à priore diversum finxerit sibi Adamantius, iisdem tamen notis, eadem forma insigne futurum affirmat in Commentario ad Psal. 1. quem commentarium in Epitomen à Methodio contractum repræsentat Epiphanius Hær. 64. cap. 12. & seq. Is ergo cap. 14. scribit, corpora quæ per alimentorum susceptionem vitam tolerant, nunquam eadem remanere, sed per ciborum esum & excretionem, fluvii instar, perpetuo fluere & mutari: eadem tamen manere corpora hæc, non ratione

duntaxat animæ, quæ eadem semper est; sed propter earundem etiam formarum, quæ cor- A
porum singulorum notæ quædam propriæ sunt ac characteres; perseverantiam, unde len-
gines, cicatrices, nævi ad mortem usque corporibus adherent: in resurrectione igitur animæ
circumponi formam illam, qua Petrus verbi gratia constituitur, diversa licet materia sit, ac
diversum corpus; animas quippe variis pro locorum varietate uti corporibus; & quemad-
modum aliud necesse foret subire corpus, si in aquis victuri essemus, ita nobis vitam ætatis
in cælo, spiritalia necessario corpora esse asciscenda; sed mutato licet corpore, eandem ta-
men nequitiam extinctum iri speciem ac formam, quemadmodum Iesus, Moyses, ac Elias
in transformatione sese eadem agnoscendos specie præbuerunt. Explanat id ipsum subinde
Methodius cap. 38. ac eam quoque Origenis dissertationem in Apologiam suam Pamphi-
lus inferfit. Eustathius Antiochenus in libro de engastrimytho narrat Origenem male de B
resurrectione sentientem abunde à Methodio fuisse confutatum, ab eoque aperte demon-
stratum anam inde Hæreticis præbitam, cur specie solum, non corpore ipso homines olim
fore suscitandos opinarentur. Notabilis vero est Nicetæ Aconiatæ accusatio, qua Ori-
genis sententiam his exponit verbis, juxta Petri Morelli interpretationem: *Corpus hoc quo*
Nicet. lib. 4
Theoph. orth.
fid. Har. 31
involvimur, resurrectionis illius die non resurget, sed humana tantum forma, qua Paulus forte
vel Petrus dignoscitur; atque adeo extrinseca illa figura resurget, quæ sub forma quoque compre-
henditur. Porro subjectum ipsum, sive corpus, haudquaquam idem manebit: Seminatur
enim corpus animale, inquit Apostolus, corpus spirituale resurgit. Quapropter necesse est, ut re-
surrectionem in sola forma futuram speremus; in subjecto vero non item. Addit deinde Nicetas
sententiam suam de resurrectione à Platonis Origenem accepisse; tradere autem illos du- C
plex idoli genus animæ unicuique adherere; aliud ab æterno ei adnexum, splendidum &
lucens; alterum crassius, ipsique ex astrorum dispositione circumpositum; huic deteriora
animæ munia, illi præstantiora deberi: separari illud nonnunquam ab anima corpore exo-
luta, & ad pristinam sedem revolare; hoc ab illa solvi nequitiam posse, sed in Orcum,
vel inter sidera post mortem abire. Quibus ita expositis hæc demum subiungit: *Itaque Ori-*
genes, ut mea quidem fert sententia, cum animam idolo huiusmodi vestisset, quod proprias actio-
nes, sibi quæ involutas circumferret, fore subiecit, ut una cum hoc illa resurgeret, futuroque iudicio
subjiceretur, quæ in re Gentes prorsus imitatur; mortalis autem tactu, quæ exposita caro deflueret, atq;
evanesceret.

Uterius etiam abit nonnunquam Origenes, ac ne formam quidem ipsam & figuram D
corporibus suscitandis inhæsuram pronuntiat; & quemadmodum e grano tritici spica surgit
grano ab similibus, nec ex hoc transit in illam quicquam aliud, præter rationem feminis, seu
σπέρμα, ita corpori mortuo inesse semen, quod germinabit novissima personante tuba,
& aliud de se corpus dabit. Fusc hæc edisserit Hieronymus in Epistola adversus Johannem
Hierosolymitanum, & Origenem sic inducit disputantem, cap. 8. *Cum autem iudicii dies ad-*
venierit, & in voce Archangel, & in novissima tuba tremuerit terra, movebuntur statim semina,
& in puncto horæ mortui germinabunt: non tamen easdem carnes, nec in iis formis restituent, quæ
fuerunt. Capite deinde sequenti, ita loquentem fingit Adamantium, ossium, sanguinis, ad-
membrorum singulorum repudiata resurrectione: *Nunc oculis videmus, auribus audimus, ma-*
nibus agimus, pedibus ambulamus; in illo autem corpore spirituali toti videbimus, toti audiemus, E
toti operabimur, toti ambulabimus, & transfigurabit Dominus corpus humilitatis nostræ conforme
corpori claritatis suæ gloriæ. Quando dixit, Transfigurabit, id est, utraq; quælibet, membrorum quibus
nunc utimur, diversitas denegatur. Aliud nobis spiritale & æthereum promittitur, quod nec tactui
subjacet, nec oculis cernitur, nec pondere prægravatur, & pro locorum, in quibus futurum est, varie-
tate mutabitur. Tum sibi Christi resurrectionem opponit, & suscitatum ejus corpus, stans, am-
bulans, latere, manibus, carnibus, ossibus instructum: sed alia virtute polleere corpus respon-
det, quod de viri semine concretum non est, ac nostra corpora; & tale idcirco apparuisse
Christi corpus, ut dubitantibus Apostolis fidem faceret resurrectionis: æt cum tamen & spirituale
fuisse, ut quod clausis ostiis ingressum sit, & in fractione panis ex oculis evanuerit. Quam
responsionem, ac reliquam item Origenis disputationem valide in sequentibus Hieronymus F
oppugnat. Acidem, cum sibi fuisset propositum, accurate quoque dissolvit Augustinus
Epist. 49. ad Deogratias.

Erroris certe illius notas reperire licet in Commentario Origenis ad Psalmum 1. quem
Ex. ch. 37 in Epitomen contraxit Methodius. Ibi quippe locum Ezechielis, quo futura resurrectionis
mysterium planissime aperitur, in alium sensum detorquet; nam aridis illis ossibus,
acerbam Judæorum captivitatem notari putat, quæ corpora succo exhausta macie defor-
maverat; resurrectione autem, libertatem Judæorum, quæ in pristinum eos statum, & in-
tegrum ac vividum corporis habitum erat restitutura. Alio itidem defleat illud Matth. 8.
12. *Ibierit fletus & stridor dentium,* aliaque ejusmodi, quibus corpora resurrectura esse
conficitur; nec ibi futuros dentes respondet, ubi nullus dentium usus futurus est; & cor-
porcam

A poream illam speciem mutatum iri; nec primam materiam, quam eandem esse saepe dicit ac corpus, ullo modo resurrecturam; ad idque grani & spicae exemplum, quo usus est Apostolus, accommodat. Tomo quoque 17. in Matth. pag. 487, & 495, de quaestione à Sadducæis Sospitatori proposita agens, genitalibus caritura decrevit corpora in cælo, quod ibi genitalium usus abolendus sit. Sed & ex fine libri 2. de princip. affert hunc locum Hieron. Epist. 59. ad Avit. cap. 2. *Cumque in tantum profecerimus, ut nequaquam carnes & corpora, forsitan ne anima quidem fuerimus, sed mens & sensus ad perfectum veniens, nulloque perturbationum nubilo caligans, intuebitur rationabiles, intelligibilesque substantias facie ad faciem. Quæ sic depravavit suo more Rufinus: Et ita crescens per singula rationabilis natura, non sicut in carne vel corpore, & anima in hac vita crescebat, sed mente ac sensu aucta ad perfectam scientiam, mens jam perfecta perdubatur, nequaquam jam ultra istis carnalibus sensibus impedita, sed intellectualibus incrementis aucta, semper ad purum, & ut ita dixerim facie ad faciem rerum causas inspicens.* Denique libro 5. contr. Cell. propter migrationes è loco in locum corporibus nos opus habere docet; id autem certam non requirere partium posituram, sed quodvis admittere corpus, corpus modo sit.

VIII. Inclinaffe eodem quo Origenes videtur Hieronymus lib. 3. in Epist. ad Ephes. c. 5. v. 28. *Forameus igitur, inquit, & viri uxores, & anima nostra corpora, ut & uxores in viros, & corpora redigantur in animas, & nequaquam sit sexuum ulla diversitas. Sed quomodo apud Angelos non est vir & mulier, ita & nos qui similes Angelis futuri sumus, tam nunc incipiamus esse, quod nobis in cælestibus repromissum est.* Acriter ea explodit Rufinus, utpote ex quibus interitus corporum, & sexuum abolitio consequatur: demum sic ait: *Quanto rectius faceres, si nos, quos culpas, imitaberis in talibus, & hæc soli Deo, ut se veritas habet, nosse permitteres: & te potius ignorare fateris, quam ea scriberes, quæ paulo post tu ipse damnares.* Sed purgat se Hieronymus libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. talia sese ex Origenis persona, non quasi rem à se averteram, sed quasi sibi objiciendam protulisse respondens. Eam & valide in Origenista quodam sese confutasse narrat Epist. 27. ad Eustoch. cap. 11. & alibi quoque pro falsa à se haberi testatur. Sexuum discretionem tunc iri abolitum non pauci è Patribus antiquis affirmarunt. Theodoretus: *ἡ δὲ φύσις ἡ ἀνθρώπου ἐν τῷ πνεύματι ὁμοιωμένη τῇ φύσει τῶν ἀγγέλων ἡ φύσις.* Hæc enim discretio indiget eorum natura, qui sub mortis imperio degunt. Deinde: *τοῖς δὲ πνεύματι ἀδελφοῖς ὁμοιωμένοις τὸ δὴ πνεῦμα πατρὸς ὁμοιωμένοις.* Hæc enim qui immortales evaserunt, omnino supervacuus est sexus mulieris. Consultantur præterea Athanasius Serm. 3. contra Arianos, Basiliius in Psal. 114. Hilarius Can. 23. in Matth. eadem illorum esse propemodum ac Origenis causa super hac quaestione de beatorum corporum sexu reperitur.

IX. Si animam in resurrectione aliud recepturam corpus, & aliter formatum ratus est Adamantius, quam quod in mortali gestaverat vita; æquanimam corpori huic figuram potius adscripsit quam globosam, utpote rerum cælestium propriam, & formarum omnium perfectissimam, ac animis expurgatis & in perfectionem reparatis statum maxime congruam. Sane Origenistas Monachos, qui Palæstinæ asceteria Iuliani & Justiniani temporibus infestabant, dixisse refert Cyriacus apud Symeonem Metaphrastem: *Quod ætherea & spherica excitantur nostra corpora in resurrectione: sic Domini quoque corpus fuisse excitatum, & nos futuros ei pares in resurrectione.* Quapropter Justinianus in Epist. ad Men. probis Origenem incesit, quod corpora hominum orbiculata fuscitatum iri affirmaverit. Hinc ita conceptus est quintus ex Anathematismis eidem Epistolæ subiectis: *εἰ τις λέγῃ ὅτι καὶ ἐν τῇ ἀναστάσει οὐκ αἰσθητὰ τὰ πνεύματι ὁμοιωμένων ἐκείνων, καὶ ἐν ὁμοιοῦν ὁμοίως ἡμῶν ἐκείνων, ἀνάθημα ἐστὶν.* Si quis dicit aut sentit globosa hominum fuscitari corpora, nec consistetur nos rectos fuscitari, Anathema esto. Damnat id ipsum in Origene & fusc confutat Antipater Bostrensis Episcopus in Disertatione adversus Origenem, inserta Johannis Damasceni Eclogis, quas calamo exaratas habent Claromontani Patres Societatis Jesu. Damnat & Nicephorus lib. 17. cap. 27. *ἡ δὲ ἀποκάλυψις αὐτοῦ ἐστὶν ἐν τῇ δόξῃ, καὶ ἐν τῇ δόξῃ ἐστὶν ἐν τῇ δόξῃ.* Huc spectat illud Hieronymi Epist. 61. ad Pammach. cap. 10. *Sic & Dominus noster in monte transfiguratus est in gloria, non ut manus ac pedes, cateraq. membra perderet, & subito in rotunditate vel Solis, vel spheræ volveretur, sed eadem membra Solis fulgore rutilantia Apostolorum oculos perfringerent.*

Quod si ita sensisse constaret Origenem, à Platone illuc impulsus fuisse dicerem, qui finem ponebat ἰσχυροῦς τῷ θεῷ, Deum autem corpore licet carentem, forma globosa præditum fingebar, quemadmodum & Xenophanes, ut est apud Ciceronem 4. Academic. & Laërtium in Platone, & Xenophane: ac proinde animis finem suum adeptis sphericam formam tribuere cogebatur. Sed Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. verba Origenis recitat è libro 3. *καὶ ἀγγέλων*, quibus homines ait corpora idcirco deposituros, ut Deo similes sint, juxta illud Servatoris: *Vi quomodo ego & tu unum sumus, sic & isti in nobis unum sint.* Demum sic ait: *Ed nobis alterum suscipere cogimur, ut aut desperemus similitudinem Dei, si eadem semper sumus corpora habituri; aut si beatitudo nobis ejusdem cum Deo vitæ promittitur, eadem qua vi-*

A proponit libr. 2. *de ager.*, cap. 3. quem locum repetit Hieronymus Epistol. 59. ad Avit. cap. 2. Caput quoque sextum libri primi De princip. eandem Origenis fluctuationem testatur; nam postquam duplicem de statu Beatorum sententiam exposuit, quarum prior interitum corporum naturam definit, & à qua sese alienum proficitur, alia naturam corpoream in modum ætheris expurgatum iri tradit, tandem sic concludit: *Certius tamen qualiter se habitura sit res, scit solus Deus, & si qui ejus per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari prope modo consimilis argumenti disputationem claudit libr. 2. *de ager.*, cap. 2. Prodest quoque ad excusandum eum Rufini responsio, pertendentis errores istos circa resurrectionis materiam scriptis ipsius ab Hæreticis fuisse adpersos. Verba ejus sunt: *Vel ad ult. libr. Rufin. de Origen. iterum de resurrectione carnis, qui tam evidenter pronuntiavit naturam carnis in cælum ascendisse cum Verbo Dei, atque inibi cælestibus apparuisse virtutibus, novum & admirandum eis sui visum præbentem, possibile erat ut hanc iterum non esse salvandam diceret?* At inde tamen præcipuum sibi arcessit Origenes præsidium, quod sua ætate nondum quæstiones illæ fuerant ab Ecclesia dijudicatæ; quo factum est, ut dum eum à veritatis norma deflexum revocare satagit Methodius, à vero ipse decraverit, & alii quoque non sine offensione in hac quæstione versati sint, ut ostendimus supra; & Hieronymus velut titubans materiam hanc tractaverit Epistol. 61. ad Pammach. cap. 13. ait quippe: *Ergo, inquit, & nos post resurrectionem comesturi sumus? Nescio, non enim scriptum est, & tamen si queratur, non puto comesturos.* Quæ causa est, cur suam de resurrectione declaraturus sententiam Origenes, retinendam Veterum opinionem pronuntiaverit, quia nimirum quantumvis absque ejus dogmata suos tamen auctores & patres nos habuere.

XIII. Ex supra dictis subvertitur Methodii ratiocinatio, qua hoc Origenis pronuntiatum confutare aggressus est, peccatorum omnium causam ad corpus referri. Ait quippe Methodius contraria sibi loqui Origenem; cum enim animam citra corpus peccasse, & propter peccatum scortis tunicis vestitam fuisse, tunicasque illas corpora ipsa esse concesserit; nunc sibi ipsum repugnare, cum corpus causæ esse dicit, cur anima peccet, Origenianæ doctrinæ connexionem non vidit Methodius. Diximus enim supra, corporeas animas vel incorporeas appellasse Adamantium, crassiorum vel tenuiorum corporum ratione, cum revera corporeas esse, & Deum unum incorporalem censuerit. Idem animas pro peccatorum gravitate graviora subire corpora asseruit. His ne utique repugnat illud, D animas à corporibus suis trahi in vitia, & cum nunquam corpore carituræ sint, futuros semper beatitudinis & damnationis circuitus; & antequam humanis adstrictæ essent membris, in peccata tamen fuisse prolapsas, ac meritas cur è subtilioribus corporibus in ipsiora demergerentur. Atque ita commune aliquid habet Origenes cum Porphyrio, qui dicebat, *ut beata sit anima, corpus omne esse fugiendum.* Sed ut communia quædam cum Porphyrio sit locutus, penitus tamen diversa sentit.

Notandum porro Auctorem Dialogi De recta in Deum fide, qui sub Origenis nomine prodit, Marinum Bardesianistam inducere hæc dogmata propugnantem; Hominem sola anima constare; Animam scelere admisso, tunicis pelliceis, hoc est corpore, tamquam vinculo ac compede fuisse constrictam, atque inde à Jeremia victos nos appellari; ac E Animo malorum omnium causam esse corpus: Adamantium autem hæc ipsa impugnantem; & hominem, corpore licet & anima constet, animam tamen in Scripturis vocari demonstrantem, eademque Marino regerentem, quæ apud Epiphanium Origeni Methodius opposuit.

QUÆSTIO DECIMA.

DE POSTREMO JUDICIO.

F I. Exploratur placitum Origenis de rebus supremo Dei arbitrio judicandis; II. & de ratione ac loco judicii postremi.

I. MORTUORUM resurrectionem supremum Dei judicium excipiet. Quo cum ulciscenda scelera, mercede autem donanda sint recte acta & virtutes, idcirco statuta opinatus est Origenes, quæcunque vel recte vel male agendo præmia vel supplicia promereri possunt. Superius autem ostendimus Angelis ipsum, fide-ribus, ac elementis bene vel male agendi potestatem affinxisse. Futurum est, inquit Homil. 4 in Ezech. *ut in die judicii non solum homo, sed etiam universa conditio judicetur: Omnis quippe creatura congemiscit & condoleat.* Tum in hunc rerum judicandarum censum conjicit Angelos, cælum, quæque supra & infra cælum sunt, terram ipsam, & aërem. Qua de opinione late

late differuimus, cum de Angelis & de Sideribus ageremus, Quinam præterea in iudicium fi- A
stendi sint, ignorari declarat: *Vtrum autem omnes gentes, inquit Tract. 34. in Matth. ab omni-
bus quæ in omnibus generationibus fuerint, aut illæ tantum quæ in consummatione fuerint derelictæ,
aut illæ tantum quæ crediderunt in Deum per Christum; & ipse utrum omnes, an non omnes, non satis
est manifestum.* De eodem etiam ambigit Tract. 30. in idem Evangelium. At in veram tamen
& orthodoxam sententiam videtur concedere libr. 2. in Epist. ad Rom. (si quæ Rufini inter-
pretationi fides habenda est) omnesque omnino homines in supremo illo *ἡμέρῃ* iudican-
dos agnoscere. *Requiratur sane, inquit, a quibusdam, cur dices hic de quo superius bibliothecæ Pro-
pheticas movimus, in fine mundi statutus sit, ut omnes qui ab initio sæculi usque ad finem ipsius de-
functi sunt, ad hunc ultimum diem iudicandi referrentur.*

II. Item tractandum est, utrum in loco futurus est Salvatoris adventus in gloriam, an alteram ex. B
positionem debemus exquirere. *Quis enim erit locus ille, ut capiat in uno aspectu, & omnes Angelos ve-
nientes cum Christo, & omnes gentes illic congregatas? Et de sedē gloriæ ejus quid est dicendum? Putas
corporale aliquod subsellium erit, an etiam hoc opus habet interpretatione subtiliore? Hæc scribit
Origenes Tractat. 34. in Matth. de loco & modo iudicii postremi ambigens; ac respondet
postmodum tum adventurum Christum, cum universis hominibus sese cognoscendum da-
bit, ante oculos mentis eorum jam non fidei aut diligentie alicujus inquisitione reperiendus, sed ipsius di-
vinitatis suæ manifestatione prælati: & cum peccata sua ac virtutes unusquisque manifesto
intuitu perlustrabit; atque eo pacto eventurum illud: *Congregabuntur ante eum omnes gen-
tes.* Nec certum aliquem ultimæ huic disceptationi locum addicit, sed ubique, inquit, futu-
rus est Christus, & ipse in conspectu omnium erit ubique, & omnes ubique erunt in conspectu ipsius; C
sic constituentur ante sedem gloriæ ejus, hoc est, ante regnum ejus, & potestatem dominationis ipsius;
& paulo post: *Sic erunt ante eum, ut non localiter audiamus omnes gentes fieri ante eum.* Similia
jactantur libr. 9. in Epist. ad Rom. cap. 14. ubi à sacris Scriptoris usurpata dicitur iudicio-
rum humanorum forma, quo iudicium illud extremum Christi dilucidius explicaretur.
Declarari videmus, inquit, ex omnibus certissime futurum esse iudicium Dei, cujus species ut notior
hominibus fieret, iudicandi forma ex iis quæ inter homines geruntur, assumpta est: atque ita meta-
phorice vult intelligi excelsum illud Christi tribunal, & reliquum tremendi illius diei appa-
ratum, illudque duntaxat tenendum, iudicem omnium Christum naturæ & maiestatis cæteris emi-
nentem introspicere corda, & conscientiam singulorum, manifestare occulta, & obiecta revelare, ut
& bonis actibus laudem tribuat, & malis penam, quam merentur, accipiant. Nempe allegoriis D
suis sincerum illud dogma corrumpit, Quod in confessione ac professione tenet omnis Ecclesia Dei ve-
ri, ait Augustinus) Christum de cælo esse venturum ad vivos & mortuos iudicandos; non modo
per vim & maiestatem suam omnia complementem, mentesque omnium collustrantem, & in a-
ctorum suorum memoriam retorquentem; sed corpore præsentem, & homines universos in
unum adducentem, & suprema ac decretoria sententia res hominum componentem, At hic
quoque meminerimus, nondum certis finibus Ecclesiam has quæstiones tunc temporis
sepiisse,*

QVAESTIO VNDECIMA.

DE POENIS ET PRÆMIIS.

I. Origenis opinio ex ipsius principiis summatim deducitur. II. Eadem deinde fusius
ipsum verbis declaratur. Ac primum de pœnis. Omnes homines igne examinandos fore sen-
sit: III. deinde in varia loca pro meritis dimitendos; IV. ac torquendos. V. Quales pœ-
nas futuras arbitratus sit; quid ignem æternum. VI. Et quas præter ignem pœnas mortuis
infligendas decrevit. VII. Ex his varia adversus eum criminationes. VIII. Sed sui ta-
men ei non desunt ad stipulatores, suaque defensio. IX. De præmiis agitur, & in quo positam F
Sanctorum beatitudinem voluerit Origenes explicare. X. Recensentur varii gradus per quos
ad eam perveniri sensit. XI. De loco, quo animas Sanctorum conquirere docuit, disputa-
tur; nempe de cælo novo, & terra nova; XII. ac de Paradiso. XIII. Unde hæc translu-
letur, exquiratur. XIV. Hinc in Patrum multorum reprehensiones incurrit. XV. Sed ali-
qua tamen in ejus excusationem afferri possunt. XVI. Utrum & quomodo pœnis Dam-
natorum finem impositum iri, & omnia unum in Deo per *ἡμέραν* futura ratur sit.
XVII. Non alias pœnas quam purgatorias admisit, XVIII. Quid sit juxta Origenem
Novissi-

A Novissima inimica mors, de qua *Dæmonum pœnis* quaeritur. XIX. *Utrum beatitudinis quoque futura spatium terminis circumscripsit.* XX. *Horum dogmatum fontes reserantur.* XXI. *Propter illa à Patribus graviter reprehensus est.* XXII. *An fuerit in hæresi Chiliarum.* XXIII. *Nonnulla Origeni defendendo adducuntur.* XXIV. *Nonnunquam solius Diaboli pœnas fore æternas asseverat.* XXV. *Ab Origeniana super pœnis Damnatorum opinione Patres aliquot non multum recedunt.* XXVI. *Investigatur significatio vocis, αἰών.*

B. I. **P**OSTREMO Dei arbitrio dijudicatis hominum rebus, sua quemque præmia, suæ pœnæ prosequantur. In cuius rei tractatione tantum sibi permisit Origenes, ut non aliam ob causam majores in se querelas concitarit; nam & quales pœnæ ac præmia, & quanta futura sint, pervestigans, in absurdas opiniones prolapsus est, dum falsis doctrinæ suæ principis dogmata hæc quoque accommodat, Diximus enim jam sæpe putasse illum mentes rationis compotes pro meritorum suorum mensura ac modo variis adjungi corporibus; subtilioribus, si recte se gesserint; sin secus, gravibus & crassissimis: easdemque quemlibet statum adeptas, arbitrii sui libertate ad bene vel male agendum frui, ac perpetuos esse proinde à supernis ad inferiora lapsus & reditus. Inde sequitur certum nullum beatitudinis futurum statum, nullum miseriam; semperque vel in felicitate, vel in pœnis futuros progressus. C. aut regressus, prout in vitio animæ vel in virtute profecerint; ac Damnatorum idcirco pœnas & Beatorum gaudia neutiquam fore sempiterna.

II. Opinioni istius partes singulas si subtilius persequi velimus, & non ex Origenianæ doctrinæ connexionem, sed ex ipsis Adamantii verbis æstimare singula, & quæcunque præterea in id argumentum discurrere colligere, res erit scilicet in proclivi. Primum itaque homines omnes igne examinatum iri definit: sed ita tamen ut illæsi & illibati prætereant Sancti; impiorum vero noxæ & vitia flammis excoquantur. *Veniendum est ergo, inquit Homil. 6. in Exod. omnibus ad ignem; veniendum est ad conflatorium: sedet enim Dominus, & conflatur, & purgatur filius Iuda. Sed & illuc cum venitur, si quis multa opera bona, & parum aliquid iniquitatis attulerit, illud parum tanquam plumbum igni resolvitur ac purgatur, & totum remanet aurum purum. Et si quis plus illuc plumbi detulerit, plus exurit, ut amplius decoquatur, ut & si parum aliquid sit auri, purgatum tamen residet. Quod si aliquis illuc totus plumbeus venerit, fiet de illo hoc quod scriptum est: De- Exod. 15. 10. mergetur in profundum, tanquam plumbum in aqua validissima. Et Homil. 3. in Psalm. 36. Certum est quia manet nos ignis ille qui preparatus est peccatoribus, & veniemus ad illum ignem, in quo uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Et, ut ego arbitror, omnes nos ventura necesse est ad illum ignem. Etiam si Paulus sit aliquis vel Petrus, venit tamen ad illum ignem. Sed illi tales audiunt: Etiam si per ignem transieris, flamma non aduret te. Si vero aliquis similis mei peccator sit, veniet quidem ad ignem illum, sicut Petrus & Paulus, sed non sic transiet, sicut Petrus & Paulus. Ac illius transitus discrimen Ebræorum, & Egyptiorumque per mare rubrum transitus comparatione explanat: adductus scilicet his Pauli 1. Cor. 3. 13. Uniuscujusque opus quale sit, ignis probabit. Et Hom. 14. in Luc. Ego puto, quod & post resurrectionem ex mortuis indigeamus sacramento eluente nos atque purgante: nemo enim absque sordibus resurgere poterit, nec ullam posse animam reperiri, quæ universis statim vitis careat. Et libr. 5. contra Celsum, Epicureum hunc confutans, qui receptam apud Christianos de mundi conflagratione opinionem irridebat, dicit ignem universo mundo infecti: εἰς δὲ ὅτι καὶ ἐκείνους τὸ θεομένον ὁ θεὸς τῷ πυρὶ δύνει αἶμα καὶ ἰατρείας, καὶ ὅτι καὶ ἐκείνους τῷ πυρὶ δύνει αἶμα καὶ ἰατρείας, καὶ ὅτι καὶ ἐκείνους τῷ πυρὶ δύνει αἶμα καὶ ἰατρείας, καὶ ὅτι καὶ ἐκείνους τῷ πυρὶ δύνει αἶμα καὶ ἰατρείας. Cum ait ergo libr. 8. in Epist. ad Rom. quicumque Verbo Dei purgatus non fuerit, hunc igne excruciatum iri; igne quoque lustratum, sed non adustum iri intelligit, qui Verbo Dei fuerit purgatus.*

F. At Homilia tamen in Lucam 24. eos tantum igneo flumine à Christo baptizandos affirmat, qui aqua & spiritu fuerint baptizati, & purgatione eguerint. E contrario vero Homil. 2. in Jerem. Sanctos dicit Spiritu sancto à Jesu baptizari, scelestos vero igne. Homilia autem 25. in Num. unumquemque purgatione indigere ait, *sed mystica hæc esse & ineffabilia.* Quis enim nobis, inquit, enarrare poterit, quæ sint purificationes quæ parentur Paulo, vel Petro, vel aliis horum similibus? Cæterum mentem Origenis parum affecuti sunt Sixtus Senensis & GENEBRARDUS, verba ejus referenda consentes ad ignem ultimæ conflagrationis, qui electos quosdam nondum satis purgatos lustrabit, reprobos vero omnes apprehendet; nam ne sanctissimos quidem, Petrum puta, vel Paulum, hoc igne futuros immunes Adamantius arbitratur.

III. Ignem hoc probati homines varia loca pro meritis ex decreto Origenis sortientur, alii

alii Infernum, variaque Inferni loca, & mansiones; & quemadmodum terrena hæc loca Amentibus è cœlesti domicilio propter peccata deturbatis pro Inferno habentur, ita hominibus è terra digressis & scelere contaminatis inferiorem assignari sedem, quæ Infernus appellatur. τὰχα δ', inquit cap. 1. Philoc. ὡς αὖ ἐκτείναντες καὶ τὸ κοινὸν θάνατον ἀποδίδωμεν, οὕτως ἐκτείναντες καὶ τὸ κοινὸν οὐρανὸν διανομήσομεν, εἰ καὶ οὕτως αὖ τοῖς καλοῦσιν χάρις ἀδύ, τόπον ἀσφράων τυγχάνοντες καὶ ἀναλογίαν ἡμῶν ἀμαρτημάτων, ὅπως δὲ ἐκείθεν, ἢ ὅπως εἰς αὐτὸν ἀποδίδωμεν, εἰς τὸ ὅδω τῶν καταβαίνοντων κενὸν ὁμοῖον αὐτοῖς ὅς τὸ παρὸς ἔχειν τῶν ἀσφράων διαντικλίων βελτίων ἢ χειρότων. Quæ sic à Rufino reddita sunt libr. 4. αὖ αὖ cap. 2. Fortassis enim sicut hi qui de hoc mundo secundum communem mortem ipsam recedentes pro actibus suis & meritis dispensantur, prout digni fuerint iudicati, alii quidem in locum qui dicitur Infernus, alii in sinum Abrahe, & per diversa quæque vel loca vel mansiones: ita etiam ex illis locis vel illis (si dici potest) morientes à superis in hunc locum descendunt: nam illis inferne hic B morientium animæ dicuntur. Credo ob hanc distinctionem Infernus inferior à Scriptura nominatur in Psalmis: Quia liberaſti animam meam ex Inferno inferiori. Quæ ab Hieronymo quoque Epistolæ 59. ad Avitum, cap. 4. inserta sunt. Quoniam autem Infernum Christus tenebras exteriores nonnumquam appellat, inde fit ut eas extra mundum Adamantius ableget Tract. 33. in Matth. Quoniam legimus, inquit, aliquem qui fuit ante nos exponentem de tenebris abyſſi, & dicentem quoniam abyſſus est extra mundum foris, & tenebræ. Consideremus ergo si potest vera esse expositio ejus, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyſſum illam, quam ille exposuit, foras ejiciantur, in qua sunt tenebræ, nemine eas illuminante, cum sint extra totum mundum. Sed alibi tamen aliter tenebras exteriores exponit, ut mox ostendimus. Homilia autem 1. in Genes. abyſſum illam cui in rerum initio tenebræ incubabant, eam esse scribit in quam Diabolus, ipsiusque Angeli C mittendi sunt.

IV. Assignatis locis ac sedibus suis redditos homines pœnæ ac supplicia pro scelerum modo torquebunt. Ait enim libr. 1. αὖ αὖ cap. 6. Interim tam in his quæ videntur, & temporali- bus sæculis, quam in illis quæ non videntur & æterna sunt, omnes isti pro ordine, pro ratione, pro modo, & meritum dignitatibus dispensantur, ut alii in primis, alii in secundis, nonnulli etiam in ultimis temporibus, & per majora ac graviora supplicia, nec non & diuturnas, ac multis (ut ita dicam) sæculis tolerata, a superioribus emendationibus reparati & restituti, eruditionibus primo Angelicis, tum deinde etiam graduum virtutibus, & sic per singula ad superiora proveci, usque ad ea quæ sunt invisibilia & æterna perveniant, singulis videlicet quibusquæ cœlestium Virtutum officis quadam eruditione in specie peragrat. Ex quo, ut opinor, hoc consequentia ipsa videtur ostendere, unamquamque rationabilem naturam posse ab uno in alterum ordinem transire, & per singulos in omnes, & ab omnibus in singulos pervenire, dum accessus profectum, defectumve varios pro motibus vel conatibus propriis unusquisque pro liberi arbitrii facultate perpetitur. Prolixum locum describere necesse habui, quia ad Origenianæ doctrinæ enodationem, & sequentium intellectum confert.

V. Jam vero cujusmodi pœnas futuras opinatus sit Origenes, videamus. Ignem illum æternum, in quem capitali Christi decreto impii mittendi sunt, nihil aliud esse ratus est, quam conscientia vermẽ. Cōsultatur caput 11. libri 2. De princip. quo id argumentum excussit: ibi ait revocatam divina virtute, & ob oculos impii positam peccatorum memoriam, (juxta illud Pauli Rom. 2. 15. 16. Inter se invicem cogitationibus accusantibus, aut etiam defendentibus, in die quum judicabit Deus occulta hominum) mentem ejus stimulis pungere, ut sui E ipsa sit accusatrix & testis; eamque adeo flammis ulticibus urere: ignis hujus escam esse admittas ante noxas, quas idcirco Apostolus ligna, fœnum, & stipulam nominavit; hinc scriptum esse apud Isaiam 50. 11. Ambulate in lumine ignis vestri, & flamma quam accendistis. Per quos sermones, inquit, hoc videtur indicari, peccator ut flammam sibi ipsi proprii ignis accendat, & non in aliquem ignẽ qui ante fuerat accensus ab alio, vel ante ipsum subsisteret, demergetur. Quærit deinde, an præter illos, vel iræ, vel furoris, vel infaniæ, vel mœroris ignes, quibus impii cum in hac vita torti fuerint, in futura quoque torquebuntur, aliqua generali pœna post mortem puniendi sint. Deinde dicit eo cruciatu affectum iri animam, ab ordine atque harmonia, ad quam fuerat à Deo condita, divulsam, quo afficitur corpus cum membra soluta compage distrahantur: Quæ, inquit, anima dissoluta atque divulsio cum adhibiti ignis ratione fuerit explorata, sine dubio ad firmiorem sui compagem instaurationemque solidatur. Præterea quemadmodum curandis morbis ferrum & ignis sæpe adhibentur, ita conjetat medicum nostrum Deum volentem diluere vitia animarum nostrarum, quæ ex peccatorum & scelerum diversitate collegerant, ut hujusmodi pœnalibus curis; in super etiam ignis inferre supplicium, his qui sanitatem animæ perdiderunt. Idem lib. 5. contr. Cels. non aliud quidquam per ignes intelligere docet eos quos Scriptura stultos mundi appellat, ἢ τὸ φῶς καὶ τὸ φαιδρία, ἢ τὸ ἀσύνετον ἐν τοῖς φῶσι, καὶ τὸ μὴ καὶ τὸν ἀποχρῆν. Tale illud è Tract. 34. in Matt. Qui autem recedunt ab Iesu, decidunt in ignem æternum, qui alterius generis est ab hoc igne quem habemus in usu. Nullus enim ignis inter homines est æternus, sed nec multi temporis; extinguitur enim cito. Æternus autem ignis est ille, de quo & Esaias dicit in fine Prophetiæ suæ: Vermis eorum non morietur, & ignis eorum non extinguitur. Simili igne

A igne uri Dæmones asseverat Homil. 27. in Num. nempe cum homines à vitiis ad meliora conversos cernunt, tum vero acerbissimas eos sufferre pœnas, & meritis ignibus exardescere.

Alias ignem peccata exedentem & absumentem, Deum ipsum esse vult, propter hoc Deuter. 4. 24. *Dominus Deus tuus ignis consumens est.* Inde Homilia 2. & 16. in Jerem. igne hoc ligna, scœnum, & stipulam, Christi fundamento superstructa, opera nempe peccati narrata blumi, postquam anima fuerit à corpore sejuncta: aurum vero, argentum, & gemmas, virtutes scilicet, & recte acta, illibata & intacta servari. At libr. 1. *Σεισάγων*, cap. 1. alio detorquet locum hunc Deuteronomii, nec pro futura vitæ purgatione accipit, sed pro præsentis hujus gratia, mentibus humanis à Deo infusa. *Quid enim, inquit, consumes Deus secundum hoc quod ignis est? Numquid nam putabitur consumere materiam corporalem, ut est lignum, vel scœnum, vel stipula: & quid in hoc dignum de Dei laudibus dicitur, si Deus ignis est hujusmodi materia consumens?* Sed si consideremus quia Deus consumit quod exterminat, si consumit malis mentium cogitationes, consumit gesta turpia, consumit desideria peccati, cum se credentium mentibus inserit, & eas animas quæ Verbi ejus ac Sapientia efficiuntur capaces, una cum Filio suo inhabitans, secundum quod dictum est: Ego & Pater venimus, & mansionem apud eum faciemus; omnibus eorum vitiis passionibusque consumptis, sibi eas seque dignum efficit templum. Ita & Homil. 2. in Cantic. Cant. Denique hoc Deus noster ignis dicitur esse consumens, & nihilominus lux in quo tenebræ non sunt; lux sine dubio iustis, & ignis efficitur peccatoribus, ut consumat in eis omne quod in anima eorum corruptibilitatis aut fragilitatis invenerit: nec aliter Homil. 1. in Ezech. Animam cæteroquin ignibus attingi & exuri non posse statuit libr. 6. contr. Cels. *ἡμεῖς ὁ ἀσώματος εἶς ἐστιν ὁ ἰσχυρὸς ἐκπυρρῶν ἐν εἰς τοῦ ἀναλωμένου τοῦ ἀθροῦς ψυχῶν, ἢ ὁ ἀσέλων, ἢ ὁ ὁρώνων, ἢ πυροσθέντων, ἢ ἀρχῶν, ἢ ἐξαστῶν ἰσχυρῶν.*

Nonnunquam tamen supremam mundi conflagrationem igne hoc denotari putat, eoque hominum peccata exuri & purgari. Legatur in libro 5. contr. Cels. locus ille, quo imputum hunc Philosophum futuram mundi conflagrationem negantem refellit: ostendit enim incendio hoc homines universos lustratum iri, illæsis tamen iis in quibus opera peccati, idoneum scilicet igni huic pabulum, nulla reperientur; exustis vero aliis, qui noxas & scelera, ligna nimirum, scœnum, & stipulam flammis exedenda collegerint. Quarto quoque operis ejusdem libro, mundum tradit nunc diluviis repurgari, nunc incendiis, *καὶ τὰ πάντα ὅσα ἐπὶ γῆς ὄντων, ἀλλὰ ὅσα ἐν ὕδατι τῆς γῆς, διορίσθη καὶ καθαρίσθαι, ὅταν πολλὰ ἢ κακὰ γένωνται ἐν αὐτῇ.*

Ut ut ignem hunc intelligendum cenfer, nullam aliam præterea noxiis hominibus inflatum iri pœnam, licet illa pro peccatorum ratione diversis modis intendatur, vel remittatur, scribit in libro De Proverbiis Salomonis: *Manifestum est quod una pœna tam Dæmonum naturæ, quam humano generi peccatorum à Domino præfinita sit illa, quam Dominus sua sententia designavit dicens: Ite in ignem æternum, qui paratus est Diabolo & Angelis ejus; ostendens quia eadem species pœnarum peccatoribus, hominibus, & Diabolo, & Angelis ejus præparata sit, licet in eadem pœna diversa sit quantitas pœnæ: alius enim gravius ac vehementius cruciatur pro magnitudine peccatorum; alius autem remissius, cujus leviora & facilia peccata sunt.* Locum profert Pamphilus in Apologia.

VI. Sæpius tamen aliis præter ignem supplicii homines castigari à Deo fassus est. Homilia 18. in Jerem. p. 182, 183. majus aliquod gehenna ignis esse supplicium concludit ex eo quod is sit gehennæ ignis reus, qui dixerit fratri suo, Fatue; majus itaque impendere supplicium majorum criminum reis, puta adulteris; quod cujusmodi sit futurum in cor hominis non ascendisse. Libro 7. contra Celsum scribit, animam infontem & puram, statim atque corpore exiit, ad puriora ætheris loca sublimem ferri: quæcunque vero noxia est, peccatis oppressam circa terram huc & illuc volitari; quasdam circa mortuorum sepulchra, inde spectra oculis hominum quandoque objici; alias alibi errare. E Platone transtulit commentum istud, ut alia pleraque, cujus ea est in Phædone assertio, hominum corporeis rebus dum viverent implicitorum animas circa monumenta versari, quibus cum conspicabilis aliqua corporis pars etiamnum adhærescat, hinc tenebrosas animarum imagines, aspectabiles existere. Eam nihilominus sententiam repudiat Tom. 28. in Johan. p. 347. 348. absurdumque esse decernit existimare animam, postquam corpore liberata est, mortuo affidere.

Aliud præterea supplicii genus notari putat his Lucæ verbis, quibus futurum minatur *Luc. 12. 46.* Christus, ut imprudentem servum dividat, partemque ejus cum infidelibus ponat. Genus autem supplicii id esse putat, divisionem animæ à Spiritu sancto; vel divisionem nobilioris partis animæ, quæ ad imaginem & similitudinem Dei facta est, ab ea parte quæ per liberi arbitrii lapsum deformata est; vel divisionem animæ ab Angelo tutelæ suæ præfecto. Sed & errorum tenebras & ignorantie caliginem vult exprimi tenebris exterioribus, in quas mitti jubet

Matth. 22. bet cum Rex, qui veste nuptiali non indutus in nuptiali convivio discumbebat; & servum A
 13. nequam & pigrum, qui talentum sibi commissum in terram defoderat. Quo accedit Tract.
 Matth. 25. 33. in Matth. tenebras exteriores ita exponens: *Vbi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis,*
 30. *nec est respectio Dei illis, sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condemnantur in*
his quæ exteriores tenebræ appellantur: forsitan donec intellexerunt, ut convertantur, & digni effi-
ciantur exire ab eis. Aliter tamen paulo post; Consideremus ergo, inquit, si potest vera esse expo-
sitio ejus, ut exteriores tenebras illas intelligamus, ut quidam quasi indigni toto mundo in abyssum
illam, quam ille exposuit, foras ejiciantur, in qua sunt tenebræ, nemine eas illuminante, cum sint
extratorum mundum.

Cujuscunque porro generis sint pœnæ, vehementius iis cruciatum iri corpora putat, quibus resurgentes induemur, utpote subtiliora & spiritalia, quam quæ hac in vita gesta sunt; quemadmodum nudum corpus mollius est ad verbera, iisque acrius afficitur, quam si veste contegatur. Verba Origenis è Commentario in Psalm. 6. Pamphilus in Apologia recitavit. Denique Hieronymus in Epistola 59. ad Avitum, cap. 1. scripsisse Origenem refert in fine libri primi *ἀειδὲν*, animam quandoque pro dolore pœnarum & ignis ardore, magis eligere ut brutum animal sit, & in aquis habitet, & fluctibus, ac corpus assumere hujus vel illius pecoris.

VII. Multiplicem commemorata dogmata Origeni exprobrationem peperere. Inter alia objectum ei narrat Pamphilus in Apologetico, negasse illum scelestis inferenda supplicia; quod pœnam sensus, ut vocant, videatur sustulisse, cum ignem æternum interpretatus est perturbationes animi, & conscientia stimulos. Eo spectant ista Hieronymi libr. 3. in C Epist. ad Ephes. 5. 6. *Quia igitur sunt plerique, qui dicunt, non futura pro peccatis esse supplicia, nec extrinsecus adhibenda tormenta, sed ipsum peccatum, & conscientiam delicti esse pro pœna, dum vermis in corde non moritur, & in animo ignis accenditur, in similitudinem febris, quæ non torquet extrinsecus egrotantem, sed corpora ipsa corripientis punit, sine cruciatuum extrinsecus adhibitione, quos possidet.* Notat præterea Hieronymus in Epist. 59. ad Avit. cap. 1. & 3. & 4. Origenem dixisse animas pro criminum modo crassioribus hominum, vel jumentorum, vel etiam Dæmonum corporibus immitti, easdemque resipiscences ad Angelorum naturam redire: quod jam observavimus. Addit cap. 2. tormenta eum & ignem gehennæ in conscientia peccatorum libro 2. *ἀειδὲν* posuisse; quod iterat Apol. 2. cap. 1. & in Commentariis in Epist. ad Ephes. cap. 5. & 6. Queritur quoque apud Augustinum Orosius in Commonitorio, jactare D solitos Origenistas quosdam, ignem æternum quo peccatores puniantur, non esse ignem verum, dicentes dictum esse ignem propria conscientia punitionem; ac sic omnes peccatorum animas post purificationem conscientia in unitatem corporis Christi esse reddituras: Arguit item circuitus illos beatitudinis & damnationis sempiternos Augustinus Hær. 43. ad Quodvultdeum, & libr. 21. De Civit. Dei, cap. 17. At Nicetas Choniates libr. 4. Theol. orth. fid. Hær. 31. dixisse ait Origenem, futurum ut anima tantisper in igne maneat, dum vitiorum sordibus expurgetur; at vermem tamen sine fine permansurum, nec unquam gehennam extinctum iri, ut hoc pacto simulatur in posterum, reficiturque memoria divina humanitatis in animis, quæ à perennibus hisce suppliciis liberata fuerint.

VIII. Nihilominus tamen multorum consensione & patrocínio noster Origenes defenditur, suaque imprimis dubitatione, cum libr. 1. *ἀειδὲν*, initio capitis sexti, de rerum consummatione, deque pœnis damnatorum, ac beatorum præmiis acturus sic præfatur: *Quæ quidem à nobis cum magno metu, & cautela dicuntur, discutientibus magis & pertractantibus, quam pro certo ac definito statuentibus.* Et ita demum caput idem claudit: *Certius tamen qualiter se habitura sit res, scit solus Deus, & si qui ejus per Christum, & Spiritum sanctum amici sunt.* Pari quoque modo initio capitis sequentis hæitationem suam declarat. Id ne ipse quidem inficiatus est Hieronymus, cum Epist. 59. ad Avit. cap. 1. Origenem de eodem argumento multa commentatum scripsisse tandem ait: *Hæc juxta nostram sententiam non sunt dogmata, sed quesita tantum, atque projecta, ne penitus intractata viderentur.*

Cæterum in asserendo igne illo qui justos in fine rerum itidem ut impios invasurus ab F Origene fingitur, ipsi consentit Lactantius libr. 7. cap. 21. *Iustos, inquit, cum judicaverit, etiam igni eos examinabit, tum quorum peccata vel pondere, vel numero prævaluerunt, præstringentur igni atque comburentur: quos autem plena justitia & maturitas virtutis incoxit, ignem illum non sentient.* Hilarius quoque Can. 2. in Matth. *Baptizatis in Spiritu sancto reliquum esse dicit consummari igne judicii; atque ne hac quidem lege immunem fore putat B. Virginem.* Idem habet in Comment. ad Psalm. 118. 20. Ambrosius Serm. in Psalm. 36. *Ignem ergo purgabimur filii Levi, igne Ezechiel, igne Daniel; & deinde: Salvi erimus per fidem, sic tamen salvi quasi per ignem; etsi non exuremur, tamen uremur.* Quæ sequuntur, ex Origene manifeste translata sunt: *Quomodo tamen alii remaneant in igne, alii pertranscant, docet nos divina Scriptura: nempe in mare rubrum demersus est populus Ægyptiorum, transiit ante populus Ebræorum.* Ignem vero ejusmodi purgatio-

A gationem gladio flammeo circa ostium Paradisi circumacto & rotato significari ait Comment. in Psalm. 118. Et Hieronymus libr. 3. in Amos 7. 4. Sanctos & impios ignibus pariter expurgandos esse ait. Quibus omnibus praeluit Sibyllinorum Oraculorum scriptor libr. 2.

καὶ τότε δὴ πάντες δὴ ἀιδομένη ποταμοῖο
καὶ φλογὶς ἀσβεστὴ διελεύσονται· οἱ τε δίκαιοι
πάντες σωθήσονται, ἀσβεστοὶ δ' ἐπὶ ἑοσιὶν ἐλαιοῖο
εἰς αἰῶνας ὄλεως, ὅποσοι κακὰ ἐπράξαν ἑρξάν·

& deinde:

τὸς δ' ἄλλους, ὅποσοις τε δίκην, καλὰ τ' ἔργα μέμνηται,
ἀγγελοὶ ἀιρόμενοι δὴ ἀιδομένη ποταμοῖο
εἰς φῶς ἀξιοῦσι·

Tunc vero omnes per ardentem fluvium,
Et flammam inextinctam transibunt: iusti autem
Omnes salutem adipiscuntur; impii vero peribunt
In omnia secula, quicunque mala ante gesserunt,
& deinde:

Alios vero, quibus iustitia, & recta operacura fuerunt,
Angeli tollentes per ardentem fluvium
In lucem deducunt.

C Ignem in conscientiae facibus & flagellis itidem ut Origenes constituit Ambrosius libr. 7. in Luc. cap. 14. iisdem fere ipsius verbis: Ergo, inquit, neque corporalium stridor aliquis dentium, neque ignis aliquis perpetuus flammarum corporalium, neque vermis est corporalis. Sed hac ideo, quia sicut ex multa cruditate & febris nascuntur & vermes; ita si quis non decoquat peccata sua, velut quadam interposita sobrietate abstinencia, sed miscendo peccata peccatis, tanquam cruditatem quandam contrahat veterum & recentium delictorum, igne aduretur proprio, & suis vermibus consumetur. Hieronymus doctrinae huic alias satis infensus, in eam tamen benigne segerit sub finem lib. 18. Comment. in Esaiam: Vermis autem qui non morietur, & ignis qui non exstinguitur, a plerisque conscientia accipitur peccatorum, quae torquet in supplicis constitutos, quare vitio suo atque peccato caruerint electorum bono: & paulo post: Si quis igitur habeat in conscientia sua zizaniam, quae inimicus homo dormiente patrefamilias superfeminavit, hac ignis exuret, hac vorabit incendium. Minime quidem fidem his a se adungi testatur, sed nec ea sibi improbari significat; nec sub aliena, sed sub sua ipsius persona proponit. Diversa vero est Augustini ratio, nam

quavis libr. 21. De Civit. Dei, cap. 9. eorum opinionem reprobat, qui ignem Damnatorum metaphoricè sumunt, eumque corporeum fateatur libri ejusdem, cap. 10. & libro 12. De Genes. ad liter. cap. 32. & 33. neget Inferorum substantiam esse spiritalem; & ea quibus animae corporibus exutae afficiuntur, doceat non esse corporalia, sed similia corporalibus: tamen libro 20. De Civit. Dei, cap. 16. ignem illum dicit se ejusmodi, & in qua mundi vel rerum parte futurus sit hominem scire arbitrari neminem, nisi forte cui divinus Spiritus ostendit.

E & v. 15. Ipse autem salvus erit, sic tamen quasi per ignem, significare putat angustias ac maerore, quibus homo percellitur, cum rebus animo suo praeter aequum caris & complacitis oratur: Quod enim, inquit, sine illiciente amore non habuit, sine urente dolore non perdet. Hoc quoque igne mortem notari conjectat, Ecclesiae persecutiones, martyria; ac eum proinde ab aeterno hoc igne distinguit, in quem Dammati Christi decreto mittendi sunt. At illud ad-

F verti omnino velim: Post istius sane corporis mortem, donec ad illum veniatur, qui post resurrectionem corporum futurus est damnationis & remunerationis ultimus dies, si hoc temporis intervallo spiritus defunctorum ejusmodi ignem dicuntur perpeti, quem non sentiant illi qui non habuerunt tales mores & amores in huius corporis vita, ut eorum ligna, & senum, & stipula consumantur: alii vero sentiant, qui ejusmodi secum aedificia portaverunt; sive ibi tantum; sive & hic & ibi; sive ideo hic ut non ibi, secularia, quamvis à damnatione venialia concremantem ignem transitoria tribulationis inveniunt, non redarguo, quid forsitan verum est. Nec levius in Graecis Scriptoribus positum Origeni praelidum est: Philo in libro 22. & c. τὰ ἀρετὰ ἀνθρώπου σωθήσεται, & ἄδικον καὶ ἄδικον ἀρχὴν φονεῖν ἀπὸ τῆς αὐτῆς πόρρωτά τω δέσσοντος εἰς τὴν ἡδονὴν καὶ ἐπιθυμίαν & ἀδικημάτων χάρον· ὃ δὲ χάρον· ὅτι ἀρετὴς ἀσβεστὴ καλεῖται, ἐκ τῆς ἀμυντικῆς ἐν αὐτῇ· & ὃ δὲ ἀρετὴ ἀπὸ τῆς ἀδίκου, ὃ τὸ μέγεθος ἐστὶν ἡ ἀλάστορ, καὶ παλαμναία, καὶ πάσης ἀρετῆς ἕνεκα. Injustam & impiam animam fugat am à seipso longe procul dispergit (Deus) in voluptatum, & cupiditatum, & criminum locum. Hic autem locus aptissime impiorum appellatur, non qui apud Inferos fabulose fingitur. Verus enim Infernus, vita est hominis nequam, perniciofa, conscelerata, & omni execratione digna. Corporeum quoque negat esse Infernum Gregor. Nyssenus libr. De anima & resurrex, quemadmodum ignem aeter-

num

num materia constare inficiatur Johannes Damascenus in fine libri 4. De orthod. fid. cuius A tamen sententiam mollire conatur S. Thomas, ut est apud Sixtum Senensem Biblioth. lib. 5. Annot. 141. Ignem & vermem in scelorum memoria ponit Theophylactus in 9. Marc. *οὐκ ἔστιν δὲ καὶ πῦρ καὶ ἄλγος τῶν ἀμαρτανῶν ἢ σωείδους ἐς τὴν ἐκείνην, καὶ ἡ μὴν ἡ σφαχθέντων ἐν τῇ ἐκείνῃ τῷ αἵματι. ὅτις ὡς πῦρ καταδραπένη ἐξ ὧν πῦρ φλέγεται. Vermis autem & ignis, qui puniunt peccatores, conscientia est unicuiusque & memoria turpium in hac vita gestorum; qua sicut vermis absorbit, & sicut ignis urit.* Nicetas libr. 4. Thesi. orth. fid. Hæc. 31. Deum ignis illius nomine notari suspicatur, quia *vittum consumit, & in favillam convertit.* In statuendo Inferorum loco extra mundi huius metas Origeni suffragatur Chrysostomus Homil. 31. in Epistol. ad Rom. gehennam in spatiis ab hoc mundo secretis statuens hoc argumento, quod Regum carceres & metalla remota esse soleant. Suffragatur & Augustinus libr. 12. De Genes. B ad lit. cap. 33, 34. cum Inferos extra terram collocat; & libr. 20. De Civit. Dei, cap. 16. cum ignoret se profiteretur, *in quam mundi vel rerum parte futurus sit ignis ille.* Quamvis libr. 2. Retract. cap. 24. sub terris hunc esse tandem concedat. Certe de loco & natura ignis huius, licet nullum adhuc editum sit peculiare decretum, nedum Adamantii ætate, universæ tamen consensus Ecclesiæ satis ostendit, quid unicuique tenendum sit. Denique Johannes Philoponus Christianus Philosophus animas corporibus exemptas circa monumenta volutari cum Origene decrevit: nam hominem triplici instructum anima, vegetativa, sensitiva, & rationali prioribus duabus per mortem privari dixit, tertiam vero superesse; quæ si sceleribus inquinata sit, expiandis iis spiritu tenui vestiri, in eoque commeritas penas dare; alioquin incorpoream animam, corporeis rebus affici non posse; spiritale itaque C istud corpus supplicii torqueri; & in sepulchretis interim degere, variisque indui formis, & vaporibus nutriri; eoque tandem absumpto, tum demum expiatam animam absolvi, & in cælum ferri.

Nihil porro iterare attinet, quod suo jam disputavimus loco, ecquonam tempore Dæmonibus inferenda supplicia Origenes putaverit. Perspicuum enim fecimus nullas, ipsius opinionione, penas iis infligi, quoad postremo iudicio in ignem æternum coniecti sint; multosque e sanctis Patribus penam, uti appellatur, sensus ab iis removisse.

IX. Nunc quid de beatitudine commentus sit, exploremus. Hanc in eo positam sentit, ut quisquis eam sit adeptus, unum cum Deo efficiatur, juxta illud Johan. 17. 24. & 21. *Pater quos dedisti mihi, volo ut ubi sum ego, & illi sint mecum; ut omnes unum sint, sicut tu Pater in me, & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.* Ad id autem felicitatis culmen non statim putavit perveniri, sed per cognitionem primum & eruditionem, qua errorum & ignorantia caligo discutitur; ac deinde per Dei similitudinem; & demum per intimam cum Deo conjunctionem & unitatem, qua supremum bonum continetur. Multis hæc explicantur libr. 2. De princip. cap. 12. & libr. 3. cap. 6. nam priore loco ostendit Origenes comesturos Sanctos panem vitæ, qui veritatis & sapientia cibis nutrit animam, & illuminet mentem, & potest eam diuina sapientia poculis. quibus sapientia esca nutrita mens ad integrum & perfectum, sicut in initio factus est homo, ad imaginem & similitudinem Dei reparatur. Hinc unicuique a Deo insertum esse ait discendi amorem, qui tum explebitur, cum post diligenter quæsitam in hac vita veritatis notitiam, clariorem rerum perceptionem consequi promeruerimus. Multiplicem deinde rerum scientiam enumerat, quatum mens illustrabitur, non simplici quidem & repentina collustratione, sed diversa, & pro mentis captu & progressu continenti successione impertita. Posteriore autem loco docet summum bonum, seu finem omnium, ad quem natura rationalis universa tendit, hunc esse, similem Deo, quoad ejus fieri potest, evadere; atque ex hac similitudine in melius proficientem animam unum jam fieri cum Deo, prout pollicitus est Christus Johan. 17. 24. & 21. atque ita porro in fine omnia, & in omnibus Deum futurum esse. Exponit postmodum, quæ omnia & in omnibus Deus esse possit; nempe cum rationis pollens anima, omni vitiorum fæce purgata, nihil aliud vel intelligere vel sentire potest, quam Deum; nec amplius ex arbore scientiæ boni & mali decerptos fructus degustare concupiscit, cum semper in bono sit, nec ei malum perpetrare promptum sit; eoque tandem pacto finem reparari in principium, rerumque exitus initiis conferri, cum in illum statum restituetur anima, quem cum teneret, ligno scientiæ boni & mali non egebat; tunc eam morti obnoxiam non futuram, deterfium iri omnem malitiæ sensum, Deumque vere futurum omnia in omnibus. Ad hæc quale futurum sit spiritale illud corpus quo circumvestiendi sunt beati, patefacit, splendidius nimirum & excellentius corporibus reliquis quæ sub aspectum cadere possunt; eo vero plus subtilitatis ac splendoris adepturum, quo ratione instructa anima plus meritis suis ac virtutibus poposcerit. Quærit demum, utrum post rerum consummationem, cum Deus erit omnia in omnibus, idem erit corporum omnium fulgor & gloria; responderetque summum illum & perfectum statum adepturam corpoream naturam, postquam sanctis doctrinis erudititas animas

A mas Deo Patri Christus subiecerit. Atque hæc fere habet Hieronymus Epist. 59. ad Avit. cap. 3. & ad finem libri hujus tertii. *Ἐὶ ἀγὼν* ista Origenem intulisse ait: *Ei erit Deus omnia in omnibus, ut universa natura corporea redigatur in eam substantiam quæ omnibus melior est, in divinam scilicet, quæ nulla est melior*, quod Rufinus distulavit. Distulavit & hoc alterum, quod ex eodem Origenis libro adducit ibidem Hieronymus: *Nec dubium est, quin post quædam intervalla temporum rursus materia subsistat, & corpora fiant, & mundi diversitas construatur, propter varias voluntates rationabilium creaturarum, quæ post perfectam beatitudinem usque ad finem omnium rerum paulatim ad inferiora dilapse tantam malitiam receperunt, ut in contrarium verterentur, dum nolunt servare principium, & incorruptam beatitudinem possidere*. Id quippe pervulgatum Origenis dogma de beatorum animarum peccatis & lapsibus, in alios transfertur interpretatione sua Rufinus libr. 3. de princip. c. 6. Sic enim habet: *Verum istam perfectionem ac beatitudinem rationabilium creaturarum, vel naturalium, ita demum quidam permanere in eodem statu, quo supra diximus, putant, id est ut Deum omnia habeant, & Deus eis sit omnia, si nullatenus eas societas naturæ corporali admoveat. Alioquin existimant gloriam summæ beatitudinis impediri, si materialis substantia interferat admixtio*. Quin etiam quod aliis adscribentem Adamantium inducit Rufinus, id confutantem ipsum exhibet capite eodem: *In quo statu (beatitudinis) etiam permanere semper & immutabiliter Creatoris voluntate est credendum, fidem rei faciente sententia Apostoli dicentis: Domum habemus non manufactam æternam in cælis*. De fine quoque rerum agit Origenes libr. 1. de princip. cap. 6. omniaque dicit ad unum finem revocanda, quemadmodum ab uno initio profecta sunt, postquam scilicet regnaverit Christus, omnesque inimicos sibi subiecerit, ipsumque novissimum inimicum mortem destruxerit, & Patri regnum tradiderit, tuncque cælestia, terrestria & inferna ad unum finem deventura, per bonitatem Dei, & subiectionem Christi, atque unitatem Spiritus sancti. Addit insuper soli Trinitati bonitatem substantialiter inesse, cæteros inde mutuam & derivatam habere, & tunc esse in beatitudine, cum de sanctitate, ac sapientia, & de ipsa divinitate participant: quod quicumque negligunt, propriae desidie vitio felicitate hæcos excidere & à Deo pro culpa modo adhiberi. Nec ab his discrepant quæ ex Origene profert Catena Corderiana in Psalmos, ad Psal. 60. 3. ubi Christus esse dicitur tabernaculum, & mons sanctus, in quo perfecti conquiescunt, deinde subjicit: *πάλιν ἐὶ καὶ ὅτε τὴν αἰωνίαν ἐκείνην ἡ τοιαύτη οὐκ ἐστὶν, ἀλλ' ἐν ἑσὶ μετ' αὐτῆς κατὰ τὰς ἀποκαταστάσεις ὑπερ-βύσσου τοῦ λογικῆς, καὶ ἢ ἐν ἑσὶ ἐν πατρὶ καὶ υἱῷ, μὴ δὲ τῇ προδιδῶν διὰ παροικίαν εἰς τοὺς αἰῶνας, ἀλλ' ἐν καὶ ἐκείνῳ ἐν τῷ ἐκπνεύματι εἰρήνῃ: ὅ ἐν τῷ πατρὶ καὶ υἱῷ καὶ ἁγίῳ συνεπαυθῆναι ἐν τῇ ἡβ' πλεονάζον τῷ θεῷ συνεπῆ*. Hoc est: E tabernaculo, quod est Christus, digressi Sancti in Trinitate conquiescent, cum regno Christi absoluto, Pater ipse regnum suscepit. Hac doctrina imbutus Theodorus Ancyranus Cæsareæ Cappadociæ Episcopus, Origenistarum Justiniani ætate patronus dixit: *εἰ μὴ οἱ ἀποστολὴ καὶ οἱ μαρτυροὶ θάρρα τὴν ἑσὴν, καὶ ἐν τῇ τοιαύτῃ τιμῇ ὑπερβύσσου, ἐν τῇ ἀποκατάστασει εἰς μὴ ἑσὴν ἵκνυντο τῷ θεῷ, πᾶσι ἀποκαταστάσεσιν αὐτοῖς ἔστιν: Si nunc Apostoli & Martyres miracula edunt, & in tanto sunt honore, in restitutione si æquales Christo non evadant, qualis eorum restitutio futura est? quam vocem in Quinta Synodo damnatam fuisse testatur Evagrius libr. 4. cap. 38. Veruntamen in Præfatione Commentar. in Johann. à communi Theologorum sententia minime recedit Origenes, in Dei cognitione & contemplatione beatitudinem sitam esse docens, & finem esse τὸ θεωρητικόν, εἰς ὃ κατέλθον τὸ τέλος ὁ δὲ ἐν τῇ θεωρίᾳ ἀποκαταστασέσθαι*.

X. Non statim autem ad supremam beatitudinem, sed pedetentim ac per diversos gradus perveniri voluit. Nam animas beatitudinem promeritas, sed terrenarum rerum contagio etiamnum laborantes, postquam corpore emissæ sunt, per varia deduci loca finxit, in quibus expurgatas, & ab Angelis huic ministerio destinatis eruditæ, & errorum tenebris exolutas, splendidiorem ac celliorem regionem conscendere, ibique novis instructionibus, aliisque usas magistris in sublimius ferri, donec ad summum, quem diximus, felicitatis apicem evaserint; ac primum in certo quodam terræ loco terrenas fæces, & ignorantiam deponi, atque hunc esse Paradisum; inde in aëre, & in diversis postmodum cæli locis novam capessere disciplinam, & perfectam demum beatitudine frui; in singulis autem mansionibus eo diuturniorem agere moram animas, quo pluribus, dum corpori adjunctæ essent, se lenoxis contaminarunt, pluribusque inquinamenti expurgandæ sunt. Frequentes extant doctrinæ hujus notæ, nos præcipuas excerpemus. Homilia 26. in Num. digressum animæ à corpore, Israelitarum exitu de Ægypto exprimit tradit, cum relictis mundis hujus tenebris, & corporis cæcitate, in alium orbem transit anima, qui vel sinus Abrahamæ, ut in Lazari historia, vel Paradisus, ut in illa Latronis, nuncupatur, vel etiam, inquit, si qua novit Deus esse alia loca, vel alias mansiones, per quæ transiens anima Deo credens, & perveniens usque ad lumen illud, quod latificat civitatem Dei, intra ipsam sortem promissæ Patribus hereditatis accipiat: & aliquanto post: *Istius ergo terra hereditatem, posteaquam de mundi hujus Ægypto exierit, Deo credens anima consequitur: & alibi quidem ii qui sub Lege vixerunt, alibi autem qui per*

Iesu

Iesu Christi fidem & gratiam dispensati sunt. Homilia deinde sequenti repetit hæc eadem, & A
diversis mansionibus Israelitarum in deserto, animæ mansiones notari scribit; ut & illo
Christi Joh. 14. v. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt;* ac variis præterea Pro-
phetarum testimoniis, quæ subinde enumerat: per hæc ergo loca peregrinantem animam ad
quietis locum cum gemitu & dolore anhelare, hebescere etiam, & caligare, quoad itine-
ris sui metam assecuta sit: *Per singulas quasque, inquit, digrediens mansiones, illas scilicet multas,*
quæ dicuntur esse apud Patrem, illuminatur amplius ex una ad aliam veniens, majora semper illumi-
nationis augmenta conquirat, usquequo assueti sit ipsius veri luminis, quod illuminat omnem homi-
nem, intuitum pati, & miræ majestatis ferre fulgorem. Inculcat idem in sequentibus: *Post resurre-*
ctionem ascensura ad cælos (anima) non subito, nec importune ad summa conscendit, sed per multas
deducitur mansiones, in quibus illuminata per singulas, & augmento semper splendoris accepto, in u-
B naquaque mansionem illustrata sapientiæ lumine usque ad ipsum perveniat luminum Patrem. Post hæc
mansionum illarum deserti nomina mansionibus accommodat, quas anima in cælum abi-
tura peragrat, ostenditque hanc etiam tum Dæmonum insidiis & tentamentis esse obnoxia-
m, laboresque sustinere, at non invitam, nec tantum iis defatigari, quantum spe sublevarur,
sed & refrigeriis animam foveri, paulatimque ad cælestium cognitionem assurgere, jam-
que plenam in corpus exercere potestatem, & tum curriculi metam stringere, cum perve-
nit ad flumen Dei, & sapientiæ fluentis, undisque divinæ scientiæ irrigatur. Ex quibus fa-
tis apparet sententiæ huic Origenis vim afferre Sixtum Senensem libr. 5. Biblioth. Annot.
128. cum ait, mansiones illas, non ad diversa ascensionum tempora, sed ad diversos præ-
miorum gradus esse referendas. Denique Hom. 28. in Num. aliquem nobis à Deo locum C
præparari comminatur, ubi ad certum tempus habitemus, si quæ peccata impruden-
tes admisimus, quemadmodum certas refugii urbes iis assignavit Moyses, qui homicidium
casu & inconsulto commisissent, & unumquemque in hac illave cæli parte à Christo pro
meritis constitui. Addit Homil. 25. in Josue filios Abraham locatum iri in cælo secun-
dum ordinem stellarum & partium cæli, datumque iri aliis sortem ad Orientem, aliis ad
Occidentem, ad Austrum aliis, aliis autem qui Deo magis noti sunt ad Aquilonem. Facit
ad rem illud ex Homil. 1. in Psalm. 38. *Alium facit diem Solis iste cursus nostri hujus cæli spatii*
terminatus, alium habet diem ille qui ad secundi cæli pervenire meretur ascensum. Multo enim cla-
riorem diem ducit ille qui usque ad tertium cælum vel rapti, vel pervenire potuerit, ubi non solum in-
effabile lumen inveniet, verum etiam verba quæ homini loqui non liceat, audiet. Novi & alios dies, D
quorum numerum fortassis Propheta merito requirit. Clarissimum vero istud quod legitur Tra-
ctat. 30. in Matth. *Unumquodque cælum sue institutionis & initia habet, & perfectiones, id est ter-*
minos. Ut puta post conversationem summam quæ fuit super terram, suscipit iterum hominem con-
versatio unius cæli, & perfectio quæ in eo est. Iterum suscipit cum secunda conversatio secundi cæ-
li, & perfectio quæ in eo est. Iterum suscipit cum tertia conversatio tertii cæli, & perfectio quæ in eo
est. Et sic intellige mihi multorum cælorum multarum conversationum initia esse & terminos, id est
perfectiones, à quibus initiis & terminis diversorum cælorum congregat Deus suos electos. Idem li-
bro 1. de princip. cap. 6. docet ad unum finem reditura omnia, quemadmodum eadem initia
habuerunt, tum scilicet cum imperium tenuerit Christus, & profligatis inimicis, sibi que
subjectis, ac ipsa etiam morte, regnum Patri tradiderit. Ostendit deinde suis ordinibus E
delapsas quasdam rationales naturas, aliis fuisse ad regendum traditas quæ locum suum
tenuissent, earumque salubribus disciplinis reformatas amissam beatitudinem recuperare
posse: Ex quibus, inquit, existimo, prout ego sentire possum hunc ordinem humani generis institu-
tum, qui utique in futuro seculo, vel supervenientibus seculis, cum cælum novum & terra nova se-
cundum omnes jam ceperit, restituetur in illam unitatem, quam promittit Dominus Iesus. Quasdam
præterea in tantam ait devenisse nequitiam, ut Virtutum cælestium eruditionem penitus
respuant, iisque repugnent; atque illas ab Apostolis Virtutes contrarias appellari, unde mor-
taliū vitæ certamina & agones existunt. Tum docet in præsentem & in futuro seculo sin-
gulas diversis castigatas suppliciis, Angelicis disciplinis emendari, donec ad perfectam & æ-
terna perveniant; quem locum non semel supra adduximus. Tandem in eo desinit, non F
interituram quidem in fine rerum corporalem naturam, sed mutatum iri ætheris in modum,
& cælestem quandam subtilitatem ac splendorem adepturam. Multis etiam argumen-
tum istud explanat libr. 2. *de aggr.*, cap. 3. sibi que querendum proponit, utrum post hunc
mundum curatio aliqua & emendatio futura sit, asperior quidem in eos qui Verbo Dei
morem non gesserunt, erga cæteros vero mollior & lenior, qui jam in studio veritatis,
dum viverent, subacti, divinæ sapientiæ capaciores effecti sunt: utrum etiam finis om-
nium hanc vitam sit exceptura, alius vero mundus futurus sit ad eos corrigendos, qui id
meriti sunt. Hanc deinde excutit opinionem quæ corpoream naturam in fine rerum peni-
tus in nihilum redigendam asseverat; quam edisserens ait: *Hæc materia corporis quæ nunc cor-*
rumpibilis est, inducet incorruptionem, cum perfecta anima, & dogmatibus incorruptionis instructa anti-
ca

A ea capere, docetque animam corporis indumentum futuram, quæ ipsa Christo induetur, unde incorrupta evadat. Postmodum addit: *Incorruptio autem & immortalitas quid aliud erit nisi sapientia, & Verbum, & Iustitia Dei, quæ formant animam, & induunt, & exornant?* Eam autem sententiam, quæ futurum statuit, ut incorporea vita agenda sit, cum Christo subiecta omnia fuerint, vel alteram hanc quæ corpoream substantiam purissimis spiritibus pro meritis sociandam, & in æthereum statum transmutandam decernit; aut tertiam denique, quæ defitutum mundi huius habitum definit, & supra sphaeram ἀπὸ τοῦ in tuto collocandam piorum stationem, tum qui castigationibus delicta expiarunt, tum qui virtutibus eo pervenire meruerunt, proponit unicuique, ut quæ animo suo collibuerit magis, eam pro arbitrio amplectatur. Capite 12. libri ejusdem putare se pronuntiat migrantes ex hac vita animas in locum aliquem in terra positum secedere, quem Paradisum Scriptura appellat, ibique sic tanquam in schola, **B** rerum quas in terris viderant, ac futurorum etiam causas condiscere. Quo mundior autem, & exercitatio aliqua fuerit, eo magis proficientem, citius in aërem conscensuram, hinc ad sphaeras cœlestes, in quibus novis eruditionis accessibus locupletabitur. Eadem habentur libr. 3. *Dei aggr. c. 6.* docetque per immensa annorum curricula animas suis in locis emendari, præcurrentibus aliis, & citato cursu ad summa enitentibus, subsequenter proximè aliis, nonnullis tardius; & sic per diversos ordines proficere, ac Deo reconciliari, donec destruat postremus inimicus, mors scilicet; ac restitutis tandem in hunc statum animis, naturam corporalem ad gloriam perductum iri, omniaque unum futura, cum Deus fuerit omnia in omnibus. Sub finem capituli ejusdem id ipsum inculcat, additque in alia terra Sanctos esse Angelicis institutionibus informandos. At Homilia 11, in Num. ad superiora adjicit, Angelicis regendis in futuro sæculo fore præfectos, quos labore suo ac ministerio è diversis Gentibus congregatos ad Christi notitiam adduxerint, adeo ut Christus non tam Rex futurus sit, quam Rex Regum, & Dominus dominantium, & nonnullos ab Angelis Christo offerri, aliquos vero Archangelis duntaxat. Denique sic concludit: *Sicut ex initio sæculi huius, cum dispergeret Deus filios Adam, statuit fines Gentium secundum numerum Angelorum Dei, & unaqueque gens sub illo Angelo facta est, una autem fuit & electa gens Israel, quæ portio Domini fuit, & funiculus hereditatis ejus: ita credo & in fine huius mundi, atque in initio sæculi alterius, futurum ut iterum dividat Excelsus filios Adam, & qui non potuerint ita mundi esse corde, ut ipsum videant Dominum, & esse portio Domini, vident sanctos Angelos, & sint secundum numerum Angelorum Dei. Sed beatus est qui dignus fuerit in illa vita esse portio Domini, & populus ejus Jacob, ac funiculus hereditatis sue* **D** Israel, Germanum horum est quod legitur Hom. 21 in Num. ubi aliud beatitudinis genus iis assignat, qui divina ministeria in vivis obierint, aliud iis qui virtutem segnius excoluerint: illos quippe scribit supergredi summa cœli fastigia, & ibi semper in Domino, semper in Verbo ejus ac Sapientia veritantes summis deliciis frui; hos vero terræ alicujus sublimioris & potentioris, terræ nempe viventium hereditatem capturos. Scribit præterea Homil. 3. in Luc. in futura vita non omnes statim atque corpore exierint, Deum, Angelosve visuros, sed eos tantum qui munditie cordis dignos se Dei aspectu præbuerint; quamvis autem in eodem loco futuri sint & qui puro corde erunt, & qui sordibus fœdati, disparcem tamen utrorumque futuram sortem, & illos Dei intuitu fruitorios, quo hi carebunt. Homilia 17. sequente asseverat ab Ecclesiâ cœlesti dejectum iri digamos, quemadmodum in terra ab Ecclesiasticis dignitatibus arcentur. *Non quo, inquit, in æternum mittantur incendium, sed quo partem non habeant in regno Dei:* & deinde eos ait esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi, nequaquam tamen coronantur ab eo.

Ad postremum quoniam ad summam perfectionem res creatæ nondum adductæ sunt, idcirco nondum beatos plenam recepisse latitiam, nec summo gaudio frui affirmavit, ne ipsos quidem Prophetas, vel Apostolos, imo ne ipsum quidem Christum. Verba ipsius hæc sunt Homil. 7. in Levitic. *Nondum enim receperunt latitiam suam, ne Apostoli quidem, sed & ipsi expectant ut & ego latitiæ eorum particeps fiam. Neque enim decedentes hinc Sancti continuo integra meritorum suorum præmia consequuntur, sed expectant etiam nos, licet morantes, licet desides. Non enim est illis perfecta latitiam, donec pro erroribus nostris dolent, & lugent nostra peccata. Cui* **F** probando utitur hoc Apostoli Ebr. 11. 39. 40. *Hi omnes testimonio fidei probati, non acceperunt repromissionem: Deo pro nobis melius aliquid providente, ut non sine nobis consummarentur.* Addit postmodum Sanctos perfectam nobiscum in die judicii una beatitudinem capturos, propterea quod totum simul corpus suscitandum sit, homines nimirum universi: quod corpus cum multis constet membris, singulis videlicet hominibus, futurum scilicet truncum corpus & imperfectum, si qua sui parte careat, nec perfecta proinde ac plena fruiturum latitiam, quoad integritatem suam receperit. Et postea: *Quod si tibi, qui membrum es, non videtur esse perfecta latitiam, si desit aliud membrum: quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam dicit esse latitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo videt?* Laboranti Origeni succurrere conatur Genebrardus, & hæc scribit: *Atqui id de integra & ab-* Gen. in Coll. cap. 6.

soluta beatitudinis consummatione, quam nondum sancti in corporibus receperunt, potest explicari. A
 Quid iuvat autem recusanti opem ferre, cum hac neutiquam de causa, quam commemorat
 Genebrardus, sanctos existimet nondum perfecta frui letitia: *Non enim est illis, ait ipse, perse-*
cta letitia, donec pro erroribus nostris dolent & lugent nostra peccata.

Cum ait autem Origenes Tom. xi, in Matth. pag. 207. animas, postquam pro for-
 dium & in quinamenti ratione, plus minusve fuerint expurgatae, tandem unum solare
 lumen futuras, & inferioribus lucem suam praebituras: id sibi vult, supremum illas fe-
 licitatis apicem consecuturas, supra quem allurgere non licet: quem locum quaecun-
 que tenuerint, aequali luce fulgere, & pari beatitudinis mensura frui necesse est. Verum
 aliquibus ex hoc numero semper recedentibus ad pristina vitia, & e summo illo gradu la-
 bentibus, obfusiori luce, & priore hac multum inferiori splendebunt. Similiter intel-
 ligendus est, cum ait, futurum aliquando Deum omnia in omnibus, cumque supremum il-
 lum finem ad quem omnia pervenient, rerumque universarum *δοκματίζαν* commemorat.
 At cum Tomo 15 in Matth. pag. 406. scribit in remunerandis hominibus, voluntatis dun-
 taxat ipsorum ac studii rationem habere Deum, non temporis quod exercendis virtutibus
 impenderunt, ac idcirco aequalibus praemiis donandos quicunque pro virili laborarunt;
 id ita ex superioribus explicandum est, eandem iis tribuendam esse mercedem, salutem
 nimirum, at non eandem adhiberi purgationem, si diu illi in virtute, parum isti desuda-
 runt, similibus licet in Deum studius elati vitam clauserint: sed diversis utrosque discipli-
 nis, & emendationibus reparari, antequam in supremo beatitudinis culmine collocentur.
 Itaque subicit Origenes pag. 407. *ἐχέτωσαν μὲν γὰρ ὁ θεὸς ἡ μετανοία καὶ τὸ κατὰ λαμπρότητα ἐν ἡ-*
συχασμῷ βίῃ καὶ ἐργασίᾳ κατὰ λαμπρότητα ἐν ἡσυχασίᾳ, ἡ μὲν γὰρ ἀπολαύσειν καὶ αὐτῷ ἐν
ἐμοὶ εἶσι τοῖς ἀγαθῇ τῷ ἡμαρτυρίᾳ ἐν τῇ νόστῳ, καὶ τὸ μὲν ἡ ἀρχὴ τὰ ἡ πλείους μεμαρτυρη-
 Plurimum ergo haec inter Origenis deliria, ac Joviniani haerelin interest, qui virtutes ac
 peccata esse aequalia, ac aequalem proinde mercedem & penam fore arbitrabatur, Stoicos
 secutus qui de paritate peccatorum, ut ait Augustinus, soli ausi sunt disputare contra omnem sen-
 sum generis humani.

Aug. Epist.
29. ad Hier.
ronym.

XI. Ementis illis ac peragratis spatiis, quae animas purgandi causa decurrere finxit
 Origenes, quo eas subsistere loco ac conquirere ratus sit, videndum est. Novum qui-
 dem caelum, ac terram novam felicitati & quieti post hanc vitam deputat, propter illud
 Isaia 65, 17. *Ecce enim ego creo caelos novos, & terram novam. & non erunt in memoria priora, &*
non ascendent super cor: quod representatur 2. Petr. 3, 13. & Apocal. 21, 1. Propter illud autem
 Pauli 1. Cor. 7, 31. *Præterit enim figura huius mundi, & istud Davidis Psalm. 101, 27. Caeli peribunt,*
tu autem permanes, & omnes sicut vestimentum veterascent, & hoc fortasse Isaia 51, 6. Caeli sicut
fumus liquefcent, & terra sicut vestimentum atteretur, catenus novum caelum & novam terram
 creatum iri docet, quatenus in fine terram destruetur iste mundus, & in novam terram,
 ac novum caelum reparabitur: *Innovatio, inquit, caeli & terrae, & transmutatio huius mundi, & im-*
mutatio celorum his sine dubio preparabitur, qui per illam viam, quam supra ostendimus, iter agentes
ad illum finem beatitudinis tendunt, cui etiam ipsi inimici subiacendi dicuntur, in quo fine omnia & in
omnibus dicitur esse Deus. Itaque Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. 1. censuisse Origenem que-
 ritur, futurum ut ex animis quibusdam hominum consuet genus in uno aliquo ex mundis, quando
 juxta Esaiam caelum & terra nova fient.

Supra hoc etiam conspicabile caelum, terram novam ac caelum novum quandoque
 collocat, & summi illius ac novi caeli ratione firmamentum esse Inferos ait, quemadmo-
 dum ratione Firmamenti Terra haec nostra, quam proprie Aridam appellandam censet,
 Inferi sunt; Inferorum vero ratione caelum ipsa est, & quemadmodum discedentes ex
 his terrenis sedibus animae pro suis meritis diversa apud Inferos obtinent loca, ita quae in
 summo loco moriuntur, ablegari in Firmamentum, vel in terram, & varia ibi loca nancisci:
 Ac rursum quemadmodum migrantes ex Inferis animae, & ob recte gesta in terram re-
 meantes, nasci dicuntur; ita varios animarum ortus in Firmamento, & supremo item
 caelo contingere. Verba ipsa Origenis, quibus haec continetur doctrina, adducit Hiero-
 nymus capite 2. & 4. Epist. 59. ad Avit. e libro 4. *καὶ ἀρχὴν.* Hujus certe libri capite 21.
 tradit Origenes Hierosolymam, sed & reliquas etiam terrarum regiones, alias sibi cognomi-
 nes in caelis habere, ibique Aegyptum, Babyloniam, Tyrum, & Sidonem reperiri; mul-
 taque de locis illis vaticinatos esse Prophetas, quae si quis ad terrena loca referat, valde eum
 hallucinari. Plurima ibi in sacris Voluminibus memorata recenset, quae allegorice inter-
 pretanda, & ad caelestia detorquenda arbitrat. Homilia 28. in Num. Judaeam in caelo
 suis distinctam montibus, suis civitatibus & vicis, suis etiam tribubus statuit, in eaque se-
 dem positurum populum Dei, & verum Israël, Jesu duce, cujus imaginem gessit Jesus
 alter filius Nave, unumquemque autem in hanc illamve tribum iri ablegatum pro meritis ac
 virtutibus, neque solum pro meritis eorum qui dispensantur, sed & pro novissimi Adam, in quo om-
 nes

Anes vivificandi dicuntur, contemplatione. Ibidem collocat Jerusalem, & montem Sion, juxta Apostolum Gal. 4. 26. & Ebr. 12. 22. & Johannem Apocal. 3. 12. & 21. 2. & Templum Dei; diesque ibidem festos celebratum iriparat, & quæcunque demum præcipiuntur in Lege, quam umbram continere dicit Apostolus futurorum bonorum. Eadem habet Homil. 23. in Josue, coque refert istud Johann. 14. 2. *In domo Patris mei mansiones multe sunt*, & super civitates illas cœlestes potestatem habiturum existimat servum illum frugi, qui commissam sibi pecuniam utiliter posuit. Has ergo inter animarum sedes eam proportionem statuit, & similitudinem Origenes, ut cœlestium umbram esse & imaginem velit terram hanc, quæque in terris geruntur, juxta Apostolum Ebr. 8. 5. Memorabilis vero præ cæteris ille locus quem Homil. 5. in Psalm. 36. reperimus, ubi hoc explanans Psalm. 36. 34. *Et exaltabit te, ut hereditate capias terram*, terram hanc esse vult dorsum ipsius Firmamenti: *Vnde*, inquit, *ego arbitror, quia sicut cœli ipsius, id est, Firmamenti inferius solum Arida hæc in qua nos habitamus, terræque dicitur: ita & illius superioris, quod principaliter dicitur inferius solum, in quo habitatores illi cœlestes conversantur, & ut ita dicam, dorsum ipsum Firmamenti hujus, merito, ut dixi, Terra illius cœli esse dicitur, sed terra bona, terra sancta, terra multa, terra vivorum, terra fluens lac & mel.* Fule totum doctrinæ suæ contextum explicat libr. 2. *de ægypto*, cap. 3. atque rerum omnium universitatem, infernarum, terrenarum, cœlestium, & quæ supra cœlum sunt, generali nomine mundum ait appellari, quo cæteri mundi continentur; & quemadmodum firmamentum terram hanc capacitatem suam complectitur, ita sphaeram quandam superiorem, quæ in Scripturis terra bona, & terra viventium nominatur, & mitibus ac mansuetis promittitur, suo confingi cœlo, in quo Sanctorum nomina descripta sunt; ex hoc autem cœlo, ex eaque terra, terra ac cœli nominibus affecta fuisse Firmamentum & Aridam; aliudque esse cœlum & terram quæ initio à Deo creata sunt, ac Firmamentum quod die secundo conditum dicitur: mundum hunc autem superiorem, eum esse, unde missum se significat Christus dicens Johann. 8. 23. *Ego non sum de hoc mundo*, corruptioni nequitiam ipsum esse obnoxium, nec oculis ascedibilem, sanctis autem & perfectis sedem hanc esse destinatum, & terram quidem mundi illius iis qui castigationibus & emendationibus fuerunt expurgati, aliis vero cœlum, qui dum in terris agerent, Dei mandatis obtemperarunt, sed ita tamen ut ab illa terra ad cœlum supremum transitus pateat. Consimilia sunt quæ habentur ejusdem libri cap. 8. & quæ capite postremo libri 3. ubi & illud adjicit, rerum istarum cœlestium, quæ inferiorum harumque typum gerunt, formam Moysi in monte fuisse monstratam; ad ejusque exemplum Tabernaculi & sacrificiorum instrumenta ipsum comparasse, secundum præceptum illud Dei, Exod. 25. 40. *Inspece & fac secundum exemplar quod tibi in monte monstratum est.* Adjicit etiam in summo illo cœlo futurum illud quod æternum dicitur Evangelium, & Testamentum semper novum, quod nunquam veterascet; in eaque piorum terra eruditum iti ab Angelis animas, quemadmodum & in commemoratis supra mansionibus, donec supremum adeptis cœlum sit Deus omnia in omnibus. Nec ab his absudit Homil. 1. in Genes. cum scribit cœlum illud supremum & incorporeum, quod Dei sedes est, primum à Deo conditum, deinde corporeum cœlum, hoc est Firmamentum: nam incorporeum appellat, ut supra ostendimus, quod propter eximiam tenuitatem sub sensu non cadit. Item capite ultimo libr. 2. *de ægypto* postquam Sanctos ex hac vita discedentes in quendam terræ hujus locum deventuros dixit, qui Paradisus appellatur, inde æreis mansionibus ac cœlestibus transgressis ad ea quæ non videntur, & quæ nomine duntaxat nobis cognita sunt, affirmat ascensuros. Hinc libro 7. in Epist. ad Rom. ea quæ oculis usurpantur, Aridam nimirum vel Firmamentum sperari verat, sed quæ in oculos non incurrunt, & æterna sunt, nempe cœlum: *Imo potius*, inquit, *cœlos multo eminentiores & excelsores quam est illud Firmamentum quod videri oculis potest*, & terram mansuetis assignatam, edicente Apostolo 2. Cor. 4. 18. *Non contemplantibus nobis quæ videntur, sed quæ non videntur: quæ enim videntur, temporalia sunt; quæ autem non videntur, æterna sunt.*

XII. Ad Paradisum quod attinet, à summo illo & supremo cœlo eum Adamantius distinxit, & in certo aliquo terræ loco collocavit; cum terrestrem è contrario Paradisum, quem in terra situm fuisse certissimum est, allegorice exponens supra cœlum constituerit, ut ostendimus. Ac de priore manifestum est testimonium libr. 2. *de ægypto*, cap. 12. *Puto enim*, inquit, *quod sancti quique discedentes de hac vita, permaneant in loco aliquo in terra posito, quem Paradisum dicit Scriptura divina, velut in quodam eruditionis loco.* Atque hanc primam esse vult mansionem, in qua corpore exeuntes animæ terrenis sordibus expurgantur; quam & idem esse vult ac sinum Abrahamæ. Sed & illam figuram, inquit Homil. 26. Num. esse diximus exeundi de Ægypto, cum reliquit anima mundi hujus tenebras, ac naturæ corporeæ cecitatem & transferretur ad aliud sæculum, quod vel sinus Abrahamæ, ut in Lazaro; vel Paradisus ut in Latrone, qui de cruce creditur, indicatur. Aliquibus etiam Paradisum differentis discriminat Homil. 13. in Ezech. ut alter sit Paradisus, alter deliciarum Paradisus. Atque hunc deliciarum Paradisum, cum

A quod Davidicum illud Psal. 114. 7. *Convertere anima mea in requiem tuam*, ad requiem illam celestem retulerit, quam ob præclara in vita hac gesta anima consequitur; totum quippe hunc Psalmum eodem refert Ecclesia, Augustinus in libro de hæresibus: *Paradisum, & celos, & alia non credunt* (Origeniani) *esse secundum literam, sed in allegoria*. Denique Michaël Glycas Annal. part. 1. & 4. vexat Origenem hoc nomine, ipsiusque sententiam à Johanne Chrysostomo proligatam commemorat.

XV. Attamen contra tot adversariorum assultus Origeni præsidio est hæc ipsius obtestatio libr. 1. *de aggr.* cap. 6. qua animos Lectorum ad supra exposita dogmata ita præmunit: *Quæ quidem à nobis etiam cum magno metu & cautela dicuntur, discutiendis magis & pertractantibus, quam pro certo ac definitivo statuentibus*. Indicatum namque à nobis in superioribus est, de quibus manifesto dogmate terminandum sit, quod & pro viribus nos fecisse puto, cum determinate loqueremur. Nunc autem disputandi specie magis, quam definiendi, prout possumus, exerce-mur. Ad hæc libro sequenti, cap. 3. quid aut quo loco sit iste mundus, è quo venisse se significabat Servator, cum dicebat: *Ego non sum de hoc mundo*, non satis constanter prodidit: *Sed utrum mundus iste*, inquit, *quem sentiri vult, separatus ab hoc sit, longeque divinus, vel loco, vel qualitate, vel gloria; an gloria quidem, quia qualitate præcellat, inter tamen mundi hujus circumscriptionem colubetur, quod & mihi magis verisimile videtur, incertum tamen est, ut ego arbitror, & humanis adhuc cogitationibus & mentibus inusitatum*: deinde triplici de rerum consummatione & summa beatitudine proposita sententia, ad quamlibet persequendam unicuique arbitrii sui libertatem permittit. Et postremum tandem caput lib. 3. de princip quod est de consummatione mundi, claudit his verbis: *Hactenus nobis etiam corporeæ naturæ vel spiritalis corporationis ratione discussa, arbitrio legis relinquimus ex utroque, quod melius iudicaverit eligendum*. Homilia 23. in Josue postquam loca coelestia his terrestribus similia assignavit, ejusmodi mysteria veneratione digna & silentio esse declarat, nec à mortalium quoquam, ne ipsis quidem Apostolis perfecte proferri posse. Quamobrem & libr. 4. *de aggr.* cap. 2. regnum celorum thesauro in agro abscondito comparatum fuisse putat.

Veruntamen, quamvis liquido & sine ambage asseverasset, quæ incertus proposuit, sanctorum aliquot virorum suffragiis & consensu adjuvaretur. Clemens Alexandrinus libr. 2. Strom. id Platonis axioma, quo tum beatum hominem esse definit, cum Deo similis est, Scripturæ sacræ auctoritate defendit. De modo ac loco felicitatis Sanctorum, à primis usque Ecclesiæ temporibus ad Innocentium 3. & Benedictum 11. ac Florentinam Synodum, nihil certi fuit ab Ecclesiâ præscriptum, adeo ut in diversa Patres abierint. Eorum sententias & testimonia collegit Sixtus Senensis libr. 6. Bibl. Annotat. 345. ut in iisdem huc reponendis supervacanea omnis esse opera videatur. Præter eos qui ab ipso commemorati sunt, adiri velim Cypriani Epistolam 52. ad Antonianum, Novatianum libr. de Trinit. cap. 1. Athanasium in Expositione fidei, Paradisum Latroni à Christo in cruce promissum, eum esse censentem unde Adamus ejectus est, cum Cyrillo Hierosolymitano 1. Catech. mystag. Basilio in libro de Paradiso, & cap. 27. libri de Spiritu sancto, Gregorio Nysseno in Orat. in XL. Martyres, & Paulino Nolano, idem sentientibus ac sensit Athanasius. Adeatur & Epiphanius in Epist. ad Johann. Hierosolym. cap. 4. & in Ancorato cap. 54. alibi Paradisum collocans, alibi *bi celum*; & Augustinus libr. 20. de Civit. Dei, cap. 14. & 16. in aliquibus Origeni consentiens, & auctor Quæstionum ad Antiochum, hominibus absconditum hoc, & ignotum esse mysterium edicens.

XVI. Satis ex superioribus, etiam me silente, colligitur Damnatorum pœnis modum aliquando & finem ex decreto Origenis impositum iri: cum enim futurum ratus sit, ut quemcumque teneant statum animæ, peccare possint, & re ipsa persæpe peccent, ac pro peccatis vel meritis perpetuo circuitu ab imis ad summa, à summis ad ima revolvantur, ipsiusque Diaboli averta à Deo voluntas olim conterenda sit, & Deo Patri regnum Christus sit traditurus, tumque existimaverit plenam omnium *ἀνατάξιν* ac perfectam felicitatem futuram, cum Deus erit omnia in omnibus; consequitur illinc necessario defutura Damnatorum supplicia, eaque noxarum duntaxat expurgandi causa à Deo hominibus infligi. Hominis esset intemperantis, neque satis tempori parcentis suo, quæcumque vasa- nia hac oblita in Origenianis Commentariis reperiuntur, Lectori recensenda objicere; adeo multus est in hoc dogmate prodendo, & odiosus Adamantius. Sed ne nos tamen à more deflectamus nostro, illustria solum fidei causa seponemus. Prior occurrit locus Homilia 7. in Levit. in qua prolixè disputat quomodo Patri subjectus Filius dici possit, ostenditque Filium eatenus dici Patri non esse subjectum, quatenus nos qui sumus Christi membra Patri minime subjecti sumus: *Cum vero*, inquit, *consummaverit opus suum, & universam creaturam suam ad summum perfectionis adduxerit, tunc ipse dicetur subjectus in his quos subdidit Patri, & in quibus opus quod ei Pater dederat, consummavit, ut sit Deus omnia in omnibus*. Subjungit deinde Christum tum vinum bibiturum, *cum subjecta ei fuerint omnia, & salvatis omnibus, ac destructa*

destructa morte peccati, ultra jam necessarium non erit offerre hostias pro peccato. Addit paulo post: A
 Quanto magis Dominus & Salvator noster, qui caput & auctor est totius corporis, non sibi perfectam
 dicit esse latitiam, donec aliquid ex membris deesse corpori suo videt? Subjectionem illam simili
 modo exponit libr. 3. *ἀδὲ ἀρχόν*, cap. 5. cum scribit, Christum in semetipso completentem
 omnes quos subiecit Patri, & qui huius ope salutem consecuti sunt, cum ipsis & in ipsis Patri
 subiectum dici, Subiecit postea: Si ergo bona & salutaris accipitur ista subiectio, qua subiectus
 esse dicitur Filius Patri, valde consequens & coherens est, ut inimicorum qua dicitur Filio Dei esse
 subiectio, salutaris quaedam intelligatur & utilis: ut sicut cum dicitur Filius Patri subiectus, perfecta
 universae creaturae restitutio declaratur, ita cum Filio Dei inimici dicuntur esse subiecti, subiectorum
 salus in eo intelligatur, & reparatio perditorum. His consonant quae leguntur in fine Tractat. 23.
 in Matth. Sed & aliqua de subiectione illa Filii disserit Tract. 30. Operis ejusdem, quae quoni-
 am alterius sunt argumenti, praetermitto. Succedat Homilia 6. in Num. in qua de lepra dispu-
 tans, propter quam castris ejiciebantur quicquid laborabant, lepram peccato confert, eamque
 non perpetuo manuram ait, sed completa septimana ad castra leprosos revocatum iri, in fine
 nempe mundi, cum plenitudo Gentium introierit, & omnis Israël salvus erit, fietque unus
 grex, & unus pastor, & Deum ita omnes conclusisse sub peccato, ut omnium deum in Chri-
 sto miseretur. Illustris & ille locus est Catena Regia, in Ezech. 5. 13. *καὶ σωτηρία ὅσων ὁ θυμὸς
 μὴ τὸ δολοῦν ὅτι πικρὸς ἔστι ὁ θυμὸς τοῦ θεοῦ, ὁ μὴ τὸ σωτῆρας τὸ πόρον* & hic ex Homil. 4. in eun-
 dem Prophetam: Talis est justus: vidit mundum ante diluvium, hoc est, ante consummationem:
 vidit mundum in diluvio, in corruptione, & in interitu peccatorum, quia in die sunt eventura iudei:
 rursum videbit mundum in resurrectione omnium peccatorum: & ille quoque ex Homil. 10. se-
 quente: Ajunt Ebraei Sodomam in eundem statum restitutam, in quo & antea constitit, ut rur-
 sum Paradiso Dei & terrae Aegypti compararetur. Si hoc se sic habet, & si ve futurum est, si ve non;
 quarentur enim istiusmodi res apud eos qui doctissimi sunt: ut autem fiat quod dicitur, complebuntur
 mihi annorum tria millia, & tunc restituetur. Excrucietur tribus millibus annorum Sodoma, id est
 anima mea: Sodoma meis poena peccatis. Grande intervallum temporis inter restitutionem & rui-
 nam positum est. Animae postmodum noxia figuram esse ait Samariam, quae non alias restitu-
 enda sit, quam cum decem tribus fuerint reversae: tum ait: Si autem tanto post tempore resti-
 tuetur id quod praecessit in signum, quando tu restitueris, si tamen restitueris, Samaritana & Harci-
 ca anima, quae simulacris & feriis non veris, ac signis de Hieroboam corde venientibus credidisti?
 Ejusmodi nonnulla in sequentibus videre est, quibus doctrina eadem inculcatur. Sed in Ada-
 mantii tamen gratiam notetur istud, Si tamen restitueris, quo incertus ejus & fluctuans animus
 proditur: simodo Origenianum re ipsa hoc est, non Rufinianum. Illustris etiam istud
 est libr. 1. *ἀδὲ ἀρχόν*, cap. 6. in quo probat hoc Scripturae testimonio: Dixit Dominus Domino
 meo, sede a dextris meis: Donec ponam inimicos tuos scabellum pedum tuorum, & illo 1. Cor. 15.
 24, 25. Deinde finis, cum tradiderit Deo & Patri: quoniam vacaverit omnem principatum, & pote-
 statem, & virtutem. Oportet autem illum regnare, donec ponat omnes inimicos sub pedibus ejus,
 cum sequentibus; & isto Psalm. 61. 2. *Nonne Deo subiecta erit anima mea?* ab ipso enim saluta-
 re meum: his, inquam, Scripturae testimonius futurum probat, ut subactis Christi inimicis
 in unum finem per Filium, bonitas Dei creaturam revocet universam: subiectionem autem
 illam id ipsum esse vult, quo Christo adhaerentes efficiuntur sancti, & salutem adipiscimur: E
 talem autem futurum finem, qualia fuerunt initia, cum omnes Dei nutibus obtemperantes
 in unum conspirabant. In sequentibus deinde omnia in unum reparanda esse demonstrat
 ex hoc Christi: *Et omnes unum sint, sicut tu Pater in me & ego in te, ut & ipsi in nobis unum sint.*
 Et ego claritatem quam dedisti mihi, dedi eis, ut sint unum, sicut & nos unum sumus. Ego in eis, &
 tu in me, ut sint consummati in unum: & illo Pauli Ephel. 4. 13. *Donec occurramus omnes in uni-
 tatem fidei, & agnitionis Filii Dei, in virum perfectum, in mensuram aetatis plenitudinis Christi:*
 nec Dæmones quidem ipsos restitutionis huius beneficio carituros esse putat. Querit ad
 haec Tom. 11. in Matth. pag. 207. quomodo diversa erit in resurrectione hominum clari-
 tas, juxta Apostolum 1. Cor. 15. 41. cum dixerit Servator: *Iusti fulgebunt sicut Sol,* Matth. 13.
 43. tum respondet in ipso beatitudinis initio, futurum ut diversa sit hominum claritas, F
 nondum omnibus expurgatis: ac postquam collecta fuerint e regno Christi scandala, &
 igne absunta nequitiae, tunc omnes unum solare lumen futuros. Non satis vero coha-
 rere videtur quod sequitur: scribit enim fore ut Iusti tunc inferioribus fulgeant, qui lu-
 cis eorum participes fient, quemadmodum Sol terrae lucem suam praebet. Nam si ita om-
 nium expurgata tunc erunt peccata, ut nullo claritatis discrimine fulgeant, quinam infe-
 riores erunt, quinam superiores? Nempe neminis beatitatem ut jam supra monui usque
 adeo propriam esse putat, ut non novis delictis ad inferiora semper delabi possit: ad ima
 igitur retrocedentibus semper aliquibus, qui locum suum tenuerint, lumen iis suum im-
 partientur. Ejusdem & istud est farinae e Tom. 15. in Matth. pag. 397. *ἀλλὰ καὶ μὴ ταῦτα
 σφύρας ἀποδιδομεν τὸς σωτηρομένους, ἰσχυρὸς δὲ τὸς μὴ ἀξίους τῆς τιμῆς τῆς σωτηρίας τῶν ταπεινῶν καὶ
 κολάσεως*

Psalm. 109.
1, 2.

Ioh. 17. 21.
22, 23.

A καὶ δὲ αὐτὸς, καὶ τὸ πικταλὸν φέροι, ἥτοι ὡς τὸ πλῆγμα τὸ ἐδόν ἐν αὐτῷ, ἢ ὡς ἐκπλαγῶς τὰ αὐτῷ ἰσχυρὰ ἀμαρτανία. & istud ē Tractat. 33. in Matth. Iste autem qui unum acceperat talentum, & absconderat ipsum in terra, non solum quasi malus & piger arguitur, sed quasi inutilis mittitur in tenebras exteriores, ubi nulla illuminatio est, forsitan nec corporalis, nec est respectio Dei illic; sed quasi indigni speculatione Dei qui talia peccaverunt, condemnantur in his quæ exteriores tenebra appellantur: forsitan donec intellexerint, ut convertantur, & digni efficiantur exire ab iis forsitan & propter aliam causam quam nos ignoramus: & hoc quoque quod scribitur lib. 8. contr. Celsi. sub easdem leges concludendum aliquando quidquid est rationis particeps, cum verbo Dei in perfectum statum restituatur. In cuius argumentum affert illud Sophoniæ 3. 9. Tunc reddam populo labium electum, ut in vocent omnes in nomine Domini, & serviant ei humero uno.

B XVII. Perspicuum hinc est non alias admisisse penas Origenem, quam piaculares & temporarias; cuiusmodi sunt Purgatoriæ illæ, quas Ecclesia Catholica agnoscit. Sed & manifestius illud est ex eo quod habetur Homil. 8. in Levit. ubi agens de puerpera, juxta Veteris Legis præscriptum, per septem dies immunda, si masculum peperisset; per quatuordecim, si feminam, septimanam hanc præsentis vitæ tempus esse dicit, per quod usquequaque mundi esse non possumus, nisi octavus venerit dies, futuri nempe sæculi tempus: In quo tamen die, inquit, si masculus est & viriliter egerit, statim in ipso adventu futuri sæculi purgatur, & statim munda efficitur mater, quæ genuit eum: purgatam namque vitis carnem ex resurrectione recipiet. Si vero nihil habuerit virile adversum peccatum, sed remissus & effeminatus fuit in actibus suis, cuius peccatum tale est, quod non remittatur, neque in præsentī sæculo, neque in futuro; iste transit & unam & aliam septimanam in immunditia sua, & tertia demum incipiente oboriri septimana, purgatur ab immunditia, quam feminam pariendo contraxit. Eiusdem generis est istud ex Homil.

C 14. in Luc. Sicut scriptum est in Lege; si masculum peperit mater, septem diebus mater sedebit in sanguine immundo, ac deinde triginta tribus in sanguine puro; & ad extremum & ipse infans sedebit in sanguine purissimo: sic quia Lex spiritualis est, & umbram habet futurorum bonorum, possumus intelligere purgationem veram nobis evenire post tempus. Ego puto quod & post resurrectionem ex mortuis indigemus sacramento eluente nos atque purgante; nemo enim absque foribus resurgere poterit, nec ullam posse animam reperiri quæ universis statim vitis careat. Erroris notam merito his inurit Bellarminus lib. 2. de Purgatorio, cap. 9. quod ex Scripturæ effato post resurrectionem & iudicium nulla superfit emendationis spes. At ea mendosa esse, & vitio librariorum corrupta putat Suarez Tom. 4. in 3. S. Thom. q. 46. sect. 4. quoniam illis ex adverso repugnant quæ præcedunt in eadem Homilia, nefas esse cogitare futurum ut fordidi & polluti resurgamus.

Sed tantam esse tamen in multis hæitationem Origenis deprehendimus, ut novum mihi non sit eadem Homilia diversa cum & pugnantia prodidisse. Prædicantur etiam apertissime piaculares penæ Homil. 16. in Jerem. cum superstructa animæ aurum, argentum, ligna, fœnum, & stipulam igne probanda esse dicit; deinde ait: τὶ ἐστὶν αὐτῶν ἀπολυθεῖ διαλαβὴν δὲ τὰ ξύλα, φέρον ὅτι τὸ πῦρ τὸ ἀναλίσκον τὰ ξύλα, & τὸ χέριον, καὶ τὸ πῦρ καὶ αὐτὸ καὶ αὐτὸ. & postea, quoniam scriptum est Jerem. 16. 18. Et reddam primum duplices iniquitates eorum: ἀναλίσκω, inquit, αὐτοὺς τὸ πῦρ. αὐτῶν γὰρ τὰ ἔσθια, εἴτε τὰ ἔσθια αὐτοῦ, ἢ τὰ ἀναλίσκω. Quin etiam lib. 2. de ἀγῶν, cap. 11. animam per peccatum ordinem suum deicere ait, & à compage cui à Deo

F fuerit innexa divelli; & adhibito igne sine dubio ad firmiorem sui compagem, in saurationemque solidari: nec multo post: Quomodo autem & à pœna quæ per ignem inferri dicitur, pro adjutorio intelligitur adhiberi, Esaias docet, qui de Israël quidem sic dicit: Habes carbonem ignis, sede super eos, hi erunt tibi adjutorio. Et in aliis dicit: Sanctificabit Dominus in igne ardenti: & in Malachia Propheta dicit: Sedens conflabit & purgabit, & fundet purgatos filios Iudæ. Item lib. 8. in Epist. ad Rom. Perum, inquit, hæc ipsa purgatio quæ per pœnam ignis adhibetur, quantis temporibus, quantis vesiculis de peccatoribus exigit cruciatus, solus scire potest ille, cui Pater omne iudicium tradidit. Denique lib. 4. contr. Celsi. pœnas futuræ vitæ dicit esse ἀναγκαστὰς τὸ πᾶντι, τὰ ἅπαντα ὅτι οἱ περὶ αὐτοὺς αὐτὰς οὐ ἀρξήσιν.

XVIII. Quoniam autem Paulinum illud sæpe testimonium usurpat, quod est 1. Cor. 15. 26. Novissima autem inimica destruetur mors, minime silentio premenda videtur allata ab eo loci huius expositio. Mortem itaque Diabolum significare existimat, quem ita destructum iri putat, quatenus impia ejus & à Deo averfa voluntas expugnabitur. Demus ipsa verba è lib. 3. de ἀγῶν, cap. 6. Præterea etiam novissimus inimicus, id est Diabolus, qui mors appellatur, destrui dicitur, ut neque ultra triste sit aliquid, ubi mors non est, neque adversum sit, ubi non est inimicus. Destruī sane novissimus inimicus ita intelligendus est, non ut substantia ejus, quæ à Deo facta est, pereat, sed ut propositum, & voluntas inimica, quæ non à Deo, sed ab ipso processit, intereat: & ista ex Homil. 8. in Josue: De Diabolo autem dicens ait: Novissimus inimicus destruetur mors, quia veretunc vincetur mors, cum mortale hoc absorbebitur à vita. Certe Ebr. 2. 14. mortis quidem imperium Diabolus habere dicitur: at à morte tamen distinguitur: Vt per mortem destrueret eum qui habebat mortis imperium, id est Diabolum. Quod exponens Origenes Tom. 13. in Matth.

A dere pœnas, quoad rursus corporibus alligentur. Docet ibidem Socrates, mortuos ab eo Dæmone, qui viventibus ipsis obtigerat, deduci ad Inferos, & post longa deinde temporis spatia ab alio duce revocari. Ait postmodum ad Acherusiadem paludem convenire multas mortuorum animas, quæ post breviores vel diuturniores temporum ambitus, rursus ad animalium generationem emittantur; sanabilibus modo noxis inquinatæ sint; quæ vero ad ista crimina admiserint, detrudi in Tartarum, unde nulla spes exeundi superfit. Repetit idipsum in Gorgia, pœnasque temporarias levioribus culpis, insanabilibus vero æternas, & sine caritatis decernit. Idem libr. 10. de Republ. ex Heri cuiusdam Armenii persona animas narrat ex cœlo sub terras, ac vicissim, ultro citroque remeare; quæ cœlo fruuntur, delictis illic & gaudio perfundi; quæ sub terris agitant, illic *χολήν ἢ πόνον* capessere, ac inde tandem exire. Et in Timæo, animam quæ recte hic se gesserit, syderis in numerum referri asserit, quæ male, in muliebri corpore demitti; utrique vero post mille annorum curriculum novæ vitæ optionem dari; & quæ novis sese contaminarit vitiis, in pecudum corpora relegatum iri; neque malorum finem ante habituram, quam adhærescentes sibi ex elementorum colluvie sordes ratione depulerit. Quæ in libro de universitate à Tullio Latine reddita, & ab Alcinoo cap. 16, repetita extant.

Postremo nimium obterendæ Valentinianæ hæreseos desiderium Origeni errandi causam obtulit, nam cum illi damnari non posse crederent, qui essent spiritualis naturæ; servari, quiterent; & inter hos Diabolum censerent, Angelos inter illos; Origenes in diversa abiens cespitavit, asserens Angelos damnari posse, & aliquos re ipsa quandoque damnari; Diabolum servari posse, & revera servatum aliquando iri.

XXI. Minime ergo mirum est Platonis, Platoniorumque dictata audientem Adamantium, & Christianis eadem non satis caute proponentem, explosum à Patribus ac rejectum fuisse. Futuram illam Diaboli conversionem & salutem amare huic exprobrat Epiphanius in Epist. ad Johann. Hierosol. cap. 3. & in Synopsi Tomi 1. Panarii libr. 2. cap. 18. Exprobrat & Theophilus Pâschal. 2. his verbis: *Talis pastor gregis morbidum Christum ubique sagittat injuriis, & Diabolum honore sustollit, dum illum asserit purgatum vitiis atque peccatis pristina aliquando gloriam recepturum, & hunc regnare desistere, simulque cum Diabolo sub Patris imperio redigendum.* Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. 1. dixisse cum queritur; *Omni creaturam secundum Apostolum vanitatem esse subjectam, & liberari in revelationem filiorum Dei;* & in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. *Quod dicat & Diabolum & Dæmones acturos penitentiam aliquando, & cum Sanctis ultimo tempore regnuros;* quod & fufius explicat c. 5. & in Epist. 65. ad Pammach. & Occah. c. 2. sensisse illum ait; *Post multa secula, atque unam omnium restitutionem, idipsum fore Gabrielem, quod Diabolum; Paulum, quod Caipham; virgines, quod prostibulas;* & in Epist. 75. ad Vigilantium scribit veniam tunc hominibus condonandam existimasse Origenem; quando Diabolo condonabitur; & libr. 1. adv. Pelagianos, cap. 9. *Si autem, inquit, Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit penitentiam, quid ad nos? & libr. 6. in Isaia c. 20. Pbi sunt ergo qui dant Diabolo penitentiam, & dicunt illum posse mundari? & libr. 8. in Isaia c. 27. Qui dicunt Diabolum acturum penitentiam, & veniam consecuturum, interpretentur nobis quomodo hoc accipiant, quod scriptum est: Et interficiet draconem qui est in mari; & libr. 1. in Dan. 3. 96. Quidam pessime ad Diabolum referunt, quod in consummatione & fine mundi etiam ipse recipiat notitiam Dei, & omnes ad penitentiam cohortetur. Accerrime vero in Jonæ 3. 6. adversus doctrinam hanc invehitur; Alioquin, inquit, si omnes rationabiles creaturæ æquales sunt, & vel ex virtutibus, vel ex vitiis sponte propria aut sursum eriguntur, aut in ima merguntur; & longo post circuitu atque infinitis seculis, omnium rerum restitutio fiet, & una dignitas militantium; quæ distantia erit inter virginem & prostibulum? quæ differentia erit inter matrem Domini, & (quod dictu quoque scelus est) victimas libidinum publicarum? idemne erit Gabriel, & Diabolus? idemne Apostoli, & Dæmones? idemne Prophetæ, & Pseudoprophetæ; idem Martyres, & persecutores? Finge quælibet, annos & tempora duplica, & infinitas ætates congere cruciatibus: si finis omnium similis est, præteritum omne pro nihilo est, quia non quarimus quod aliquando fuerimus, sed quid semper futuri simus. Aliis hujusmodi plerisque referendis supersecedo. Miror itaque quid in mentem venerit Halloxio, cur negaret Epiphanium, Theophilum, & Hieronymum quicquam de ea re prodidisse. Cum cætera autem Origenis commenta defendi posse dicat Augustinus, istud frustra ab ejus defensoribus excusari facetur: *Quis enim Catholicus Christianus* (verba sunt Augustini) *vel doctus, vel indoctus non vehementer exhorreat eam quam dicit purgationem malorum, id est, etiam eos qui hanc vitam in flagitiis & facinoribus, & sacrilegiis, atque impietatibus, quamlibet maximis finierunt: ipsum etiam postremo Diabolum atque Angelos ejus, quamvis post longissima tempora purgatos atque liberatos, regno Dei, lucique restitui; & rursus post longissima tempora omnes qui liberati sunt, ad hæc mala demum relabi & reverti, & has vices alternantes beatitudinum & miseriarum rationabiles creaturæ semper fuisse, semper fore? De qua vanissima impietate adversus Philosophos, & quibus ista didicit Origenes, in lib. de Civitate Dei diligentissime disputavi.* Libro, opinor, secundo*

Hallox. l. 4.
Orig. def.
quæst. 1.
Augustin.
Har. 43. ad
Quod.
vult.

Dial. 3.
Ref. 140.

cundo, capit. 17. & 23. ubi dogma idem excutit, & ejus caussa merito reprobatur ab Ecclesia Origenem fuisse narrat; ut & libro de gestis Pelagii, cap. 3. Adi & librum ipsius contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 5, & 6. & libro huic præfixum Orosii Com-
monitorium ad Augustinum. Sugillant eundem ipsa hac de caussa Auctor libri de com-
muni essentia libr. 3. cap. 6. & Auctor Dialogorum qui Cæsario Gregorii Nazianzenifra-
tri assignantur, quamvis Maximi, qui Cæsario recentior fuit, fragmentum exhibeant.
Inter Anathematismos Justiniani Epistolæ ad Menam subnexos, postremus ille est:
ἐν τῇ δὲ ἐν ἡμεῖς ἀποκατάστασιν ἡμεῖς δαμνῶμεν, ἢ ἀσεβῶν ἀνθρώπων κήλασιν, καὶ τίλθῃ κατὰ τινὰ χρό-
νον αὐτῶν ἔξεν, ἢ ἔν ἡ ἀποκατάστασιν ἡμεῖς δαμνῶμεν, ἢ ἀσεβῶν ἀνθρώπων, ἀνάμεικτα ἔσθῃ. Si quis di-
cit aut sentit temporariam esse Demonum vel impiorum hominum punitionem, finemque aliquo
tempore hanc habituram, nimirum restitutionem futuram Demonum, vel impiorum hominum,
Anathema sit. Et in hac ipsa quoque Epistola, quemadmodum & in altera ad Synodum
Quintam, eundem errorem notat, & ad calcem loca nonnulla Origenis eo pertinentia ad-
ducit. Quin etiam Synodus Quinta hanc hæresin decreto suo jugulavit, in quid Cedre-
no, & Photio in libello de Synodis, & Anonymo Auctori libri de Conciliis Oecumenicis,
& Nicephoro credimus. Quid appellem Gregorium Magnum, qui libr. 34. Moral. cap. 19.
& libr. 3. Exposit. in 1. Reg. cap. 2. hoc Origenistarum deliramentum prolixè arguit: quid
Maximum, qui in Scholiis ad Dionysii librum de cœlesti Hierarch. cap. 6. verba hæc
Origenis ἐστὶν libr. 1. ἀναρχῶν recitat: καὶ ὅτι ἐν πάσι τίλθῃ πάλιν ἀπερρώσκει καὶ κατὰ φύσιν γίνῃ
quid Theophanem Cerameum, qui Homil. 2. hæc dissertit: τὸ μὲν γὰρ ὡς ἀποδοῦναι τὸ δόξα-
σθαι, ἢ χρόνιον σωματικὴν δόξαν, καὶ μὴ μὲν δὲ ἀποδοῦναι ἀποκατάστασιν, ἀλλὰ τὸ αἰεῖσθαι καὶ ἀτελείῃ τῇ
κατάστασι. Hoc certe: Donec perfolverit omne debitum, non temporarium quid significat, juxta fabulo-
sam Origenis restitutionem, sed pœnas sine carentes: quid Betam qui l. i. Expositionis in Prov. quæ
Hieronymo falso tribuitur, ad c. 2, 19. & libr. 2. ad c. 11, 7. & in Retractione in Acta Apost. ad
c. 3. hanc reprehendit doctrinam, eamque ait Origenianos hoc fœta testimonio defendere: Et
clauduntur ibi in carcere, & post multos dies visitabuntur: quid Stephanum Gobarum, qui in qua-
stionibus in utramque excussis partem, quæ fere Adamantii placitis constant, sic habet:
ὅτι ἐν τῇ κατάστασι καὶ ἐν δόξῃ καὶ ἐν ἀμαρτωλῶν κατὰ φύσιν καὶ κατὰ φύσιν, καὶ μὴ κατὰ φύσιν ἀποδοῦναι
τὴν κατάστασιν, καὶ ἐν παντί καὶ ἀποδοῦναι τὴν κατάστασιν κατὰ φύσιν καὶ ἀποδοῦναι, ἀλλὰ τῷ κατὰ φύσιν
ἀποδοῦναι τὴν ἐκκλησιαστικὴν φέρουσαν, ἢ ἐν ἀποδοῦναι τὴν κατάστασιν: Peccatores pœnis traditos à nequitia expur-
gari in ipsis; & post expurgationem pœnis solvi. Nec purgari tamen & absolvi omnes qui sup-
pliciis addicti sunt, sed nonnullos. Et neminem supplicio liberari, quæ vera est Ecclesiæ sententia:
quid Nicetam Acominatum, qui libr. 4. Theauri Orthod. fid. Hæc. 31. Origenem male sen-
sisse prædicat de pœnarum ac præmiorum perennitate, futurumque dixisse, ut extingua-
tur quidem ignis, sordibus absumtis; vermibus autem sine fine permaneat: quid denique
Gennadium, Leontium, Johannem Scholasticum, cognomento Climacum, Anonymum
Photii toties jam in partes vocatum, Sophronium, Theophylactum, Freculphum Lexovicen-
sem, Anastasium Bibliothecarium, Cedrenum, Zonaram, Glycam, Constantinum
Harmoniopolim, Nicephorum, Vincentium Bellovacensem, & Guidonem Carmelitam, &
andem hæresin infectantes?

XXII. His prætermisissis in Johanne Damasceno finem facio, qui in libro de Hære
Ep. ad Serg. sibus Origenistas censere ait, Christum regnum tandem aliquando desitutum, & simul Angelos desi-
turos, nempe cum omnia unum cum Deo fient: & libr. 2. de fide orthod. cap. 1. Orige-
niam hanc in integrum restitutionem arguit, quam post mille annorum spatium futura
erediturisse Adamantium asserit. Gobarus quoque Trithemita inter disputatas quaestiones
& 25. & hanc etiam posuit: ὅτι πρότερον οἱ δίκαιοι ἀναστήσουσι, καὶ οἱ αὐτοὶ πάντες τὰ ζῶα, καὶ ἐν χλίμα ἐν
Marc. 8. πνεύματι, καὶ ἰσχυρῶς, καὶ τελευτήσουσι, καὶ μὴ τὸ τοῦ κατὰ φύσιν ἐπιστάτης ἀνάστασις. Iustus primum re-
Anast. hist. surrecturos, & cum ipsis omnia animalia, & per mille annos deliciis fruendos, & edentes, &
An. Mun. bibentes, & gignentes, posteaque futuram universalem resurrectionem. Si in hac fuit Ori-
di 1571. genes sententia, illam Platonis χίλιετη πορεία, quam diximus, in Christianam fidem trans-
Comp. Hist. ferre conatus fuerit; atque ita Chiliastra dici possit. Quamquam alia fuit Chiliastarum
Glyc. Ann. proprie dictorum hæresis, à Cerintho, vel ut alii à Papia Hierapolitano Episcopo orta. Au-
par. 3. & 4. ctor quippe est Eusebius libr. 3. Hist. Eccles. cap. ultimo, Papiam illum, mediocri ut erat præ-
Hærm. dictus ingenio, parum acute intellectus Apostolorum scriptis (vigesimo nempe Apocalypicos
De Sectis. capite) regnum Christi post resurrectionem per mille annos inter summas corporum vo-
Niceph. lib. luptates in terris perseveraturum putasse, ac ipsius deinde auctoritatem idem Irenæo per-
17. c. 27. Vinc. bell. suasse. Sectam quoque illam persecuti sunt alii eruditione nobiles viri, Tertullianus, Vi-
Spec. doct. ctorinus Petabionensis, & Lactantius, donec in apertam erupit hæresin, in Apollinario da-
1. 18. c. 43. Guid. in mnatam à Damaso Papa. Attamen vix sibi persuadere potest Epiphanius assertorem fuisse
Hæc. Orig. Apollinarium dogmatis hujusmodi: cujus nec affinem fuisse Origenem perspicuum est ex
Gob. apud his verbis Tom. 17. in Matth. pag. 298. καὶ ὡς πλεονάζει οἱ δὲ τὸ μὴ προπολεῖν ἐν ταῖς προφητικαῖς διόμει-
Phot. Cod. 232.

Gennad. de
dogm. c. 9.
Leont. Sch.
A. 10.
Ioh. Clim.
Scal. Par.
cap. 5.
Anonym.
Phot. Cod.
117.
Sophron. in
Ep. ad Serg.
A. 11.
Syn. 6.
Theoph. in
Matth. 3.
C. 25.
Marc. 8.
Anast. hist.
An. Mun.
di 1571.
Cedren. in
Comp. Hist.
Zonar. l. 2.
Glyc. Ann.
par. 3. & 4.
Hærm.
De Sectis.
Niceph. lib.
17. c. 27.
Vinc. bell.
Spec. doct.
1. 18. c. 43.
Guid. in
Hæc. Orig.
Gob. apud
Phot. Cod.
232.

Ariacus, existimasse Origenistas illos, quod in pristinum statum resurrectione, poterunt quacumque sunt ratione praeclata, ad Dæmones inque fabricari Aëones, id est saecula. Nam Aëones, aliaque Valentinianorum respectu quatuor Origenes satis averfabatur. Gregorius alter Origenianam sententiam absque ulla dubitatione amplectitur in Disputatione de anima & resurrectione, quae animas ex emtas corporibus, & Dæmones quoque, omni olim deposita vitiositate Christum esse confessuros declarat: & alio Dissertationis ejusdem loco Deum ait non aliter esse posse omnia in omnibus, juxta Apostoli sententiam, quam evulsa funditus & extirpata omni nequitia. Alia deinde permulta huic adstruendo congerit, quae vitandae causae prolixitatis praetereo. Catechetica praeterea orationis capite 8. post hanc vitam curari à Deo praeavos animi affectus affirmat, qui in hac vita sanari per virtutem non potuerunt: tum cap. 26. non homines duntaxat nequam, & impios, sed peccati etiam auctorem Diabolum à Filio Dei beneficio affectum docet, quem ita expurgari ait, quemadmodum aurum adhibito igne expurgatur, secreta & excocta sequiore materia; tandemque aliquando per longos temporum ambitus confumto quod naturae inest omni malo, Damnatos in integrum iri restitutum, ut uno ore gratias creatae res universae Deo refundant. Aurum itidem in exemplum asciscit cap. 35. libri ejusdem, & ne futurae quidem spe salutis eos intercludit, qui neque Baptismi, neque poenitentiae, nec ulla denique purgatione vitae noxas eluerunt. Verum intercedit Germanus Patriarcha Constantinopolitanus, qui ut hujus opinionis labem à Gregorio Nysseno abstergeret, librum scripsit, cujus excerpta habet Photius Cod. 233. Hoc opere demonstrandum sibi proponit Germanus, ab eo errore alienum fuisse Gregorium; si qua vero in ejus scriptis illuc videntur pertinere, fuisse ab Origenistis intertexta, vel certe depravata. Id ipsum se inaudisse narrat Nicephorus libr. 11. cap. 19. Ne Ambrosius quidem ab Origene dissonat, cum Psalmum 118. exponens, reos supplicii subijci censet, quia iis aliquando eximendi sunt: Diaboli vero poenam disserri, ut nunquam finiatur. Quo accedit Ambrosiaster in Epistol. ad Ephes. cap. 2. Ecclesiam docens, etsi sancta dicatur, hominibus tamen vitiosis constare, non perituris quidem, sed per ignem purgandis: & in cap. 3. praedicationem Ecclesiasticam ait Dæmonibus proficere, ut detrectato Diaboli imperio ad Deum convertantur. Caute quoque observandum est Hieronymum, qui tot Origeniano nomini contumelias infixit, id fere in Origene super hac quaestione arguere, quod Diabolum poenis liberandum esse asseruerit, quamvis contrarium fateatur alicubi, ut notavimus; de liberatione vero hominum siluisse ipsum. Itaque abnormia disserit quaedam, & à fide aliena libr. 1. advers. Pelagian. cap. 9. poenas tradens sempiternas destinari Diabolo, & hominibus impiis; at iniquis & peccatorum reis temporales solummodo. Impium autem ab iniquo ita distinguit: *Omnis impius iniquus est & peccator: nec recipiatur ut possimus dicere, omnis peccator & iniquus etiam impius est: impietas enim proprie adeo pertinet, qui notitiam Dei non habent, vel cognitionem transgressione mutarunt; peccatum autem & iniquitas pro qualitate vitiorum post peccati & iniquitatis vulnera recipit sanitatem.* Postmodum sententiam suam cum Origeniana ita componit: *Si Origenes omnes rationabiles creaturas dicit non esse perdendas, & Diabolo tribuit poenitentiam, quid ad nos, qui & Diabolum & satellites ejus, omnesque impios & praevaricatores dicimus perire perpetuo: & Christianos, si in peccatis praeventi fuerint, salvandos esse post poenas?* Clara sunt & illa in quibus finem ponit Commentariis suis in Isaiam, dicens ne utique evulgandum esse illud dogma, quod Damnatorem terminat poenas, ne metu supplicii aeterni ablato, magis sese licentia prorumpat. Demum sic definit: *Et sicut Diaboli, & omnium negatorum atque impiorum, qui dixerunt in corde suo: Non est Deus, credimus aeterna tormenta; sic peccatorum atque impiorum, & tamen Christianorum, quorum opera in igne probanda sunt atque purganda, moderatam arbitramur & misericordiae sententiam iudicis.* Haec cum Commentariis quoque suis in Epistolam ad Ephesios aspersisset, reprehensus est à Rufino Invect. 1. & 2. hujus licet reprehensiones devitare conetur Hieronymus libr. 1. Apolog. adv. Rufin. cap. 6. Libro vero ejusdem Apologiae secundo, cap. 1. haec habet: *Quod autem imprecans fratribus, hoc est criminatoribus suis, aeternos ignes cum Diabolo, non tam fratres mihi videris premere, quam Diabolum sublevare, cum iisdem, quibus homines Christiani, ignibus puniendus sit: quasi alio ignis genere Diabolus cruciandus sit, alio homines Christiani.* Itaque Stanislaus Pannoniensis Anabaptista hunc Origenis propugnans errorem, in libro de divina philanthropia, Hieronymi auctoritatem non sine ratione usurpat, immeritoque à Sixto Senensi ob eam rem reprehenditur: nam quamvis nefariae poenae & damnatae doctrinae defensionem suscepit Haereticus ille, in eoque impudenter egisse fatendum sit; Hieronymi tamen atrocium absque impostura & mendacio, quae ipsi objicit Sixtus, sibi adsciscit. Proferantur enim licet sexcenta Hieronymi testimonia, quibus contrarium tradidit; unum inde illud efficitur, mutasse illum aliquando sententiam, nec unice semper opinionioni adhæsisse. At par pari retulit Hieronymus, quo Rufinum remorderet, qui cum haec ad Anastasium Papam

Sixt. Sen.
lib. 6. Bibl.
An. 290.

in

in Apologia fidei suae scripisset: *Si quis negat Diabolum aeternis ignibus mancipandum, partem A*
cum ipso aeterni ignis accipiat, ut sentiat quod negavit: in suspitionem tamen assertæ Diaboli
 salutis vocare tentavit Hieronymus Apolog. 2. cap. 1. eam à se licet suspitionem propullare
 Rufinus Invectiva prima laborasset. Verum omisso hoc Rufini loco, quem non sine cavil-
 latione in sequiorem trahi posse sensum putamus, aperte definit in Symbolo sempiternis qui-
 dem tormentis cruciandum esse Diabolum; fontes vero homines, temporarii & aliquan-
 do finiendis: nam quid aliud sibi velle potest, cum affirmat futurum ut peccatores *absque*
interitione sua debitas luant penas? & iustis quidem *perpetuam gloriam*, peccatoribus autem *pro-*
lixitatem confusionis & pœne Deus ministrat? Recte quidem & ex Ecclesiæ præscripto de
 pœnarum perennitate disserunt Chrysostomus & Augustinus, sed uterque tamen peculiare
 illud habet, quod cruciatus Damnatorum, si minus finiri, at vivorum certe precibus & sa-
 crificiis mitigari putavit; hic in Enchiridio ad Laurentium, cap. 110. & 112. ille in 3. Homil.
 in Epist. ad Philipp. Prorsus vero Platonizat Synesius Epistol. 44. ad Johannem: Dæmones
 quippe ait expiandis sceleribus præfectos eandem in animas artem, quam fullones in fordi-
 das vestes exercere: animarum ergo quarundam non magno labore abstergi maculas, pri-
 stinumque induci nitorem; aliis vero ita inolitas esse sordes, ut nulla lotione, purgatione
 nulla mundari possint: cætera meri sunt Platonismi. Comparatio illa purgandæ animæ,
 cum panno fordido fullonis arte mundando, ut & aliæ à Patribus ad id explanandum argu-
 mentum cum igne & auro institutæ, profectæ videntur ex his Malachiæ 3. 2. 3. *Ipse enim*
quasi ignis conflans, & quasi herba fullonum: & sedebit conflans, & emundans argentum, &
purgabit filios Levi, & colabit eos quasi aurum, & quasi argentum: & ex illo Jeremiæ 2. 22. *Si*
laveris te nitro, & multiplicaveris tibi herbam borith, maculata es in iniquitate tua coram me, di-
cit Dominus Deus. Prius illud Malachiæ usurpavit Origenes libr. 6. contr. Cels. cum qua-
 reret, quare vallis Ennon, quæ ipsa est Gehenna, & pœnarum locus, in eadem tribu, Benja-
 mitica nimirum, in qua Hierusalem, centeretur; respondetque locum hunc pœnarum ac-
 cipi pro cruciatibus purgatoriis, qui à cælestis Hierosolymæ rege ac Domino animæ indig-
 untur, secundum verba è Malachia adducta. Subnectit demum mysteria hæc silentio
 obfignanda, ne homines nequam in vitium effrænes ruant, quippe qui ne pœnarum quidem
 æternarum, & sine carentium opinione ac metu à sceleribus absterreantur. Quod expressit
 Hieronymus in fine Comment. in Isaïam. Perspicuum est itaque sententiam hanc de ter-
 minandis aliquando Damnatorum suppliciis, Origenis ætate, multisque post annis, non-
 dum clara hæreseos & expressa nota fuisse infamatam, utpote quam nonnulli de cœtu Pa-
 trum, iique non infimi puncto suo comprobant. Quocirca Facundus Hermianensis lib. 4.
 cap. 4. scribit, Domitianum Ancyranum, Origenianæ doctrinæ defensorem, in libello quem
 scripsit Vigilio Papæ, conquærentem de his qui contradicebant dogmatibus Origenis, asserentis ani-
 mas humanas ante corpora in quadam beata vita præexistisse, & omnes quæ fuerint æterno supplicio
 destinata, in pristinam beatitudinem cum Diabolo & Angelis ejus restitui, dicere etiam hæc: *Pro-*
siluerunt ad anathematizandos sanctissimos & gloriosissimos Doctores, sub occasione eorum quæ de
præexistencia & restitutione mota sunt, dogmatum, sub specie quidem Origenis, omnes autem qui ante
eum, & post eum fuerunt sanctos anathematizantes.

Hall. Orig.
 defens. lib.
 4. quæst. 4.

Petrus Halloxius Origenianarum partium insignis patronus duobus fere modis objectum E
 Adamantio crimen amoliri studet; nam vel eum conatur ostendere non dixisse quidem da-
 mnatos & Dæmones ad superiora regressuros, sed regredi tantum posse, idque certis quibus-
 dam conditionibus, quæ cum neutiquam possint contingere, non aliter intelligendum Ori-
 genem, ac si omni penitus liberatione Diabolum, damnatosque homines privasset. Condi-
 tiones autem illæ sunt hujusmodi, posse Angelos & Beatos ad ima provolvi, si libertate uten-
 tes arbitrii à virtute deficiant; ac è contrario ad summa posse Damnatos & Dæmones perve-
 nire, si gratia adjuti divina resipiscant: cum autem nullo prorsus modo futurum sit ut hi resi-
 piscant, illi à virtute deficiant; hinc colligit Halloxius arbitrari fuisse Origenem nec à bea-
 titate dilapsuros illos, nec hos pœnis iri liberatum. Quare, inquit, quoties dicit Origenes, Dia-
 bolum posse salvari, intelligendus est dicere ex parte naturæ, non ex parte malitiæ; sive quod natura
 ejus non sit repugnans salutis. Hoc enim tenebant Valentiniani. Quam levis sit hæc excusatio, satis
 ni fallor, probatum est superioribus testimoniis, quæ non *moderantur*, sed absolute & simplici-
 ter felicitatem Damnatis & Dæmonibus pollicentur. Plus habet roboris in specie Halloxii
 defensio altera, quæ in copiosa Origenianorum locorum congerie posita est, quibus æternæ
 Diabolo & Damnatis pœnæ, æterni ignes adscribuntur. Nam quod dixerat Origenes *diabolum*,
 Interpretes Latine, *æternum*, reddiderunt. Tota ergo argumentationis vis in vocis illius,
diabolum, propria significatione posita est.

XXVI. *Αἰών* non simplici notione gaudet, nam modo finitum tempus, modo indefi-
 nitum, modo infinitum sonat. Helychius: *αἰών, ὁ πῶς ἂν ἀρχήται ὁ πῶς ἂν ἔσται ὁ πῶς ἂν ἔσται*
ὁ πῶς ἂν ἔσται ὁ πῶς ἂν ἔσται. Plures etiam Johannes Damascenus libr. 2. de fide orthod.
 cap. 1.

QVAESTIO DVODECIMA.

DE MUNDO, PARADISO TERRESTRI, ET ADAMO.

I. Duo de mundo quæri possunt: II. Primum, Utrum & quo sensu dixerit Origenes, mundum propter rationales naturas fuisse à Deo conditum. III. Ita ut existimasse eum Patres aliqui testificantur: IV. Alterum, Utrum plures vel fuisse, vel esse, vel fore mundos existimaverit. V. quemadmodum ipsi à Patribus quibusdam obiectum est: VI. quamquam eius causam nonnulla adjuvant. VII. Exploratur Origenis sententia de consuetudine Paradisi terrestri, VIII. & de scortis tunicis, quibus post peccatum Adamus indutus est. IX. Quæritur, utrum dixerit Adamum per peccatum similitudinem Dei amisisse: X. & utrum homines Præadamitas extitisse sibi finxerit.

I. CIRCA quætionem de mundo duplex excutiendum venit Paradoxum Origeni adscriptum: primum, Utrum & quo sensu dixerit mundum propter animas rationales à Deo fuisse conditum: alterum, an unicum duntaxat mundum creasse antehac, vel posthac creaturum esse asseveraverit. Quæ duo quærenda sibi proponit Origenes in tertio capite libri 2. *ἀρχὴν*, quod inscribitur: *De initio mundi & causis eius*

II. Primum quod attinet, nemo non videt ex antecedenti ipsius doctrina aptum id esse, naturarum illarum gratia, quæ sunt rationis participes, mundum à Deo fuisse procreatum. Cum enim animas quocunque statu collocatæ sint, arbitrii sui libertate ad peccandum vel recte agendum uti voluerit & pro peccatis hanc iis irrogatum iri penam, ut in graviora ac crassiora corpora amandentur, eam ob rem dicere debuit gravia illa corpora formari à Deo, quemadmodum ergastula ad retinendos reos construuntur. Copiosa ad id probandam Origenis habetur dissertatio libr. 2. *ἀρχὴν*, c. 1. Cum ergo, inquit, tanta sit mundi varietas, atque in ipsis rationabilibus animantibus sit tanta diversitas, propter quam etiam omnis reliqua varietas ac diversitas putanda est extitisse, quam causam aliam dici oportebat, qua mundus extiterit: præcipue si intueamur illum finem per quem omnia restituenda in statum initii sui libro superiori dissertum est? Quod utique si consequenter dictum videtur, quam aliam (ut dicimus) causam putabimus tantæ huius mundi diversitatis, nisi diversitatem ac varietatem motuum, ac prolapsum eorum, qui ab illa initii unitate atque concordia, in qua à Deo primitus procreati sunt, deciderunt? In eodem pronuntiato sic concludit cap. 8. libri 2. de princip. Pro motibus suis unaqueque mens bonum negligens, in contrarium boni, quod sine dubio malum est, trahatur. Ex quo videtur semina quædam & causas varietatis ac diversitatis ille omnium conditor accepisse, ut pro diversitate mentium, id est, rationabilium creaturarum, quam diversitatem ex ea causa quam superius diximus, putanda sunt concepisse, varium ac diversum mundum crearet. Capite vero sequenti rem altius repetens, Deum ait ab initio cum rationis compotes naturas creare vellet, nullam habuisse creandi illarum causam præter seipsum, suamque bonitatem: in eo autem cum nulla sit diversitas, neque ex parte rerum creandarum ulla esset, æquales eas, & undequaque similes ipsum procreasse: has vero, utpote libero præditas arbitrio, non eodem modo omnes hac usas esse facultate, aliis in vitium ac nequitiam ruentibus, aliis ad meliora assurgentibus: atque in derationalium naturarum extitisse differentiam: Deum autem unamquamque pro meritis ornare volentem vel ulcisci diversitates mentium in unius mundi consonantiam traxisse, sic tanquam in unam domum, quæ vasis aureis, argenteis, & fictilibus instruitur. Et has causas, inquit, (ut ego arbitror) mundus iste sue diversitatis accepit, dum unumquodque pro varietate motuum suorum, vel animorum, propositique Deum dispensat. Quocirca Tomo 19. in Johann. pag. 284. & cap. 5. libri 3. *ἀρχὴν*, observat creationem mundi apud Scriptores sacros novo hoc & proprio nomine nuncupari: quia nimirum de superioribus ad inferiora descensum est, non ab his animabus quæ id motuum suorum varietate meruerunt, verum & ab iis quæ ad totius mundi ministerium ex illis superioribus & invisibilibus ad hac inferiora & visibilia deductæ sunt, licet non volentia; vanitati quippe creatura subjecta est non volens, sed propter eum qui subiecit in spe, qua vel Sol, vel Luna, vel Stelle, vel Angeli explerent obsequium mundo, & his animabus quæ ob nimios defectus mentis crassioribus & solidioribus indigere corporibus, & propter eos quibus hoc erat necessarium, mundus iste etiam visibilis institutus est. Et mox: Talem vero ac tantum putandum est factum esse mundum, qui vel omnes eas animas, quæ in hoc mundo statutæ sunt exerceri, caperet, vel omnes eas virtutes quæ adesse ei, & dispensare eas, ac juvare paratæ sunt. Atque hæc ipsa loca librorum *ἀρχὴν* reprehensionis causa profert Hieronymus Epist. 59. ad Avit. c. 2. & 3. Alia præter-

Hermogenem enim Hæreticum eodem modo rationatum esse refert Tertullianus libro A
 peculiari ipsum oppugnans; Deum enim aiebat semper fuisse Dominum, Dominum autem
 ab omni retro ævo esse non potuisse, nisi semper fuisset aliquid, ejus esset Dominus; proin-
 deque materia semper Dominum fuisse; unde efficitur, nunquam non fuisse materiam.
 Hanc rationationem à veteribus Philosophis fuserant Marcionistæ, eamque in Proclo
 obterit Philoponus de æternitate mundi. At quamvis mundum ex materia quidem æter-
 na, à Deo tamen conditum dixerit post Socratem Plato; & in tempore quoque creaturæ
 affirmaverit, ut tradunt Ambrosius, & Zacharias Mitylenæus; atque illa dixisse cum Ari-
 stoteli & Theophrasto censuerint; Platonici tamen recentiores, ut magistrum suum cum
 Aristotele conciliarent, factum quidem mundum dixisse Platonem fatebantur, ab æter-
 no; adeo ut principio temporis careret, sed principium causæ, Deum nempe haberet; nec B
 esset hoc *videlicet temporis, sed substitutionis initium*, ut ait Augustinus libr. 10. de Civit. Dei,
 cap. 31 qui & hoc comparatione quadam explicari à Platonici ita scribit: *Sicut enim, inqui-
 unt, si pes ex æternitate semper fuisset in pulvere, semper ei subesset vestigium; quod tamen vesti-
 gum à calcante factum nemo dubitaret, nec alterum altero prius esset, quamvis alterum ab altero
 factum esset: sic, inquit, & mundus, atque in illo Dei creati, & semper fuerunt, semper existente
 qui fecit, & tamen facti sunt.* Atque hanc fuisse Platonis mentem pertendunt Boëtius: Sim-
 plicius item, Taurus, Porphyrius; & Proclus: Ensinorinus, Apulejus, & Macrobius. Vi-
 gente hac itaque Origenis temporibus, & vulgo inter Platonicos recepta sententia, in eam
 quoque ille concessit.

In alterum porro, de perpetua mundorum propagatione placitum unde inductus sit, si quis querere velit, nihil occurrit verifimilius quam id ac esse confictum ad illud Stoicorum, quod configuratum mundum hunc statuit, aliumque huic omni ex parte confimilem, vel parum certe discrepantem proditurum; adeo ut non hujus solum figuram penitus referat, fed eandem etiam casus, eadem omnia; alteroque hoc etiam combusto, alium oriturum postea, ac deinde alium, renascentibus semper ac conflantibus mundis. Platonici vero, & Pythagorei, ad Aegyptiis instructi, mundum quidem incorruptibilem autumabant, sed sideribus post longos anfractus ad eandem stationem reversis, rursus eventura eadem, eosdemque nascituros homines, & in pristinam formam reditura omnia, quam simili vigente aeternum positione tenebant. Quamvis autem ejusmodi delirationes libro 5. contra Cels. exploserit Adamantius, pro eo ac debuit; nihilominus tamen ex his recoctis suum illud procudisse dogma censurimus; accedente praesertim gemino, quem recitavimus supra Salomonis, & Isaiae loco, ad quem falsa interpretatione detorum interpolatas illas Philosophorum opiniones concinnavit.

V. Minime illud quidem silentio preſſum Patres Origeni condonarunt, nam & reſellitur à Methodio apud Photium Cod. 235. & ab Hieronymo Epist. 59. ad Adv. cap. 2. his verbis: *In ſecundo autem libro (αὐτὸς ἀγὼν) mundos aſſerit innumerabiles non ſuxta Epicturum uno tempore plurimos & ſui ſimiles, ſed poſt alterius mundi finem alterius eſſe principium: & ante hunc noſtrum mundum, alium fuiſſe mundum: & poſt hunc alium eſſe futurum, & poſt illum alium, turſumque ceteros poſt ceteros. Et dubitat utrum futurus ſit mundus alteri mundo ita ex omni parte conſimilis, ut nullo inter ſe diſtare videantur; acerte nunquam mundus alteri mundo ex toto indiſcretus, & ſimilis ſit futurus.* Mox adducit verba Origenis: Et idcirco arbitror pro varietate caſuum diverſos mundos fieri; & elidit error eorum, qui ſimiles ſui mundos eſſe contendunt. Tradita fuiſſe hæc eadem ab Origene libr. 1. & 3. αὐτὸς ἀγὼν, reſert Hieronymus cap. 1. & 3. ejusdem Epistolæ; quamobrem & hunc in crimen vocat Apolog. libr. 1. cap. 5. & lib. 2. cap. 3. Juſtinianus quoque in Epistolâ ad Menam ita ſcribit: *καὶ τὸ ἐκ τῶν ἀποκαταστατικῶν εὐαγγελίων καὶ τῶν οὐκ ἀποκαταστατικῶν, τὸ τοιοῦτον διδάσκει. Statuit autem & diverſos conſtituiſſe mundos, & conſtare, partim præteritis, partim futuris.*

Notanda vero accurate quæ præcedunt : καὶνεὶν δὲ τὸ πάσης διατάξεως ἀνάμνησιν ὁ αὐτὸς ἔχει μνηστικῶς, τὸ λέγειν ἐν παντί τὸ ἦν, καὶ τὸ εἶναι συναριθμῆσαι τὰς θεῶν. Illud vero omni impietate plenum ipse fabulatur, dicens omnia genera & species esse Deo coæternas. Ipse etiam verba adducit Justinianus ad calcem Epistolæ ἐ libr. 1. καὶ ἀρχόν. Patrem suo tempore propugnasse doctrinam Origenis quosdam significare videtur Orosius in Commemoratio ad Augustinum; Primum omnia antequam facta apparerent, semper in Dei sapientia facta mansisse dicentes hoc verbo: Deus enim quacunque fecit, faciendo non cepit. Quæ multis refutat Augustinus in libro contra Priscillianistas & Origenistas, cap. 8. Pullat eadem de causa Origenem Nicephorus, non genera & species, sed ἡρώματα Deo coæterna statuisse ipsum prædicans; perperam scilicet, ut videtur, accepta Origenis sententia, aperte tamen exposita libr. 1. καὶ ἀρχόν, apud Justinianum in fine Epistolæ ad Menam: Genera, inquit, omnia & species semper erant; nonita de singularibus differentiis numero dixerit quispiam. Hanc in sententiam Origenem magistri sui

A sui Platonis Ideæ perpulerunt. Itaque genera & species Deo esse coæterna eatenus dixerit, quatenus Deus ab omni retro ævo ea in mente habuit.

VI. Veruntamen quantumvis hæc diserte videatur affirmasse Origenes, id tamen præmisit in Proömio librorum *ad' agxiu'*. Est præterea illud Ecclesiastica prædicatione definitum, quod mundus iste factus sit, & a certo tempore caperit, & pro ipsa sui corruptione solvendus. Quid tamen ante hunc mundum fuerit, aut quid post mundum erit, jam non pro manifesto multis innotuit: non enim evidenter de his in Ecclesiastica prædicatione sermo profertur. Quarum rerum obscuritatem significari ait per alas illas quatuor Seraphinorum duorum, quæ Dei faciem ac pedes velabant. Unde existimari potest, quæcunque super hoc argumento conscripserit, velut meras conjecturas proposuisse, non tanquam dogmata asseverasse.

Orig. Hem.
4. in I. Iam

B Prætermittere vero minime decet illud Hieronymi è libr. 1. in Epist. ad Tit. non longe ab initio: Sex milliæ nec dum nostri orbis implentur anni, & quantas prius æternitates, quanta tempora, quantas sæculorum origines fuisse arbitrandum est, in quibus Angeli, Throni, Dominationes, cæteræq. Virtutes servierint Deo, & absque temporum vicibus, absq. mensuris, Deo iubente, subsisterint. Materiam autem à Deo ante mundum creatam posuerunt Philo, Tatianus, Laetantius, & alii, ex qua mundum postea fabricaverit.

VII. Multorum disputationibus ita celebrata est ea Origenis opinio, quæ Paradisi configurationem ad allegoricam expositionem detorquet, ut nostrum quoque postulare videatur examen. Arbitratus ille est Paradisum hunc qui terrestris vulgo dicitur, positum in tertio cælo fuisse, arbores vero, aliaque quibus velut terrestris quidam notatur locus, ac reliqua denique omnia allegorice explicavit: nam animas in cælo degentes, per Adamum & Evam in Paradiso creatos signari opinatus est; crimina quæ illic animæ admittunt, per vetiti mali esum; animarum exilium propter delicta, per expulsionem primorum parentum è Paradiso; terrenum corpus & mortale animabus impositum, per scortas tunicas, quibus Adamum & Evam Deus induit.

Id ipsi obijciunt Methodius apud Epiphanius Hær. 64. cap. 47. & Photium Cod. 234. Eustathius de Engastrimytho, ipse Epiphanius capit. 4. ejusdem Hæreseos, & in Anorato, cap. 5. 4. quibus locis ostendunt opinionem suam irritasse Origenem hoc Pauli testimonio 2. Cor. 12. 2, 3, 4. ubi raptum se fuisse ait in tertium cælum, & in Paradisum; ex coque collegisse idem esse Paradisum ac tertium cælum; quod negant Methodius & Epiphanius, Paradisum à tertio cælo distinguendum esse asserentes. Quis audiat, inquit alibi Epiphanius, in tertio cælo

Epiphanius
in Epist. ad
Ioh. Hieros.
cap. 3.

donantem nobis Origenem Paradisum, & illum quem Scriptura commemorat, de terra ad cælestia transferentem, & omnes arbores, quæ scribuntur in Genesi, sic allegorice intelligentem, quod scilicet arbores Angelica fortitudo sunt, cum hoc veritas non recipiat? & postea: Sed dicis: Legimus quod S. Paulus raptus sit usque ad tertium cælum, & usque in Paradisum. Bene dicis: Quando ponit tertium cælum, & postea addit: Et in Paradisum; ostendit alibi esse cælum, & alibi Paradisum. Atque id Johanni Hierosolymitano objectum, minime ab ipso purgatum fuisse ait Hieronymus Epist. 61. ad Pamach. cap. 3. qui & in cap. 10. Danielis: Eorum, inquit, deliramenta conticescant, qui umbras & imagines in veritate querentes, ipsam conantur evertere veritatem; ut flumina & arbores & Paradisum putent allegoria legibus se debere subnuere. Sophronius quoque in Epistola ad

F Sergium, & Anastasius Sinaita lib. 7. Anagog. Contemplat. & Johannes Damascenus in libro de hæresib. & Cedrenus, Paradisi plantationem ab Origenistis sublatam, corpus Adamo & Evæ detractum, & serpentis colloquium refutatum criminantur. Sed audiamus ipsum Ori-

Orig. lib. 4.
de princip.
cap. 2.

genem: Cuiusnam quæso, inquit, sensum habenti convenienter videbitur dictum, quod dies prima, & secunda, & tertia, in quibus & vespere nominatur & mane, fuerint sine Sole, & sine Luna, & sine Stellis; prima autem dies sine cælo? Quis vero ita idiotæ invenitur, ut putet velut hominem quandam agricolam Deum plantasse arbores in Paradiso, in Eden contra Orientem, & arborem vitæ plantasse in eo, id est lignum visibile, & palpabile, ita ut corporalibus dentibus manducans quis ex ea arbore vitam percipiat? & rursus ex alia manducans arbore boni & mali scientiam capiat? Sed & illud quod Deus post meridiem deambulare dicitur in Paradiso, & Adam latere sub arbore, equidem nullum arbitror dubitare, quod figurati tropo hæc à Scriptura proferantur, quo per hæc quadam mystica indicentur. Vide item Homil. 1. in Genes. & lib. 4. contr. Cels.

In eam sententiam traxit Origenem Philo ad allegoriam hæc ipsa itidem stectens in fine libri de opificio sex dierum, & in 1. libr. allegor. Legis. traxit & Papias, & Irenæus, & Pantænus, & Clemens Alexandrinus, quos Paradisi descriptionem ad mysticam expositionem deflectisse narrat Anastasius Sinaita lib. 7. Anagog. Contemplat. eorumque deinde exemplo Gregorium utrumque. Origenem vero secutus est Ambrosius, & Paradisum terrestrem in cælo tertio collocavit, eodem innixus Pauli loco, ex quo opinioni suæ robur addidit Origenes existimavit. Hæc ille quidem in libro de Paradiso, cap. 3. quamvis alibi in 1. Cor. 6. Paradisum terrestrem ab eo distinguat, in quem sublatus fuit Paulus. At in Epistola ad Sabinum

binum omnia hæc ad allegoriam convertit. Hieronymus autem ante mundi hujus fabricam A conditum Paradisum affirmat in Traditionibus Ebraicis in Genes. Quod si conditum hunc ante mundum opinatus est, utique extra mundum fuisse censuit. Moses bar Cepha libr. de de Paradiso, medium ipsum terras inter & firmamentum locat; in eumque dimissam putat pii latronis animam, quod & de aliorum sanctorum animabus affirmant Severianus, & Eulogius. Quin etiam errorem Origenis paulo ante suam ætatem à Francisco Georgio renovatum scribit Sixtus Senensis lib. 5. Biblioth. Annot. 34. totamque ejus loci quæstionem proximis Annotationibus exhaurit.

Alibi tamen Origenes Paradisum Eden, seu terrestrem eundem esse scribit ac Paradisum illum, in quem piorum animæ post obitum dimittuntur; quem cum in terris collocaverit, ut supra dixi, illum quoque in terris esse necesse est. *Qui autem, inquit Homil. 1. in Cantic. B dignus fuerit redire & esse cum Christo, qui in parvo fidelis inventus constituitur super multa, ille gustabit & capiet voluptatem Domini, perductus ad locum quendam qui pro hujusmodi ciborum copiis & varietatibus, deliciarum nominatur locus. Propter quod & in Eden positus dicitur, quod delicias indicat.*

VIII. Ut Paradisi plantatione mysticum quid notari finxit sibi Adamantius, ita scortearum tunicarum, quibus Adamum post noxam Deus induit, textura corpus ipsum terrenum & mortale significari somniavit, quo Adam animæ illigata est, cum antea immortalis esset & incorporealis; alioqui ridiculum fore Deum asserere, sic tanquam coriarium & sutores, animantes glubisse, & detractas pelles consuisse. Hunc refellunt errorem Irenæus, & Tertullianus: jam enim ante Origenis ætatem inoleverat. Refellit quoque & in Cassiano quodam damnat Clemens Alexandrinus, ut monuit me Paulus Pellifionus, in quo plusne ingenii amenitatem an præstantiam doctrinæ laudem nescio. Refellit & Justinus, seu quisquis auctor est Quæstionum ad Orthodoxos, & auctor Dialogorum qui Cæsario Gregorii Nazianzeni fratri tribuuntur, & Gregorius Nyssenus, & Chrysostomus, & Anastasius Sinaita, & Rupertus. Eundem exprobrant Origeni Methodius, Epiphanius, Hieronymus, Sophronius, Stephanus Gobarus Trithemita, Johannes Damascenus, Glycas, Cedrenus, & Nicetas.

In varios profecto sensus tractus est iste Scripturæ locus: Methodius vestes scortearum quidem mortale corpus esse dixit, sed corporis antea immortalis, deinde vero mortalis effecti dissolutionem significare. Gregorius Nazianzenus corporis nuditate exprimi vult immortale prius & nullis obnoxium morbis Adam corpus; vestibus vero, mortalitatem, gravitatem, ac infirmitatem, quæ corpus illud invaserunt. Nonnulli vero, quos refellit Theodoretus quæst. 39. in Genesim, scortearum tunicas esse dixerunt arborum cortices, quæ sunt velut arborum pelles & indumenta.

His suffragatoribus errorem suum excusaret Origenes, si ejus esset manifestus. At quanta fuerit ipsius in hac quæstione fluctuatio ex sequenti loco patebit, quem Catenæ uno consensu Origeni tribuunt. Is ergo in Gen. 3. 21. postquam ineptum esse dixit; Deum fingere detractas animalium pelles consuentem, subdit: *παλιν τε ευχόμενος τὸ εἶναι ἀποπνέον, λέγει τὸς δερμάτινους χιτῶνας ἐν αἷματι, ἢ ἐν σαρκί, πιδανὸν πρὸς τὴν εἰς οὐρανὸν ἀνὴν ἀποσπᾶσθαι δύναμιν, ἢ αἷμα σαφές, ὡς αἰνέσις; εἰ γὰρ ἐν δερμάτινοις χιτῶσι σαρκὶς & εἶσα ἐστὶ, πὺς ἀπὸ τούτων φανερὸν ὅτι ἀδὲμ. τὸ αἷμα σαφές, ὡς αἰνέσις; εἰ γὰρ ἐν δερμάτινοις χιτῶσι σαρκὶς & εἶσα ἐστὶ, πὺς ἀπὸ τούτων φανερὸν ὅτι ἀδὲμ. τὸ αἷμα σαφές, ὡς αἰνέσις; εἰ γὰρ ἐν δερμάτινοις χιτῶσι σαρκὶς & εἶσα ἐστὶ, πὺς ἀπὸ τούτων φανερὸν ὅτι ἀδὲμ.* Rursum vero si quis rem adeo absurdam fugiens dixerit scortearum tunicas non alias esse quam corpora, probabile erit id quidem, & ad assensum trahere valens; non clarum tamen, quale esse debet quod verum est. Nam si tunica scortearum carnes & ossa sunt, quomodo antea dicit Adam: Hoc nunc os ex ossibus meis, & caro de carne mea? Addit præterea nonnullos his circumseptos angustiis existimasse scortearum tunicas esse moriendi necessitatem Adamo & Evæ post peccatum impositam: quod ipsum difficultate non carere censet. Clarius in orthodoxam videtur concedere sententiam Homil. 6. in Gen. cum ait: *Velim conferre illa infelicia indumenta, quibus primus homo, cum peccasset, indutus est, cum his sanctis & fidelibus indumentis. Et quidem illa dicitur Deus fecisse: Fecit enim, inquit, Deus tunicas pelliceas, & induit Adam & mulierem ejus. Ille ergo tunica de pellibus erant ex animalibus sumta: talibus enim oportebat indui peccatorem, pelliceis, inquit, tunicis, quæ essent mortalitatis, quam pro peccato acceperat, & fragilitatis ejus, quæ ex carnis corruptione veniebat, indicium. Itaque Auctor Dialogi de orthodoxa fide, qui Origeni vulgo tribuitur, ipsum inducit veram & in Ecclesia receptam opinionem de tunicis illis scortearum, adversus Marinum Bardefianistam propugnentem.*

IX. Inter criminationes quas adversus Origenem collegit Epiphanius Hær. 64. cap. 4. & in Epistola ad Johannem Hierosolym. una hæc est: *Inter multa etiam illud ausus est dicere, perdidisse imaginem Dei Adam: quod & Hieronymus repetit in Epistol. 61. ad Pammach. cap. 3. Quasi Adamum voluerit in peccati, non gravi duntaxat corpore, sic tanquam*

Par. 1. c. 8.

Severian.

Grat. 5. de

Cosmog.

Eulog. a.

pud Phot.

Cod. 230.

Irenæus lib

1. cap. 1.

Tert. adv.

Valent. c.

34. & libr.

De resurr.

carn. c. 7.

Clem. Alex.

Strom. 1. 3.

Iustin. qu.

40.

Cæs. Dial. 3

Interr. 149

Greg. Nyss.

orat. cat.

cap. 8.

Chrysost.

Hom. 18. in

3. Gen.

Anast. Sin.

Contempl.

anagag. in

Hexæm.

lib. 11.

Rupert. lib

3. cap. 27.

in 3. Gen.

Mæth. a.

pud Epiph.

Hær. 64. &

apud Phot.

Cod. 234.

Epiph. Hær.

64. & in

Epist. ad

Iob. Hie-

r. 5. 3.

Hier. Epist.

61. ad

Pammach.

Sephren. n.

Epist. ad

Serg.

Gobar. a.

pud Phot.

Cod. 232.

Iob. Dam.

de Hæres.

Glyc. part.

1. & 4.

Annal.

Nicet. Theoph.

orth. fid.

lib. 4. par.

31.

Epiphani.

Epist. ad

Iob. Hieros.

cap. 4.

A quam compedibus fuisse constrictum, sed imagine etiam Dei, ad quam conditus fuerat, excidisse. At paulo inferius docet Epiphanius non idem super hac questione sensisse Origenistas omnes: *Quidam enim eorum, inquit, dicunt quod imago Dei quam prius accepit Adam, illo peccante perierit; alii suspicantur corpus, quod Filius Dei habiturus esset ex Maria, ipsam esse imaginem; alii sensum; alii virtutem; isti Baptisma; hi quod homo ad imaginem Dei dominetur omnibus.* Nicetas vero in Thesauro orthodoxæ fidei, libr. 4. Hær. 31. dixisse ait Origenem Adamum, antequam peccaret, effigiem humanam corporeis involucris immunem, & sola humana forma præditam conservasse; admissio autem peccato formam illam amisisse, cum corpus hoc anima subiit. Tum deinde de Origene hæc disserit: *Aliud enim Deum, aliud id quod ad imaginem efformatum est; aliud item similitudinem, aliud id quod ad similitudinem effectum est, esse statuebat.*

B Atque primas quidem imagines & similitudines Dei Angelos, aliasque Virtutes esse dicebat: nos autem secundos ab illis, ut minores illis, qui ad illorum scilicet imaginem efformati simus. Deinde ad deteriora ito, quod in illo mutationi obnoxium non est; nosque ad imaginem Dei, seu Filii Unigeniti factos esse scribit, quod impietate non caret.

Certe si satis constaret dixisse Origenem per peccatum imaginem Dei Adamum amisisse, Augustinum tamen sibi suffragantem haberet, qui libr. 6. de Genes. ad liter. cap. 27. ita loquitur: *Hanc imaginem in spiritum mentis impressam perdidit Adam per peccatum, quam recepit per gratiam justitie.* Id nihilominus emollit libr. 2. Retractat. cap. 24. non erasam ex homine hanc imaginem dicens, sed ita deformatam, ut fuerit reformanda. At si doctrina

Orogenis, non ex adversariorum conquestionibus, sed ex ejus spectetur verbis, prout à Rufino, levi prorsus interprete, conversa sunt, sine causa hic ipsum vapulare farebimur. Nam animo hominis, non corpori imaginem Dei impressam esse docet, cum à Deo conditus est: Dei vero similitudinem tunc adipisci, cum animum virtutibus exornat. Hunc sane hominem, inquit Homil. 1. in Genes. quem dicit ad imaginem Dei factum, non intelligimus corporalem. Non enim corporis figmentum Dei imaginem continet, neque factus etiam corporalis homo dicitur, sed plasmata limo. Is autem qui ad imaginem Dei factus est, interior homo noster, est invisibilis & incorporealis, & incorruptus atque immortalis. In his enim talibus Dei imago rectius intelligitur. Si qui vero hunc corporeum putent esse, qui ad imaginem & similitudinem Dei factus est, Deum ipsum corporeum, & humanæ formæ videntur inducere, quod sentire de Deo manifestissime impium est. Mox imaginem Dei, ad quam formatus est homo, ipsum esse asserit Christum, quatenus figura est substantiæ Dei, non quatenus corpore à Maria sumpto indutus. Ad hujus ergo, inquit, imaginis similitudinem homo factus est, & propterea Salvator noster, qui est imago Dei, misericordia motus pro homine, qui ad ejus similitudinem factus fuerat, videns eum deposita sua imagine maligni imaginem induxisse, ipse moris misericordia, imagine hominis assumpta, venit ad eum. Ostendit deinceps peccando similes nos effici Diabolo; recte agendo Christo; Sed nemo, inquit, desperet videns similitudinem suam magis esse cum Diabolo, quam cum Deo, posse scilicet iterum recuperare formam imaginis Dei, quia non venit Salvator vocare justos, sed peccatores in penitentiam. Manifestius etiam illud è libr. 3. *Ad aggr.* cap. 6. Igitur summum bonum ad quod natura rationabilis terminatur, quia summum bonum sit, prout possibile est, similem fieri Deo. Sed hoc non tam ipsorum inventum, quam ex divinis libris ab eis sumptum puto. Hoc namque indicat Moyses ante omnes, cum primam conditionem hominis enarrat dicens: Et dixit Deus: Faciamus hominem ad imaginem & similitudinem nostram. Tunc deinde addit: Et fecit Deus hominem, ad Dei imaginem fecit eum, masculum & feminam fecit eos, & benedixit eis. Hoc ergo quod dixit, ad imaginem Dei fecit eum, de similitudine siluit, non aliud indicat, nisi quod imaginis dignitatem in prima conditione perceperit; studis ex Dei imitatione consisteret, cum possibilitatem sibi perfectionis divinitus datam per imaginis dignitatem, in fine demum per operum expletionem perfectam sibi ipse similitudinem consummaret: & illud è libr. 4. in Epist. ad Rom. In initis homo cum propositum fuisset, ut ad imaginem & similitudinem Dei fieret, ad imaginem quidem factus est, similitudo autem dilatata est, ob hoc ut prius consideret in Deo, & ita fieret similis ei, & ipse audiret, quia similis ei fiet omnis qui confidit in eo. Hanc imaginis & similitudinis distinctionem videtur perstrinxisse Methodius, cum scripsit in libro de resurrectione, datum fuisse homini à Deo, τὸ θεοειδὲς, καὶ θεοειδὲς, καὶ πάντῃ ὁμοίον τῷ θεῷ, ἀπὸ τοῦ πρῶτου πνεύματος, καὶ μονοφυῶς εἰκόνα. Imaginem ac similitudinem Dei præferre, & omnia ad perfectam hanc Patris ac Unigeniti primigeniam effigiem. Reprehendit id quoque Jan-
senius, quasi per imaginem Dei Adamo impressam, animæ solum inspirationem notari putaverit Origenes; per similitudinem vero, habitualis gratiæ infusionem (Scholæ verba usurpamus); ac proinde Origenem, nulla gratiæ hujus habitualis dote instructum in creatione credidisse Adamum, atque eam ab actibus totam suspendisse; eoque multum de naturæ integræ digni-

dignitate derogasse, in qua Adamus, cum in faciem ipsius spiravit Deus, Spiritum sanctum **A** accepit. Verum postremus ille Origenis locus ex proxime præcedenti explicandus est: unde apparebit vitam ipsam mortalem cum futura comparasse vita, & existimasse nos in illam prodeuntes, abortu præferre imaginem Dei, hoc est, ut ait ipse, *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, tum cum crearetur Adamus; adumbratam vero per recte facta similitudinem, in sequenti ævo, sive in *consummatione*, omnibus numeris iri absolutum. Quod si imaginem Dei nihil aliud esse voluit Origenes, quam *possibilitatem perfectionis divinitus datam*, ut præ se fert Rufiniana interpretatio, sequitur ipsum nequiquam censuisse ea Adamum excidisse, quippe quem plena nunquam non libertate fruiturum esse sexcentis asseveravit. Eandem porro imaginis & similitudinis distinctionem retinuerunt Victorinus lib. 1. adversus Arium, & Eucherius Lugdunensis lib. 1. in Genesin, & Nicetas in Thesaurio orthodoxæ fidei, B lib. 4. Har. 31.

X. Ex superioribus lux conciliatur obscuro ac difficili Origenis loco Tom. 14. in Matth. pag. 356. ubi ab hominibus qui humo formati sunt, eos distinguit, qui ad Dei similitudinem fuisse procreati: ὅτι οὗτοι γὰρ ποτὶ ἐμάνω, inquit, ἔπλασε κλέει· ὁ δὲ τὸν ἀνθρώπον, καὶ τὰς ἀνθρώπων καὶ τὰς, καὶ τὸν δὲ πλεονάζει αὐτὴν ἢ τὸν δὲ. Factos quippe ad imaginem Dei homines, interiores homines & spirituales intelligit, sensilium ac corporalium rerum contagione immunes. Unde statim adjicit: ἐὰν ποτὶ γὰρ τὴν κατ' εἰκόνα, ἐὰν ἀνθρώπου, ἀλλ' ἢ ἐν τῇ σφραγίδι, ἀλλ' ἢ ἐν τῇ σφραγίδι, ἀλλ' ἢ. Qui carni autem dediti sunt, & fluxis ac sordidis rebus delectantur, eos esse statuit vitum & uxorem, duos nempe in una carne. Similiter Philo hominem ex humo fictum ab eo sejungit & secernit, qui ad imaginem Dei creatus est; sed rem aliter explicat; hunc quippe hominem esse vult & ἀρχιτύπον & νοῦτον, sive hominis ideam, quæ Dei menti inest; illum vero hominem esse mortalem ac terrenum, ad hujus formam expressum. Inique ergo consuleretur in Origenem, si ex eo loco Præadamitas invexisse homines argueretur, cum alias sæpe Adamum ab initio rerum à Deo creatum asserat, ac primum hominem appelleret. Iniquius etiam consuleretur in ipsum, si ex hoc altero, quem exhibet Methodius apud Photium Cod. 235. erroris ejusdem insimularetur: ἔτι δὲ τὸν ἀδάμ, ὡς φασὶ τινες, ἀρότερον καὶ ὡς ὁ ἀνθρώπος, τότε ἀρώτος πλάθει· εἰς κόσμον περιήλθεν ἔτι αὐτὸς κόσμος ἀπὸ τῆς ἡμετέρας καὶ τῆς ἀδάμ· οὗτος οὖν ἦν ὁ ἀνθρώπος. Neque ergo ab Adamo, ut ajunt quidam, homo qui antea non erat, tunc primum formatus in mundum venit: neque rursum mundus ante sex dies quam fieret Adam, conditus est. Non hic quidem Præadamitas, ut dictum est, sed pejus quid fingit; nempe ante hunc mundum mundos **D** alios extitisse. Ait quippe Methodius ibi ipsum de Universi æternitate differere.

QVAESTIO DECIMA TERTIA.

DE ALLEGORICA SCRIPTURÆ INTERPRETATIONE.

I. Allegoriis nimis indulgisse Origenem Patres clamant. II. Varia offeruntur loca, in quibus literam visus est pessundedis. III. A quibus morem hunc interpretandæ Scripturæ acceperit, exquiritur. IV. Idem aliquando suam literæ dignitatem servat. V. Refelluntur Eustathii Antiocheni ad-versus Origenis allegorias querele.

I. QUANDOQUIDEM Theologiæ fundamentum est Scriptura sacra, & ex pei versis fere sanctorum Librorum interpretationibus hæc es profectæ sunt, plurimum Reipublicæ Christianæ interest, salvos eorum sartosque servare sensus, & nimium in ea explicanda ingenio suo permittentium hominum quorundam licentiam coercere. Propositum id unice fuit vetustis Ecclesiæ Patribus, ut ex perpetuis illorum ad-versus Scripturæ corruptores velitationibus intelligimus; adeo ut Origenes, quod in divinis Voluminibus edisserendis pessundato nonnunquam, vel neglecto historico sensu, allegoricis expositionibus rei veritatem oblimasset, multorum insimulationes vivus vidensque expertus sit, ut ipse queritur Homil. 13. in Genes. Si ergo incipiam & ego, inquit, Veterum dicta discutere, & sensum in eis querere spiritalem, si conatus fuero velamen Legis amovere, & offendere allegorica quæ scripta sunt, sodio quidem puteos; sed statim mihi movebunt calumnias amici literæ, & insidiabuntur mihi, inimicitias continuo, & persecutiones parabunt, veritatem negantes stare posse nisi super terram. Et quoniam perlate patet iste error, multorumque errorum velutifuges est, idcirco è novem criminationibus à Pamphilo in Apologia collectis, quarta & sexta eo pertinere reperuntur. Theophilus quoque Paschal. 1. Quæ enim illum ratio, inquit, quæ disputationum ordo perduxit, ut allegoria umbris & cassis imaginibus Scripturarum tolleretur veritatem?

A tem? Veritatem historie, ait Epiphanius Epist. ad Joh. Hieros. cap. 2. *allegoria depravans mendacio infinita verba multiplicat*: quod eadem objicit Hær. 64. cap. 4. adjicitque ad falsarum opinionum præsidium testimonia Scriptoribus sacris perperam afficta ab eo afferri. Eadem de causa hunc culpam Hieronymus in Epist. 61. ad Pammach. cap. 3. At in cap. 10. Danielis, nomini Origenis pepercit, rem ipsam coarguit. Coarguunt & Basilii Hom. 9. in Hexaem. & Chrysostomus Homil. 13. in Genes. & Augustinus libr. 13. de civit. Dei, cap. 21. & libr. 8. de Genes. ad liter. cap. 1. & Anastasius Sinaita libr. 7. Anagog. Contemplat. & Michaël Glycas Annal. part. 4. & Nicetas Choniates in Thesaurio orthodox. fid. libr. 4. Hær. 31. & his omnibus antiquior Eustathius Antiochenus in libro de engastrimytho; cujus incurfiones in Origenem & allutus infra retundemus.

B II. Jurene an injuria lis ea adversus Origenem mota sit, videamus. Sæpe quidem historicum sensum proculcandum ac contemnendum esse docet: velut libr. 6. contr. Cels. τὸ ἱστορικὸν ἀποκρίνεται, τὸ δὲ πνευματικόν ὡς οὐρανόθεν ἔρχεται, καὶ οὐκ ὡς ἀπὸ τοῦ κόσμου ἐκέρχεται. Ibidem impertit eos arguit qui rebus procreandis sex veros dies Deum insumisse putant: & libr. 7. refellens Celsum, qui instituta quedam Christi Moisaicæ Legi contraria esse pugnat, duplicem esse Legem respondet, alteram juxta literam, alteram juxta intellectum: Legem quæ est τὸ νόμον, ab Ezechiele appellari διανοήματα ἢ καλὰ. Ezech. 20. καὶ οὐκ ἔστιν ἡ καλὰ ἢ καλὰ. At Legem quæ est τὸ νόμον διὰ νοῦν, ab eodem Propheta διανοήματα καλὰ, & ἀποκρίματα καλὰ. v. 25. καλὰ ἢ καλὰ. Idem Homil. 6. in Genes. Quæ nobis, inquit, edificatio erit legentibus Abraham tantum Patriarcham, non solum mentitum esse Abimelech Regi, sed & pudicitiam conjugis prodidisse? Quid nos edificat tanti Patriarchæ uxor, si putetur contaminationibus exposita per continentiam maritalem? Hac Iudei putent, & si qui cum eis sunt literæ amici, non spiritus: & Homil. 10. sequenti: Sæpe jam dixi, quod in his non historia narratur: sed mysteria continentur. Homilia vero 2. in Exod. Si secundum historia narrationem suscipienda essent quæ scripta sunt, videtur hoc quod dicit Scriptura, quia non fecerunt obstetrices secundum quod præceperat ei Rex Aegypti, stare non posse: & paulo post: Hac interim propter eos qui amici sunt literæ, & non putant Legem spiritalem esse, & spiritaliter intelligendam. Sed nos qui omnia quæ scripta sunt, non pro narrationibus antiquitatum, sed pro disciplina & utilitate nostra didicimus scripta, &c. & deinde: Quia timebant obstetrices Deum, fecerunt sibi domos: quod dictum nullam consequentiam secundum litteram habere potest: & postea: Nolite putare, ut sæpe jam diximus, veterum vobis fabulas recitari, sed doceri vos per hæc, ut agnoscat is ordinem vitæ. Homilia sequenti hæc scribit: Et tu ergo nisi ascendis ad montem Dei, & ibi occurreris Moysi, id est nisi ex celsum Legis ascenderis sensum, nisi ad spiritualis intelligentiæ cacumen evaseris, non est ostium apertum à Domino. Si in humili loco litera steteris, & historiae textum Iudaicis narrationibus innectas, non occurreris Moysi in montem Dei, nec ostium aperuit Deus, neque instruxit te quæ oporteat te loqui. Homilia 11. in librum eundem talia quoque offendas: Si quis est, qui legens Moysen murmurat adversus eum, & displicet ei Lex quæ secundum litteram scripta est, quod in multis non videtur servare consequentiam, ostendit ei Moyses Petram, quæ est Christus, & adducit eum ad ipsam, ut inde bibat, & reficiat firmam suam. Homilia 3. in Levit. Iudeos inepte & inutiliter servasse ait præceptum, quo immundorum & cadaverum contactus prohibetur, atque id allegorice intelligendum esse tradit, quod & in Homil. 7. in Levit. multis inculcat. Præterea Homilia eadem 3. præceptum Levitici exponens, quod pro peccato non spontaneo arietem immaculatum sicut sancto emptum offerri jubet, secundum litteram absurdum id esse decernit, & ad spirituales expositionem trahit. Homilia 4. ad mandatum de azymis, quæ quisquis tetigerit, sanctificatum in Lex sancit, sic ait: Enim vero nullo modo vel rei natura, vel veritas religionis hoc recipit, & ideo redeundum nobis est ad expositiones Evangelicas atque Apostolicas, ut Lex possit intelligi. Nisi enim velamen abstulerit Evangelium de facie Moysi, non potest videri vultus ejus, nec sensus ejus intelligi. Vide ergo quomodo in Ecclesia Apostolorum discipuli ad sunt huius quæ Moyses scripsit, & defendunt ea, quod & impleri queant, & rationabiliter scripta sunt: Iudeorum vero Doctores, & impossibilia hæc & irrationalia sequentes litteram faciunt: quibus consimilia habentur Homil. 9. in Josue. Hæc insuper commentatur Homilia 5. in Levit. ad Moysi præceptum de hostia pro peccato, quod extat Lev. 6. 25. & seq. Hæc omnia nisi alio sensu accipiamus, quam littera textus ostendit, sicut sæpe jam diximus, cum in Ecclesia recitantur, obstaculum magis & subversionem Christianæ religioni, quam rationem, adificationem præstarent. Addit postmodum Scripturam constare corpore, anima, & spiritu: littera nimirum sensu, qui intra ipsam deprehenditur, & umbra quadam rerum cælestium: corpus usui fuisse iis qui nos præcefferunt, nobis animam, spiritum iis qui cælestem hereditatem consequuntur: multis deinde interjectis ait: Triplicem namque in Scripturis divinis intelligenda inveniri sæpe diximus modum, historicum, moralem, & mysticum: unde & corpus inesse ei, & animam, ac spiritum intelleximus. Apertissimum vero quod legitur Hom. 7. in Lev. Si adsideamus litteræ, & secundum hoc vel quod Iudeis, vel id quod vulgo videtur, accipiamus quæ in Lege scripta sunt, erubescit dicere & confiteri, quia tales Leges dedit Deus: videbunt enim magis elegantes,

A universa mundi regna inde ei monstraret: & quod præcipit Moyses exterminari omne masculinum, quod octavo die non fuerit circumciliū: & Tragelaphum inter munda animalia, Gryphum inter imunda haberi; cum hic ab homine non possit capi, ille ne esse quidem: licet Gryphus & Tragelaphos & esse & capi proditum sit à Veteribus: sabbatho iter loco suo non moveri, nec onus levare; & quod habent Evangelia: *Neminem in via salutaveritis*; duas neutiquam habendas tunicas nec calceamenta: dexteram percutienti maxillam, sinistram esse præbendam, *cum omnis*, inquit, *qui percutit dextra manu sinistram percutiat maxillam*; oculum, qui sit offensio & scandalum; non adducendum amni contrarias, sed etiam quæ fieri minime possint, in litera contineri. Subnectit postea B non omnem idcirco sese historiarum sensum aspersari, cum multa sint, quæ secundum historiam constant, quæ ea qua nudum sensum continent spiritalē; cujusmodi nonnulla commemorat, puta Decalogi præcepta. Deinde vero multam adhibendam ait cautionem & didicisse utilem proponit; quotiescunque de Hierusalem, vel Judæa, vel Israël, vel Jacob vaticinantur aliquid Prophetæ, hoc ex ipsius Pauli instituto ad cœlestem Hierusalem, vel Judæam, vel Israël, vel Jacob anagogice esse referendum; & pari etiam modo quæcunque de Ægypto, Babylone, Tyro, & Sidone prædictum est: cum in cœlo loci sint terrenis istis cognominis, ac locorum istorum incolæ, animæ videlicet. Denique multis interpositis sic concludit: *Sunt quedam quorum significatio proprie nullus omnino potest humane lingue sermonibus explicare, sed simpliciore magis intellectu, quam ullis verborum proprietatibus declarari. Ad quam regulam etiam divinarum literarum intelligentia recinenda est, quæ scilicet ea quæ dicuntur, non pro utilitate sermonis, sed pro divinitate sancti Spiritus, qui eas conscribit inspiravit, censentur.*

III. Primum hunc interpretandæ Scripturæ morem Origenes non invenit. Scribit Eusebius lib. 2. Histo. Eccles. cap. 17. multa Philonem de Therapeutis (qui Afcetæ erant Christiani Aegyptum incolentes) commemorare: sed illud præcipue, totos in meditatione Philoſophiæ diſe traducere ſolitum fuiſſe iſtis, & in præceptis ſapientiæ ſibi traditis allegorice explicandis; quippe qui verba exiſtimarent ſigna eſſe iterum adbitarum, quæ allegoriarum opẽ ſint eruenda: atque hanc porro conſuetudinem Therapeutas illos à majoribus accepiſſe.

Δι τῆς ἀπορίας τῶν τῶν ἀρχαίων, πολλὰ μετῴκηται ὁ ἐν τοῖς ἀλληγορεῦσιν ἰδίως ἀπὸ λαϊκῶν. *Qui ſecũdũ antiquos multa monumenta doctrinæ allegorice poſita reliquerunt.* Hoc ipſum clariſſime Philonem ſuis verbis repetere ait aliquibus interjectis Eusebius: αἱ δὲ ἱερουργίαι τῶν ἱερὰν χρημάτων τινῶν ἑαυτοῖς δι' ἰπποκρίτων ἐν ἀλληγορείαις, ἀπασα δὲ ἡ νομοθεσία δοκῶν τοῖς ἀνθρώποις πᾶσις τοῖς ἰσχυρῶν, καὶ τοῖς μὴ ἰσχυρῶν τὰς ῥήτας λέγειν, ἡ δὲ ἐκπονομένην ὁ λῆξιν ἀσφαλῶς γινώσκοντες.

autem ſacras Scripturas figurate per allegorias. Vnde vix quippe Lex viris illis integrali ſimilis eſſe videtur: & corpus quidem ipſa eſſe verba, animam autem eſſe deliteſcentem & occultum ſcũrum, qui abſcẽdari non poteſt. Cum imilitudinẽ Origenes quoque uſurpavit, ut ſuperius dictũ eſt. Itaque ſi ſtare velimus id quod ſcribit de Philone Photius Cod. roſ. c. 6. c. 8. οἶμαι, καὶ πᾶς ὁ ἀλλογεῦσιν ὁ γραφῶν ἐν τῇ ἐκκλησίᾳ λόγος ὅς ἐστιν ἀρχὴν εἰσαγωγῆς.

Ex eo, opinor, omnis allegorica Scripturæ interpretatio in Eccleſiam irruendi habuit initium; & quod ait Bellarminus, Teſtamenti Veteris Scripturas Philonem primum expoſuiſſe, ita accipiendum eſt, primum eorum eſſe Philonem, quorum expoſitiones in Teſtamentũ Vetus ad hanc ætatem pervenerunt. Cum veteres ergo Therapeutæ majorum ſuorum inſtituta perſequentes Scripturas allegorice explanationibus illuſtrarent, hanc ab illis conſuetudinem accepiſſe Philonem ipſum veriſſime eſt, cujus luculentiæ in Scripturam allegorice ſuperfũnt. Ariſtobolus quoque Judæus Philone vetuſtorũ Commentariis ſuis in Pentateuchum Moſis, allegorias inferuerat. At Porphyrius apud eundem Eusebium lib. 6. Histo. cap. 19. refert, Origenem ex aſſidua libroꝝ Chæremonis Stoici, & Cornuti tractatione, hauſtum hunc allegoriarum modum ad Scripturas ſacras tranſtuliffẽ. Cur non & eo impuſſum dicam Metrodori Lampſaceni exem- plo, quem narrat Tatianus totum Homerum in allegorias traxiſſe, & Heraclidis Pontici Homerum allegoriarum ſcriptoris? Equidem præter ſuperiora Paulum præcipue Origenem auctorem fuiſſe cenſeo, cur allegoricas expoſitiones feſtaretur: iſam namque in Epĩſtola ad Galatas per allegoriam dicta ſciſcit, quæ in Scriptura de Iſaaco & Iſmaële, hoc ex ancilla nato, illo eſt libera, commemoratur. Inde Origenes lib. 4. contr. Celſi, νόμος τις καὶ θεοπαρονομας ἀνὰ τῆς ἐκκλησίας ἡ καὶ ἡμεῖς διδασκαλὴν, αὐτὴ ἀνὰ τὸν δόξον παρὰ τὴν φημίαν, ὅς τις τις ἱερὰν διανοήσας ἀνὰ τὴν ἀρχαίαν τὴν προφητείαν λέγει τοῖς μοι δι' νόμον ἀναγνωσκόντες, τὸ νόμον οὐ ἀνέστη: quæ verba habentur Gal. 4. 21. Itaque arceſſitis à Paulo teſtimoniis allegorias ſuas tueri conſueverat Origenes: velut illo Pauli 1. Cor. 10. 4. Bibebant autem de ſpiritali conſequentẽ eos petra; petra autem erat Chriſtus: & iſto ẽ2. Cor. 3. 6. *Qui & idoncos nos fecit miniſtros Novi Teſtamenti, non literæ, ſed ſpiritus: Litera enim occidit, ſpiritus autem vivificat:* & reliquo capite, ac ſequenti, ex quo illud

y 3

præcipue usurpabat: *Habemus autem thesaurum istum in vasis fictilibus*; & hoc etiam è Col. 2. A 16, 17. *Nemo ergo vos iudicet in cibo aut in potu, aut in parte dieti, aut neomentie, aut Sabbathorum; Quæ sunt umbra futurorum, corpus autem Christi*, aliisque multis, quæ libr. 4. de princip. cap. 2. & libr. 4. contr. Cels. recitantur. Nonnulla quoque Johannes, nonnulla etiam Christus Dominus ad allegoriam trahenda docuit: quibus exemplis fretus Origenes in allegorias poterat excurrere, si modum tenuisset. At Celsus ejusmodi interpretationes in calumniam traherat, cum diceret multa in Scripturis haberi honestati morum parum consentanea, iisque allegoriarum prætextum à Judæis & Christianis consulto obtendi, cum omnem tamen allegoriam respuerent, ac meræ essent fabulæ. Respondet Origenes in eam sententiam, quasdam historias historicum complecti sensum, quasdam dedita opera ad id esse scriptas, ut allegorice interpretentur: cui multis Scripturæ locis fidem facit. Tum quia adjecerat B Celsus conscriptas in Libros sacros allegorias turpes esse & absurdas, hoc in Philonis vel Aristobuli Commentarios jactum suspicatur Origenes ab impuro Sophista, quamvis multa inde Græci Philosophi suos in usus excerpterint: Numenium quoque Pythagoreum, πολλὰ καὶ ἐπὶ συζητημάτων ἀπὲρ ἐκείνου τὰ μυστικά, καὶ τῶν σοφιστῶν, καὶ τῶν ἀπιδότων, αὐτὰ προποιοῦντε. Atque hæc Adamantio ad interpretandam allegorice Scripturam alluxisse faciem reperio. Quo eum etiam perpulit præbita à Marcione occasio, pestifero Hæretico, qui cum perperis velitationibus conflictabatur: is enim cum allegorias à Scripturæ expositionibus penitus excluderet, ejus oppugnandi studio contraria omnia secutus est, allegoriisque consulto indulgit. Quod & adversus literæ sectatores factum ab eo conicere licet ex iis quæ Homilia 14. in Levit. ipse conscripsit.

IV. Attamen accuratius scripta ejus evolventi multa occurrunt, in quibus suam literæ dignitatem servat, & de ea aqua ac recta scribit; historicum in aliquibus admittens sensum, allegoricum in pluribus, in multis utrumque. Quid utilitatis illi ad populum peroranti, quam mysticæ expositioni interpretationem literæ veluti fundamentum subternere? Homilia quidem priore in Genesin versum 27. & 28. primi capitis edisserens ab explanatione literæ auspiciatus ad allegoriam transit. Homilia sequenti verba facturus de fabrica arcæ Noë: *Primo omnium, inquit, videamus quæ de ea secundum literam referuntur, & quæstiones proponentes quæ obijci à pluribus solent, etiam absolutiones earum ex his quæ nobis sunt à majoribus tradita, requiramus; ut cum hujusmodi fundamenta jecerimus, ab historia textu possimus ascendere ad spirituales intelligentias mysticum & allegoricum sensum, & si quid in eis arcanum continetur, aperire.* Homilia 7. in Genes. de Isaac & Ismaele agens Apostolum narrat allegorice interpretandam eorum historiam censuisse; tum ait: *Quid ergo? Isaac non est secundum carnem natus? non cum peperit Sara: non est circumcisus? hoc ipsum quod ludebat cum Ismaele, non in carne ludebat? Hoc est enim quod mirabile est in Apostoli sensu, quod de quibus non potest dubitari, quin secundum carnem gesta sint, hæc ille dicit esse allegorica: ut nos quid faciendum sit in cæteris noverimus, & in his maxime, in quibus nihil divina lege dignum historia videtur indicare narratio.* Homilia 14. in Levit. *Cum Scripturas quis legit, & literam quidem sequitur, intellectum autem repudiatur spiritalem, hic matrem quidem Israelitam habet, id est literam; sensum vero, quia spiritalem non sequitur, sed carnalem, isti est Ægyptius pater: & mox: Nos vero qui ex utroque genere Israelitam sumus, & literam, & spiritum in Scripturis sanctis defendimus.* Totam vero in ejus rei tractatione E Homiliam contrivit, quæ undecima est in Num. ubi de primitiarum oblatione disputans, *Hanc ergo Legem, inquit, observari etiam secundum literam, sicut & alia nonnulla, necessarium putat.* Postea sic ait: *Sunt qui ita dicant, quia si aliquid Domino observandum est secundum literam, cur non & cuncta servantur? Si vero ad spiritalem intelligentiam, quæ Lex continet, referenda sunt, nihil omnino secundum literam, sed spiritualiter debent uni versæ discerni.* Nos autem utriusque assertionis insolentiam temperantes, qualis regula in hujusmodi Legis sermonibus observanda sit, ex auctoritate divinarum Scripturarum proferre tentabimus. Tum haberi dicit in Scriptura Leges, mandata, justificationes, præcepta, testimonia, & judicia, à se invicem discreta & diversa, quæ neutiquam permiscenda & confundenda sint, licet hæc omnia nonnunquam unico Legis nomine significantur: Legem ergo, juxta Apostolum, umbram habere futurorum bonorum; reliqua non item: hæc ergo singula, quæ nequaquam penitus secundum literam observanda dicit Apostolus, omnia fere apud Moysen sub Legis titulo designari: quæ autem mandati nomine censentur, puta isthæc: *Non occides, non adulterium facies, non furaberis, & reliqua hujusmodi, secundum literam esse observanda; nam quid opus est in his allegoriam querere, cum adificet etiam litera: inde sic concludit: Ostendimus ergo esse quadam quæ omnino non sunt servanda secundum literam Legis, & esse quadam quæ allegoriæ penitus immutare non debet, sed omnimodo, ita ut Scripturæ de iis continent, observanda sunt.* Ostendit postmodum aliqua secundum literam servanda esse, & allegoricum tamen sensum complecti, velut illud: *Propter hoc relinquet homo patrem & matrem, & adhaerebit uxori suæ, & erunt duo in carne una, quod juxta Apostolum & mysteria continet, & secundum literam observandum est.* In hoc etiam censu ea collocat quæ de

Ismaele

A Ismaele & Isaac in Scripturis tradita ad allegoriam Paulus retulit, & quæ de primitiis offerendis faciuntur. Subjungit denique: *Ostendimus, (ut opinor) auctoritate Scripturæ divi-
na, ex his quæ in Lege scripta sunt, aliqua penitus refugienda esse, & cavenda, ne secundum literam
ab Evangelii discipulis observentur; quedam vero omnimode, ut scripta sunt, obtinenda; alia
autem habere quidem secundum literam veritatem sui, recipere tamen utiliter & necessario etiam
allegoricum sensum.* Atque eorum discretionem sapienti Scripturarum interpreti permittit.
Constat certe plerisque locis sensum utrumque admittere Codices sacros, ut testis est ipse
Paulus 1. Corinth. 10. 1. & Galat. 4. 24. constat & illud, solam in nonnullis allegoriam
esse requirendam; quidquid contra obtendant Scholastici quidam; velut ubi de sponta-
nea sui ipsius castratione Christus loquitur: atque in istis verum est quod ait Hieronymus
B Apolog. 1. in Rufin. cap. 6. *Quando dico tropicam intelligentiam, doceo verum non esse quod
dicitur, sed allegoria nullo figuratum.* Non alium autem aliis inesse sensum quam histori-
cum censent aliqui. At Origenes etiam si hunc solummodo in aliquibus requirendum
esse sensum putet, ne hæc quidem tamen mysteriis vacare existimat; hujus enim illud
pronuntiatum est Homil. 1. in Exod. *Ego credens verbis Domini mei Iesu Christi, in Lege &
Prophetis jota quidem unum, aut unum apicem non puto esse mysteriis vacuum, nec puto aliquid
horum transire posse, donec omnia fiant.* Unde libr. 4. *Dei aggr.* cap. 2. pleraque Scriptu-
ræ sacræ mysteria hominibus ignorabilia esse fatur. Per pauca quidem, sed ad purgan-
dum Origenem satis appositæ protulit Apologiæ auctor è libr. 2. *Dei aggr.* cap. 2. magna
ex parte petita, in quibus Veteris Testamenti historias, non ficticias, sed veras esse prædicat,
C & ab his necessario admittendas, qui salutem adipisci cupiunt. Quid quod historicam sapien-
tiam, & moralem in Scriptura expositionem rimatur; velut Homil. 17. in Genes. dis-
serens de benedictionibus Patriarcharum; *Quæ res, inquit, nobis tripartitam (ut in aliis feci-
mus) explanationis materiam subjicit, ita ut benedictiones historiarum locum servant; prophetia vero
mysticum atque dogmaticum; quorum correptio & objuratio moralem dirigat stylum;* atque tripli-
cem hanc explanationem in reliqua Homilia persequitur. Quæ quidem in Origenis gratiam
ab Interpretibus conficta & interpolata ne caussere: ecce enim tibi illud Tomo 15. in Matth.
p. 382. dictum hoc Christi: *Si vis perfectus esse, vende, vende quæ habes, & da pauperibus,* ad al-
legoriam, spectat litera converti vetantem, & ne quis id attentare audeat, historiis Ethnico-
rum quibusdam absterrentem.

D V. His animadversis facilis est jam dijudicatio, æquane censura Origenem vexa-
verit Eustathius Antiochenus, qui acerrime præ reliquis ipsius allegorias infectatus est in
Diagnostico de engastrimytho. Ac primum id queritur, eum cetera allegoriis alioqui
pervertere solum, Deos illos quos de terra ascendentes videre se, Sauli dicebat Pythonissa
1. Reg. 28. 13. ad literam exposuisse. Profecto de illa Samuelis evocatione idem quod
Origenes plurimi tradiderunt; ut dicemus infra. In eo autem quod Angelum simul cum
illo ascendisse ratus est, multorum quoque juvatur suffragiis, qui Angelos *ἰεροποῦντες*
animabus adjungunt, quemadmodum superius ostendimus. Nullam ergo sui carpendi
ansam hic obtulit. Difficilior ejus foret defensio, si id objecisset, quod à multis objici so-
let, omnia eum fere in allegoricum traxisse sensum, præterquam illud Sospitatoris, quo vo-
luntariam sui ipsius, cælestis regni consequendi causâ, executionem commendat, & illud
E quo unicam servandam tunicam, abjicienda calceamenta, in crastinum nequiquam pro-
spiciendum esse ait; quæ allegoricam tamen interpretationem maxime omnium postula-
bant. Attamen temerarius juvenilis ætatis calor excusationi est, quo vigente talia atten-
tavit; sed prodeuntibus annis mutasse consilium id mihi persuadet, quod spontaneam
castrationem damnaverit Tom. 15 in Matth. p. 368. ut alibi à nobis observatum est. Alte-
rum id expostulat Eustathius, quod Paradisum terrestrem, & fructiferas Paradisi arbores
allegorica expositione aboleverit. Hoc ipsum fere criminati sunt, quotquot allegoricas
ipsius interpretationes damnasse notavimus. At patrocinatur Philo Judæus, è cujus libris
Dei economias, & Allegor. Leg. 1. suam de Paradiso sententiam mutuatus est. Futilis est
F sequens Eustathii cavillatio in vocabulo *μῦθος*, quo Paradisi historiam Origenes appel-
lavit; cum Grammatici sciant *μῦθος* nomine res quoque vere gestas significari, quemad-
modum Historiarum nomine fabulæ quoque nonnunquam intelliguntur. Propertius libr.
4. Eleg. 1. *Hæcenus historie*, cum Trojæ fabulas fuisset persecutus, Pergit conqueri Eusta-
thius, quod effoscos ab Abrahamo puteos in allegoriam derivaverit, qui sua tamen ætate
supererant. Verum vel illud postremum iniquam ejus criminationem satis refellit; nam
Origeni quitor in Judæa transegit annos, ignoti esse non potuerunt hi putei; tamne vero
projecti ipsum pudoris fuisse credemus, ut rem in propatulo positam, & omnium oculis
obviam, commentitiam esse ac fictitiam affirmaverit? Isaaci præterea & Rebecca res
gestas immutasse eum refert. Certe Homilia 10. in Genes. quam hic designasse videtur Eu-
stathius, id habet Origenes: *Sæpe jam dixi, quod in his non historiae narrantur, sed mysteria con-*
texun-

resantur: quod ita intelligo, narrari historias quidem, sed non tam id agi, quam mysteria A
 contexi: cum & Homiliarum in Genes. Scripturam asserat, non tantum historicis servire
 narrationibus, quantum rebus & sensibus mysticis. Sin secus sensit, Eustathii querelam
 probo. Dictum illud quoque de iis velim, quæ peccata ab eo circa Jobi historiam idem
 ait. Iniquum vero prorsus & ineptum est quod subjicit, perperam ab Origene Lazarum,
 quem propter virtutem Christus diligebat, in hominem peccatis laborantem anagogica in-
 terpretatione fuisse mutatum. Consultat Lector Tomum 28. in Johann. pag. 349. Orige-
 nem culpa immunem comperiet: nam postquam Lazari historiam, juxta literam, fuisse ex-
 plicavit, hac præterea homines signari addit, qui peccatis admissis, amicitia cum Jesu prius
 contracta, quæ animæ vita est, excidunt, & novis rursus gratiæ auxiliis excitati eandem re-
 cuperant. Aliud est autem laborare peccatis, aliud hominis peccatis laborantis imaginem B
 gerere: postremum hoc Lazaro tribuit Origenes, prius vero minime. Quid ad sequentia
 porro respondeam, non habeo, in quibus insinuat Adamantius, quod contra Evangelii
 auctoritatem Judæos negavit lapides in Christum jaciendos sustulisse, remque ad Tropolo-
 giam detorserit: nam vetustate imminutis Commentariis in Johannem, pars illa intercidit,
 in qua hæc Evangelii narratio explanatur. Quomodo ergo ab Origene accepta sit, incer-
 tum est. Denique ægre Eustathio est, quod argumentis ex nominum interpretatione pe-
 titis, in allegorias Adamantius nonnunquam excurrat, cum duo sepiissime homines moribus
 & ratione vitæ penitus discordes idem tamen nomen gerant. At non tam inde allegorias O-
 rigenem arcescere verum est, quam aliunde petitas hoc insuper argumento, quantumvis levi
 confirmare. C

QUÆSTIO DECIMAQUARTA ET ULTIMA.

QUÆSTIUNCULAS ALIQUOT QUASI PER SATURAM COMPLEXA.

I. *Queritur Originis sententia de ligandi & solvendi potestate Sacerdotibus concessa.*
 II. *Excutitur ejusdem de Eucharistia opinio.* III. *Quedam ipsius de matrimonio dogma-
 ta notantur.* IV. *Utrum magicis artibus faverit, exploratur.* V. *De Engastrimytho
 quid statuerit.* VI. *Ecquid de mendacio.* VII. *De jurejurando.* D

I. **P**OSTREMAM hanc quæstionem aperiet brevis de Sacerdotum potestate, juxta
 Originis sententiam, disputatio. Is Tomo 12. in Matth. pag. 279. scribit potesta-
 tem clavium habere Episcopos, & quæ ab ipsis vel ligata vel soluta sunt in terris, liga-
 ta esse & soluta in cælo; si modo Petri virtutes æmulentur: sin peccatorum vinculis alligati
 teneantur, frustra eos ligare & solvere. Quod si meritis licet ac pietate inferiores Petro, ni-
 hilominus ligatum iri sperent in cælo, & solutum, quæ in terris ligaverint & solverint; legiti- E
 mum eos Scripturarum ignorare sensum, & superbia excæcatos esse. In hunc locum anno-
 tat Sixtus Senensis alludere Origene ad errorem ab Hulsitis postmodum propugnatum,
 qui Papæ & Episcoporum potestatem ex morum sanctitate pendere volebant, ut quotiescun-
 que peccando fierent Petri dissimiles, una potestatem ipsius amitterent; damnatumque hunc
 esse à Trid. Syn. Sess. 14. Can. 10. his verbis: *Si quis dixerit Sacerdotes qui in peccato mortali sunt,
 potestatem ligandi & solvendi non habere, anathema esto.* Assentior Sixto, & peccare ajo Orige-
 nem, atque hanc videri amplecti hæresin, in qua deinde versati sunt Donatistæ, cum à Sacer-
 dotum sanctitate Ecclesiæ potestatem suspenderunt. Attamen commodam hæc possunt in-
 terpretationem admittere. Frustra, inquit, ligandi vel solvendi potestatem sibi arrogant
 Episcopi, quæ Petro præcipue concessa est, nisi eadem qua Petrus sanctitate & æquitate flo- F
 reant: hoc est, nisi eandem quam Petrus æquitatem in solvendo & ligando adhibeant. Cum
 ergo tam sancte jure suo Petrus uteretur, ut eos tantum criminibus solveret, qui id pœniten-
 tiæ suæ & pietate essent promeriti, solos noxios ligaret; si quis Episcopus Petro dissimilis pote-
 state abutens sua infontes ligaverit, indignos solverit, non perinde in cælo se res habebit. Sub-
 sidio est Origeni istud Hieronymi libr. 3. in Matth. 16. 19. *Istum locum Episcopi & Presbyteri non
 intelligentes aliquid sibi de Phariseorum assumunt supercilio, ut vel damnent innocentes, vel solvere
 se noxios arbitrentur, cum apud Deum non sententia Sacerdotum, sed reorum vita queratur.* Noxios
 dicit, qui noxis impliciti, nulla scelerum pœnitundine tanguntur: alioqui nemo solvi potest
 nisi noxius.

Asserit præterea Origenes Tomo 13. in Matth. p. 336. ligandi & solvendi potestatem
 omni-

A omnibus à Christo fuisse concessam, quicumque noxios ter reprehenderint. Ita Tomo 12. pag. 275. omnem Christi discipulum petram esse ait, super quam Ecclesia Christi ædificatur; celi claves perfectis quibusque tribui, & quæcunque tandem Petro pollicitus est Christus adepturum, quisquis Petro similem se præstiterit. Verum posteriora hæc allegorice dicta esse, non dogmatice, illud evincit quod subest: *εἰ τις λέγει τὸ το (οὐ εἰ δὲ χρεῖσθαι, ὁ ἴσως ἔστι τὸ ζῶν) ὁπὸς αὐτὸ (ἡγεῖται,) ἡ σαρκὸς καὶ αἵματος ἀποκαλυφάντων αὐτῷ, ἀλλὰ ὅτι ἐν τοῖς ἐξουσίαις πατρὸς, πνεύματος ἁγίου, καὶ ὁπὸς τὸ πνεῦμα αὐτῷ δίδωσκει, ὁπὸς πατὴρ καὶ ἡμεῖς ὁπὸς πνεύματος ἁγίου ἐκείνου.* Ostendunt idem & sequentia, in quibus portas Inferi esse peccata, hæreses esse Dæmones, regna cælorum virtutes esse dicit. Priore autem, quem laudavimus, loco, licet ligandi & solvendi potestatem omnibus tribuat, quicumque ter peccantes corripuerint; peculiari tamen modo, & pleniori potestate, ac potiori jure Petro id concessum fuisse vult, cum in uno duntaxat cælo solvere illos & ligare posse affirmet, Petrum autem in omnibus. Adde easdem apud Patres sæpe locutiones occurrere, quæ ad rectam itidem interpretationem revocandæ sunt. Irenæus libr. 4. cap. 20. *Omnes justis sacerdotalem habent ordinem.* Tertullianus libr. de exhortatione castitatis, cap. 7. *Nonne & Laici sacerdotes sumus? Scriptum est: Regnum quoque nos, & sacerdotes Deo, & Patri suo fecit.* Gregorius Nyssenus libr. de perfectione: *ἡ τὴν ἐκ τῶν ὁρίων πύργων καὶ ἡμεῖς ἐκείνην, καὶ ὁπὸς ἐκείνην, ἐν ἧν τῇ πύργῳ φῶς τοῦ ἀγίου καὶ ἀμύδαντος.* Per hæc & his similia nos quoque petra erimus, imitantes, quoad ejus fieri potest, in mutabili natura, quod constans & immutabili est. Ambrosius Comment. in Luc. 9. *Qui carnem vice-rit, Ecclesia fundamentum est, & si æquari Petro non potest, imitari potest.* deinde: *Magna autem Christi gratia, qui omnia prope vocabula sua Discipulis ipsis donavit: Ego sum, inquit, lux mundi, & id tamen, quo ipse gloriatur, Discipulis nomen indulsit, dicens: Vos estis lux mundi; Ego sum panis vivus; & Nos omnes unus panis sumus: Ego sum vitæ vera; & tibi dicit: Plantavi te vitem fructuosam omnem veram. Petra est Christus (Bibebant enim de spiritali sequente petra; petra autem erat Christus); etiam Discipulo suo hujus vocabuli gratiam non negavit, ut & ipse sit Petrus, quod de petra habeat soliditatem constantiam, fidei firmitatem. Enitere ergo ut & tu petra sis.* Augustinus libr. 2. Quæst. Evang. cap. 49. *Sacerdotium vero Iudeorum nemo fere fidelium dubitat figuram fuisse sacerdotii regalis, quod est in Ecclesia, quo consecrantur omnes pertinentes ad corpus Christi, summi & veri principes Sacerdotum. Nam nunc & omnes unguuntur, quod tunc Regibus tantum & Sacerdotibus fiebat. Et quod ait Petrus ad Christianum populum scribens: Regale sacerdotium, utrumque nomen illi populo convenire declaravit, quo illa unctio pertinebat.* Ligandi quoque & solvendi potestatem eorum omnium, qui peccantes fratres oburgationibus incescunt, communem esse volunt Augustinus de verbo Domini, Homil. 15. Theophylactus in Matth. 18, 18. & Anastasius Nice-nus Quæst. 61.

II. Magnis vero & repetitis controversiis vexatus est ille Origenis de Eucharistia locus, quem hic Tomo 11. in Matth. pag. 253, 254. exhibemus. Summa illius hæc est: Quendam objicit sibi dicentem, cum juxta Christi pronuntiatum, quod in os intrat, hominem non inquinat, ita quod in os intrat, hominem sanctum non efficere, licet secus de pane Christi simpliciores sentiant. Respondet Origenes, quemadmodum non cibus edentem inquinat, sed ejus conscientia qui cum dubitatione comedit; & quemadmodum impuro homini mundum nihil est, non ex se, sed propter impuri hujus hominis immunditiam; ita quod per verbum Dei, & precem consecratum est, non ex se comedentem efficere sanctum, alioquin & ei qui peccatis pollutus comedit, sanctitatem collaturum; sed ex eo tum emolumentum capi, cum pure mente, & integra conscientia accipitur: neque abstinendo ab hoc pane vel eundem comedendo, ex hac abstinencia vel esu, bono aliquo nos fraudari vel augeri, sed ita duntaxat, si vel nequam vel probi sumus, dicente Paulo 1. Corinth. 8. vers. 8. *Neque enim si manducaverimus, abundabimus; neque si non manducaverimus, deficiemus.* Subjungit præterea, quemadmodum in ventrem demittitur, quod intrat in os, ac deinde ejicitur in secessum; ita panem consecratum, secundum id quod materia concretum huic inest, in ventrem demitti, & ejici in secessum, sed per preceationem quæ illi accessit, utilem comedenti effici pro ejus fidei portione; nec panis materiam, sed prolatum super eo sermonem, cum juvare, qui non indigne ipsum comedit. Denique panem illum, typicum & symbolicum corpus appellat. Reliqua ad esum corporis Christi spiritalem pertinent, non sacramentalem ut superiora, contra quam opinatus est Vincentius Bellovacensis Specul. doctrinal. libr. 18. cap. 43. Origenem hac de causa immerito castigans. Facilis est loci hujus juxta Ecclesiæ doctrinam expositio: nam ut ex corporis Christi esu adjumentum quis capiat, non esus ipse sufficit, sed integra præterea & intaminata mens requiritur, alioquin judicium sibi manducat & bibit, qui noxis pollutus ad altaris sacramentum accedit. Itaque non ex se solum & simpliciter edenti sanctitatem confert, sed ita, si ab edente certa fides, & purus animus adhibeantur. Similiter homo hoc abstinens Sacramento, vel quod

nondum sibi sit satis probatus, vel quod nondum iustam attigerit *etatem*, vel alia quavis A legitima de causa, detrimentum ex hac abstinencia non capit; imo nec bono aliquo inde privari, ait Origenes; quod ita intelligo; cum homo nondum sibi satis probatus, vel alicujus criminis sibi conscius, si ad altaris Sacramentum accedat, iudicium sibi manducet & bibat, atque ex hoc esu & potu mortem animæ suæ consciscat, nedum fructum aliquem inde percipiat, sequitur ut si hæc reformidans Sacramento abstineat, bono aliquo non privetur, dum non sumit corpus Christi; cum malum tantum fuisset nactus; si sumisset. Materia autem constans illa panis pars, quam in secessum ejici ait, ea sunt accidentia materiæ panis in hærentia & ejus propria, quæ corrupta à stomacho, & in novam conversam substantiam, vel in secessum abeunt, vel humani corporis formam induunt. Precationem vero illam, quæ panem comedentibus utilem efficit, & sermonem super pane B prolatum, quid aliud esse dicam, quam mystica illa verba, quibus panis consecratur, & quæ *evxw* ac mysticam precem nonnulli Patres appellant? quia precationem, licet non expressam, involunt, qua Deum rogat Sacerdos, ut prolatis à se mysticis verbis idem efficiat, quod effecit olim, cum eadem ipse proferret. Atque per hæc cum panis in corpus Christi efficiatur conversio, comedentem accidentia illa minime juvant, sed per mystica illa verba fit, ut esu corporis Christi adjuvemur. Typicum denique & symbolicum corpus appellat, vel quod sub specie & similitudine panis delitescat; & cum corpus Christi re ipsa sit, typo & symbolo panis esse videatur; quod idem est ac si sacramentale dixisset, quia non nudum Christi contingimus corpus, sed sub symbolis involutum. Quapropter Homilia 7. in Levit. sic dislerit Adamantius: *Est & in Novo Testamento litera, C quæ occidat eum, qui non spiritualiter quæ dicuntur, adverterit. Si enim secundum literam sequaris hoc ipsum quod dictum est: Nisi manducaveritis carnem meam, & biberitis sanguinem meum; occidit hæc litera.* Spiritualiter hæc intelligi jubet, quia sacramentaliter carnem suam manducari & sanguinem suum bibi facit Christus, non quo modo carnes alias dentibus comminimus. Nec responsionis hujus robur infringit Edmundus Albertinus, cum ait, negare illic Origenem comedi carnem Christi secundum literam; quisquis autem comedit Christi carnem, licet non in propria specie & figura comedat, Christi tamen carnem secundum literam comedere. Infirior enim carnem Christi cum comedere secundum literam, qui illam non in propria specie & figura comedit; nam comedere secundum literam, illud est, ita comedere; quomodo ciculenta comedere consuevimus, nimirum ori inserta dentibus permolare, lingua versare, palato degustare, gula sorbere, in ventriculum demissa concoquere, intestinis excepta à fecibus secernere, & in corporis alimentum distribuere. hac ratione cum Christi caro neutiquam à nobis comedatur, non comeditur profecto secundum literam, sed sacramentaliter. Vel eucharisticum panem eatenus appellat Origenes corpus typicum & symbolicum, non quatenus absentis corporis Christi typus est & symbolum, quod vult Edmundus Albertinus, alique cum eo heterodoxi: sed quatenus, cum re ipsa sit corpus Christi, aliarum rerum typus est & symbolum, puta sui ipsius extra Sacramentum, ut fuit olim in cruce, & ut est nunc in cælo; vel resurrectionis nostræ, juxta Nicæanum Concilium; vel *unius illius corporis, cujus ipse (Salvator) caput existit, cuique nos, tanquam membra, arctissima fidei spei, & charitatis connexione adstrictos esse voluit*, juxta Tridentini Patres; vel fidei & promissionis, juxta Clementem Alexandrinum. Penitus confirmant expositionem istam similes locutiones Origenis, in quibus res quædam symbolicæ appellantur, vel symbolice tales, talesve esse dicuntur: non quod revera tales, talesve non sint sed quod cum tales, talesve revera sint, aliarum tamen rerum symbola sint. Sic Tomo 32. in Johann. pag. 405. Johannem ait symbolice recubuisse in sinu Christi: non quod revera in sinu Christi non recubuerit, sed quod recubitus ille symbolum esset propensæ affectus & pronæ fidei quam erga Christum gerebat Johannes. Similiter Tomo eodem pag. 412. ait, symbolice noctem fuisse, cum Jesum proditurus Judas exiit; non quod revera nox non esset, Johannes quippe noctem fuisse scribit cap. 13. vers. 30. sed quod nox illa symbolum esset noctis alterius quæ Judæ animo incubabat. Quin etiam Tomo 14. in Matth. pag. 363. Paulum jussisse ait, ut Episcopus, Presbyter, & Diaconus, quos symbola fuisse vult verarum rerum, symbolice monogami sint; non quod revera monogamos non esse velit, tales enim esse debere satis hoc loco docet; sed quod monogamia illa symbolum sit munditiei animæ, quam tueri debent, qui sacra administrant. Idem præterea Tomo 16. in Matth. pag. 410. summum Judæorum Sacerdotem, symbolicum appellat; non quod Sacerdos revera non esset: quis enim hoc neget? sed quod symbolum esset veri Sacerdotis Christi. Ibidem sacrificia Mosaicæ Legis, symbolica appellat: non quod revera sacrificia non essent; sed quod symbola essent sacrificiorum quæ fiunt pro peccatis. Addit demum, cum subjugi, corpore nempe suo, vinctum Jesum excepit vera Jerusalem, superna scilicet, tunc dissipatam fuisse Jerusalem, quæ umbra est: umbram dicens, pro eo quod symbolum dixerat: non quod Jeru-

Albert. de
sacr. Euch.
lib. 2. in
Exam. re-
sim. Orig.
cap. 1.

A Jerusalem inferior, terrenanimum, revera Jerusalem non esset; sed quod umbra esset & symbolum supernæ Jerusalem. Pari modo igitur, cum corpus Christi appellat symbolum & typicum, non illic revera adesse negat Christi corpus, sed præsens illic Christi corpus symbolum & typum esse vult rerum aliarum, earum nempe quas commemoravimus, puta sui ipsius extra Sacramentum. Id quod satis indicat Origenes, cum proxime subiungit: *πάντα δὲ διὰ τοῦ ἁγίου πνεύματος ἡ λόγος, ὅς ἐστιν ὁ αὐτός, καὶ ὁ ἀληθὴς θεός.* Multa autem de ipso verbo dici possint, quod caro factum est, verusque cibus, &c. in quibus differit de Christi corpore extra Sacramentum. Nulla hac, quam damus, aptior vel solidior excogitari potest loci huius solutio, utpote quæ ex consimilibus Scriptoris ejusdem testimoniis petita sit, & mentem ipsius manifesto declaret. Frustra igitur ex superioribus Adamantii de B Eucharistia verbis præsidium causæ suæ arcescere conati sunt multi temporum istorum Heterodoxi. Frustra quoque locum ab Hæreticis depravatum suspicatus est Sixtus Senensis Biblioth. lib. 6. Annot. 66. Frustra ab Erasmo interprete corruptum conjectati sunt Genebrardus, & Perronius; cum integritatem loci manu scriptorum Codicum Græcorum consensus aperte probet.

Præter duo illa Origenis testimonia, quibus de Eucharistiæ sacramento perperam sensisse visus est, alia quatuor generis ejusdem affert Petrus Martyr in libro contra Gardinærum, unde causam suam non parum confirmari putat. Prior locus depromptus est ex Homil. 16. in Num. *Bibere dicimus sanguinem Christi non solum sacramentorum ritu, sed & cum sermones ejus recipimus, in quibus vita consistit, sicut & ipse dicit: Verba quæ locutus sum, Spiritus & vita est.* At manifeste facit illud pro Catholica causa, nam sacramentalem sanguinis Christi potationem ab alia secernit, quæ verbum Christi auribus & mente, spiritali quodam modo bibitur. Nec plus valet pro adversariorum partibus alterum hoc è Tract. 35. in Matth. *Panis iste quem Deus verbum corpus suum esse fatetur, verbum est nutritorium animarum, Verbum de Deo Verbo procedens, & panis de pane caelesti:* cui consimilia reperire est Homil. 7. in Levitic. ab Hermannò Bodio in Collectaneis adversus Catholicam doctrinam usurpata: nam si juxta literam id sumendum putamus, ut fumendum vult Martyr, quomodo panis ille qui cœnanti Christo oblatus est, fractus, & Discipulis distributus, quemque suum esse corpus dixit Christus, nihil aliud est quam *verbum animarum nutritorium*, quod contendit Bodius? quomodo panis ille, secundum id quod ex materia concretum habet, in ventrem abit, & in secessum ejicitur, ut ex D Origenis Tomo II. in Matth. objecisse Martyrem supra notavimus, si panis ille *Verbum est animarum nutritorium*? Certe tota hæc Origenis de pane illo dissertatio Tractat. 35. in Matth. allegorica est. Nec validius est, quod hinc colligit Martyr corpus Christi esse panem, cum scripserit Origenes: *Panis iste, quem Deus Verbum corpus suum esse fatetur.* Panis enim dicitur corpus Christi, quia panis fuit, & nunc quoque cum corpus Christi est, panis speciem gerit. Hinc appellatur etiam *αἶμα* & *ἀρτοποιία* & consecratus panis, hoc est, ut sic loquar, panis transubstantiatus in corpus Christi.

Apertissima vero loci tertii sententia, ut frustra eam perversa explicatione corrumpere Martyr contendat. Talis ille est Hom. 9. in Lev. *Ritus quidem apud Veteres propitiationis pro hominibus qui fiebat ad Deum, qualiter celebraretur, edocuit: sed tu qui ad Christum venisti, Pontificem verum, qui sanguine suo Deum tibi propitium fecit, & reconciliavit te Patri, non hæreas in sanguine carnis, sed discite potius sanguinem Verbi, & audite ipsum tibi dicentem, quia hic sanguis meus est, qui pro vobis effundetur in remissionem peccatorum.* Agitur hoc loco de sacrificiis Mosaicis, quæ figura erant mortis Christi: idcirco non hærendum scribit Origenes in sanguine carnis, hoc est in sacrificiis Testamenti Veteris, sed mentem ad sanguinem Christi, & sacrificium Novæ Legis esse erigendam. Quis hic cavillationi locus?

Sumtum è libro 8. contra Cels. postremum Origenis testimonium sic se habet: *ἡμεῖς δὲ τὸ πνεῦμα ἡμῶν ἐν ἡμῶν ἐκείνῳ καὶ ἐν τῷ αἵματι καὶ ἐν τῷ σώματι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τῷ ἁγίῳ πνεύματι καὶ ἐν τῷ ὅλῳ τῷ ἁγίῳ πνεύματι.* Celsum refellit Origenes, qui rebus universis præfectos esse Dæmones censens, quæcunque F ad victum comparant homines, quæcunque vel edendo vel bibendo consumunt, fruges, vinum, baccas arborum, aquam, & ipsum quoque aerem, à Dæmonibus accipere arbitrabatur; multisque in contrariam adductis sententiam, concludit tandem Adamantius, panes qui nobis ad esum offeruntur, Christianos Dæmonibus acceptos non referre, sed Deo rerum conditori, eosque cum gratiarum actione recipere: ac per precationem corpus quoddam sanctum ipsos effici, sanctos efficiens quicumque eo cum sano proposito utuntur. Ad Eucharistiam minime hæc videntur pertinere. Quod & ipse fatetur Albertinus. Quod si quis tamen contradicat, non assentiar modo, sed Ecclesiæ etiam doctrinam his confirmari pertendam; panes quippe ait per precationem, per mystica nimirum verba, corpus effici sanctum, & sanctos efficiens, qui cum sano proposito eo utuntur; corpus videlicet Christi.

Albert. de
Sacram.
Euch. lib.
in Exam.
test. Orig.

Martyr succenturiatus prodit in pugnam Albertinus, recoctisque aliquot testimo-
niis ex Origene jam ante a Martyre depromtis, quatuor indidem petita de suo addit, ad
rutinam nostram revocanda. Prius habetur Tom. 32. in Johann. pag. 411. ubi de ofu-
la Judæ a Jesu porrecta disserens, vim ei quandam ac virtutem a Christo inditam fuisse
vult, quæ Judæ utilis esse potuisset, nisi offula prævertisset Satanas, & ne beneficia e-
jus vi frueretur proditor, occupato ipsius corde impedivisset. Tum id gemino illu-
strat exemplo, priore corporis & sanguinis Christi, quæ pro ejus pietate vel nequitia qui
suscepit, utilia sunt vel noxia; altero panis illius communis quo alimur, quique pro come-
dentis habitu vel sanitate confert ac vigorem, si valenti corpore; vel morbum, si febrili-
culo ac infirmo exceptus sit. Locus ita conceptus est: καὶ ὅπως δὲ ἂν καὶ ἀπιδανῶς εἰς τὸ
πᾶν λέγοιτο, ὡς περὶ τὸ ἀναζήτως ἐδόντων τὸ ἄρτον τῇ κυρίᾳ, ἢ πίνον ἀπὸ τοῦ ποτιέλου, εἰς κείμα ἐδίδει καὶ πίνει, τὸ
μῖα ἐν τῷ ἄρτῳ κρείττον, δυνάμει, καὶ ἐν τῷ ποτιέλῳ, ὑποκειμένη μὲν δὲ δίδει κρείττον, ἐνεργηζομένη
τὸ βελτίον. χεῖρον δὲ ἰμποιῶν τὸ κείμα· ἔτω τὸ δὲ τὸ ἰσὺ ἑωυτοῦ ἰμορῶν ἢν τῷ δεδόντι καὶ τοῖς λοιποῖς
δοσέσθαι ἐν τῷ λαβῆτι, φάσκει. ἀλλ' ἐκείνοις μὲν εἰς σωτηρίαν, τῷ δὲ ἰσὺ εἰς κείμα, ὡς μὲν τὸ ἑωυτοῦ
εἰς ἐκκλησίαν εἰς αὐτὸ τὸ σατανὰ νοείδω τὸ ἄρτον καὶ τὸ ποτιέλον τοῖς μὲν ἀπλυστέροις καὶ ἡ κοινότεραν αὐτῷ
τὴν εὐχέλῃαν ἐκδύχῃν τοῖς δὲ καθύστερον ἀκούειν μιμαδονίας, καὶ τὸ δευτέρω, καὶ αὐτῷ τῷ πρῶτῳ τὸ ἀληθινὸν
λόγον ἐπαρῆλταν. ὡς εἰ ἐν τῷ δευτέρῳ ἐλθόντι καὶ ὡς τὸ σωματικὸν προφικνῶνται ἄρτον πικρὸν μὲν
ὑποκείμενον αὐτῷ, εἰς ὑγίαν καὶ εὐχέλῃαν ἀναγεί. Ex his sic ratiocinatur Albertinus: Offula Ju-
dæ porrecta ejusdem erat generis ac eucharisticus panis, juxta Origenem: ἑωυτοῦ ἰμορ-
ῶν ἢν τῷ δεδόντι καὶ τοῖς λοιποῖς. atqui offula illa merus fuit panis: merus igitur & ille. At-
tendisse vero subtilis ille disputator quæ in exemplum assumuntur, in eo debere conveni-
re, cujus causa instituitur comparatio, discrepare posse in aliis, hoc est partim esse ἰμορῶν, C
partim ἑωυτοῦ. hic autem institui ab Origene comparisonem offulæ Judæ oblata cum
pane Eucharistico, non ad explicandam panis Judæ porrecti naturam, sed ad declaran-
dum ejus effectum, ac vim juvandi vel nocendi pro fumentis habitu; atque ita esse ἰμορῶν,
quoad illam efficientiam, de qua hoc loco quaeritur: ἑωυτοῦ vero quoad naturam, de qua
nulla penitus hic habita est disputatio. Fimbria vestis Christi quæ ἀμάρτησάν ἵκανεν, ex con-
tactu sacri corporis Christi virtutem contraxerat, itidem ut offula a Jesu Judæ porrecta. Fim-
briæ contactus, pro tangenti pietate vel nequitia, utilis esse poterat, vel noxius. Pari ergo
jure fimbriæ contactum cum panis Eucharistici esu comparare Origenes potuit; utraque e-
nim in eo conveniebant, quod pro tangenti & edenti habitu salubria vel damnosa esse po-
terant; in aliis discrepabant. Id si fecisset, utraque sane dicere potuisset ἰμορῶν, nempe D
quoad illam vim & efficientiam; non quoad naturam. Idem dicas de offula Eucharistico
pani assimilata. Alioqui cum offulam Judæ porrectam pani illi quo vitam sustinemus, si-
mitem esse dixit Origenes, hoc est ἰμορῶν, in eo nempe quod ut illa animæ, sic ille corpori pro
comedenti habitu robur conciliare potest, vel morbum; concludam utique eadem virtute
pollere panem nostrum quo vescimur, ac offulam illam, cui peculiarem vim contactu suo
Christus indidit: quod est absurdum. Quid si præterea offulam illam fuisse panem ipsum
Eucharisticum Judæ porrectum Origenem existimasse dicamus? Profecto locus iste con-
trarium, nihil habet huic sententiæ, quam & Cyrillus, & Anastasius Sinaita amplexi sunt. Id si
sit, plane ἰμορῶν fuerint Eucharisticus panis & offula Judæ porrecta, & quoad efficientiam, & E
quoad naturam.

Cyrrill. in
Job. 6.
Anast. O-
rat. de Sy-
naxi.

Parem prope modum adhibebimus explicationem loco alteri ex Homil. 7. in Levit.
quo agitur de præcepto Aaroni, & Sacerdotibus tradito, ne ad altare accessuri vinum bibe-
rent. Quoniam autem Lex est umbra futurorum bonorum, quid hac Lege significetur per-
scrutans Origenes Christum hunc esse Pontificem censuit, Sacerdotes Apostolos; & Chri-
stum quidem cum ad altare, crucem nempe esset accessurus, in suprema cæna vinum qui-
dem non bibisse putavit, his inductus verbis Marci 14, 25. Amen dico vobis, quia jam non
bibam de hoc genimine vitis, usque in diem illum, cum illud bibam novum in regno Patris mei: Apo-
stolos vero bibisse vinum, quia nondum ad altare crucis erant accessuri. En tibi ipsa verba:
Videamus, quomodo id vero Pontifici Christo Domino nostro, & Sacerdotibus ejus ac filijs nostris ve-
ro Apostolis possimus aptare, &c. Queritur ergo, quomodo Dominus & Salvator noster, qui est ve-
rus Pontifex, cum Discipulis suis, qui sunt veri Sacerdotes, antequam accedat ad altare Dei, bibebat
vinum; cum vero accedere cæperit, non bibebat. Venerat in hunc mundum Salvator, ut pro peccatis
nostris carnem suam offerret hostiam Deo. Hanc priusquam offerret, inter dispensationum moras
vinum bibebat: denique dicebatur homo vorax, & vini potator, amicus publicanorum & peccato-
rum. Vbi vero tempus advenit crucis suæ, accipiens, inquit, calicem benedixit & dedit Discipulis
suis, dicens: Accipite & bibite ex hoc. Vos, inquit, bibite, quia non accessuri estis ad altare. Ipse
autem tanquam accessurus ad altare, dicit de se: Amen dico vobis, quia non bibam de generatio-
ne vitis hujus, usque quo bibam illud vobiscum novum in regno Patris mei. Hinc Albertinus ef-
fici putat, Christi Discipulos merum vinum in ultima cæna bibisse, quemadmodum Aa-
ron

Aron & Sacerdotes ad altare non accessuri merum vinum bibebant; nec capere se dicit quid contra opponere possimus. Respondeo vero Origenem, cum existimavit vetus illud Levitici præceptum, quo Pontifici & Sacerdotibus ad altare accessuris vino interdicebatur, umbram eorum fuisse quæ Christo & Apostolis contingerunt, quando ille ad altare crucis accessurus vino abstinuit, hi vero nondum ad crucis altare accessuri vinum biberunt, id sibi voluisse, vinum Aaronis & Sacerdotum in eo *quod ipsum* fuisse Eucharistico vino Christi & Apostolorum, quod utroque abstinerent qui accessuri erant ad altare, ab iis vero qui non essent accessuri ad altare utrumque biberetur; quæ de re scilicet hoc loco agebatur: in aliis autem fuisse *utroque*, ac in eo præcipue quod Aaronis & Sacerdotum vinum, merum esset vinum; Christi vero & Discipulorum, specie duntaxat. Urgebit vero aliquis dicens, nulla hic nota distingui vinum illud quod cum publicanis & peccatoribus bibebat Christus, ab eo vino quo in ultima cæna abstinuit, sed utrumque opponi vino Aaronis, ac proinde simile fuisse vinum quo Christus abstinuit in postrema cæna, vino quod cum publicanis & peccatoribus bibit. Respondeo, satis fuisse Origeni, recte institui posse comparisonem vinum inter Aaronis, & vinum à Christo sive epotum in vitæ decursu cum publicanis & peccatoribus, sive non potum, sed Discipulis traditum in ultima cæna. Nam quamvis hoc specie tantum esset vinum, revera esset Christi sanguis illud vero & specie & re vinum esset, non in eo similitudinem quæsit, vel quærere debuit Origenes, quod utrumque, vinum esset vel re, vel specie, sed in eo quod illo accessurus ad altare Christus abstinuerit, illud non accessurus ad altare biberit: quemadmodum veteris Testamenti vino abstinebant Pontifices & Sacerdotes accessuri ad altare, idem vero non accessuri ad altare bibebant.

Tenue vero & infirmum tertii loci robur, quem è Prologo in Canticum profert Albertinus. In eo hominis exterioris, corporis nimirum, proprium quandam esse cibum scribit Origenes, corporeum scilicet & terrenum: interioris vero hominis & spiritualis proprium quoque esse cibum, panem nempe vivum qui de cælo descendit. Sed ipsa re petamus verba: *Est materialis huius hominis qui & exterior appellatur, cibus, potusque naturalis, corpus iste scilicet & terrenus. Similiter autem & spiritualis hominis ipsius, qui & interior dicitur, est proprius cibus, ut panis ille vivus qui de cælo descendit. Sed & potus ille est ex illa aqua quam promittit Iesus dicens: Quicumque biberit ex hac aqua quam ego do, non sitiet in æternum. Sic ergo per omnia similitudo quidem vocabulorum secundum utrumque hominem ponitur; rerum vero proprietates unicuique discreta versatur, & corruptibili corruptibilia prebentur; incorruptibili vero incorruptibilia proponuntur. Unde accidit, ut simpliciores quidam nescientes distinguere ac discernere que sint que in Scripturis divinis interiori homini, que vero exteriori deputanda sint, vocabulorum similitudinibus falsi ad ineptas quasdam fabulas & figmenta inania se contulerint, ut etiam post resurrectionem cibis corporalibus utendum crederent, potumque sumendum non solum ex illa vite vera & vivente in sæcula, verum & ex his vitibus signi. Tantum abest, ut hinc aliquid pro sua causa colligere possit Albertinus, ut vel ipsius opinioni contrarium id potius & adversarium sit: vel certe pro neutra parte pugnet. Duplex siquidem cibus, duplex usus interioris hominis intelligi potest: vel usus sacramentalis, quem Christi corpus ore recipimus; vel alter, quem Verbum carnem factum fide apprehendimus & comedimus, quorum uterque capite Johannis sexto exponitur; hic quidem à versu 31. ad hæc verba versus 52. *Et panis quem ego dabo*; ille vero ab his verbis ad versum 59. Si usus ille intelligitur, quo Verbum carnem factum fide comedimus, quid inde efficere possit Albertinus, non video. Fatemur enim Verbum carnem factum, quatenus fide apprehenditur & comeditur, animæ proprium esse cibum, non corporis. Et ne quid dissimulem, hunc esse loci intellectum censeo. Sin vero usus sacramentalis hic significatur, suo sibi gladio jugulatur Albertinus; nam cibum illum vocabulo tantum cum cibis reliquis convenire, ait Origenes, suam vero unumquemque proprietatem servare; illos corrumpi, hunc integrum manere: sic nos panem Eucharisticum cum aliis panibus vocabulo convenire dicimus, re ipsa discrepare; hos corrumpi, corpus vero Christi, corruptis accidentibus, incorruptum manere: & quamvis corpore, itidem ut alii panes excipiantur, illos tamen in alimentum corporis mutari; hoc animæ, interiori scilicet homini ac spiritali, alimoniam subministrare, accidentibus duntaxat corpus alentibus, postquam in novam substantiam conversa sunt. Quæ vero hæc sententiæ suæ accommodabunt Heterodoxi, cum panem Eucharisticum nomine tantum cum panibus reliquis convenire asserat Origenes: illi non nomine solum, sed re ipsa penitus convenire dicant: hunc animæ, hominis nempe spiritualis & interioris, pabulum esse tradat Origenes; illos corpus alere Heterodoxi putent: hos corporeos & terrenos appellet Origenes, ut ab illo distinguat qui spiritualis est, mysticus & sacramentalis: Heterodoxi vero & hunc & illos plane corporeos & terrenos esse decernant.*

Ultimum locum, quoniam ex Dialogo de orthodoxa fide, spurio quippe libro, & Origenis

genis nomen falso præ se ferente petitus est, nec ad hoc pertinet institutum, præter-
mitto.

Bulenger. Eucharistia dogma defendebat hoc Origenis testimonio: καὶ ὅς ἐστι μετὶν ἡ, τὸ σώμα
 cour. Ca- Eucharistia dogma defendebat hoc Origenis testimonio: καὶ ὅς ἐστι μετὶν ἡ, τὸ σώμα
 saur. Part. Eucharistia dogma defendebat hoc Origenis testimonio: καὶ ὅς ἐστι μετὶν ἡ, τὸ σώμα
 2. Diatr. 3. καὶ ὅς ἐστι μετὶν ἡ, τὸ σώμα
 c. 167. καὶ ὅς ἐστι μετὶν ἡ, τὸ σώμα

III. Ab Eucharistiæ sacramento progrediamur ad sacramentum matrimonii, circa quod à communioribus Ecclesiæ dogmatibus Origenes in quibusdam abisile videtur. Primum Hom. xi. in Jerem. pag. 115. quæcunque ex coitu & voluptate proficiuntur, purgatione indigere ait: & Tom. 17. in Marth. pag. 498. quodammodo pollutos esse vult, quicunque veneris utuntur: neas quidem voluptates excipiens, quarum matrimonium licentiam facit. Deinde libro 2. in Epist. ad Rom. in circumcisiū appellat, qui concessis matroniū, omni iure voluptatibus intemperantius abutitur, circumcisiū vero, si qui in hujusmodi negotio legitimis, & quantum posteritati sufficit utatur officio. In quo præterquam quærendæ solibus gratia, congressum omnem conjugalem videtur respuere, etiam illum qui ut debitum redditur, vel vitandæ tentationis causa perpetratur. Sed hæc quoque in voce legitimis contineri possumus respondere; vel circumcisiū quidem eum esse qui procreandæ tantum ad cultum Dei proles causa actum conjugalem exercet: at non circumcisiū, qui alios præterea fines spectat, sed qui intemperanter se gerit. Hieronymus certe lib. 2. in Epist. ad Ephes. cap. 5. reliquos omnes videtur improbare fines, unum hunc admittere, quo soboles comparanda proponitur: Si, inquit, ut a uxor subjicienda viro est, ut Christo Ecclesia, inter virum & uxorem erit sancta conjunctio, & nunquam corporis servient passionibus: Corinthiis vero, ut infirmis, nec dum solida pietate roboratis mutuum debiti solutionem per *συντάξασθαι* & indulgentiam Paulum concessisse dicit: at Ephesiis, utpote in Christi doctrina provectioribus ademinisse, unicuique tamen vel Ephesios, vel Corinthios æmulati has esse. Et paulo post: Liberiorum ergo, ut diximus, in matrimonio opera concessa sunt. Voluptates autem, quæ de meretricum capitiur amplexibus, in uxore damnata. Hoc legens omnis vir & uxor, intelligant sibi post conceptū magis orationi quàm convivio serviendū. Et quod in animalibus & bestis ipso naturæ jure præscriptum est.

A. 2. ut praegantes ad partumque non coeant, hoc in hominibus sciant arbitrio derelictum, ut merces esset ex abstinentia voluptatum. Eo accedunt ista Epiphani Hær. 63. cap. 4. ὁ στυγὸς δὲ γὰρ παροργιστὴν οὐκ εἰς ἀρχὴν ἔχει. καὶ καλῶς κελύμενα ἀπαγορεύει. ἀλλ' ὅτι ἄλλως μεταχειρίζεται τὸ γάμος κατὰ νόμον; ἢ ἐν θεῷ τελευτῶντος ἀρχὴν ἔχει. Neutiquam honorabiles nuptiae ad ignominiam trahentes quæ a Deo condita sunt, liberorum procreationem prohibent: sed nec aliter usurpant nuptialis conjunctionis modum a Deo institutum. Ad stipulatur Augustinus libro de Bono conjugali, cap. 7. Reddere, inquit, debitum conjugale, nullius est criminis; exigere autem ultra generandi necessitatem, culpa venialis: quod iterat cap. 10. & 11. & libr. 1. de nupt. & concupisc. cap. 14. Ad stipulatur & Supplementum Summæ S. Thomæ q. 49. a. 5. Quod autem jactat Theophilus Pasch, 2. & 3. Origenem honorabiles condemnasse nuptias, non id ex ejus verbis, sed ex doctrinâ ipsius consequentia arguit: sic enim ratiocinatur; Si in corpora, sic tanquam in ergastula detruduntur animæ noxiæ, non esse illud cubile immaculatum, nec honorabiles nuptias, quæ formandis corporibus, ac animis puniendis operam dant, cum propter penas animarum, & non propter generationis ordinem, nuptiarum adolescentulis vincula tribuantur.

Hoc amplius, scribit Origenes Homil. 6. in Num. actibus conjugaliibus Spiritum sanctum non a se esse. Verba hæc sunt: *Connubia quidem legitima carent quidem peccato; nec tamen tempore illo quo conjugales actus gerantur præsentia sancti Spiritus dabitur, etiam si propheta esse videatur, qui officio generationis obsequitur.* At constat tamen actum hunc, si suscipiendæ prolis causa exerceatur, vel debiti reddendi, quia aliud est religionis opus, aliud justitiæ, sanctum esse & pium, ac proinde Spiritus sancti subsidio & ope exerceri. Contradicit nihilominus Auctor Operis imperfecti in Matth. 1. 18. aitque, matrimonium etsi utentibus pœnam non inferat, mercedem tamen non præstare.

Postremo iteratas nuptias, non quasi damnosas penitus ac noxias, sed quasi pio & Christiano homine indignas Adamantius traduxit: quod merito criminati sunt Magdeburgenses. *Nunc vero, inquit Homil. 17. in Luc. & secunda, & tertia, & quarta nuptia, ut de pluribus taceam, reperiuntur, & non ignoramus, quod tale conjugium ejiciet nos de regno Dei.* Et deinde: *De cætu primitivorum, immaculatorumque Ecclesiæ, quæ non habet maculam, neque rugam ejicietur digamus, non quo in æternum mittatur incendium, sed quo partem non habeat in regno Dei.* Tum mox: *Puto enim monogamum, & virginem, & cum qui in castimoniâ perseverat, esse de Ecclesiâ Dei; eum vero qui sit digamus, licet bonam habeat conversationem, & ceteris virtutibus polleat, tamen non esse de Ecclesiâ, & de eo numero qui non habet rugam aut maculam, aut aliquid istiusmodi; sed esse de secundo gradu, & de his qui invocant nomen Domini, & qui salvantur quidem in nomine Iesu Christi; nequaquam tamen coronantur ab eo.* Hinc Homilia 19. in Jerem. non æterno quidem ad dicendum tradit supplicio digamum, sed participem salutis alicujus futurum, non tamen tantæ felicitatis, quantæ qui purus vixerit. Tomo quoque 20. in Joh. p. 295, in eo neutiquam imitandum Abrahamum pronuntiat, quod ancillæ concubuerit, & defunctæ uxori aliam in senectute superinduxerit. Profecto non Montanistæ, inter quos Tertullianus, nec Novatianus solum hac opinione infecti sunt, sed nonnulla etiam hujus affinita ex orthodoxis Scriptoris afferri solent, quæ in Decretorum parte 2. caus. 31. quæst. 1. can. 8, 9, & 10, retulit Gratianus. Prior locus est ex Neocæsariensi Concilio, quo secundarum nuptiarum *con-*
nubio Presbyter interesse prohibetur, cum præsertim nuptiis ejusmodi poenitentia imponi soleat. Ubipro, *connubio*, legendum est, *convivio*; sic enim paulo post habetur: *Quis erit Presbyter, qui propter convivium illis consentiat nuptiis?* Ita legitur in ipsis Concilii exemplaribus, ex Græco: *ὁ πρεσβύτερος οὐκ ἐπιτρέψεται διαμνησθῆναι τὴν ἐκείνης.* Quod sic reddit Dionysius Exiguus: *Presbyter in nuptiis ejus qui duas uxores ducit, seu digamus efficitur, ne convivescat.* Alter locus est ex Auctore Operis imperfecti Homil. 33. in Matth. 19. quo decernitur, licitum esse secundum Apostoli præceptum secundas adire nuptias, secundum autem veritatis rationem, vere fornicationem esse: sed cum permittente Deo publice & licenter committitur, fieri honestam fornicationem. Tertium denuo suppeditat Hieronymus lib. 1. in Jovinian. cap. 8. quo secundas nuptias vix nuptiarum nomine donandas, & vix excusandas definit. At id non tam ad eas repudiandas, quam ad extollendam viduarum castitatem dictum respondet Gratianus, & ex aliis ejus testimoniis approbat. Tot vero scatet erroribus Operis imperfecti Scriptor, ut in dogmaticis disputationibus minime sit audiendus. Neocæsariensem autem Synodum de pluribus simul ductis uxoribus agere nonnulli respondent: quam responsionem probare non possum. Malim fateri talem fuisse ea ætate Ecclesiæ severitatem & rigorem, ut licitas licet, aliquam tamen incontinentiæ speciem præ se ferentes nuptias secundas, non celebritate solum carere, eique Presbyterum omnino non interesse, sed poenitentiae etiam impositione quodam modo notatam esse vellet.

IV. Theophilus Alexandrinus Pasch, 2. Epistol. Origenem caussatur magicis artibus patrociniis tribuisse. Verba hæc adducit e scriptis Origenis: *Ars magica non mihi videtur alicujus rei subsistentis vocabulum: sed etsi sit, non est operis mali, ne quid habere possit contentui.*

Tum

Tum multa adversus eum oratorie exaggerat ; res attentius introspicere insuper habet. A Origenem ait Elyma, Jamna, & Mambrae fautorem esse ; deletam fuisse adventu Christi idololatriam, quæ ex arte magica profecta est, ac deletam proinde Magiam ipsam ; aliaque ejusmodi plurima congerit. Quocirca Anonymus apud Photium Cod. 117. inter crimi-

Sext. lib. 6.
Annot. 8.
Genebr.
Coll. c. 6.

nationes in Origenem ab adversariis conflatas hanc nono loco recenset : ὅτι ἡ κακὴ ἡ μαγία. *Malam non esse Magiam.* Meminissent accusatores illi duplicem esse Magiam, ut recte ex Hieronymo, & Justino probant Sixtus, & Genebrardus ; alteram, quæ ex naturalibus causis & principiis res prævidet & prædicat, & nonnunquam etiam efficit, quæ proprie Philosophia est ; alteram, quæ Dæmonum ope & subsidio utens, præstigiis homines fallit & deludit. Magos illos, à quibus Magia dicta est, Deorum religionibus addictos, nomen inde à patria dialecto sortitos refert Porphyrius libr. 3. *ἡ δὲ ἐν τῷ ὄρει τῶν περὶ τὴν πατρίαν ἐστὶν ὁ μᾶγος.* Apud Persas, qui rerum divinarum periti sunt, Deosque colunt, Magi nuncupantur : id enim patria illorum dialecto significat Magus. Præcipui autem inter Philosophiæ parentes Magi commemorantur à Laërtio in Proem. Magiam ergo si rem non malam esse dixit Origenes, perinde est ac si Philosophiam rem non malam dixerit. Pari modo accipiendum est quod ait libr. 7. contra Cels. artem *ἁπορρηστικῶν* medium aliquid esse & indifferens : nam si ex causarum naturalium inspectione proficiscatur, laudabilis est ; sin ex Dæmonum technis, vituperanda. *ὁ λόγος δὲ αἰρεῖ,* inquit, *καὶ ἂν τὰ νομιζέται τὰ τοιαῦτα (πνευματικὰ) τῇ ἁπορρηστικῇ δουλεύει, μέση τυγχάνει, εἰς ἀπάντων ἀνθρώπων ἡρώδεια, καὶ ὁρᾷ τὸ ἀποστασασαυτοῦ δὸν τὸ θεῷ, καὶ ἡ κατὰ τὰς εἰς αὐτὸν ἐπιστάσεις.* Magicas ergo artes, quæ Dæmonum fallaciis ad-
C
ministrantur, improbat & rejicit : sed multo etiam disertius sub finem antecedentis libri, ibi quippe Celsum coarguit, qui magos *ἐνθεωτάτους* appellaverat, *ἀφ' οὗ,* inquit, *ἡ παράνομος τὴν εἶδους αὐτῆς μαγεία καὶ τοῖς νομοῖς ἴδιον.* *Ἐν δὲ τῇ μαγικῇ καὶ ἐν τῇ ἐνθεωτάτῃ αὐτῇ, ἐπιστάσεις καὶ* Homil. 13. in Num. *Nec mireris, si est in magica arte tale aliquid : esse enim hanc artem designat etiam Scriptura, sed uti ea prohibet. Nam & Dæmones Scriptura esse designat, sed colit eos & exorari vetat : recte ergo etiam magica uti prohibet, quia Magorum ministri Angeli sunt refugæ, & spiritus maligni, & Dæmonia immunda.* Reliqua non minus dilucida vitandæ satietatis causâ prætermitto. Tractatu etiam in Matth. trigesimo quinto, Judaicum esse dicit adjurare Dæmonia, neque secundum potestatem à Christo concessam ; quo significari vult S. Thomas id adjurationis genus, quod fit per preces, sacrificia, & veritas
D
ceremonias ; non alterum illud, quod fit *potestative*, ut loquitur Thomas, & quo Ecclesiæ uti solet. Libro etiam 3. *ἑξ ὧν*, cap. 3. ita de Magia disserit, ut pro noxia & perniciofâ hanc ipsum habuisse constat.

S. Th. 2. 2.
q. 90. a. 2.

V. Quæ cum ita se habeant, miror id scripsisse Eustathium Antiochenum : *ἀλλ' ὁ νομίζων ὡς εἰς τὴν εἰδωλολατρείαν ὁρᾷ, καὶ νεκρομαντείας ἐν ἑαυτῷ τῇ δὲ ἐκκλησίᾳ εἶλκεν ἐπισυναλίσσει χρηστὰς δὲ εἰς τὴν κατὰ τὸν νόμον ἡρώδειαν.* Sed venustus Origenes idololatriæ instrumenta, & necromantia inventa in Ecclesiæ chorum inducere volens, in sacram Scripturam mentitur. Locus habetur in libro de Engastrimytho, quem lucubravat ad id rejiciendum Origenis dogma, quo animam ipsam Samuelis à Pythonissâ per incantamenta evocata decrevit. Eadem de causâ peculiari libro Origenem Methodius Tyrius refellit, ut auctor est Hieronymus. Hunc etiam
E
notat errorem, suppresso licet Origenis nomine, Gregorius Nyssenus in Epistola ad Theodosium de Pythonissâ. Ac Eustathius quidem, cujus librum Leo Allatus edidit, variis rationibus ostendere conatur non Samuel, Samuelisve animam Pythonissâ carminibus fuisse excitatam, sed Dæmonem, vel phasma à Dæmone confectum. Sigillatim hæc persequi, non est otii nostri, nec instituti : satis habet Origenes prædium in Patrum aliquot consensu, quos Leo Allatus in Syntagmate de Engastrimytho, cap. 7. recenset : Justini in his Dialog. cum Tryph. Sulpitii Severi Histor. sacr. libr. 1. & Anastasii Antiocheni in *ἐκλογαῖς*, quæst. 112. & eorum præterea quos laudat Bellarminus libr. 4. de Christo, cap. 11. His adde antiquissimorum Rabbiorum suffragium, qui tradunt mortuorum animas, si ante annum à morte præteritum evocentur, quo tempore excita fuit Samuelis anima, videri quidem ab Engastrimytho, non audiri ; audiri ab eo qui oracula scitatur, non videri ; ab aliis nec au-
F
diri, nec videri.

Hieron. de
script. Eccl.
cap. 94.

VI. Hieronymus libr. 1. Apolog. in Rufin. cap. 4. Origenis locum assert è libr. 6. Stromat. in quo juxta Platonis sententiam mentiri nonnunquam licere defendit. Idem visum est ipsi Hieronymo lib. 1. Comment. in Epist. ad Galat. cap. 2. v. 11. multisque opinionem suam defendunt Theologi omnes, quodlibet mendacium, simulationem quamlibet damnantes, & pec-

Chrys. l. 1.
de sacer-
dotio.
Cassianus
l. 17. Coll. c.
8. & 17 &
189.

VII. Qui vero mendacium non usquequaque damnat Origenes, idem jurejurando pen-

nitur

A nitus interdicat Tractat. 35. in Matth. ita disputans: *Simile est enim, quod dicit in Evangelio Dominus ipse: Ego autem dico non jurare omnino, & non adjurare omnino. Si enim jurare non licet, quantum ad Evangelicum Christi mandatum, verum est quia nec adjurare alterum licet.* In eadem fuere sententia Athanasius, Chrysostomus, Epiphanius, Hilarius, aliique complures, quos citat Sixus Senensis libr. 6. Annot. 26. eorumque secutus est opinionem Pelagius, ut ab Augustino traditur in calce Epistol. 89. & recentium Heterodoxorum magna pars: cum è contrario sanctum esse & utile juramentum, pie modo & prudenter, & flagitante necessitate adhibeatur, Catholica Ecclesia constituat.

CAPVT TERTIVM.

GENERALE ORIGENIANÆ DOCTRINÆ EXAMEN.

I. Iniqua sere pro Origene, vel contra Origenem judicia. II. Recensentur ipsius defensores. III. Multa ad Origeniani nominis oppugnatores confutandos generatim proponuntur. Multa criminationum repugnantia. IV. Origenistarum errores Origeni affixi. V. Rufini interpretis perfidia. VI. Patrum falsis criminibus appetitorum exemplum. VII. Philocalia à Gregorio Theologo, & Basilio ex Origenis scriptis excerpta. VIII. allegorice Cyprianus interpretationes. IX. Frustra hæreseon fons appellatus est. X. Librorum ipsius depravatio. XI. Multa quoque ad ipsum excusandum in uniuersum adducuntur: perpetua ipsius in proponendis sententiis hæsitatio, ejusdem modestia, XII. constans hæreseon insectandi studium. XIII. Nimia in scribendo fistinatio. XIV. Theologicae questiones ipsius temporibus nondum satis excussæ, nec per Ecclesiam definitæ. XV. Eum tandem temere deceptorum panituit. XVI. Immerito Rufinum reprehendit Hieronymus, propter inscriptum Origenis Apologiae Pamphili nomen. XVII. In multis peccasse Origenem fatendum est. XVIII. Quo numero libri Origenis habendi sint, disputatur. XIX. Et utrum inter Hæreticos ponendus ipse sit.

I. QUOD de Origene Origenisque dogmatis jactabatur olim: Ubi bene, nemo melius; ubi male, nemo pejus; idem propemodum nunc de eo, iisque merito dici potest, qui de ipsius doctrina sententiam tulere: Ubi bene accipitur, neminem accipi melius, neminem majoribus extolli præconiis, neminis doctrinam acrioribus studiis defendi, ubi male, duriori neminem & asperiori censura defricari. Adeo extrema omnia, non in vita solum, sed post mortem etiam virille expertus est; nescio qua fati urgente pertinacia, & per paucos Adamantium inter, ipsiusque adversarios medias sectari partes patiente. Alios quidem tam inique erga ipsum animatos videas, ut in nefariorum ac pestiferorum Hæreticorum censu Origenem ponant, & tanquam de Ecclesiæ propudio ac vibice, sic de eo statuendum esse velint: alii contra tam cæco & effræni studio in eum feruntur, ut omnia ipsius facta ac dicta tueri parati sint, nec aliter dogmata ejus, quam ut velas dæmonum amplectantur.

Vnus utrisque

Error, sed variis illudit partibus.

Equidem extrema hæc inter, medium quoddam iter tenendum puto, si quis æquus esse, nec sese ipse fallere velit. Fatendum est sæpe peccasse Origenem, & in damnosos errores incidisse; in multis falso & immerito fuisse accusatum, si quis neget profligati illum pudoris esse, & supra jam probavimus, & deinceps etiam ostendemus. Præclare Pamphilus in Apologia: *Consequens erat ex his omnibus laborum & studiorum suorum testimonis amplecti talem virum (Origenem) & neque defensionis studio plus dare ei meriti, quam mensura deposci; neque rursus obrectandi vitio facile condemnare, & alienum ab Ecclesiastica doctrina temere pronuntiare, cum utrumque istud præcipit providens ante divinus sermo prohibuerit dicens: Non sit in te mensura major, neque mensura minor: abominabile est enim in conspectu Domini utrumque, unicuique enim prout dignum est retribuere, justitia proprium est.* Propter quod & mensura integra, & pondus æquale acceptabile est apud Deum, non hoc quod mentitur veritatem, per quod vel plus donatur rebus, quam merita deposcunt, vel subtrahitur meritis quod debetur. Igitur utrorumque mihi improbat ratio, tum qui apologetis suis omni labe purgare Origenem student, tum qui ejus nomen